

EGRI *FEHÉR/FEKETE*

a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztályának lapja
a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnázium és Szakközépiskola hírei

A PRÓBAIDŐT, URAM, KÖSZÖNÖM

Valaki elküldött, és visszavár,
így sejti ezt sok fáradó szív,
nem én terveztem életem sorát,
valaki elküldött, s egykor majd hív.

Szeret, s tudom, hogy velem célja van,
nem töprengek hát bús miérten,
egy itt a kérdés, a „hogyan”,
e szent küldetést hogyan végzem.

Uram, te küldtél, ennyit már tudok,
s hogy miért szeretsz, azt csak sejtem:
te nem tudsz nemszeretni, s e titok-magot
szívembe rejtjed, hogy teremjen.

Az élet szántóföld s próbaidő
a szeretet-mag érlelésre:
legyen virága és termése bő
a tékozlóknak - üdvösségre!

Hogy hogyan, mintha ezt is sejteném,
hogyan hoz a mag bő termést:
csak „ahogy Jézus tette”, tegyem én,
ez adja életem értelmét.

Én mindennap Jézusba öltözöm,
s tanulom, Jézus hogyan tette,
az ő véréből szótték köntösöm,
s így imádkozom minden este:

A próbaidőt, Uram, köszönöm,
táplálj naponként, Krisztus teste,
s ha örök hajlékomba költözöm,
hadd legyek részed mindörökre!

Kerekes Károly OCist.

Találkozóink 2008-ban

Diákszövetségünk elnöksége minden ciszterci öregdiákot hív a már hagyományos *közös találkozóóra*, mely
Egerben, 2008. június 21-én, szombaton 10.30-kor szentmisével kezdődik.

Utána a gimnáziumban *közgyűlést* tartunk, ennek keretében a gimnázium igazgatója tart tájékoztatót az iskoláról,
majd az osztálycsoportok külön-külön programot szervezhetnek.

Ekkor tartják

65. éves találkozójukat az **1943-ban** végzetek – *Ágoston Julián* osztálya;

64. éves találkozójukat az **1944-ben** végzetek – *Falubíró Győző* osztálya ;

57. éves találkozójukat az **1951-ben** végzetek – *Ágoston Julián* osztálya;

55. éves találkozójukat a Dobó István Gimnázium IV. B osztályában **1953-ban** végzetek, közülük többen az 1945–48
években a Ciszterci Rend egri Szent Bernát Gimnáziumba jártak, akkor osztályfőnökük, *dr. Kerekes Károly* volt.

***

Az **1948-ban** végzetek 2008. *szeptember 13-ára* tervezik a **60.** éves,
az **1949-ben** végzetek pedig 2008. *május 17-ére* a **59.** éves érettségi találkozójukat.

A TARTALOMBÓL

Kerekes Károly apátúr köszöntése
Egy 90 éves ciszterci szerzetes életútja...
Egy tanulmányút kezdete... VI. (befejező) rész
Emlékezzetek és emlékeztessetek...
Elbúcsúztunk *Tádé atyától*

Vajk Atanáz tanár úrra emlékezünk...
Húsvéti Sándor: Egy hajdani ministráns emlékezik...
A párizsi volt Szent Bernát Kollégium épületéről
Templomunk felújításáról
hírek...hírek...hírek...

EZ TÖRTÉNT a Gárdonyiban a 2007/08-as tanévben Karácsonytól – Húsvétig

KEREKES KÁROLY APÁTÚR KÖSZÖNTÉSE 90. SZÜLETÉSNAPIJÁN

...én csak postása vagyok annak amit az Úristen rámbízott...

Az egri ciszterci diákok – az öregek és a fiatalok – nagy tisztelettel és szeretettel fordultak Károly apátúrhoz, hogy a régmúlt és a közelmúlt években végzett munkáját megköszönjék és éreztessék ragaszkodásukat és hálájukat.

Az egri ciszterci gimnázium és Apátúr sorsa közel egy évszázadon át számtalan alkalommal fonódott egybe. Az iskolánk kapuját 1929-ben lépte át, s itt tanult az ötödik osztály elvégzéséig, majd a budai gimnáziumban oblatusként folytatta és fejezte be a középiskolát. 1937-től Zircen kezdődött ciszterci élete, s tanulmányait befejezve Egerben indult el a tanári pályája is, igaz sok más feladattal megterhelten. A negyven év megalázó megpróbáltatásai után, mint zirci apát jött Egerbe és a többi ciszterci iskolákkal együtt nálunk is kemény kitartó munkával – sokszor a mi türelmetlenségünkkel is megküzdve – építette ki újra a ciszterci szellemiségű nevelés újrainduló bázisait. Azután még tanárként is megismerhette a mai fiatal egri ciszterci diákokat.

A Diákszövetség és a gimnázium közösen ünnepség keretében április 9-én az iskola dísztermében köszöntötte a jubiláló apáturat. Eljött *dr. Zakar Polikárp* főapátúr is, de nemcsak a szűkebb ciszterci család, hanem Eger érseke, *dr. Ternyák Csaba* és a város polgármestere, *Habis László* is részt vettek ünnepségünkön.

Károly apátúr a mikrofon előtt

Ternyák érsek úr, Polikárp főapátúr és Habis polgármester úr

Dr. Pisákné Balogh Éva igazgató asszony üdvözlő szavai vezették be a műsort. „*Kerekes Károly ennek az iskolának meghatározó egyénisége volt, aki elmozdította az első követ, hogy ez az iskola ismét ciszterci iskolává váljon... Az itt tanuló 850 diák és a tanárok és munkatársak nevében megköszönöm, amit az iskola tőle kapott. Egyszerű nemessége, sugárzó szeretete, kifogyhatatlan életöröme ma is útmutatást ad számunkra.*”

Az ünnepi műsorban az iskola diákjai énekkel, zenés irodalmi összeállítással – ebben részleteket hallhattunk többek között Apátúr prózai írásából és verseiből – köszöntötték az ünnepeltet.

A laudációt *dr. Kilián István* ny. egyetemi tanár diáktársunk mondta. Mint irodalomtörténész elsősorban Apátúr irodalmi munkásságát méltatta, elemezve a több kötetben megjelent verseit. (Kilián professzor kezdeményezésére remélhetőleg megjelenhet majd Károly apátúr összegyűjtött verseinek kötete is.) Személyes vallomásaiban köszönetet mondott Károly Apátúrnak és a Rendnek mindazokért, amit diák korától kezdve a mai napig kapott a ciszterciektől. Öröme szolgál, hogy ma is élő kapcsolatot tarthat fenn a Rend tagjaival, Károly apátúrral is.

Befejezésül a Diákszövetség nevében *dr. Molnár Miklós* ü.v. elnök köszöntötte az apáturat.

Károly apátúr kedves szavakkal köszönte meg az ünnepi műsort. „*Tudom és tapasztalom évtizedek óta már, hogy sokan imádkoznak értem. Ígérem, én sem fogom abbahagyni, hogy ajándékként adjam azt, aminek csak postásaként az életben akármilyen jól tehettem, akár láthatóan, akár láthatatlanul...*”

ÉLETSZABÁLY

Csak az él, aki szeret, tudod-e?
s csak az szeret, aki mindent odaad.
A minden Istené, – légy egy Vele!

Add Őt, a Forrást, melynek cseppje vagy
áradj, légy óceánná, kis patak...
Élj így, s a szeretet zsenije vagy!

Tudod: Csak az él, aki szeret. –
s csak ad, csak ad...

Kerekes Károly OCist

EGY 90 ÉVES CISZTERCI SZERZETES ÉLETÚTJA...

ahogyan Károly apátúr elmondta Turócziné Pesty Ágnesnek, a Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium tanárának*

Milyen hatások érték a családi házban, amik a hivatása felé vezették?

Először is nem akartam más lenni, mint az édesapám. Egyszerű, de két lábbal a földön járó, de fejét mindig az ég felé emelő, magyar falusi földműves. Minden szó fontos, hogy magyar, hogy földműves és az is, hogy falusi. Édesapám nagyon szegény volt fiatal korában, summás munkás, aki nagyon sokat dolgozott, de már legénykorában tekintélyes embernek számított a faluban. Ha nagyvőfélyre volt szükség, mindig őt hívták, mert fejből tudott verseket előadni. Huszonnégy éves korában jutott csak oda, hogy megnősüljön, a legtekintélyesebb családból kapott feleséget.

Én tizenegy éves koromban már elvégeztem a hat elemi mindenestül, a törvény pedig úgy szólt, hogy vagy tovább megyek tanulni, vagy megismétlem a hatodik osztályt. A pap meg a kántor keresztűzbe vonta az édesapámat: „Ha nem engedi Egerbe továbbtanulni, és elkezd a gyerek az »emberes munkát« látástól vakulásig, akkor egy-két év alatt eltemetheti, mert olyan vékony, nyiszlett gyerek.” Apám tisztelte a tanult embereket, de nem biztatott a továbbtanulásra. Én is derék magyar ember szerettem volna lenni, aki „emberként” dolgozik, és egy idő után családot alapít. Falunkban a tanult embereket „nadrágos huncutoknak” emlegették. Szóval én sem akartam tovább tanulni se, nemhogy papságra gondolni. Apám nem volt sokbeszédű ember, az egyik ebédnél (június végén) nagyon nagy gondok közt ült édesapám, és csendesen megszólalt: „Na fiam, eladtalak.” Ebből tudtam meg, hogy el kell mennem a háztól, és „bentlakó” leszek Egerben egy jó katolikus családnál. A ciszterciek ezt így várták el.

Mikor kezdett motoszkálni atyában a gondolat, hogy pap legyen?

Az alsó négy gimnáziumot szépen végigvittem, de ötödikben nehézségeim támadtak. Ekkor már bejáró diákként, kétlaki életet éltem, és amikor hazamentem, sokat kellett segíteni. Édesanyám hat tehenet gondozott, és naponta vitt tejet a városba egylovas kocsival. Második osztálytól már így jártam be az iskolába. Családunk egy szobában élt (bár volt külön tisztaszobánk), ennek köszönhetően szoktam meg, hogy úgy is tudok dolgozni, ha mellettem akár szuszognak, akár dalolnak vagy dobolnak is. Ötödik osztályban már magáztak bennünket, de a követelmények is felerősödtek. Csak fokozatosan derült ki, hogy egyre foghíjasabb a tudásom. Nem volt már elég az az idő, ami rendelkezésemre állt a tanulásra. Erre az atyák is felfigyeltek, – mi lehet ezzel a gyerekekkel?

Ebben az évben nagybőjt elején a szokásos háromnapos lelkigyakorlatunkon én már tizenhat esztendő voltam. És itt van a gondviselés, a „véletlen”. Én nem készültem arra, hogy pap legyek. Volt egy diák, Mész Ferenc (később magyarosított Merész Ferencre), aki két évvel járt felettem, szintén bejáró diák volt, és már oblátus (afféle ciszterci aspiráns) a budai gimnáziumban, még a Zászlónk ifjúsági folyóirat Fakadó rügyek rovatában is írogatott. Az egyik verse fogott meg.

„Fehér papok, fehér hegyek, /fehér ruhák, fehér szívek;/ hívtok, megyek.”

Ez volt a gyutacs. Innen kezdve már égett az órláng. És itt éreztem először az Isten humorát, ami egész életemen át végigkísért. Először édesapámnak szóltam, ő sokat tudott a nagyvilágról, újságolvasó ember is volt. A tanárim között nehéz helyzetemben csak László Vince tudott megérteni, akinek az apja szintén földműves, majd béresgazda volt egy tanyán. Az osztályfőnököm, aki 196 cm magas délszláv származású, jóindulatú ember volt, nem értette, hogy miért van baj velem. „Micsinál maga ott Kerekes?” – egy kicsit selypített. „Nem volt időm otthon eleget tanulni, azt pótolom.” „Kérem szépen Kerekes, ez már a züllésnek plusquam notovábbja.” És ezután határoztam el, hogy jelentkezem oblátusnak! Az osztályfőnöknél kopogtam. Tisztelettel elmondtam, hogy szeretnék oblátusnak jelentkezni. Két szeme, mint két tágra nyílt kiskertajtó. „Meggondolta, alaposan meggondolta?” – Igen.

Leérettségiztem. Novícius lettem. Az, hogy ciszterci lettem, az azért van, mert most már olyan akartam lenni, mint „azok” az emberek, tanárim... A rendszeres étkezéssel, a rendszeres alvással az egészségem is rendezett lett. Amikor Zircre kerültem a papság még nem érelődött ki bennem.

Hogy a papság, hogyan alakult, tudatosodott lelkemben, az már édesanyámhoz kapcsolódott. Ő készítette a stafirungomat. Ott vagyok mellette, olvasok, tanulok. „Fiam, akkor te most ciszterci tanár, pap leszel. Nem gondoltál még arra, hogy lelkipásztor legyél? Te a falusi emberek nyelvén tudsz beszélni.” Rájöttem, hogy őt az vezette, hogy a pap fiánál élhessen öreg korára, ha viszont ciszterci leszek, akkor közösségben fogok élni. Néhány mondattal meggyőztem édesanyámat, hogy nem nekem való a lelkipásztorkodás. Később ismét visszatért rá, hogy ciszterci leszek, szerzetes. „De lehet-e egy ciszterciből püspök?” Éppen lehet, de az nem nekem való. Sőhajtott egyet, de megértett. Tehát az Úristen vezetett engem a továbbtanulásra, és amikor 48-ban államosították az iskolákat, és 50-ben a rendeket is megszüntették, akkor új szakasza nyílt az életemnek. – De a falusi gyökerek végig megmaradtak bennem.

Milyen szakon végzett az egyetemen, és milyen kutatásokat végzett?

Görög-latin szakon. Igazi hobbim a Szentírással kapcsolatos nyelvekkel való foglalkozás volt. Az Ószövetség nyelve és a görög nyelv. Én a nyelvvel való bánást tartom fontosnak. A nyelv a benső kifejezése. Tanultam héberül, arámul, szírül, arabul. Nem beszélni, hanem megérteni. Ugyanaz a dolog hogyan jelenik meg a különböző nyelven. Ezt én élveztem, mint amikor egy borban különféle zamatokat ízlelünk. Az orosz nyelv számomra a Szentíráshoz vezető aranyhíd volt, ez így különleges ajándéka volt Jóistennek. A szláv nyelvnek is nagyon sok változata van. Ezt megtapasztaltam, amikor Bácskában voltam káplán.

Sose akartam színész lenni. Egyetemista koromban a Kodály indította szép magyar kiejtési versenyeken szerepeltem. Hozzáértők mondták, hogy a nyelv ízéhez volt valami közöm. A II. világháború végén, amikor már megszereztem a tanári diplomámat, és a budai gimnáziumunkban gyakoroltam,

* Megjelent az *Budai Ciszterci Gimnázium 2003/04. tanévének Évkönyvében*

akkor egy nagyon nagy ívű tudományos munkán dolgoztam. Latinból Tacitusszal, a szerintem legnagyobb ókori történészszel foglalkoztam. De ez a munka nem született meg soha. Miért? Dolgoztam nagyon-nagyon serényen, de egyszer jött egy telefon Zircről, Vendel apát úrtól, hogy induljak Egerbe, még az iskolaév végét sem kell meg várnom. Két hetet szerettem volna kérni, hogy legalább az anyagokat összeszedjem, de nem lehetett, mert a hírek szerint Egerben a rendtársak éheztek, mert mindent elvittek az oroszok. Az én népes a rokonságom viszont Eger környékén lakott. Indultam. Elkezdtém a munkát: szappanfőzés, fakitermelés. Ez is az Úristennek micsoda humora: én és a számtan, meg az üzleti kalkulációk!

Egerben egy idő után az összes egyházi intézményeknek mi szállítottuk a lisztet és a fát. Láta a jó Vendel apát úr, hogy nem vagyok könnyen elveszejthető ember. A pénznélküli gazdálkodásban sikeresebb vagyok, mint mások a pénzzel való gazdálkodásban. Itt kezdődött, hogy engem számon tartott az apát úr. Egerben közben prédikáltam is a templomban az én fálusi kiejtésemmel. „Milyen rendes ciszterci került ide, csak azt nem tudom, mért süti a haját?” – így is minősített egy-két jámbor lélek. Sok fálusi virtuskodás volt bennem is. Tudják-e, hogy virtuskodásból mi mindent tudott kihozni magából egy-egy még el nem rontott „fálusi termés”? Egy ugyancsak igényes bírálóm így intette le más véleményének hangot adó ismerősét: „Ugyan már, még csak doktorátusa sincs!” Elismerem, nem volt szép tőlem, amit akkor tettem, dacból...

Két hét alatt a görög szakdolgozatomból egy teljes disszertációt írtam. Ez is gondviselészerű volt, mert arról szólt, hogy hogyan tudott egyé lenni egy magasabb rendű európai kultúrában a pogány görög irodalom és filozófia a keresztény szentírással? Ez a tanulmány sokat segített a későbbi hivatásomban. Egerben azt tudták csak, hogy Budapesten van dolgom. Onnan telefonáltam haza, hogy megvan a disszertációm elbírálása és a szóbelim is. Erre azt mondták rólam, hogy széllhámos vagyok...

Lépten, nyomom az Úristen humora.

Hogyan élte meg 1950-et, a rendek szétszórását?

1950. június 18-ára virradó éjszaka vittek el bennünket államköltségen oda, ahová nem akartuk, majd szeptember 7-én engedtek szabadon (már akiket szabadon engedtek), és mehettünk amerre láttunk, és dolgozhattunk, ahol engedtek dolgozni. De azt kikötötték, hogy két szerzetes együtt nem lakhat, mert az már konspirációra alkalom.

És itt megint közbeszólt a Jóisten. Mindenben megjelent az Isten humora.

Voltam szénrakodó munkás is, de a rendtársaim tanácsa segített abban, hogy éssen légy, tenéked szellemi munkát kell keresned, akármit is. Szerettem a nyelveket, és jelentkeztem az oktatási minisztériumban tanításra. Görög-latin végzettségem volt, de magyarból és németből is volt alapvizsgám. Rákérdez az egyik ottani elvtárs, hogy vállalnám-e az orosz-tanárságot is. „Azt is.” Onnan hazafelé menet vettem meg az orosz-nyelvkönyveket. Két hónap múlva hívtak be, addig lenyomozták, hogy nincs-e osztályidegen beütésem.

Kisebbit öcsém három évig volt orosz hadifogságban, ott tanulta meg ezt a szép nyelvet. Tőle kaptam az alapozást. A Minisztériumban megmondtam, hogy bár nem tanultam oroszul, de hajlandó vagyok levizsgázni. Ezt nem akarták elfogadni, csak az orosz „bárisnyák” segítettek (bocsánat, sokan méltatlanul így titulálták az orosz professzornóket), és így egy év alatt levizsgázhattam a négy év anyagából. Ez is az

Isten humora: megszerettem az orosz nyelvet. Rájöttem, hogy a szentírás tanulmányozásánál is jó egy keleti nyelv ismerete, mert a keleti ember képekben gondolkodik, ellentétben a nyugati emberrel, aki fogalmakban. Vizsgázni kellett marxizmus-leninizmusból is! Mindenki azt gondolta, hogy ki fognak dobni a vizsgáról, ez a vizsgáztató nő keresztbe nyeli le az embereket. Bemutakoztam: „Dr. Kerekes János” (Ez a világi nevem.) Rám néz, rám nevet: „Dr. Kerekes Jánosné” – ez volt a neve a vizsgáztatómnak. Én is mosolyogtam egyet. Kiadja a tételt: Lenin tanítása az államról. Mi annak idején nagyon jó talpalást kaptunk filozófiából, ezért úgy kezdtem a feleletet, hogy először az általános elveket szeretném tisztázni, és „filozofikusan” próbáltam előadni. Magam is meglepődtem magamon. Két-három mondat után jelest adott.

Hogy ez nem az Isten humora? Nincs olyan fiskális, aki ezt nekem megcáfolja.

Én őszintén megszerettem az orosz nyelvet. Az orosz tanárok továbbképzésén is alkalmaztak. Párt dicséretet is kaptam, mert a vetélkedőkön az én diákjaim „sikeresnek” bizonyultak. Még bemutatató tanítást is tartottam Adonyban. „Majd a Kerekes elvtárs bemutat egy órát.” A járás orosz nyelvet tanító pedagógusai jöttek össze. Az óra rangos címe: „Sztálin”. Tárgyi cél, nevelői cél. ... És ez buggyant ki belőlem: „Nevelői cél Sztálin elvtárs megszerettetése, már amennyire ez lehetséges” (de ezt nem gúnyosan, hanem természetesen mondtam). – Nagy nevetés tört ki. Később még Sztálinvárosba is akartak vinni, hogy „feljebb kerüljek”... Az, hogy emberileg jobban megbecsüljenek, az fontos volt nekem, de hogy magasabb lóra ültessenek! – ilyet nem, mert annak már büze van. Az orosz-tanárságot „dicsőséggel” képviseltem, úgy hogy akár ideológiai, akár gyakorlati haszonért is csinálhattam volna. A pártjellegű összejöveteleknél mindig találtam „más elfoglaltságot”, amit ők is elfogadtak.

Soha nem fölényeskedtem senkivel szemben. Pedig némelyek nagyon gyenge tudásúak voltak. Az egyik magyar szakos kartársnőnek a faliújságra kitett írásán egy oldalon harminc helyesírási hibája is volt. Vele is finoman beszéltem, úgy segítve neki, hogy nem szégyenítettem meg. Szóval embernek lenni lehet annak, aki őszintén akarja, hogy a másik is jobb ember legyen. Mint orosz-tanár nem emlékszem, hogy valami kellemetlenségem lett volna. Óvatos voltam, de soha sem kendőztem a papságomat, szerzetes voltomat.

Vagyis – ha lehetünk profánok – ugyancsak „daliás idők” voltak azok. A ciszterci orosz tanár számára mi lehetett még különösen emlékeztető?

1952-ben a beloianiszi iskola igazgatóját (aki magyar ember volt, de tudott görögül) fél éves továbbképzésre vitték Budapestre. Engem jelöltek „kisegítőnek” az igazgatóhelyettes mellé. Az iskolai szolgálatban nem volt problémám, de majdnem lehetetlen helyzet elé állított a párttitkár: Sztálin születésnapja közeledett (december 21.) és az ünnepi nagygyűlésen a párttitkárnak kellett szónokolni. Felkeresett: beszélnie kell, de nem küldtek beszédet, ő meg nem tud beszédet írni, készítem el az ünnepi beszédét újjörögül. (Jöjj, Szentlélek Úristen...) Vállalom. Írok egy jó beszédet a népek barátságáról és együttműködésükről és a világbéke munkálásáról. Elkészítettem. Elolvasta, tekergette a nyakát. „A nyelvezete ennek kicsit burzsuj.” Válaszom: „Én csak ilyen nyelven tudok.” „Jól van, elmondom.” És felolvasta az ünnepi beszédet. ... Én csak a szindrofosz dászkoszosz (a tanárelvtárs) voltam a fáluban. Az egyik apa jön egyszer hozzám. Kérdezi, hogy én valóban pápa vagyok-e? Mondom, görögül így is lehet mondani. „De te ezt honnan tudod?” „Onnan, mert

Besnyőpusztán a templomban láttak téged az oltárnál misézni.” (Hivatalosan akkor nem szolgálhattam.) „Így van, de kérek, hogy te erről ne beszélj!” Bennem bíztak, és én is bennük. Az iskolában azzal szereztem jó hírnevet a szülők előtt, hogy az első kérdésem reggel nem az volt, hogy tanultál-e, készen van-e a házi feladatod, hanem hogy ettől-e már valamit. (A válasz sokszor keserű „nem” volt.)

... Szülői értekezleteken engem szinte lenyűgöztek ezek a majdnem száz százalékos analfabéta félgörög és félmacedón hegyipásztornék azzal, hogy milyen világos érvekkel bombáztak minket. Hogy az ő gyermekeikből hogyan akarunk mi „művelt” pedagógusok, heti két óra testneveléssel az órarendünkben, épkezláb egészséges embereket nevelni. – Girhes lóval nem szánthatsz, még kevés vágathatsz csatába!

És hogy került vissza a papi szolgálatba 56 után?

1956 után a kalocsai érsek két szerzetes papot felvehetett az egyházmegyéjébe, az egyik én voltam. Addig nem mondhattam nyilvánosan szentmisét. Több helyen szolgáltam, mint orosz tanár. Amíg nem voltak a templomban az emberek, akkor misézhettem (a sekrestyés beengedett), amikor még nem mozog a falu. Volt, hogy háznál miséztem, ahol laktam. Erre akkor pápai engedélye volt „az istentelen hatalmak által megszállt területeken” élő papoknak.

Tehát Bajára kerültem káplánnak Belon Gellért mellé, aki kiváló papi író, egyházszerző volt és később püspök is lett belőle. Nem akartam soha különködni, de akkor én jó dolgokat is megtanultam a civil életben. A kommunisták között is őszinte voltam, de rangos papoknál is, azoknál, akik megszokták, hogy mindenki földig hajol előttük.

1961. február 6-ra virradó éjszaka éjjel 11-től reggel 6-ig öt ávos „látogatott meg”. A könyveimbe olvastak bele, bűnjelket kerestek, valami botrányt akartak rám bizonyítani, összeesküvést vagy női ügyet. Egy női írást találtak csak, azt is a nagynéném írta. Ezen az éjszakán Budapesten nagyon sok szerzetest „begyűjtöttek”. Ezekből az élményektől csak nyíltabb lettem. Nevelődtem, érlelődtem sokat. – Három év volt a leghosszabb, hogy egy helyen megtűrték. Rosszul viselkedtem mindig, nem engedelmeskedtem a bajsos püspököknek (az egyházügyi megbízott pártembernek)...

Amikor rangosabb helyre kerültem, volt, hogy ismét jöttek a gyűrök (ketten, mert így szokták). Az egyik tapasztalatlanabb volt még. Próbálta húzni előttem a mézesmadzagot: „Nagyobb lehetősége lehetne...” „Én nekem nagyobb lehetőség ennél, soha nem kívántam még ekkorát sem.” Akkor lettem én reménytelen eset. Itt Budapesten a Gyorskocsi utcában cincáltak napokon keresztül reggeltől estig. „Tudja, hogy nálunk fel vannak írva a viselt dolgai.” „Tudom azt is, hogy mi igaz belőle!” „A fiatalokkal foglalkozott. Tudja, hogy mi ez?” „Tudom, de vállalom is. Ezeket a fiúkat én éveken át tanítottam. Jöttek hozzám tanácsért. Ez emberség dolga százados elvtárs. Helyettem maga is ugyanezt csinálta volna.” Ez volt, amire nem készültem fel, és ez volt a szívéhez nyúlás. – A hazugság-madzagon fel lehet akasztani embereket. Saját magunkat is. Nem jó üzlet a hazugsággal való menekülés!

Az, hogy zirci apáttá választották, az is az Isten humora?

A zirci apátot választani szokták, de én a pápa személyes kinevezésével lettem apát. Igaz, már '73-ban kaptam megbízatást a Szentszéktől, hogy a szétszórt rendtársakat tartsam össze. Ahogy lehet. Azon a címen gondoltak rám bizonyára, hogy orosz tanár vagyok, és még pártdícséretet is kaptam...

... Endrédy Vendel számított rá, hogy elviszik, ezért előre kijelölt három szerzetestársát a három életkori részből, hogy vigyék a rend ügyeit. Én a fiatal süvölvények képviselője voltam. A megfontolás alapja az lehetett, hogy orosz tanárként, tehát „civil nyelven” is tudok tárgyalni a civil „ügyfelekkel”. Már 1973 nyarán, első római utam alkalmával megkaptam első fontos rendi megbízatásomat: „Apostoli adminisztrátor” lettem, amíg élt Endrédy Vendel apát úr és halála után hárult rám minden felelősség, 1981. december 29-én. ... 1987: II. János Pál ennek az évnek a tavaszán nevezett ki zirci apátnak (március 10-én), és ennek az évnek a nyarán, július 14-én benedikált apáttá az akkori rendi Generális Apátunk, a mostani zirci főapátunk, dr. Zakar Polikárp – az ausztriai stams-i ciszterci apátságban. Azért ott, mert akkor még Magyarországon nem lehetett.

Mi előzte meg az iskolák visszaadását? És miért vállalta fel pénz nélkül az iskolákat?

Ezért sokan szamaraztak le engem. Érdekes, hogy most már nem szamaraznak! Jelszavam volt: Ha az Úristen valahol ajtót nyit nekünk, azon be kell lépünk!

A ciszterci élet Magyarországon három arculatot hordoz magában: a szerzetesit (mindenestül Isten felé fordulni testemmel, lelkemmel, és mindent Isten dicséretére fordítani), a papi hivatás, és a tanári hivatás (a világi kultúra továbbadása –, mint a XIII. sz.-ban a földművelés). Ebből a háromból, amit vállalhatunk, azt vállaljuk. A cisztercieknek ezt adta az Úr és nekünk erre nyitott ajtót. És újra mondom a jelszót: *ahol és amire ajtót nyit az Isten, ott be kell lépni!* Én nem az írott sémákból vettem a megoldást, hanem a beleézésből, az együttézésből, – ha úgy tetszik: hitből.

Mit üzen apát úr a diákoknak?

Azt az egy szót, amit Ertsey Gabitól, a lelkes egri diáklánytól tanultam: ÉRDEMES!

1949. Rákosi-féle alkotmány születésének éve volt. Az utolsó év, amikor még lehetett nyári lelkigyakorlatos táborokat szervezni, ahol nemcsak jámborkodtunk, hanem „embernyi emberségre” is akartunk jutni. Ertsey Gabi talpraesett egri leányzó volt. '47-ben érettségizett az Angolkisasszonyoknál. A kéthetes lelkigyakorlatos tábor végén Mónosbélről hazafelé megyünk a vonattal, és a kislány nagy komolyan néz ki a vonat ablakán: „Viszel valamit haza a két hétből?” kérdezem. „Viszek.” „Megkérdezhetném, hogy mit viszel?” „Atya csak egy szót: azt, hogy *érdemes*.”

Később, Szegedről hazalátogatva, Egerben találkoztam az akkor már nagymama Gabival. A beszélgetésnél Mónosbél került szóba: „Emlékszel, amikor jöttünk hazafelé. Még mindig így felelnél?” „Igen, érdemes” – ugyanúgy vágta fel a fejét, mint akkor. Ekkor született hazafelé utaztamban a vonaton az a versem, aminek „Érdemes” a címe. – Érdemes élni itt és ilyen körülmények között is. De csak tisztességes emberi körülmények között. A többit elintézi az Isten.

És különösen: érdemes *kezdeni*. Ez most már Sík Sándorral való találkozásomhoz kapcsolódik. 60 éves születésnapját ünnepeltük a testvér szerzetekből, és mi fiatalok kissé öregnek láttuk. Az egyik rendfőnöknő kedvesen kérdezte tőle: „Hogy lehet ilyen fiatalnak maradni 60 éves korban?” „Egyetlen egy módon: soha sem szabad abbahagyni a kezdést. Minden nap merjen valamit kezdeni.” (Amíg árad, ki nem szárad – szokás mondani.)

A kettőt összemerném kapcsolni: az *érdemes* és a *kezdeni* szót.

Vajk Atanáz tanár úrra emlékezünk...

Száz évvel ezelőtt, 1908. február 22-én születet Besztercén. Középiskoláját Pécssett, a ciszterci gimnáziumban végezte. 1926-ban lépett a Rendbe. 1931-ben szentelték pappá, a latin-német szakos tanári oklevelét 1934-ben szerezte meg. Ezután egy évig a bajai, két éven át a budai gimnáziumban, majd 1937 szeptemberétől Szent Bernát Gimnáziumban tanított az államosításig, 1948-ig. 1948 és 1950 között Makláron segédlelkész, de 1949/50-es tanévben még tanára lehetett a papnak készülő gimnazistáknak. 1950 és 1956 között Nyírbogdányban plébános, majd segédlelkész Diósgyőrben, és 1969-től haláláig, Jászberényben.

1991 február 13-án hunyt el, tanítványai Jászberényben búcsúzhattak el tőle. A zirci temető Ciszterciak sírkertjében helyezték örök nyugalomra.

Sokan őrizzük emlékét, hisz nagyon sok tanítványa volt, az évkönyvek-ből kibogarászva Egerben legalább tíz osztályban tanított, volt, amelyiket nyolc éven keresztül.

Tanítványaival szétszóratusuk után is tartotta a kapcsolatot, levelezett, látogatott, részt vett az érettségi találkozókön... .

Pedagógiáját jellemzi az a kis történet, melyet 1989 tavaszán írt az egri középiskolai oktatás háromszáz éves jubileumára készült emlékkönyv számára.

„Tanári éveim alatt nem volt egyetlen fegyelmi ügyem se. De ilyesmi előfordult. Sétálok padok előtt. Egyszerre érzem, valami nagyon facsarja az orrom. Ezek a csibészek tüsszentőport szórtak el. Ki fognak nevetni engem. Nem baj, én is nevetni fogok! Tüsszentés, nevetés, nevetünk. – Érdekes volt. Úgyis mindig kíváncsi voltam milyen a tüsszentőpor.

*»Én voltam – ugrik fel az első padban Gyurka –, beletettem a füzetembe, és amikor erre tetszett jönni, odafújtam. «
Nem volt fegyelmi. Megmaradt a bizalom, a tekintély és – a szeretet.»*

Gimnáziumi éveinket, cserkész életünket nagy gonddal örökítette meg fényképeken. Sokat fényképezett, még órák alatt is elő-előkapt a reverendába rejtett masináját. Nemrégiben utolsó állomáshelyéről, Jászberényből küldték el a hagyatékából előkerült több doboznyi fényképet a Gárdonyi Gimnáziumba.

Arra nevelte tanítványait, hogy őrizzék meg felnőtt éveikben is a diákkorban kapott tanításokat. Emlékek, tanítások megőrzésére jó példát mutat az alábbi kis epizód, mely igencsak jellemző Rá és tanítványaival meglevő kapcsolatára. Vagy tíz éve, osztályának egyik diákja, Kovács Gyurka mesélte el:

„Rendezgetek magam körül. Szentkép kerül a kezembe, hátoldalán olvasom: »Istennek dicséret és hála. Aranymisém alkalmából Pécs 1931. július 12. – Jászberény 1981. július 12. Vajk Alajos.«

Elgondolkodtam, hogy is volt? Körtelefon indult '81 nyarán: »Atanáznak aranymiséje lesz. Aki tud, jöjjön Jászberénybe.« Mikor megérkeztünk, már többen ott voltak az osztályunkból. Egy kis beszélgetés, társalgás, majd bementünk a templomba. Rövid időn belül kiderült, hogy a nagy jászberényi plébániatemplom kicsi. Hatalmas tömeg szorongott és várta a szentmisét. Majd elkezdődött. Ünneplés és megható volt. A szentmise végén az aranymisés áldást osztott. Főlemelt karjával, karsú alakjával rám úgy hatott, mint egy próféta. Mise után a plébániakert sarkában gyülekeztünk volt osztálya tagjai és vártuk, hogy találkozzunk az ünnepelttel. Gratuláltunk, elhalmoztuk jókívánságainkkal. Úgy tűnt nagyon örült nekünk, s egy úri gesztussal meghívott bennünket a tiszteletére adott díszebédre a plébánia ebédlőjébe. Hatalmas vendégkoszorú volt, ünneplés hangulat. Melegszívű, tiszteletteljes beszédek. Egyszer csak valaki kérdezi közülünk: »Vajon Atanáz hol született?« Amikor így beszélgetünk, megáll a hátunk mögött (szokása volt a hátunk mögött megállni), és kérdezi: »Hogy ízlik az ebéd? Hogy érezzük magunkat?« Mi feltesszük neki a kérdést: »Hol született? Válasz: »Besztercén.« Megkérdeztem: »És ezenkívül mit kell még tudni Besztercéről?« Mindjárt kapjuk a választ: »Nagyon jó szőlő terem Beszterce környékén, amiből kiváló bor készül.« Senki sem tudott róla. Hogy ez valóban így áll, a következő történetet mondta el. Amikor ő született, édesapja, mint jó boros gazda, annak öröme, hogy fia született, néhány palackot megtöltött jófajta besztercei borral, leszurkozta, eltette, ha majd a fia megnősül, a lagzin felbontják. A lagzi elmaradt. A fiúból pap lett. Első miséjére felbontott egy palackot, és az áldozatot ebből a borból mutatta be. Aztán még maradt egy palack, amit ötven éven keresztül őrizett, dugdosott és mentegedett, és mikor eljött az aranymiséje akkor bontotta fel.: – »Nahát, ilyen az a besztercei bor!« – fejeződött be a történet.»

Negyvenéves korában megfosztották hívatása teljesítésétől, nem engedték, hogy nevelhessen, taníthasson. De példája, tanítása mégis sok-sok tanítványának irányítóként szolgált élete során, és ma is hálás szívvel gondolnak tanárakra, köszönik nevelő munkáját, útmutatását. – **Jó munkát** végzett!

EGY TANULMÁNYÚT KEZDETE (1950)

VI. (befejező) rész

Nagy Menyhért Mójzes atya írása huszonegy ciszterci 1950. szeptemberi menekülésének történetéről, melyet öt folytatásban előző számainkban közöltük.

Egy kirándulás az Alpeseekben

Egyhónapos stamsi tartózkodás után elhatároztuk, hogy október 8-án rendezünk egy kis kirándulást a monostor fölé „épült” hegyre. Egy-két ezer méteres magasság senkinek sem fog megártani. S ha ott fent kevesebb levegő adódna is, nem lesz olyan nagy baj: legfeljebb megtapasztaljuk, hogy a levegővel is okosan kell gazdálkodni. A Föld körül abból sincs korlátlan mennyiségben. Október 8-án izgalmas reggelre ébredtünk, de az izgalmat saját magunk okoztuk.

Az eget lestük, hogy az idő hajlandó lesz-e a mi pártunkra állni. Ezen a napon egy kis korai havazás még idő előttinek tűnt volna. Az öltözködés nem jelentett különösebb problémát, hanem a lábbelink nagyon szegényes volt: egy tiroli kiránduláshoz majdnem meztlábosok voltunk. Nem volt nekünk hegymászó bakancsunk, s amit kölcsön kaptunk, azok meg nem voltak lábhoz mérve. Hanem az idő igazában csak felhős volt, de a hónap se híre se hamva! S a végén kibékültünk azzal a gondolattal, hogy nem is olyan nagy baj, ha az ég nem tiszta: így biztosan nem fogunk a hőségben kifáradni.

A konventmisét még végig énekeltük, utána az ebéd közben elfogyasztottuk a kedvezményes második reggelinket, útnak indultunk. A kirándulás jól kezdődik, mondogattuk egymás között, ilyen pótreggelivel bármikor el merünk indulni. S miután a tarisznyákat (a hátizsákokat) is alaposan megtömték, a monostor küszöbét azzal az eltökélt szándékkal léptük át, hogy a késő délutáni órák előtt semmiképpen sem jövünk haza.

Nagy meglepetésünkre az Apát úr is megjelent a reggelinél, de mindjárt kijelentette, hogy nincs szándékában az egész kiránduláson részt venni; csak a hegy aljáig fog elkísérni, s ott majd elmondja, merre kell menni. Eltévedni nem lehet, mert nem sok „mezei út” vezet a hegytetőre. Még az időt is kiszámította: felfelé legfeljebb négy óra lesz az út, lefelé annak a fele. A hegy lábánál elbúcsúzott, mi pedig megkezdtük a hegymászást.

A kezdet-kezdetén az iram elég gyors volt, úgy látszott, hogy azok, akik az élen haladtak, rekordot akarnak javítani. Háromnegyedórás gyaloglás után valaki a nyakamba zúdított egy nagy hátizsákot, ami az ő útját megkönnyébbítette, míg az enyémet kegyetlenné tette. Éppen akkor értünk egy nagyon meredek útszakaszhoz. Egy-kettőre bele is izzadtam. Az egyik novícius társam meg is jegyezte, hogy a nehéz hátizsák jót tett nekem, mert az izzadsággal a fejemből elpárologhat a felesleges víz. Természetesen, ez a szerencse mindenkinek adva volt, mert még elég messzire voltunk a hegy csúcsától.

A tréfának az élet a vidék szépsége könnyen elfeledtet; azon körülmények között nem volt érdemes más ilyen kérdésekkel foglalkozni. Az út egyre meredekebb lett, s minél jobban kibontakoztak a csúcsok, annál jobban csillogtak a nap fényében.

Ha otthon tudnák, hogy a „szegény” zirci klerikusok hol kirándulnak, milyen szép hegyek között járnak, bizonyára sokszorosan megirigyelnék mostoha sorsunkat... Alig másfél óras gyaloglás után elértük az áfonya zónát.

Gyermekkoromban az áfonyát nagyon szerettem. Az áfonya évadban édesapám, akinek vicinális kis vonatja a bukovinai Kárpátok magaslatait és völgyeit járta, gyakran meglepett bennünket, gyermekeket egy kosár áfonyával, amit barátaitól vett, vagy kapott. A „ritka” gyümölcsnek az áfonya paradicsomban sem tudtam ellenállni: itt, ezen a magaslaton, olyan nagy mennyiségben termett, hogy csak idő kellett a szedéshez. A szó szoros értelmében „megállás nélkül” szedtem és ettem. Az eredmény ugyanaz lett, mint gyermekkoromban: képesfeletem lilára maszatoltam, a fehér fogam helyén holmi lilás porcelán golyók csillogtak. Annyira el voltam telve a bő terméstől, hogy a birkákat egy kicsikét meg is irigyeltem, bár ők nem élnek ilyen javakkal. Több száz és ezer holdas „ültetvényeken” haladtunk át.

– Úgy látszik, Tirolban az idén mindenki áfonyát termel, mondogattam tréfásan.

Természetesen, mások is ismerték az áfonya élvezhetőségét, s mindenki bőven fogyasztotta az energiát pótló édes boglyót. Ami az ebédünk összetételét illeti, az áfonya lett egyszerre az „előétel”, a „köret” és az „édesség”.

Ebéd után még folytattuk az utat, egy felfelé vetett pillantás elég volt ahhoz, hogy meggyőződjem, még mindig csak a fele úton vagyunk, ha a legmagasabb csúcsig valóban fel akarunk kapaszkodni.

Hanem odáig feljutni, nem lesz időnk! S különben is – később rájöttem – az Alpokban „mindig van magasabb csúcs”, amit az embernek csak a vágyai tudnak elérni. Legtöbbször meg kell elégedni egy nagyszerű kilátással.

Délután, néhány perccel három óra után, 2000 méter fölé jártunk. Itt meggyőződünk róla, hogy veszélyes lenne tovább menni. A kilátás csodálatos volt; egyenesen mesebeli óriások országában éreztem magam. Igen, úgy képzeltem, ott fent óriási lények a legnagyobb könnyedséggel ugrálnak az egyik hegycsúcsról a másikra, különben itt tanyáznak békességben, amikor a földi lények nem zavarják őket.

Az első csúcs egy kicsikét messzibbre látszott, de a többiek szorosan felsorakoztak mögéje: talán még emberi lényeknek is könnyű lett volna az óriásokat utánozni.

Azok a nyugati irányban elterülő havasok a szabad Svájc és Németország földjét alkotják. Keletre is jó messzire ellátni, de a kilátás egy nagyobb távolság után megszűnik, a ritka köd mindent eltakar szemünk előtt... Ha jól meggondolom a dolgot, jobb is, hogy a köd eltakarja látásomat, mert ha messzire elláthatnék, talán a vasfüggőnyt látnám, ami ebben az órában nem akart érdekelni, de a rögeszmétől nem tudtam szabadulni.

Alig néhány napja még én is „ott” voltam, s nem tudok megszabadulni a gondolattól, hogy míg én itt szabadon élvezem a világ egyik legsodálatosabb látványosságát,

addig millió és millió szabadságától megfosztott ember görnyed a nehéz iga alatt. Ott nemcsak a legyőzötnék, hanem a győzőnek is szól a „Vae victis!” A legyőzött és a győző egyformán rabszolgasorsba jutott; az ember egyetlen értékmérője az elvégzett munka, amit a lehető legmagasabb „mennyiségre” kell emelni.

Az egyedi ember felett az „abszolút közösség” mindent megaláz, eltapos és megsemmisít. Az egyedi ember önmagában semmi értéket nem képvisel, mert a termelést az „abszolút közösség” végzi. Ezt az embertípust reméli a magyar marxizmus kitermelni. A földi paradicsom megszületésének elsőrangú feltétele tehát egy új embertípusnak a megteremtése.

Már 1950-ben nyilvánvalóvá vált, hogy ezért az utópisztikus ideálért milliókat hajlandók feláldozni. De szabad-e egy embert megsemmisíteni csak azért, hogy egy másik kényelmesebb körülmények között élhessen? Mi lesz az egésznek az ára, ha ezt tovább folytatják! Az emberiséget nem lehet megváltani Megváltó nélkül. Ki szabadíthat meg a bűntől, a rossztól, az időtől? Az eredeti bűn emberét nem akarják felismerni, pedig a mai világ egyik legszomorítóbb látványa a testi-lelki nyomorban sínylődő ember, aki szeretni és szeretve lenni akar! Hála legyen Istennek, a „földi pokol” órája nem ismeri igazában a „soha többé, mindörökké” ritmus kettyegését.

Amit a stamsi Apátúr mondta, az út lefelé sokkal könnyebbnek bizonyult: tíz perc alatt könnyen megteesszük azt, ami felfelé egy egész óra erőfeszítésébe került.

Lefelé jövet, az ember szívesen használt volna valamilyen féket, mert a nagy meredek lejtőkön az ember inkább csúszott és gurult, mint gyalogolt. Szerencsére a hátizsákok közben lényegesen megkönnyebbültek.

Hiába kiabált a Prefektus, hogy egyesek lassuljanak le, mert igazában csak azok tudtak néha lelassulni, akik a „nadrágfeket” vettek igénybe, mint például ő. Egyszer a fékezés olyan jól sikerült, a mi kedves Prefektus atyánknak, hogy az egészből „bukfenc” lett, mely után mindenkiből dőlt a nevetés. Nem kellett ott senkit megnevetetni.

– Álljanak meg! – kiáltotta, de ki tudott volna ott könnyen megállni? A bukfencezőt, ha már valaki arra is vállalkozott, veszély nem fenyegette, mert lefelé gurulása közben az áfonyabokrok fenntartották. S különben is, igyekeztünk hazafelé, s mindenki számára ugyanazon út volt megadva! Egyesek meg is jegyezték, hogy jó lett volna részvétünket kifejezni a bukfencező iránt, de miért? – mondta egy másik, nem is olyan szájalmas.

Ismét a monostorban

A monostori vacsora senkinek sem ízlett; mindenki tele volt a hegytetőn elfogyasztott kolbásszal, felvágottakkal és áfonyával. Azt viszont tisztán láttam, hogy a tea mindenkinek nagyon jólesett. Az est hátra levő néhány percében mindenki próbálta összefoglalni és elmondani a nap legmaradandóbb élményét.

A kirándulás utáni napon, az átélt és megtapasztalt események elég gyorsan érvényüket veszítették: ismét felütötte fejét a már hetek óta aktuális kérdés: Mikor indulhatunk Rómába? Több mint egy hónapja rostokoltunk már Stamsban: a gyümölcsöt mind leszedtük, más tennivalónk alig akadt.

Most már nem volt titok, hogy Rómában a Káptalant teljesen befejezték, új generális apátot is választottak, a generális házuk elkészült, a tanítás a római egyetemeken elkezdődött. Miért nem indulhattunk? menjünk! És ha mégis nem indulhatunk, mi annak az oka?

Balázs atya megígérte, hogy egy kedves olasz barátja meg fog látogatni, de ebből a vigasztalásból se lett semmi. Igaz, hogy kellemes meglepetésként a végén maga Balázs atya személyesen jött el. Látogatása olyan volt, mint egy októberi mikulás beköszöntése. Hozott pénzt, s egy-két nap alatt alaposan bevásároltunk. Ismét volt mindenfajta új ruhánk, meg fehérneműnk is. Emellett hirtelen olyan kellemes hangulatot teremtett a „klerikátusban”, hogy mindenki megirigyelhette volna jókedvünket. Hazai és külföldi viccek váltották egymást, s a jókedvnek nem volt határa. Szinte versenyt rendeztünk a római út szebbnél-szebb részleteiről. Már csak egy-két napról volt szó, s a hátra levő időt guggolva is kibírjuk, mondogattuk.

A legnagyobb öröm az volt, hogy ha egy kicsikét el is késünk egy-néhány eseményről, az „Assumptio” dogma kihirdetésén minden bizonnyal már mint szemtanúk fogunk szerepelni. Sőt még az is valószínűnek tűnt hirtelen, hogy talán Balázs atyával együtt utazhatunk Rómába.

Az egyetlen nehézség, amit semmiképpen nem tudtunk megoldani, az a vízumkérdés volt: az Innsbruckban székelő olasz konzul nem tartotta a mi római utunkat nagyon fontosnak. Már ott megtanultam az olasz kifejezést, amit olyan sokszor és gyakran hallottam később Olaszországban is, hogy „Si devi avere pazienza” (Türelmesnek kell lenni!)

Kirándulás Mehrerauba

Változatosság kedvéért, még egy kis kirándulást helyeztek kilátásba számunkra. De nem is olyan kis kirándulásról volt szó: Mehreaut kellene megismernünk. Stamstól a Mehrerau-i apátság kétszáz kilométerre fekszik, oda eljutni, át kell utazni Tirolon és Voralbergen. Miután várni kellett, a legjobb megoldásnak ez a kirándulás ígérkezett a legörvendesebbnek. Mentünk is érdeklődni a menetrend után. Megkérdeztük a Mehrerau-i monostort, tudják-e fogadni az egész csoportot. Minden úgy alakult, hogy egy szép szombati napon indulhattunk.

Mint minden utazás előtt, nagy volt az izgalom. Végig robogni Tirolon, majd a tíz kilométeres Alberg alagúton, s letelepedni egy néhány napra a Bodensee partján. Az út valóban álomnak ígérkezett. S az indulás napján a nap mosolyával töltötte be a tiroli völgyet. A Graz-Innsbruck-i utunkra emlékeztünk, de ez annál kényelmesebbnek és békésebbnek látszott: nem kellett éhezünk; emellett mindenki élt az a jóleső tudat, hogy ez már a ragyogó jövőnk egy része lesz.

Kevesebb mint négy óras út után már a Bregenz-i állomáson érdeklődtünk, merre is van az a híres Mehrerau-i apátság. Ott volt, egészen közel, úgyhogy hamarosan megint „otthon” éreztük magunkat, egy másik ciszterci monostorban.

Igazi ciszterci módon fogadtak, s minden anyagi, szellemi és lelki jóval igyekeztek ellátni bennünket, akárcsak Stamsban egy hónappal azelőtt. Az egyik hálószobájuk, amelyet nekünk mint vendégszobát adtak át, egy futballpályára nézett. Milyen könnyen nézhetek néha innen egy

izgalmas meccset! Sajnos erre nem került sor, mert hétfőn este már megint Stamsban hajtottuk le fejünket pihenőre.

Pihenőre? – Nem, mert két napra rá – s ezt már tudtuk – nagy esemény várt volna ránk: indulhattunk Rómába, vagy indulhattunk volna... de az olasz vízum még mindig késett. Várni kellett! meddig? Akkor egy egész örökkévalóságnak hangzott az a néhány nap!

Elindulunk Rómába

Egy vonatszerelvény indult ki a Neuburg a. d. Donau állomásról 1945. november 7-én. Tele hadifoglyokkal: leventék és hadirokkant katonák voltak. Akkor éppen karácsonyra érkeztem haza. Otthon már életemről is lemondtak, mert január 5. óta, amikor a németek elvittek, soha nem hallották híremet, s én sem szüleimét. Pontosan öt évre rá: 1950. november 7-én, az olasz vízum megérkezvén, a római Generális ház felépülvén, elindulhattunk (elindulhattam) Rómába. Szerencsére nappali vonattal mentünk. A fagyos Tirolból, ahol a tél előízét már megkóstoltuk, az olasz Alpések déli lejtői után az őszi langyos melege köszöntött. Hát persze, hogy nem volt már nyár, de ebben az őszi langyos napsütésben, ahol áthaladt a vonatunk, Olaszország még mindig a nyár mezsgyéjén élt... Az olasz gyorsvonat nem szűnt meg robogni, repülni: az is sietet, hogy Rómát minél előbb megmutathassa.

A hosszú nap, a vonat robogása és zaja sok mindent eszembe juttatott, s sok eseményt elfeledtetett. A két hónap közel sem volt elégséges ahhoz, hogy elfelejtsen a hazát, hogy megbékéljek az új világgal, és hogy elfogadjam az ismeretlent. Türelmetlen voltam, mert gyakran éhes maradtam – még Stamsban is, ahol a háború okozta szegénység még uralkodott –, türelmetlen voltam, mert nem volt elegendő ruházatom; mert gyakran fáztam; mert nem érkezett meg időben az amerikai Priortól (a Spring Bank-i előjárótól) a „delegáció”, hogy fogadalmunkat megújíthassuk. Egy szóval, mint mindenkit, engem is minden idegesített. Azt gondoltam néha, milyen jó lenne, ha az ember el tudná felejteni mindazt, ami az élethez egyáltalán nem fontos, főleg a tehetetlen múltat, hogy csak a jelennek és a jövőnek éljen.

A pusztában bolygó zsidók közül sokan soha nem láthatták meg az Ígéret Földjét: nem érdemelték meg, mert lázadoztak. Mózes, aki minden erejével küzdött a hitetlenség és a türelmetlenség ellen, a végén maga is kételkedésbe esett; ő sem mehetett be az Ígéret Földjére.

Hanem akármilyen nehéz volt is elképzelni és kívánni, a végén mégis megértük azt a boldog pillanatot, hogy felszedjük a sátorfánkat, útnak induljunk. Rómába mégis eljutotunk a Jubileumi Esztendő alatt, ott lehettünk X. Piusz szentté avatásán. Az „Assumptio” dogma kihirdetésén már nem lehettünk jelen, de Róma mégis csak Róma, s mindig többet nyújt, mint amit az ember vár.

Első római benyomásaim

Mit jelentett számomra Róma? Már levegője, levegője is más volt, mint máshol ismertem. Mielőtt megérkeztünk volna a Termini állomásra, már messziről láttam Róma felett a sárgás-vöröses égboltot. Nem is látszat volt az, hanem Rómának ege, amit a város esti fénye alulról megvilágított. Róma neonfényes kivilágítása az eget tündéri szépre festette. Mindig úgy éreztem, hogy finom és langyos

mediterrán levegője szerető megértéssel simogatja az arcomat.

A római civilizáció – gyakran gondoltam magamban – csak itt és ebben a környezetben születhetett meg. Itt szép az élet; itt könnyebb élni. De emberibb is. Isten maga is úgy határozott, hogy itt legyen Krisztus üdvösség hirdetésének világgözpontja.

Az igazi Rómát, természetesen, csak az elkövetkező napokban, hetekben és hónapokban értettem meg. Rómának megvan az a sajátos szellemi és lelki levegője, ami a múltat közel hozza hozzánk, a jövőt pedig megkívántatja, a történelmet pedig megszeretteteti. Róma a vértől áztatott föld egyik leggazdagabb pontja. Itt tanulja meg az ember, hogy a történelem, bárcsak néha szép, de mindig szent. Engem mindig elbűvölt az a gondolat, hogy mielőtt Péter és Pál vértanúhalált haltak, itt éltek, imádkoztak, hirdettek Krisztus által meghozott üdvösséget. Lélekben gyakran megcsókoltam azt a földet, amelyet ők tapostak, megszenteltek, s amely földi maradványaikat takarja.

Szívem mindig elszorult, amikor Magyarországon énekeltek „Hol vagy, István király, téged magyar kíván...” Érzelmeim nyáron nem változtak; itt azt énekeljük, hogy „Hol Szent Péter sírba téve, és Rómának dobog szíve...” A szentek minden idők emberének kortársai, s életszentségükkel minden földet megszentelnek.

Hogyan is tudnék megszabadulni azoktól az érzelmektől, amelyek az utolsó hónapokban szívemet, lelkemet és gondolataimat birtokukba vették. Amikor minden arra késztet, hogy a jövőbe nézzek, hogy megismerjem a világot, és felmérjem lehetőségeimet részt venni Isten országának újraépítésében, a hazámban uralkodó igazságtalanság tudata visszatart a múltban.

Most, hogy Rómában vagyok, valahányszor harangszót hallok, fülembé cseng „Hol vagy, István király” dallama. Minden harangzó a Királyt keresi, vagy üdvözli, azt a Királyt, akit ezekben a napokban „otthon” trónjától meg akarnak fosztani. Meg tudják-e tenni? S ha mégis megteszik, meddig kell majd trónfosztottan uralkodnia? S mi lesz híveinek a sorsa? „Megverem a pásztort és szétszéled a nyáj”, – igaz lesz-e?

Alig néhány évvel a háború után, csak épülő világról lenne szabad beszélnünk; az én szorongásom (angoisse) arra figyelmeztet, hogy az építés helyett Magyarországon egy rombolási folyamat kezdődött, aminek nemcsak anyagi kárai lesznek, hanem magát a szellemet, vagyis a lelki embert is tönkre teszik, s így minden erkölcsi javától fogják megfosztani.

Mit jelent számomra Róma? Mit jelent, ha egyszer láthatom megjelenni a Szentatya jóságos arcát és áldásosztó kezét az örömtől tapsoló és ujjongó tömegben! Kérdésemre nem tudok válaszolni, mint ahogy nehéz néha palástolni meghatódottságomat, vagy visszatartani könnyeimet...

EPILÓGUS

Kedves Ferikém!

Lassan elérkeztem levelem befejezéséhez. Ideje is már, hiszen ma karácsony napja van. Ma megszületett a kis Jézus. Nem is olyan régen volt, talán öt hónapja, hogy először gondolatban, majd írásban kezdtem elmondogatni, s a végén csak írásban irtam le egyes dolgokat és esemé-

nyeket, amelyek valóban megtörténtek. Mikor fog jelen levelem hozzád jutni? Csak Isten tudja, talán soha!

Hanem ma karácsony napja van!

Olyan szép napos idő van! Tiszta kék az ég! A látóhatárt semmi nem zavarja, csak a távolság szűkíti le. Messzire, nagyon messzire szeretnék ellátni. Figyelmem, mint olyan gyakran, a múltra terelődik. A képek micsoda gazdagsága! S mégis, milyen szegénynek, szegénynek tűnik, amikor benne csak önmagamot látom. Ami gazdagság van benne, azt a ti jelenlététeknek és szereteteteknek köszönhetem.

Meg kell szoknom, hogy életem hátralevő részét a ti szerető körötökön kívül kell majd leélnem. Isten kegyelmes segítségével. Egyik napról a másikra ott hagyatalak Benneteket, s olyan messzire kerültem, hogy még gondolatban is nehéz eljutni hozzátok. Bár van már repülő, gyorsvonat: néhány óra s már otthon is lehetnék, s mégis messze, nagyon messze vagyunk egymástól. Ahol most vagyok, egy egészen más világ.

Róma a nagy nyugati világ egyik központja. Keresztény ezer esztendőkről beszél. Nektek pedig kicsinyes „mai napot” hirdetik. Ha tekintetem a múltból a jövőbe téved, ijesztő rémképek jelennek meg lelki szemeim előtt. Vagy csak az

– Vége –

Függeléként a „tanulmányútra” indulók nésoara:

Monostori József Bánk (37)

Lékai Imre Ányos* (38)

Kis Horváth Mihály Paszkál* (47)

Katona Ferenc Farkas* (47)

Bárd Imre Norbert (47)

Kimecz János Alajos (48)

Nagy Menyhért Mózses (48)

Petkó Tamás Tarján* (48)

Balás László Dávid (48)

Szirotny Károly Bertold (48)

Szeitz Richárd Fülöp (48)

Tölgyessy Alpár (48)

Zakar Ferenc Polikárp (48)

Biczó Ferenc Emmerám* (49)

Haraszti Béla Xavér* (49)

Hegedüs József Albin* (49)

Maróti Béla Árkád (49)

Csányi Dániel Apor (49)

Geröly István Harding (49)

Bán Zoltán Elizeus* (49)

Chladek István Menyhért (49)

Zárójelben a szerzetbe lépés éve.

*-gal jelölve, akiket Ausztriában letartóztattak és visszatoloncoltak, majd börtönbüntetésre ítélték.

Húsvéti Sándor:

EGY HAJDANI MINISTRÁNS EMLÉKEZIK...

Húsvéti Sándor Kanadában élő diáktársunk emlékezőseinek két részét a 2007 Veni Sancte-i és Karácsonyi számunkban olvashattuk.

Templomunkról –1942-ben ünnepelte a ciszterci rend magyarországi letelepedésének 800 éves évfordulóját. Templomunk új orgonát kapott, nem kellett többé taposnunk a fűjtatót, a sípokat elektromos árammal működő szerkezet látta el levegővel. A pécsi orgonakészítők büszkesége egyházi hangversenyek rendezésére is alkalmasnak bizonyult, mindenki dicsérte az orgona kitűnő hangját.

A jobb oldali első mellékoltár oltárképét kicserélték, Szent Bernát nagyméretű képe került a helyére. A festő úgy tudom Ungvárynak hívták; akkoriban nem igyekeztem megjegyezni a nevét, mert nem tetszett a nagy érdeklődést kiváltó alkotása. Úgy gondoltam, a festő túl sok figyelmet fordított a ruházat redőinek tetszetős elrendezésére és sokkal kevesebbet az arkifejezésre. A kompozíció sehogy sem illett a rokokó díszítő elemek közé és túlságosan egyszerűnek tűnt. Elvártam volna

én félelmem és hallucinációm teszik a jövőt sötétté? Egy mécses világa ellenben még ezen a sötétségen is áthatol, s minél jobban behatolunk a jövőbe, annál gyorsabban és ragyogóbban közeledik felénk a mécses biztató fénnyé.

Karácsony napján érezzük igazában, hogy az a mécsesnek vélt fényforrás az a betlehemi csillag, amely a megszületett Jézuska jászolához vezet. Amikor Róma öreg falai között sétálgatok, mindig az a gondolat tér vissza agyamba, hogy a vértanúknak is ez volt a látomásuk, s ezért tudtak meghalni hitükért. Milyen kis emberek voltak ők a világ szemében, s mégis milyen nagyra nőttek Isten ítéletében! Nehogy azt hidd, hogy nincs boldog karácsonyom! Ellenkezőleg, talán ebben a városban ünnepelte meg a legtöbb ember Krisztus születését a legszentebbül. Mondd, kedves Ferikém, nemde érdemes sok mindenről lemondani, hogy Krisztust követhessük?! Rómában ünnepelni a Jubileumi Év karácsonyát a keresztény-krisztusi élet egyik legszebb kegyelme.

(N.B.: Az „Epilógus” azt jelenti, hogy a fenti szöveg eredeti formája levél volt, amit Ferenc testvér-bátyámnak „irtam” 1950-ben, s amit ő valójában soha nem olvasott.)

valamiféle jelenetet Szent Bernát életéből. A rendház kertjében felállított Szent Bernát szobor az aranyhalakkal telt medence mellett jobban kifejezte a szent jelentőségét. Akkor még nem sejtettük, hogy a rendház és gimnázium államosítása után a szobrot el kell távolítani a kertből és a templom bejáratánál levő sötét sarokba menteni.

Vongrey Guszti az egyik vasárnap a templom főoltára irányította figyelmemet: mi hiányzik innen? – kérdezte. A kérdés meglepett, mert a főoltár kiképzését teljesen tökéletesnek hittem. Guszti már akkor is a leendő ciszterci pap-tanár művészet-történész szemével nézte környezetét. Szegény még nem sejtette, hogy már forrón szeretett hazájából kiülődszve ausztriai templomok műalkotásainak tanulmányozásával fogja tölteni a száműzetés éveit. „Nincs oltárkép – mondotta, egy hatalmas szobrászati alkotás helyettesíti; ez adja meg a templom egyedül álló, kivételes helyzetét a hazai műemlékek között.”

A mindennapos látás megszokottá tette a ministránssok számára templomunk gazdag díszítését sokszor nem

is vettük észre, micsoda kincsek között tevékenykedünk, anélkül, hogy jobban szemügyre vennénk azokat.

A főoltár mögött az egész hatalmas teret a mennyezetig érő háromdimenziós alkotás tölti ki. Alul Borgia Szent Ferenc hódolattól meghajlott, szépen mintázott alakját láthatjuk, egy kis oltár előtt. Oltárkép az oltárképben! Kétoldalt Aron és Melkizedek álló szobra ad egyensúlyt a kompozíciónak. A legfelső rész közepén a megfeszített Jézus mellett Mózes látható, a másik oldalon pedig Ábrahám, amint feláldozni készül saját fiát, Izsákot. Ezt a jelenetet a renaissance idején kedvelték. Firenzében például pályázatot hirdettek a szobrászati ábrázolására, melyet Ghiberti (a paradicsom kapujának művésze) nyert meg Brunelleschi (a dóm építője) ellenében. Az egri alkotás művészi értéke semmiben sem alábbvaló a renaissance mestereknél.

A mellékoltárok, az ablakok körüli díszítő elemek ugyancsak sok vizuális gyönyörűséget nyújtanak a felkészült szemlélőnek. Érdekes, hogy most az „újvilág” művészeti sivárságában ezek az emlékeim milyen fontosságot kapnak. A megszépítő messzeség játéka?

A templom nehéz tölgyfa kapuját egy hatalmas kulcs zárta; nem lehetetlen, hogy ezt még Fazola Henrik műhelyében kovácsolták. Az egyik nyári estén édesapám hirtelen megbetegedett, nem tudta elvégezni a templom zárását. Rettenetes idegességében latolgatta, kire bízhatná ezt a felelősségteljes kötelességet. Csak nehezen tudtuk meggyőzni, hogy én 16 éves koromban és 15 éves húgom elég érettek vagyunk a feladatra. Megkaptuk a kulcsot és egy elemlámpát. Zárás előtt a templomot alaposan leellenőriztük. Van-e elég olaj az örökmécsesben, nem felejtette-e magát valamelyik ájtatos öregaszony a padokban, elszunnyadva az olvasó morzsolása közben? Már éppen zárni készültünk a kaput, mikor egy gyanús zörejt hallottunk. A zaj rövid időközben ismétlődött. Mindkettőnkét szorongó félelem fogott el, – ez csak valami elbűjt betörő vagy egyéb rosszban sántikáló valaki lehet. Elhatároztuk, hogy nem engedjük kifosztani vagy megrongálni a templomot, elfogjuk a bűnözőt. Magamhoz vettem egy hosszú tört, amelyet valaki a színpadi szertárból hozva a sekrestyében felejtett, és megindultunk a kórus felé, mert leginkább abból az irányból hallottuk a zörejt. Felmerészkedtünk a kórusra vezető lépcsőn. Hirtelen nagy robajjal egy láda zuhant elénk, majd észre vettük, hogy több láda van egymásra rakva, eléggé gondatlan módon, ezek az egymásról lecsúszás különböző stádiumában. Betörőnek semmi nyoma. Mi válthatta ki a lassú csúszást, ami a zajt okozta, ezt még ma is csak találgatni tudom. Talán az utca felől egy nehéz jármű okozta rázkódás? Sokat derültünk kalandos élményünkön.

Az egyik korai miséző *Baghy Osvát* (1989–1957) volt, magyar-latintanáruk és nyolc éven át osztályfőnökünk. Simára borotvált arccal, makulátlan reverendában, kifényesített, divatos hegyesorrú cipőben jelent meg, lehelete Odol szájvíz használatáról árulkodott. Dús sötét haját gondosan hátra simítva viselte, egyetlen hajszál sem kalandozott el a fejét sisakként borító hajkorona egységétől. Szépen manikűrözött ujjairól, ápolt kezeiről

nehezen lehetett elhinni, hogy ezek a jól párnázott kezek indokolt esetben csattanós pofonokat tudtak osztogatni.

Baghy tanár úr sok gondot nem okozott a ministránsoknak, csak arra kellett ügyelniük, hogy az öltöztetésnél össze ne borzolják a frizuráját.

A mise végeztével gyakran mondta: „majd gyere fel a szobámba”. Amikor jelentkeztem, szó nélkül a kezembe nyomott valami csemegét. Zsemlét téliszalámmal, pálpusztai sajtot, vajjas kiflit, nápolyit vagy csokoládét, nyáron néha egy marék cseresznyét. Nagyon szeretett adni.

A magyar és latin órák rendszerint feleltetéssel kezdődtek, legtöbbször a *memoritert* kérte számon valamelyik osztálytársunktól. Gyakran idézte: „Memoria minuitur, nisi eam exerceas”.

Még most is emlékeszem az egyik tragikomikus jelenetre:

„A memoritert elmondja K...”

– Osztályfőnök úr, kérem, mára nem készültem:

„No mondjad fiam, tovább, tudod te azt.”

– Osztályfőnök úr, mára én ebből nem készültem.

„Bátrabban fiam, ne ilyen akadozva!”

– Osztályfőnök úr, mára nem tudtam tanulni, (és itt K... valami kifogást említett, mint pl. lekvárfőzés, szüret, ganajhordás, stb., amit már a tanári kar többször hallott)

„K..., ez bizony nem a szokásos felelése. Erre ugyan nem kapsz jelest, ez csak egy elégségest érdemel.”

Ami eleinte komikusnak tűnt az osztály tanulói számára, a végén inkább szánalmat váltott ki. Fiatal korunk ellenére felismertük osztályfőnökünk nagy tragédiáját, a hallászavart. Süket zenész már volt a történelemben, aki sokat szenvedett fogyatékosága miatt. Egy tanárnak, akinek meg kell tudni ítélnie tanítványai teljesítményét a *hallott* feleletek alapján, ugyancsak sokat kellett szenvednie a hallásromlás miatt.

Az osztály dicséretére válik, hogy általában nem igyekeztünk kihasználni a kínálkozó alkalmakat, nem éltünk vissza osztályfőnökünk szomorú helyzetével. Nem is volt tanácsos, ugyanis hallásának élessége gyakran változott, volt amikor csendesebb beszédet is megértett. A város kiváló, lelkiismeretes fül-orr-gégész főorvosa, dr. Lajos Győző igyekezett tudása legjavát adni osztályfőnökünk kezelésében, de az akkori időkben még nem állt rendelkezésre a ma már egyre hatásosabb hallókészülék.

Rövid időn belül csaknem minden osztálytársunk rájött, hogy közelről, kissé hangosabban, gondosan tagolva kiejtett szavakkal kell tárgyalni Baghy tanár úrral; szemtől szembe, hogy a szájmozgásról is olvashassa a beszédet. Erre a helyes kiejtési módra ő maga adott jó példát, mikor a magyar órákon prózát vagy verset ismertetett.

Osztályfőnökünk tanítási módszerei nem voltak olyan látványosak, mint például Ágoston Juliáné, de megbízható alapot nyújtottak a magyar nyelvten, helyesírás és fogalmazás elsajátításához.

Nem szerette a terjengős, komplikált mondat szerkesztést; gyakran ismételte: „Rövid mondatokat írj, ne kíméld a pontot!” A magyar nyelv egyik jellemző tulajdonságának tartotta a kevés, de pontos, találóan válasz-

tott szóval szerkesztett kifejezést, a rövid tómondatok lejtő (decrescendo) hangsúlyát és szaggatott (staccato) ritmusát.

A magyar irodalmi órák emlékei közül Arany János költészetének elemzése maradt meg számomra leginkább. Hálával tartozom Baghy Osvát emlékének amiért ráirányította figyelmemet Arany balladáinak szépségeire, amelyek a világirodalomban Goethe vagy Burns mellé helyezik ezeket a remekműveket, sőt sok tekintetben túl is szárnyalják azokat. Baghy gyakran emlegette a balladák meghatározását, idézve az egyik irodalomtörténet-szűnket (talán Gyulai Pált?). „A ballada dráma dalban elbeszélve” – azaz lírai, drámai és epikai elemeket sűrít magába.

A balladák közül a „Walesi Bárdok” vált kedvenccemmé; szavaló versenyeken többször is előadtam.

Osztályfőnökünk igen sokat adott a gondjaira bízott osztály jó hírére, mindent elkövetett, hogy tanítványai mind tudásban, mind pedig magaviseletben kitűnő színben tündököljenek Ennek érdekében még azt is megtette, hogy megsejtette, milyen érettségi tételeket fogunk kihúzni. Ezért nem lehet kárhoznatni, az osztályzatok nem csak az egyetlen érettségi vizsga eredményeit tüntették fel, hanem az egész nyolcévi átlagot tükrözték.

Az órákon megkívánta, hogy a tanulók szinte egymással versenyezve jelentkezzenek felelésre, élénken nyüzsgjenek. Időnként hallhattunk ilyesfajta korholást: „Húsvéti, mit ülsz ott, mint egy keleti bálvány, – majd én kiverem belőled az apátiát!”

Osztályfőnökünk szigorú fegyelmet igyekezett tartani, nemcsak saját óráin, hanem figyelme kiterjedt tanártársai óráira is, nem szerette, ha panaszt hallott a magaviseletünkre vagy a tanulmányi előmenetelre. Kinevezett egy általános vigyázót, akinek jelteni kellett Baghy szobájában azokat, akikre a tanárok rászóltak valamiért. Ezeknek jelentkezniük kellett nála. Itt ő sorba állított bennünket és minden teketória nélkül mindenkinek lekent egy jókora pofont, – „mars!”

A ciszterci gimnázium a fegyelem fenntartását nem csupán a tanári testületre bízta, belevonta magukat a tanulókat is. A tízperces szünetekben lehetett hancúrozni, tréfálkozni, de egymás sértegetése, verekedés, vandalizmus nem fordulhatott elő. A felső osztályokból kijelölt örök rendet tartottak, a felvigyázó tanároknak ritkán kellett közbelépniük. A nemkívánatos viselkedést csírájában elfojtották.

Osztályfőnökünk gyakran megjelent a primus- és a nagyudvaron szünetek alatt, zsebét megtömte mindenféle csemegével, időnként magához szólított egy-egy tanulót: „no nyisd ki a szádat!” Nápolyit, csokoládét, gyümölcsöt osztogatott. Csörgő Pistának, színjeles osztálytársunknak egyszer pálpusztai sajtot dugott a szájába, amit ő bedobott a WC-be mert nem állhatta a szagát. Baghy rettentés dühbe gurult ennek hallatára: – „hogyan lehet egy finom ételt elpocsékolni, mikor annyian éheznek a nagyvilágban!” Csörgő csak kivételes latin tudásával, sokára tudta helyreállítani a pozícióját.

Mint senior rendtag, Baghy Osvát két szobás lakosztállyal rendelkezett. Az egyik ablaka a második emele-

ten, közvetlenül a templom mellett a Fő utca legforgalmasabb szakaszára nyílt, egyes tanulók nagy bánatára. Baghy sokszor megjelent az ablakban, hajhálójával a fején, amint a magasból kémleli az utcát, valószínűleg szórakozásból, és saját fiai ellenőrzése céljából. Az ablakból rá lehetett látni a mozi bejáratára és ez az utcarész találkozóhelyként is szerepelt, ezt is figyelni lehetett. A diákok számára a takarodó a nyári hónapokban egybevágott a nyolcórás esti harangozással, Szent Mihály arkangyal névünnepe után pedig a téli időrend lépett életbe, esti hét óra. Ha valakit meglátott a takarodó után, osztályfőnökünk képes volt gyorsan lejönni a szobájából és hazazavarni az illetőt. Nagyon nehezen lehetett az iskola által nem ajánlott filmekre besurranni a moziba észrevétlenül. A Fő utca ezen szakaszán helyezkedett el Engländer Adolf könyvkereskedése, aminek Baghy vásárlója maradt a megkezdődött zsidóüldözések ellenére. Hangsúlyozta: senkit sem szabad származása, vallása miatt bántalmazni. Engem is többször elszalajtott a boltba valamelyik megrendelt könyvet elhozni. Engländer bácsi, egy vastag szemüveget viselő, mozgékony kis ember már ismert. „Ugye, Baghy tanár úrnak lesz? Tiszta a kezed? Tudod, szeretem a szép könyvet, megnézheted az új Boccaccio kiadást, most érkezett.” Valóságos csoda volt, ahogy Engländer még a háború alatt is meg tudta szerezni a ritka kiadásokat.

Baghy osztályfőnöki órái mintaképpül szolgálhatnának az észak-amerikai ifjúság nevelői számára, akik az egyéni szabadság túlságos hangsúlyozásával fegyelmetlenséget, modortalanságot és szabadosságot teremtenek; olyan nemzedékeket neveltek fel, akik mindennek tudják az árát, de semminek sem az igazi értékét. Osztályfőnökünk figyelme mindenre kiterjedt. Megtanított, hogyan kell viselkedünk társaságban, hogyan kell közlekednünk az utcán, hogyan kell csukott szájak rágni, az evőeszközöket kezelni, stb. Felfedte a társadalmi érintkezés szabályait; a figyelmes udvariasság, az egymás iránti megértés és megbecsülés szükségességét.

Az egyik osztályfőnöki órán a következő szöveget intézte az osztályunkhoz: „A tankerületi főigazgató úr a jövő hét valamelyik napján meglátogatja gimnáziumunkat, sorra ellenőrzi mind a nyolc osztályt. Nem szeretném, ha rossz benyomást szerezne. Mutassatok érdeklődést, jelentkezetek felelésre, viselkedjétek élénken, ne lásson unott arcokat. Aki pedig rendetlenkedni merészel az ellenőrző látogatás alatt, annak velem gyűlik meg a baja, úgy felpofozom, hogy megemlegeti.”

A tankerületi főigazgatót már az előző évekről ismertük, jovialis, jóindulatú embernek látszott. Családi neve *Zatskó* volt – (nomen est omen?...) – megtanultuk a különleges helyesírását is.

A főigazgató Varga Bennó óráján lépett be az osztályterembe, feszes vigyázállásban üdvözlöttük. Az illusztris látogatót Csörgő Pista köszöntötte ékes latin orációval, melyet rajta kívül senki sem értett, legkevésbé az ünnepelt.

Bennó atya nagy pszichológiai éleslátással előre sejtette, hogy a természetrajzi órára most sem fog senki alaposan felkészülni, tehát a felelettel az osztály fel-

sülhet. Elhatározta, hogy inkább egy természet-filmet fog vetíteni, hivatkozva a modern szemléltető oktatás előnyeire.

A film témája a mezőgazdasági munkáról szól, részletesen ismertette a különféle rágcsálók által okozott károkat. A vetítévászonon egy hörcsög kinagyított képe jelent meg, a kis állat pofája már két oldalt erősen kidudorodott az összegyűjtött gabonaszemekről. Ekkor egy ismeretlen hang törte meg a nézők áhítatos csendjét: „Nézd a pofazatskóját!” A szellemes beköpés óriási közönségsikert aratott; a padok alatt fetrengtünk, fulladozva a visszafojtott röhögéstől.

Zatskó főigazgató a legbölcsebb módon reagált a csínyre; egyszerűen úgy tett, mintha nem vett volna tudomást róla.

Osztályfőnökünk valahogy tudomást szerzett a történetekről, magán kívül volt a felháborodástól. Az ő osztályának évek alatt felépített jó hírnevét egy ostoba kölyök így tönkreteszi! Sohasem derült ki, ki volt a tettes, mindenki hallgatott, mint a sír.

A Vitkovics önképzőkör tanárelnöke osztályfőnökünk volt. Meglehetően szabadkezet adott a sorainkból kikerülő vezetőségnek, széleskörű autonómiát élvezhettünk. Türelemmel, erőszakos közbelépés nélkül, inkább tanácsokkal, mint utasítással követte irodalmi és egyéb szárnypróbálgatásainkat.

Baghy Osvát egy szigorú, de szerető, gondoskodó második apaként kezelte osztályának tanulóit. Mindenkinek ismerte a szociális helyzetét, családi körülményeit, ahol tudott, segített. A szegényebb társainknak ösztöndíjat szerzett, pénzjutalmat juttatott, a betegeket meglátogatta, orvosi ellátást intézett, lúdtalp-betétet, szemüveget, stb. rendelt.

A háború utolsó felvonásában váratlanul elvesztettük osztályfőnökünket. A harcok közeledtére erőt vett rajta is a menekülési ösztön, a legnyugatibb rendházba, Szentgotthárdra futott, min néhány más rendtársa is. Távollétében vitéz Rédey Gerő vette át a latin órákat Rédey tanár úr nagyobb jelentőséget tulajdonított a halottnak elkönyvelt nyelv ápolásának, mint fiatalabb kollégái. Az első feleltetések alkalmával jó néhány tanuló társunk meghökkentő tudatlanságot árult el különösen a nyelvtan terén. Mikor aztán Rédey tanár úr az egész osztály latin tudásának színvonalát igyekezett felderíteni, kiderült, hogy a hiányosságok eléggé általánosak. Erre felháborodva fakadt ki: „Hát mit tanított nektek Baghy tanár úr?”

Elszégelyeltük magunkat és elgondolkodtunk, mi történhetett a mi latin tudásunkkal?

A magvető szük marokkal hintette el a magvakat, vagy azok természetlen talajra hulltak?

Az osztály többségét nem nagyon aggasztotta, hogy a középszerűség jutott nekik osztályrészüln ezen a téren, összehasonlítva más osztályokkal.

Osztályfőnökünk szomorúan, letörve tért vissza a fegyverszünet után „Nix dajcs többé” – mondogatta. Rendkívül felháborodott, mert a németek őt is elhajtották lövészárkot ásni.

Az érettségi vizsga előtt annyit mondott: – „majd nézd át az utóbbi magyar irodalmat”. Babits Mihály Kosztolányi Dezső, Tóth Árpád költészete lett a tételem. A feleletem jól sikerült. Túl jól... A Bernát kertben félrehívott osztályfőnökünk. „Majd adok én neked brillírozni! Mit gondolnak rólam a bizottság tagjai?!” De azért szeretettel búcsúzott.

Még néhányszor találkoztam vele Budapest utcáin, véletlenül. Lesoványodott, rohamosan megöregedett, hallása még rosszabbá vált. Halkan kérdezgette: „Meddig tarthat még ez a rendszer, fiam? Az 1919-es kommunizmus csak száz napig tartott.” Elkövettem azt a tapintatlanságot, hogy reménynyújtás helyett azt feleltem: – „de a török hódoltság százötven évig”. Egy-két jubiláns találkozóra is eljött. Ekkorra már az egykor igen jól ápolt, elegáns tanárunkból minden tekintetben elszürkült, kopott öregúr lett, minden illúziót veszítve kóválygott a neki idegen társadalmi közegben, majd egyszer csak halálhíréről értesültünk 1957-ben. Nem volt még hatvan éves.

1965-ben a Egészségügyi Világszervezet (World Health Organization) ösztöndíjával tanulmányútra mentem Nagy-Britanniába. Vendéglátóim, rendkívül bőkezű skótok (!) elvittek Wales fővárosába, Cardiffba is, egy tudományos konferenciára. Cardiff polgármestere fogadást adott a konferencia résztvevőinek tiszteletére egy gyönyörű, ódon kastélyban. Libériás személyzet szolgált fel a frissítőket. A fogadás után, a kitűnő fanyar sherry hatása alatt az egyik walesi ortopéd sebésszel együtt megmáztuk a közeli várkastély léggé veszélyes romjait, miközben én A Walesi Bárdok balladáját szavaltam újdonsült barátomnak rögtönzött angol fordításban:

„Edward király, angol király

Léptet fakó lován:

Hadd látom, úgymond, mennyit ér

A velszi tartomány.”

A kolléga először a hasát fogta nevéttében, másnap azonban az ebédnél csodálatos ízű lazac fogyasztása közben csodálkozását fejezte ki, hogy mi ismerjük szomorú történelmüket és koszorús költőnk ilyen szép balladára méltatta annak egyik fejezetét. Elismételtette velem a balladát magyarul is, azt mondta, egy szót sem értett belőle de megragadta a nyelv zeneisége.

Megvillant előttem a magyar órák emléke, felidéződött az akkorra már elhunyt osztályfőnökünk képe, nehéz volt megrendülés nélkül napirendre térnem.

Az asszociációk tartják életben az emlékeket...

Emlékezetek és emlékeztetések...

Ebben a sorozatban azoknak az egri ciszterci tanároknak és diákoknak emlékét szeretnénk megőrizni, akik II. Világháború és az 1956-os forradalom és szabadságharc, valamint azt követő terrorizmus szenvedői és áldozatai voltak. Kérjük, segítsétek ezen emlékek összegyűjtésében!

Debreczeni Sixtus atya áldozatos papi életútját az egri öregdiákok közül kevesen ismerik. 1954. február 21-én megmagyarázhatatlan körülmények között halt meg. Elütötte egy autó. Az elütés körülményei: ez egy szándékos, az ávó által lebonyolított vagy véletlen baleset – ezt a kérdést ma is sokan vitatják.

Sixtus atya ciszterci paptanár volt. 1942-ben szentelték pappá. Magyar-francia-olasz szakon szerzett tanári diplomát. A francia nyelvet a Sorbonne-on tökéletesítette, az olaszt a bolognai egyetemen. Rendkívül tehetséges volt, kitűnő tanár lett volna belőle, az iskolák államosítása miatt azonban sohasem taníthatott. 1948-ban Endrédy Vendel apátúr az egri Szent Bernát egyházközség plébánosává nevezte ki. A templom hitélete óriási mértékben fellendült. Neve az 1950-es évek elején fogalom volt Egerben és környékén. 1951. november elsejétől az Állami Egyházügyi Hivatal nem engedélyezte, hogy volt szerzetesként egyházmegyes papként szolgáljon tovább. Rendőri felügyelet alá helyezték, nem hagyhatta el a várost. Még a lakásválasztásába is beleszólt az ávó: csak alig fűthető, régi mosókonyhában lakhatott haláláig. Pasztorációs munkáját azonban titokban ezután is folytatta.

A Magyar Katolikus Rádióban 2008. február 23-án és március 1-jén kétrészes előadást hallhattunk Sixtus atyáról, előadója *Kiliánné Jakab Viktória* volt, aki fiatal éveit Egerben töltötte és jól ismerte őt. Az alábbiakban előadásának második feléből közlünk részleteteket, melyben Sixtus atya mártírhalálának körülményeiről beszélt.

Szerk.: Hogyan fogadták Debreczeni Sixtus Imre ciszterci szerzetes tevékenységét Egerben a helyi párt embelei? Hogyan próbálták megfélemlíteni?

Működése természetesen nem volt az államegyháznak, a kommunistáknak a gusztyusára. Ilyentől szabadulni kell. 1953 évvége felé, késő ősszel olyan dolgok történtek, amiről nem is nagyon tudtunk.

November vége felé jött a hír, hogy Sixtus atyát el akarták ütni, szándékosság lehetett. Mikor a kertészeti vállalatnál, a város végéről, ahol autó nem járt, az idény munkájából jött hazafelé (nehogy „veszélyes munkakerülőnek” minősüljön, s megbüntessék, elment kapálni egy egri kertészeti vállalathoz, mint idénymunkás, a Rendtől rámaradt kapálógéppel), a nyílt utcán egy teherautó egyenesen neki ment, de ő – a harminchat évével ügyes, mozgékony volt – elugrott. A kapáló gép, amit maga előtt tolt elgömbült, tönkre ment, ő sáros lett, de megmenekült. Nem sokkal ezután, valamikor tél táján, az Eger patak partján ment kerékpárral – út másik felén egy kőkerítés –, és akkor is szembe jött vele egy autó (ez nem lehetett teherautó), leugrott a kerékpárról a patak meredek partjára, a sárba került. A kerékpár tönkrement, ezentúl kölcsön

kerékpárral közlekedett. Eltelt egy-két hónap, és ekkor volt a tragédia, február 21-én, vasárnap. Egy ismerős családnál ebédelt, onnan indult haza. Útközben egy kitérőt tett, hogy segítsen. Egy kitelepített „maradék”-családdhoz – egy 83 éves nagypapa és 11 éves leányunokája, – ment. (A Miskolcon élő családot a háborúban bombatámadás érte és csak ketten maradtak, őket kitelepítették a Hortobágyra és '53 őszén jöttek Egerbe. Sixtus atya fölkarolta őket, szerzett nekik egy helyiséget és kályhát – a hátán cipelte oda –, szemet vitt biciklijén.) Most egy kis gond volt a kályhával, ezért tért be hozzájuk hazafelé menet. Az ebéd-ről 2 óra után jött el és innen kb. ¾ 3 után pár perccel indult. Lement a Lenkei János utcán a Fő utcára, következett a Tüzoltó tér, onnan már meredeken ment fölfelé a Fő utca. A város szélén lakott, s ment haza. (Jó ideig úgy tudtam, hogy tolt a kerékpárját, de néhány éve beszéltem Seres Ibivel, akiknek házuk előtt történt az eset. Ő évekig nem volt hajlandó beszélni, azt mondta, nem mond senkinek semmit, mert számára olyan szörnyű élmény volt, olyan trauma, amit látott, amit végig élt, – 19–20 éves leány volt akkor.) Jött Felnémet felől egy személykocsi, úgy tudni katonai rendszáma volt, talán Bervából jött befelé. Egyesek szerint felnémeti viháncoló lányok is ültek benne, egy fél-részes kiskatona – azt mondják, a részegséget meg is játszhatta, hogy nagyobb büntetést ne kapjon. Jött, állítólag 90-es sebességgel, talán Moszkvics, és a szemben, jobboldalon, közvetlenül a járda mellett kerékpározó Sixtus atyát halálra gázolta úgy, hogy átjött a menetirány szerinti baloldalra még a járda szélére is. Szegegy azonnal szörnyet halt. Kerékpárja roncsokban.

Seres Ibi látta őt az ablakukból. A család ebéd után beszélgetett, s az egyik ablakon látta: „Jé, most megy kerékpáron Sixtus atya.” (Az atyát ő jól ismerte, öccsét készítette elsőlázhoz, és hozzájuk is gyakran látogatott. Sixtus atyának olyan pontos menetrendje volt, olyan tervszerűséggel osztotta be munkáját, hogy mindent ki lehetett számítani.) – „Most megy hazafelé”, – mondotta. S utána egy óriási csörömpölést hall, de következő ablakon, mely egy pár méterrel odébb van, már nem látta Sixtus atyát. Tehát a két ablak közötti részen kapta el őt az autó. Utána kimentek. Mondja, hogy borzalom, amit látott. Fel sem ismerte Sixtus atyát; egy roncs, vértenger volt minden.

Mi este, sötétedés után mertünk lemenni. Hallottuk egy órán belül, hogy mi történt. Futótűzként terjedt. De édesanyám azt mondta, most nem megyünk, és a Fő utcán sem megyünk végig, – „csak nem megyünk az ávó karjaiba! Mert ez biztosan nem volt véletlen. Akit kétszer el akartak ütni, az biztos, hogy nem véletlenül lett egy közlekedési baleset áldozata. Ő már kétszeres mártírkoszorút érdemelt eddig is. Ez már a harmadik. Ő elkészült erre, tudta, hogy ez vár rá.” – Valóban van egy 1953 karácsonyán írt levele pap öccséhez, amiben azt írta: „Ő jól van itt, most, az éjféli misét majd a szobájában mondja el – ezt december 23-án írta – és nem tudom, majd elválík, hogy a

jövő évben mi lesz, de a jövő karácsonyt már valószínűleg »otthon« töltöm.” No, nem a saját otthonukra gondolhattott, ez evidens, nem volt már otthon senki, csak az apja élt otthon. Tehát ő erre föl volt készülve, tudta, mit vállal, de az emberekért, a lelkekért mindent vállalt, amíg csak bírta, amíg csak csinálta.

Az emberek, akik jobban ismerték – mert szinte mindenki ismerte ugyan személyileg, Egerben közismert ember volt – és jobban tudták a hátteret, meg voltak győződve arról, hogy ő most szándékos baleset áldozata lett.

A baleset után, sötétedéskor tehát mi is lementünk, oldal kis utcácskákon értünk le a Fő utcára. Este már keményen fagyott. Olyan télvégi idők voltak, amikor nappal verőfény van, de amint lemegy a nap, igen erősen fagy. Sixtus vére a járda mellett folyva – mondták, hogy öntöttek rá egy veder vizet, – körülbelül 120–150 méterre volt az első kanális. Ez egy lejtős szakasz a Tüzoltó téren, ahol a kanális nyelte el a vért. Este már egy jó arasznyi széles rögzös vörös folyam volt kőkeményre lefagyva. A járdán állt még két más-valaki. Először megijedtünk a sötétben, a rossz világítás mellett persze, nem mertük megközelíteni. Aztán egy kicsit közelebb menve ráismertük, hogy egyik rendtársa, *Hervay Levente* áll ott egy volt tanítványával, a járda szélén csendben imádkoztak. Mi is megálltunk egy pár méterrel odább, aztán hozzájuk csatlakozva együtt jöttünk haza.

Utóbb tudtuk meg, hogy mi, ahogy lementünk este, Sixtus atya utolsó útját jártuk végig. Mert ugyanazon a kis utcán ment le *Veidlich Marianné*tól a Fő utcára, Mariannéhoz pedig a tőlünk néhány házzal odébb levő házból, ahol ebédelt, hátul a lépcsőkön. Mi is ezen a vonalon haladtunk végig, ahol ő egy pár órával előbb.

Szerk.: Ha jól tudom, Debreczeni Sixtus temetésére nem egyszerű keretek között került sor. Hogyan kísérték utolsóútjára?

Bementünk a kórházba, a patakparti részbe, mert hogy ott volt egy hullaház. Bezörögtünk a vaskapun, egy öreg bácsi volt ott a portás. Az kicsoszogott: „A tisztelendő urat tetszenek keresni?” – „Igen.” – „Ide hozták, itt van benn.” – Másnap hallottuk, hogy már ki volt tűzve a temetés, 24-ére, szerdai napra, délután ½5-re, este hatkor pedig Requiem a templomban.

Másnap azt is hallottuk, hogy testvérei megérkeztek. Ők, a papok és nővére, szanaszét laktak a Dunántúlon, Egertől távol, Zala és Somogy volt a lakóhelyük, tehát igen messze Egertől. Értesítették őket telefonon, távirattal. Azért is rakták harmadnapra a temetést, hogy ők ideérhesenek. Kedden délután este felé már hallottuk, hogy megérkeztek a testvérek. A szemináriumban alszanak, ott kaptak helyet. Azt is hallottuk, hogy még mindig nem engedték be a ruhát, rendtársai habitusba akarták felöltöztetni. – „Nem, majd szólunk.” Kedden este halljuk, hogy még mindig nem. „Hogy, hogy nem, hát szerdán temetik!” Megint bementünk a hullaházba, kérdeztük az öreg portást: „A tisztelendő urat tetszenek keresni?” – „Igen” – mondtuk. „Ő már nincs itt” – A lélegzetünk is elállt – „Hát, hogy-hogy?” „Őt elvitték még délután a »rendőrségek«, mert hogy Fehérváron fogják temetni, merthogy odavaló.” – „Hát itt ki van hirdelve, a gyászjelentés ki van

rakva minden templomban. A testvérei is itt vannak. Hát Jézus testét is kiadták, őt meg ellopták!”

Így hát ott lett eltemetve. Azt a temetőt már felszámolták, szanálták, ma ott egy új lakótelep van. Valamikor a 70-es évek végén exhumálták, és bevitték a ciszterci templom altemplomába Fehérváron. Egyébként neki az íróasztalán mindig ott volt – ő így emlegette: Kaszap Pista – fényképe, és nagyon terjesztette tiszteletét. Ő is ciszterci diák volt, talán másfél év különbség volt köztük. Egy cserkészőrsben, nagyon jóba voltak.

A '90-es évek elején többször is beszéltem *Szántó Konrád* atyával, a ferences történésszel, aki azóta már nem él. Akkoriban adatokat gyűjtött az üldözött papokról, egyházi személyekről. Kérdezte, felhasználhatja az adataimat, merthogy én erről bővebbet tudok. Ezek után mondtam neki, hogy sajnos halála körülménye nincs bizonyítva: mártíromság volt, tehát szándékos, vagy tényleg véletlen baleset. – Mondom, akkoriban, ha 10 percenként végig döcögött egy autó, pláne vasárnap, hisz olyan kihaltság volt, hogy csuda, tél is volt. Nem lehet ráfogni, hogy a nagy forgalom miatt ment neki, csak úgy véletlenül egy autó. Hisz már kétszer is neki ment, lehet, hogy többször is, de ő erről nem beszélt. Ezek a balesetek körülményeiből kifolyólag letagadhatatlanul megtörténtek. A temetés körülményeiről is beszéltem neki, hogy ellopták, pedig már ki volt tűzve a temetés.

Szántó Konrád azt mondta: „Kérem, tessék elhinni, éppen ezzel árulták el magukat, hogy *szándékos* volt. Még ha nem is tudnánk arról, hogy volt ilyen kísérlet. Mert ha nekik közömbös lett volna Sixtus atya, meg halála, akkor eszük ágában sem lett volna elvinni. Azt akarták, hogy sírjánál nehogy valami zárandokhely alakuljon ki. Mindent kiirtani onnan!” S mondott ekkor egy személyes példát, hogy őt is – valamelyik dél-dunántúli városban volt, nem emlékszem, Nagykanizsán, vagy Kaposváron – el akarták egyszer ütni. De ő is atletizált, ügyes volt és elugrott. Aztán azonnal el is hagyta a várost, elköltözött onnan az ötvenes évek legelején levő időkben, és hát így megúszta.

Na, de Sixtus nem hagyhatta el a várost, ő „ref”-es volt. Jelentkeznie kellett minden héten egyszer, ha nem sűrűbben, a rendőrségen. Tehát őt ilyen téren is eléggé meghurcolták.

Szerk.: Hogyan élt önökben Sixtus atya emléke, tisztelete. Nyilván az 50-es években nem lehetett nyilvánosan megemlékezni, nem lehetett az ő emlékét, életpéldáját tovább adni nyilvánosan. De mégis, ez a halálkörülmény és élettanítás, amit Sixtus atya adott, hogyan élt önök között?

A nagy kommunizmus idején még emlegetni sem volt ajánlatos. Még azt se, hogy ismerte valaki, arról is mélyen hallgatott, mert szörnyű emlékekkel párosult az emberekben. De rengetegen imádkoztak hozzá. Voltak, akik egyenként Fehérvárra utaztak a sírjához, pedig akkor nagyobb pénzt jelentett és rengeteg időt. Sokan említették, csak imádkozni kell Sixtus atyához, ez is az is meghallgatást nyert.

Én sok mindenről hallottam, vagy elhittem, vagy nem, de ettől függetlenül Sixtus atya tisztelete, becsülete és

mártíromsága élt bennünk. Mint gyerekek azért nem voltunk meggyőződve, hogy szándékos – a felnőttek sokat vitakoztak erről –, mert az a két eset, sőt lehet, hogy volt több is, ami előtte történt, ezekről mi nem tudtunk. Még sok mindenről sem tudtunk, amit előttünk elhallgattak.

Szóval él azokban, akik ismerték, mély nyomot hagyott bennük egész életükre, és azoknál a családoknál is,

akik tudják, hogy volt, milyen volt. Egy életre kiradírozhatatlan nyomot hagyott bennük.

A fák nem nőnek az égig, mondják. Azok, akik őt üldözték vagy el akarták tenni a láb alól, – már a nevüket sem tudjuk, de Sixtus atya biztos az égig nőtt!

Kiliánné Jakab Viktória

A párizsi volt Szent Bernát Kollégium épületéről

Faluhelyi (Fischer) Jánostól, Németországban élő 1934-ben érettségizett diáktársunktól egy kedves levél kíséretében kaptuk az alábbi cikket. Mint írja „... az »Életünk« (a nyugaton élő katolikus magyarok lapja) márciusi számában egy – nekem nagyon tetsző – cikket olvastam. Első gondolatom az volt, hogy ez „jól mutatna” az Egri Fehér/Feketében is. Biztosan több volt ciszterci diák érdeklődését felkeltené. ...”

Bizonyára sokan kerestük külföldi utazásaink során a ciszterci „gyökereket”. Ilyen a párizsi Szent Bernát Kollégium is melyre Faluhelyi János bátyánk hívja fel figyelmünket. Talán lesz olyan Párizsban járó diáktársunk, aki kíváncsi lesz erre az épületre. – „Fennállásának öt évszázada során a párizsi Szent Bernát Kollégiumnak mintegy ötszáz diákja lett teológiai doktor; ...majdnem mindnyájan fontos feladatokat kaptak Franciaországban és külföldi országokban egyaránt.” – olvashatjuk Lékai Lajos: A Ciszterek c. könyvében.

ÚJ EGYHÁZI KÖZPONT RÉGI PATINÁVAL

Már feledésbe ment, hogy Franciaországban a cisztercieket Clairveaux-i Szent Bernát után „les bernardins” vagyis „bernátiak”-nak is hívták. Erre emlékeztet Párizs latin negyedében a rue des Bernardins. Az utcátáblán kívül többek között egy gyógyszertár, egy öregotthon, egy elemi iskola és egy könyvtár is viseli még a „les Bernardins” nevet, amely arra utal, hogy e környék valaha a ciszterciek tulajdona volt.

Hogy megértsük, miként kerültek a ciszterciek a városba, ismerni kell az előzményeket. Az első szerzetesrendek ugyanis félreeső, magányos helyre telepedtek le: a bencések hegyekre, a ciszterciek völgyekben. A szerzetesi mozgalom a város szibongó élete elől menekülve a népvándorlás következtében elbarbárosodott pogány vidéket kívánta Krisztus Egyháza számára megművelni. A szerzetesek imával és munkával (ora et labora) misszionáltak. Önellátó kolostoraik az európai műveltség bölcsőjévé és fellegráivá váltak. A 12. századtól azonban az egyetemek megalapításával (Bologna. Párizs, Oxford, Cambridge, Heidelberg...) megindul egy addig elképzelhetetlen intellektuális forradalom. Az egyetemi városokban új szellemi központok alakultak. A tudásszomjas, tanulni akaró tehetségek ezekbe a városokba igyekeznek. Felismerve az idők jeleit, IV. Ince pápa támogatásával az Angliából származó Lexington István clairveaux-i apát szorgalmazta, hogy a ciszterciek teológiai tanulmányaikat a Sorbonne Egyetemen végezzék. A ciszterciek telket vásároltak Párizsban, építkeztek és berendezkedtek a templomtól

a temetőig. Intézményük a College des Bernardins néven lett ismert, amely rendjük elitképzésének európai központjává vált. Növendékei közé tartozott az Avignonban székelő XII. Benedek (1334–1342). A későbbiekben innen, a „bernáti”-ak kollégiumából indult el a ciszterek belső megújulási mozgalma, amely visszakanyarodott az eredeti regulájukhoz, a kolostori élethez. Ezzel a párizsi jelenlétük egyre jelentéktelenebbé vált.

A francia forradalom idején a kollégiumot államosították, hozzá tartozó gótikus templomot lerombolták. A főépületből előbb börtön, majd raktár, népiskola, rendőrszállás, tűzoltólaktanya, végül autó-garázs lett. Váratlan fordulat állt be, amikor több éves tárgyalás után 1998-ban a Párizsi Egyházmegye 17,5 millió euróért megvásárolta a szóban forgó erősen elhanyagolt épületet és 2004-ben munkához láttak. A nagy körültekintéssel végzett felújítási munkálatok, az épület eredeti arculatának visszaadása és a mai igényeknek megfelelő felszerelése újabb 49,5 millió euróba került. Annak idején igen kevesen helyeselték Jean-Marie Lustiger bíboros kezdeményezését, annál többen beszéltek anyagi csődről. Ennek okán, amit a munkálatok lehetővé tettek, a papoknak, egyházi alkalmazottaknak és önkéntes munkatársaknak a lehetőséget adták, hogy szakszerű vezetés mellett a helyszínt megtekinthessék. Az érdeklődők betekintést nyerhettek az 5000 m²-es épület múltjába, és képet alkothattak jövőbeli küldetéséről. Egyházi intézmény részéről Franciaországban ilyen méretű anyagi vállalkozásra eddig nem volt példa, de sikerült olyan megoldást találni, hogy a költségek az egyházmegyét csak 35%-ban terheljék.

A háromhajós, tágas épületre, amelyet 32 oszlop tart a nemes igényesség jellemző. Párizs bíboros-érseke, *André Vingt-Trois* szerint itt a plébániák számára is a lelkipásztorkodás új lehetőségei nyílnak, de a kutatás és dialógus kap benne központi helyet. Olyan egyházi nyílt fórum kíván lenni, ahol korunk társadalmának legégetőbb kérdéseit boncolják. A College des Bernardins nem múzeum lesz, sem pedig kultúrintézet, hanem szellemi műhely a jövő szolgálatában, amely egyben megadja a teológusoknak a továbbképzés lehetőségét is, hogy a világgal folytatott párbeszédből az értelem mellett Isten hangja is meghallgatásra találjon.

A College des Bernardinsben kap méltó helyet az „Institut Jean-Marie Lustiger”, amelynek létrehozatalát 2007. december 8-án rendelte el *André Vingt-Trois* Párizs főpáστοra. Elődjét ugyanis ezen a napon, Szűz Mária Szeplőtelen Fogantatásának ünnepén szentelték

püspökké. Az intézet feladata minden Lustiger bíborossal kapcsolatos hagyatékot (dokumentumot, könyvet...) összegyűjteni és az érdeklődőknek rendelkezésre bocsátani, hogy szellemi-lelki öröksége az utókor számára biztosítva legyen.

A régi patinával felújított College des Bernardins elkészült, de a belső kivitelezési munkálatok még folyamatban vannak. A Lustiger bíboros által megálmodott presztízs projektum kezdet óta téma volt a papok között, de az érdeklődés már túllépte az Egyház határait. Fel-

szentelése még a nyár előtt, teljes működtetése ősztől várható. Ez a szép vonalú, igényesen kialakított épület lehetővé tette a 13. században Szent Bernát fiainak, hogy lelki életük a legmagasabb fokú teológiai tanulmányokkal növekedjék. Miként lehet a régmúlt tapasztalatait korunkban továbbadni? Ezt a kérdést feszegették a Párizsi Egyházmegye ez év első konferenciáján január 29-én „Ciszterciek bölcsessége” címen.

Molnár Ottó főlelkész, Párizs

TEPLOMUNK FELÚJÍTÁSÁRÓL

Egy pár szóval már beszámoltunk arról, hogy elkezdődött templomunk belső rekonstrukciója. A 90-es évek közepén, Mozsgai Tádé atya idejében kicserélték a templomtetőt, majd pár évvel később a külső falakat is újra festették.

A múlt esztendőben, az 1743-ban Kilián Dániel kanonok adományából felállított (jobb hátsó) Szent Alajos-oltár lebontásával kezdődött a templom-belső felújítása, melyet *Lékai Jusztin* atya, Ciszterci Apátság gondnoka és gazdasági vezetője irányít. Ő igen értékes tapasztalatokat szerzett a zirci bazilika felújításánál. Aki már járt a közel 13 éves munkával megszépült bazilikában, megcsodálhatta az eredeti színekben újraélelt freskókat, a ragyogó szobrokat, – nagy várakozással kísérheti figyelemmel a templomunkban elkezdődött munkálatokat.

Templomunkat felszentelése óta már jó párszor kellett belsőleg is felállványozni. A legnagyobb károkat, 1800- és 1827-es esztendőben a tűzvészek okozták. De volt földrengés, villámcsapás, melyek viszonylag könnyebben javítható hiányosságokat okoztak.

Az utolsó, nagyobb szabású renoválás 1888-ban történt. Akkor készült el a ma is látható templombelső.

A mennyezet felújítása jelenthet majd meglepetéseket, mint a zirci bazilika freskóinak restaurálásánál is. Eredetileg a mennyezeti freskókat Kracker Lukács János bécsi festő „a magyarországi késő barokk festészet meghatározó egyénisége” készítette. Munkájáról azonban csak a jezsuita házi krónika leírása ad halvány képet, mert a freskók az 1800. és 1827. évi nagy tűzvészek alkalmával teljesen tönkrementek, illetőleg a még megmaradt részleteket a későbbi javítások folyamán tüntették el. 1830 körül a boltozat hat szakaszának friss vakolatára Lieb Károlynak, egy egyébként teljesen ismeretlen festőnek képei kerültek. Az 1888 évi felújításkor, amikor a templombelső is teljesen újra festették, a mennyezetre kerülő hat falképet Innocent Ferenc készítette. „A freskók önmagukban bár kissé sablonos, de azért derekas alkotások, a templom eredeti rokokó levegőjébe azonban színezésükkel nehezen illeszkednek” – olvashatjuk dr. Lékai Lajos atya írásában az 1942–43 évi Évkönyvben.

Kracker János Lukács 1717-ben Bécsben született. A bécsi akadémián tanult, majd Prágában, Brünnben dolgozott. 1760 után már rendszeresen Magyarországon vállalt munkát. 1768-ban véglegesen telepedett Egerben le, ahol több templomban, egyházi épületben láthatjuk ma is freskóit, képeit. Fő művének a Liceum könyvtárának a tridenti zsinatot ábrázoló mennyezet freskóját tekinthetjük. Templomunk mennyezet freskóit is ő festette. Jelenleg a Szent Anna-oltáron (jobb középső) láthatjuk egy festményét és az oldalkápolna boltozatán megmaradt freskóját, mely az oltár fölött lebegő csillagkoszorút tartó angyalt ábrázolja. Kracker 1779 decemberében halt meg Egerben, a Fájdalmas Szűz (Hatvani) temetőben nyugszik.

A ma látható mennyezeti képek tehát már a harmadik réteget alkotják. Reménykedünk, hogy az eredeti Kracker freskókból is láthatóvá válik néhány megmaradt részlet a modern restaurálási technika alkalmazásának köszönhetően.

* * *

A templom felújításával egyidejűen elkezdődött egy új, kétszintes tornaterem építése is. Érdekes, ez így volt az 1880-as években is, mint azt Kassuba Domokos, a főgimnázium igazgatójának a templom és az iskola épületeinek történetéről szóló „Az egri gymnasium épületének viszontagságai” c. értekezésében olvashatjuk az 1901/02 évi Értesítőben: „A zirci apát a templom javítását a tornaterem építésével egy időben akarta végrehajtani.” – Majd részletesen szól az építkezési munkálatokról. Végül is a két építkezés nem teljesen egyidőben bonyolódott le: a tornaterem mely a „téli tornázás” céljaira is alkalmas volt, 1887 szeptemberében készült el. (Ezt az épületet azután az 1900–01 évi nagy építkezéskor bontották le, akkor épült fel az általunk jól ismert, most lebontott tornaterem.)

A templom renoválását pedig 1888 októberére fejezték be.

Isten adja, hogy most is hasonló módon történjenek a dolgok...

Elbúcsúztunk Tádé atyától

2007. december 24-én eltávozott közülünk Mozsgai József Tádé atya, ciszterci rendi áldozópap és nyugalmazott plébános. 2008. január 3-án temették Zircen a Ciszterciak sírkertjébe. Befejeződött egy emberi élet, s magával vitte emlékeit, vágyait, munkáját, terveit, örömeit, bánatait. Befejeződött egy papi élet, amely épp a történelem zavaros éveitől nem lehetett olyan, mint amilyennek Tádé atya ifjú korában megálmodhatta, megtervezhette.

1934. október 3-án Pécsen született. Általános iskolai tanulmányait itt végezte el, majd Zircen folytatta a középiskolai tanulmányaival. A gimnázium első osztályát ugyan még Zircen, a teológiai tanulmányokra előkészítő gimnáziumban járta, a másodiktól a negyedik osztályig azonban Pannonhalmán, a bencés gimnáziumban tanult. 1954-ben a szétszórás idején lett ciszterci novícius, s 1955-ben tette le első, ideiglenes szerzetesi fogadalmát. Zircen elkezdett gimnáziumi tanulmányait tehát abba kellett hagynia, s Pannonhalmán folytatta. A noviciátust sem

Zircen töltötte el, hanem Budapesten. „Flaszter novícius” volt tehát ő is, mint ekkor több társa. Érettségi után, nyilván tervei között ez a lehetőség nem szerepelt, zirci teológiai tanulmányi évek helyett a váci egyházmegyében tanult teológiát, de ezt sem Vácott végezte el, hanem Egerben, mert ekkor a világi papképzést az állam Vácott nem engedélyezte. S mi sem jellemzőbb a korra az, hogy pécsi illetőségű lévén nyilván neki a pécsi egyházmegyébe kellett volna jelentkeznie, de ide nem vették volna fel mindössze egy évig tartó zirci „szerzetes” múltja miatt. 1959. június 21-én szentelték pappá, s ezután ciszterci szokás szerint a tanári képesítést Pesten kellett volna megszereznie, tanár azonban nem lett, mert az állam csak két-két piarista, bencés és ferences gimnázium működését engedélyezte. Ezért lett világi pap és fekete-béna, nem fehér-feketében szolgált egyházunkat Vacsán, Szolnokon, Pestszenterzsébeten, majd ismét Szolnokon, Cegléden, Újpesten, Pestszentlőrincen, Borsosberényben és Gödöllőn.

Principálisairól elképesztő dolgokat írt. Az egyik takarítani nem engedte, a másik a rorátén végezte ki önmagát, a harmadik csak olyan prédikációt engedélyezett neki felolvasni, amit főnöke írt neki, a negyedik fél tucatnyi kutyát tartott. Békegyűlésre nem járt, s amikor ezt tőle a legilletékesebb számon kérte, azt válaszolta, hogy ő csak meghívót kapott, de nem idézést. Ebből az következik, hogy az Államegyházi Hivatal emberei túlságosan nem kedvelték, s gyakran zaklathatták is. Gödöllő maradt meg igazán emlékezetében.

E sorok írója Tádé atyánál két évvel idősebb. Együtt volt vele Zircen az oblációban, ahol azt hiszem, ez a pécsi „gyerekember” megtalálta önmagát. Ő pap lett, én csak tanár, de Gödöllő volt számára az első megnyugtató hely, s ezért használja is Gödöllő említésekor az „édes” jelzőt. Itt is meglátogattam őt nagyon sokszor. Oly kedvesen emlékezik meg „Sigmond Lórántról, aki azzal bocsátotta őt a szentelésre, *„egy nap se múljk el opus humile, azaz a kertben végzett munka nélkül”*. Rövidre fogott életrajzában tréfásan meg is emlékezik arról, hogy két év után úgy ismerte fekete ribizke bokrait, mint hittanos gyerekeit. A földművelés (opus humile), a tanítás és a nevelés valamint a ciszterci lelkeség a rendben szinte rokonfogalmak voltak. Tádénak a tanítás annyira komoly hivatása volt, mint a papi szolgálat. Ha nem taníthatott, kényszerhelyzetben érezhette magát, hiszen ő is, mint mindannyian, akik a tanításra „esküdtünk fel”, tettük tessük ezt lelkünk legeslegmélyéről.

Amikor a szerzetesrendek törvényes keretek között sorait újra rendezhették, apátja, Kerekes Károly előbb Budára a Szent Imre plébániára, majd Egerbe helyezte, ahol ő volt a házfőnök és a gimnázium hittanára is 1993-tól 1998-ig. Életéből mindössze öt évet tudott úgy eltölteni, ahogyan azt ő korábban eltervezte. 1998-tól 1999-ig Zircen volt plébánoshelyettes, s 1999-től 2007-ig Olaszfaluban látta el a plébánosi feladatokat. Utoljára 2007 novemberében látogattam meg. Nem mondta, talán nem is tudta, hogy mi a baja. A szentmise után, amikor lakásába tartott, a két épület közötti néhány lépcsőn megbotlott, s csúnyán összetörte magát. Sajnáltam. Maradni akart Olaszfaluban, de a szolgálatot már nem tudta ellátni. Zircre várták, de költözni már képtelen volt. Elszállítani már csak a mentők tudták, előbb a zirci betegszobába, onnan a zirci kórházba, majd innen tovább Veszprémbe, ahonnan már csak a temetésére került újra vissza a zirci apátság sírkertjébe.

Kemény élet volt az övé, amiről diák- vagy ifjú korában álmódott, azt csak élete néhány évében tudta teljesíteni. Nem ő volt a tehetetlen vagy alkalmatlan, hanem a kor, amely nem értette meg, hogy az imádság, a nevelés és tanítás, valamint a kemény földmunka a ciszterci szemléletben igen közel állnak egymáshoz.

Temetésén a főcelebráns érsek atya felsorolta érdemeit, munkáját, s külön kiemelte írói tevékenységét, amelyről néhány kisebb, nagyobb tanulmányával, önállóan megjelent kötetével is tanúbizonyságot tett. Megrendítő volt, amikor pesterzsébeti híve közül hárman kiálltak az oltár elé s szavak helyett a Salve Regina dallamával vettek tőle búcsút. Mások, talán a Pestszentlőrinciek egy fényképes füzetet adtak ki róla, néhány igaz szó kíséretében.

E sorok írója így búcsúzott tőle: *„Drága Tádé Atya! – A Szent Róbert oblátus konvent tagjai fájó szeretettel búcsúznak most tőled. Hiszen életüket, a renhez való újra kapcsolódásukat mintegy másfél évtizede neked köszönhetjük. A te áldozatos egyéniséged segítségével elevenítettük fel kapcsolatunkat a ciszterci renddel, amely szinte gyermekkorunktól meghatározta egyéniségünket. A te kezébe tettük le ígéretünket, hogy a Ciszterci Rend és Szent Bernát szellemében rendezzük újra életünket. Neked köszönhetjük, hogy megújult kórusimáinkban közvetlen kapcsolatba kerülhetünk a Legszentbellel, Akinek a nevét még kimondani is bátortalanok vagyunk.*

Neked köszönhetjük, hogy találkozásaink alkalmával otthont kaphattunk, nagyon gyakran nálad, máskor az egri kolleghiában. Később az olaszfalui plébánia ajtaját tártad előttünk szélesre, otthont és nyugalmat teremtettél nekünk a zsolozsmára, az elmélkedésre, a közös étkezésre. Néhány napig úgy élhettünk, mintha kolostorban élnénk. A te kezdeményezésedre ismerhettük meg a közelebbi és a valamivel távolabbi Mária-kegyhelyeket. A mi társaink lassan kiléptek az életből, s fogyatkozott számunk, s egyre halkabb lett a zsolozsma. Néhányunkat még tennivalóink miatt itt hagyott a Jóisten, de mi is megöregedtünk, s a találkozások, a közösségekben végzett zsolozsmák, a szívből és lélekből jövő elmélkedések lassan, lassan, soha ki nem mondottan elhalkultak, s te is, mi is egyedül mondtuk el azokat a zoltárokat, amelyek egyébként közösségekben sokkal élőbbek, sokkal reményt keltőbbek, sokkal igazabbak voltak. Szeptemberben bejelentetlenül állítottam be hozzád. Hírt hoztam és hírt akartam vinni arról, hogyan vagy, arról, mennyire bírja a lábad a járást, arról hogy milyen az egészségi állapotod. Gyenge voltál. S a rossz hírt nekem kellett haza vinnem, majd újabb és újabb hírek érkeztek. Állapotod rosszabbodott. Hallottuk, hogy az anyamonostorba költöztél, mert ápolásra szorultál, s végül jött a hír. Már nem vagy közöttünk. Elmentél te is társaink után, Mónika, Etele, Ivor, Márius, István, Konstancia és Anna után egy másik létbe, egy reménykeltőbb létbe, a teljes boldogság áldott reményében.

Drága Tádé Atya! Imádkozz értünk az itt maradtokért, hogy tiszta lélekkel készüljünk az egyszer minket is elérő zengő gregorianumra, az esengő zsolozsmára, az áldott elmélkedő gondolatokra. Isten áldjon!"

Dr. Kilián István

hírek...hírek...hírek...

2007. ÉVI PÉNZÜGYI HELYZETÜNKRŐL

Czél Iván diákszövetségünk gazdasági megbízottja készítette a jelentést.

Az Alapítvány pénzügyi helyzetét Vékonyné Hevesi Mária, az iskola gazdasági vezetőjének szíves tájékoztatása alapján közöljük.

CDEO pénzforgalma 2007. 01. 01-jétől – 12. 31-ig		Ciszta Alapítvány pénzforgalma 2007. 01. 01-jétől – 12. 31-ig	
Nyitó állomány 2007. 01. 01-jén	364 127Ft	Nyitó állomány 2007. 01. 01-jén	458 826 Ft
Bevételek		Bevételek	
– Tagdíj- adomány-befizetések	456 199Ft	– APEH 1%	31 525 Ft
– Banki kamatjóváírás	449Ft	– Kamatjóváírás	1 578 Ft
Összesen	456 648Ft	– Támogatás	1 200 Ft
		Összesen	34 303 Ft
Kiadások:		Kiadások:	
– Fekete/Fehér újság (nyomdaktg.)	114 964Ft	– Bankköltség	16 657 Ft
– Posta, nyomtatvány, irodaszer költség.	118 868Ft	– Egyéb költségek	4 320 Ft
– Bankköltség	36 061Ft	Összesen	20 977 Ft
– Egyéb kiadások (koszorú, terembérlet stb.)	23 027Ft		
– MCDSZ támogatása	10 000Ft		
Összesen	302 920Ft	Záró állomány 2007. 12. 31-én	472 152 F
Záró állomány 2007. 12. 31-én	517 855Ft		

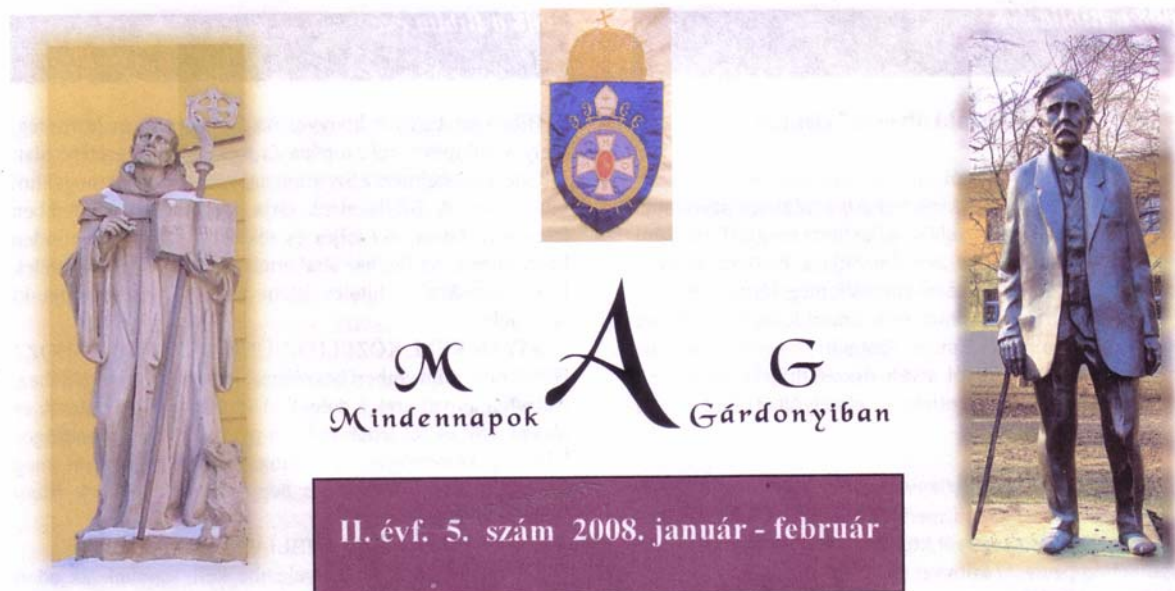
- **KÁROLY APÁTURAT** köszöntötték 90. születésnapja alkalmából budapesti Szent Imre gimnáziumban március 10-én a budai ciszterci öregdiákok a Budapesten élő egriekkel közös ünnepség keretében, melyen megjelent 22 egri öregdiák is. Részt vettek a budai Szent Imre Gimnázium tanárainak és diákjainak képviselői is, dr. Párdányi Miklós igazgató úr köszöntője után énekekkel és versmondással, majd dr. Kilián István diáktársunk laudációja hangzott el.

- **KÖSZÖNTJÜK ÚJ TAGJAINKAT**, akik kérték az újságunk küldését: a Gárdonyi gimnáziumból *Köböl Zsolt* nevelési igazgatóhelyettes, *Varga B. János* oktatási igazgatóhelyettes, *Karlóczkai Júlia* tanárnő; öregdiákok: *Endrényi Olivér* (47) Soignies, Belgium, dr. *Gál József* (47) Heves, *Kiss J. Ferenc* (47) Ászár, *Szommer István* (47) Sopron; családtagként: dr. *Péntek Márta* Budapest.

- **KÖSZÖNET A NAGYLELKŰ ADOMÁNYOKÉRT!** – Diákszövetségünket az alábbi diáktársaink támogatták adományukkal: **Gáspárdi Pál** (38) Nyíregyháza – 10 000 Ft, dr. **Hibay Györgyné** Eger – 10 000 Ft, dr. **Nagy Andorné** (tanár) Eger – 10 000 Ft, dr. **Tóth Sándor** (35) Gödöllő – 20 000 Ft, dr. **Lakatos István** (49) Budapest, – 10 000 Ft, dr. **Pataky Barnabás** (48, budai öregdiák), Dánszentmiklós – 20 000 Ft, N. N. (Franciaország) – 25 euró, **Faluhelyi (Fischer) János** (34) Wiesbaden, (Németország) – 200 euró.

- **AZ EGRI FEHÉR/FEKETE** – Interneten a www.uj.ciszterciekegerben.hu/ honlapon található [Gimnázium](#) linken. A honlap gondozója *Kaibás Gábor Márk*, a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnáziumban 2001-ben érettségizett diáktársunk, akinek köszönhetően újságunk 1994 óta megjelent valamennyi száma olvasható, ill. letölthető.

EZ TÖRTÉNT A GÁRDONYIBAN A 2007/08-AS TANÉVBEN KARÁCSONYTÓL – HÚSVÉTIG ...

A 2007/8 tanévtől rendszeresen megjelenik a gimnázium színes lapja. **Mindennapok a Gárdonyiban** (MAG) Az iskolában történt eseményekről e lapból vett hírek alapján számolunk be, melyet ezután is kiegészítünk Kovács Ottó tanár úr képeivel.

JANUÁR

- 11–15. Drogprevenációs kiállítás a rendőrség szervezésében a régi épület I. emeleti folyosón.
- 23. *Dr. Pisákné Balogh Éva* igazgatónő és *Köböly Zsolt* igazgatóhelyettes úr, pályaválasztási felelős mutatta be iskolánkat az Egri Városi Televízió pályaválasztási műsorában.
- 25. A ciszterci alapító atyák ünnepe. Iskolarádiós megemlékezés az első órában.
- 30. Farsang a kisgimnázistáknak.
- 31. Farsangi bál kollégistáknak a Bartakovics Béla Megyei Művelődési Központban.

FEBRUÁR

- 1. *Hulitka Róbert* diakónus előadása a díszteremben „A Harry Potter könyvek és a kereszténység kapcsolata” címmel a 7.C, 11.A, 12.K osztály tanulói számára..
- 11. E naptól a 11.A és C osztály 3-3 tanulója ingyenes ebédosztáson segédkezik a Belvárosi Plébánián..
- 14. Az „A” osztályosok Valentin-napi bulija, avagy a szerelem nem ismer korlátokat. Minden úgy történt, mint tavaly: a díszteremben ötletes és vidám műsorok követték egymást. A kollégium ebédlőjében a második részben a szerelem helyett a vidámságon volt a hangsúly.
- 25. A kommunista diktatúra áldozatainak emléknapja alkalmából *Kuklay Antal* atya tartott megemlékezést.
„... A börtönben együtt voltam Kosztolányi Károly bácsival, a költő unokaöccsével. Két fia volt, akik a bajai ciszter gimnáziumba jártak, cserkészek voltak. A cserkészetet feloszlatták, de a bajai cserkeszek továbbra is összejártak. Elő kellett készíteni az iskolák államosítását, s ezért ez kiváló alkalom volt, hogy összeesküvést, majd pert konstruáljanak. Ráadásul a gyerekeknek pisztolyuk is volt. A háború után majdnem mindenkinek volt valamilyen fegyvere. Nekünk Sárospatakon aknavetőnk volt. Szerencsére nem volt hozzá lőszerünk, mert ha lett volna, egész biztosan kipróbáltuk volna. ... letartóztatták a két fiút, s megtalálták a pisztolyt. Ők azt mondták, hogy az édesapjuké volt a fegyver, aki a Horthy hadseregben tüzérségi ezredes volt. Őt is letartóztatták, s pert indítottak ellenük. Az érettségire készülő nagyobbik fiút halálra ítélték és kivégezték. A kisebbik fiú életfogytiglant, az édesapa 15 évet kapott. 56-ban a fiú kiment Svájcba. Az édesapa nyugodt volt, mert azt mondták, hogy a koncepciós pereket felülvizsgálják. Felülvizsgálták, s visszahozták a börtönbe, kapott még 6 vagy 7 évet. Ilyen volt a szabadság vagy az emberi jog a kommunista diktatúra éveiben.”

26–28. A lengyelországi Przemysl város Keresztelő Szent János Gimnáziumából háromtagú küldöttség járt iskolánkban a testvériskolai kapcsolatok felvételének céljából.

Perge László és Horváth András 9.K osztályos tanulók interjút készítettek a vendégekkel:

...

– *Hogyan jellemeznék az Önök iskolájában folyó a nyelvtanulást?*

– Az idegen nyelvek ismerete alapvetően fontos a külföldi kapcsolatok kialakításában. Nálunk is az angol a legfontosabb idegen nyelv, de németet és legújabban francia nyelvet is tanulhatják a tanulók. Tehát első idegen nyelvként három közül választhatnak a diákok. Újdonság az is, hogy a tantárgyak közé fölvtettük a zenei, a televíziós ismereteket, valamint a médiaismeretet.

...

– *Kérjük, mutassák be iskolájukat.*

– Iskolánk kicsinek számít, körülbelül háromszáz tanuló jár hozzánk. Ilyen létszám mellett intézményünk családiasnak és nagyon biztonságosnak mondható. A 13 és 16 év közötti korcsoport jár hozzánk. Ebben az életkorban nagyon fontos, hogy nagyon odafigyeljünk a fiatalokra, és ezt iskolánk maradéktalanul meg is tudja oldani. A kis létszám lehetővé teszi számunkra, hogy magas színvonalon nevelhessük, oktathassuk a tanulókat.

– *Nem sokat tudunk a lengyel oktatási rendszerről, kérjük, pár mondatban ismertessék a legfontosabb vonásait.*

– Az általános iskola hétéves korban kezdődik. A hatodik osztály elvégzése után a gyerekeknek egy központi szervezésű vizsgán kell részt venniük, mely a teljes tudásanyagot felöleli. Ezután következik a gimnázium. Ennek második évét befejezve egy újabb komoly vizsga következik, amelyet kompetenciavizsgának neveznek. Az első részben matematika és fizika szerepel, a másodikban a lengyel, a történelem és a művészet; a harmadik részben, mely egy év múlva, tehát a gimnázium harmadik évének befejezésekor következik, az idegennyelv a vizsga tárgya. Az elért vizsgaeredmények alapján kerülnek a tanulók a felső középiskolák valamelyikébe. Ennek befejezésekor érettségiznek, és ennek eredménye dönti el, milyen egyetemre kerülhetnek. Hangsúlyoznunk kell, hogy minden vizsgát az iskolán kívül, központilag szerveznek, tehát a mérés egységes és objektív.

– *Hogyan épül fel egy tanítási nap, milyen hosszúak az órák?*

– A tanítási órák 45 percesek, köztük 5–15 perces szünetek vannak attól függően, hogy milyen jellegűek a foglalkozások. Az az alapelvünk, hogy a „húzóssabb” órákat a nap elejére osztjuk, a „könnyebbeket”, mint például a testnevelést vagy a hittant a tanítási nap végén tartjuk.

– *Mit üzennek a gárdonyis tanulóknak?*

– Nagyon jó benyomásokat szereztünk iskolátokról. Úgy látjuk, hogy a tanítás magas színvonalon folyik. Tetszik az is, hogy két idegen nyelvet tanulhatnak a diákok. Abból, hogy a két tanítási nyelvű osztályokban bizonyos tantárgyakat angolul tanulnak, a diákok számára hatalmas lehetőségek nyílhatnak a jövőben.

– *Hogyan látják az iskoláink közötti kapcsolatjövőjét.*

– Még csak a legelső tájékozódó lépéseket tettük meg. Hamarosan iskolátok igazgatója és tanárai is ellátogatnak hozzánk; felmérjük a lehetőségeinket, és közösen alakítjuk ki a diákcsera programját. Reméljük, tartós kapcsolatot sikerül majd kiépítenünk.

– *Köszönjük a beszélgetést.*

Azóta már formálódott a kapcsolat: augusztus második felében - évente váltakozó helyszínen kb. egy hetes program keretében - barátkoznának tanulóink egymással, ismerkednének a két nép történelmi hagyományával, a közös történelmi múlttal.

MÁRCIUS

13. A húsvéti ünnep előkészítéseként – hagyományteremtő céllal – a tanári lelki órán a szülők is megjelenhettek. A programot először a közösen felolvasott „keresztút a családban”, majd Sillye Jenőnek és feleségének zenés tanúságtétele jelentette.
14. Ünnepi műsor a díszteremben március 15-e alkalmából, amelyet Köves Eszter tanárnő készített.
15. *Dr. Pisákné Balogh Éva* igazgatónő és *Köböl Zsolt* igazgatóhelyettes úr az iskolát képviselve koszorúzott a Petőfi-szobornál.
- 17–18. *Dr. Loboczkyné Hársasi Ibolya* tanárnő által betanított passiójáték megtekintése évfolyamonként a díszteremben, amelyet a 11.C, 10.C és 5.C tanulói mutattak be.
18. Koncert a tornateremért
Kedden este a bazilikában az összefogás szép példájára kaphattunk bizonyosságot. A szülők gyűjtést rendeztek a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnázium tornatermének építésére, de nem hagyományos módon, hanem egy jótékonyági koncertet szervezve.
Amikor beléptünk a Bazilikába, nagyon meglepett, hogy alig volt szabad ülőhely. – írja Polgári Luca 9.K o. tanuló – Örömmel tapasztaltam, hogy milyen sok embert érdekel a gimnáziumunk jövője. A hangversenyben szereplő műsorokat Köves Eszter tanárnő konferálta fel. Amikor felcsendültek az énekek a zenei aláfestéssel, csend szállt a Bazilikára. Ha az ember egy pillanatra behunyta a szemét, elképzelhette, ahogyan Palestrina, Mozart, Schubert vagy J.S. Bach áll előtte, és csak neki muzsikál. A zene hangjainak és

az elhangzott néhány versnek sikerült kikapcsolnia minket a pörgős mindennapokból, és lelkünket felkészítenie a húsvét ünnepére. Köszönjük minden jó szándékú közreműködő és adakozó segítségét. Remélem, hamarosan lehetőségünk nyílik az új tornaterem használatára.

19. Már második olyan lelki napon vett részt iskolánk diáksága, amelyen évfolyamonként egy-egy neves előadó beszélt hitéről vagy adott tanácsot hitéletünk elmélyítésére.

Az első három óra megtartása után nagybőjti lelki nap. Az 5–6–7. évfolyamosoknak a szalézi nővérek tartottak foglalkozást.

Mint minden tanítási napon, ugyanúgy mentünk iskolába, de csak 3 óra volt megtartva, azután elkezdődött a lelki nap. A díszterembe vonultunk, ahol apácák készítettek fel minket a közelgő ünnepre. Énekelünk és egy történetet hallhattunk a szögekről. A történet a szög szerepéről, jelentőségéről szólt, hiszen a mindennapokban összefog dolgokat, vagy éppen egy képet rögzíthetünk vele egy adott helyen, de olykor fájdalmat is okozhat, hiszen a testi épségünket veszélyeztetheti. Krisztus keresztre feszítésekor is szöveget használtak.

Később az osztályok két csoportra osztva átvonultak egy-egy üres terembe, és minden csoportnak egy apáca vagy hitoktató segítette a Húsvétra való felkészítését. Krisztus szenvedését, Isten szeretetét, Jézus feltámadását és mennybe menetelét mutatta be nekünk a hitoktató. Megbeszéltük a díszteremben hallottakat, és azután még énekelünk. Különböző színű lapokat kaptunk ajándékba, amelyek a húsvéti ünnepel kapcsolatos képeket ábrázolták.

Mindenki számára sokat jelentenek ezek a közös lelki programok, beszélgetések. Egyéni tapasztalatom, érzésem röviden: *Meggyógyult a szívem!* – írja a lelkinapra emlékezve Kriston Tícia 6. D osztályos tanuló.

A 8–9. évfolyamos diákok Simon András grafikus művész vallomását hallgatták meg, majd a művész úr munkáiból összeállított vetítést láthatták. Mindenkit lenyűgözött, hogy egyetlen vonallal milyen gazdag jelentést lehet megrajzolni, és nagyon tetszett, hogy mindebben az Úr sugallatát is érezni lehetett.

11. évfolyamon az előadást a Gával testvérek tartották.

A 12. évfolyamos tanulóknak dr. Kerényi Lajos atya tartott előadást, melyből egy rövid részletet idézünk:

„S most nézzük meg magunkat, hogy mi nem vagyunk-e unalmas emberkék, akiknek nincs eszményük. Semmi. Él. Vegetál. Kincs, hír, gyönyör, de azt is csak megszerezni, úgy ahogy. Gyerekek, úgy el lehet veszíteni az eszményeket, hogy elmondhatatlan. Én is majdnem orvos lettem, ezért is szeretem olyan nagyon a betegeket, s sok kapcsolatom van velük, pszichiátriára is járok, az aids-esekhez, az öngyilkosokhoz, a depressziósokhoz, a pánikbetegekhez. Ezek közöttük vannak fiatalok is. Sokszor viszem magammal a diákjaimat is. Nagy kaland ez nekik. Együtt próbáljuk őket felemelni, mert olyan beteg ám a világ. ...”

Nagy Krisztián atyának a 10. évfolyamos tanulóknak szánt gondolataiból idézünk:

„Szent Ágoston, az én nagy barátom. Mi ártatlan ministráns fiúk vagyunk a fiatal Ágostonhoz képest. Nyilvános ágyasai voltak, nagy tivornyákat tartott, nem félt senkitől, se Istentől, se embertől. A teljes erkölcs-telenségben élt, s az Istentől távol kereste a boldogságot. Ugyanakkor rendkívül okos volt, sziporkázó humorral. Aztán belátta, hogy élete nem vezet sehová, előbb vagy utóbb egyedül marad a világban. Megöregszik, beteg lesz, a kutya sem fog ránézni. Egyedül fog meghalni, aztán lehet, hogy valaki majd eltemeti, és majd a kukacok jót esznek belőle. Hát ez nem túl nagy távlat Ágoston számára sem. Így ő is rájött: az életnek kell, hogy távlata legyen. Nem véletlenül volt okos. Mi, gimnazisták is azért kaptunk észet, intelligenciát, hogy azt értelmesen felhasználjuk. Nem azért, hogy egész nap a televíziót vagy a monitort nézzük, amelyen bejön az egész világ. Ha a virágos mezőt nézzük a képernyőn, nem érezzük az illatot, a szellő fuvallatát. Azért van lábunk, hogy kimenjünk a mezőre, azért van fülünk, hogy halljuk a madár énekét, azért van orrunk, hogy érezzük a virágok illatát. Szent Ágoston tehát keresni kezdte az élet értelmét, s megtalálta Istent. Persze küzdelem volt ez, de azt írja a Vallomásokban: »...kívül kerestelek Uram, de Te mindvégig bennem voltál.«...”

Károly apátúr köszöntése április 9-én

Jótekonysági koncert a Bazilikában

Épül az új tornaterem

Kovács Ottó tanár úr az új tornaterem építésének minden fázisát megörökíti fényképein. Hozzájárulásával ezekből közlünk egy párat.

Utolsó képek a lebontás előtt 2007 őszén

Elkezdődött a bontás

A „spelunkát” is lebontották

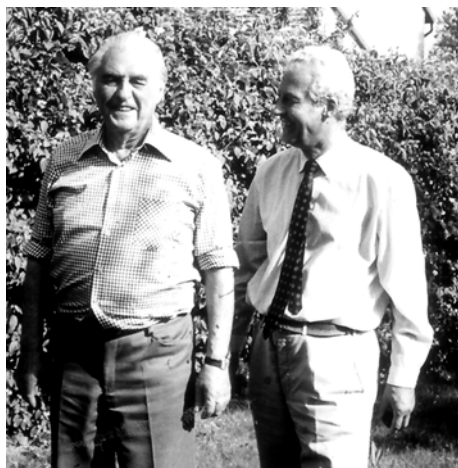
Ez az öltöző ajtaja volt

2008 tavaszán elkezdődött az alapok készítése

HALOTTAINK

Dr. Divinyi Mihály (1909–2008)

2008 márciusában Budapesten elhunyt Divinyi Mihály ny. gimnáziumi igazgató, aki 1935 február 15-től 1936/37 tanév végéig tanított az iskolánkban. Akik 37–39 években érettségiztek, emlékezhetnek rá, ekkor ő volt a francia tanárunk. Meg a foglaristák is, hiszen ott lakott a felső stúdiuterem mögötti kis szobában egy tanártársával, s korrepetálta az osztályokat. Emlékét őrzi az 1936/37 évi Értesítőben megjelent értekezése: *A modern nyelvtanítás anyaga a középiskolában*. Egri működéséhez kötődik egy később, 1938-ban Budapesten megjelent könyve: *Eger a magyar költészetben*. Két diáktársunk, dr. Székely Tamás és Tárkányi László kik V–VI-as korukban voltak tanítványai, szinte a haláláig tartották vele a kapcsolatot.

Divinyi tanár úr Székely Tamás tanítványával 1982-ben

Életútjáról fiának, Divinyi Péternek levelét közöljük:

Mezőkövesden, szegényparaszt családban született. Apja az I. világháborúban, testvére a II. világháborúban elesett. A középiskolai és a budapesti Tudományegyetem bölcsészkarán végzett egyetemi tanulmányainak költségeit, a nyári szünetekben végzett alkalmi munkákkal és gyengébb előmenetelű diákok tanításával kereste meg. Diákként és magyar, angol, francia szakos tanárként az idegen nyelvek ismeretének fejlesztése érdekében többször járt Franciaországban és Angliában is, vállalva a nélkülözést, a költségeknek alkalmi munkával történt előteremtését.

A tanári diploma megszerzése után, 1939-ben a filozófia doktora címet is elnyerte. Először az egri Ciszterci Gimnázium, majd 1950-ig a budapesti egyetemi gimnázium (ma ez a Rákóczi Gimnázium) tanára volt. Ezt követően a Kossuth Zsuzsa leánygimnázium, az Ybl Miklós Építőipari Technikum majd a József Attila gimnázium igazgatója 1972-ig, amikor nyugállományba vonult. Az iskolai oktató-nevelő munka mellett számos minisztérium és más intézmény óraadó nyelvtanára volt és szerkesztette a Magyar Rádió angol és francia nyelvlecke adásait. Munkásságát „Kiváló Tanár” kitüntetéssel ismerték el. Nyugdíjas éveiben nyelvtanárként dolgozott még

közel két évtizedet. Felesége, aki szintén pedagógus volt, 1950-ben elhunyt. Két fiát egyedül nevelte és taníttatta.

* * *

2008. március 20-án életének 83. évében elhunyt **dr. Marosy György Cézár** atya ciszterci rendi aranymisés áldozópap, a hittudományok aranydiplomás doktora, a Zirci Apátság egykori perjele, a Pécsi Ciszterci Rendház házfőnöke. Zircen temették.

***

Diáktársunk, akinek halálhíréről értesültünk:

Szamosvölgyi Ferenc (46) – Nagytálya

Dr. Sturm József (46) – Budapest

Dr. Papp János (44) – Budapest

Dr. Szontágh Pál (43) – Eger

Tóth Andor (47) – Chêne-Bourgeries Svájc

Ficzere József (52) – Lodi CA USA

Dr. Grenda Andor (44) – Miskolc

Arnóti Árpád (53) – Eger

Barta Tibor (50) – Eger

Gáspárdy Pál Ödön OPrem (38) –Nyíregyháza-Gödöllő

Requiescant in pace!

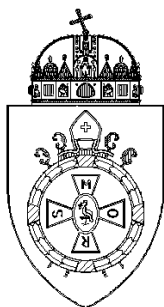
Ha közölnivalód lenne, légy szíves írd meg vagy telefonáljál *Homonnay József*, 3300 Eger, *Tittel Pál u. 6. fsz. 2.* tel.: (46) 415 600 (Miskolcon) ill. *Oláh Gyula*, 1114 Budapest, *Bartók Béla út 25. III. 5/A* tel.: (1) 386 2295 vagy E-mail: olah.gyula3@chello.hu – ÚJ CÍM!!!

Az Egri FEHÉR/FEKETE alapítója és kiadója a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztálya. (3300 Eger, Széchenyi utca 17.)

Megjelenik ez évben Húsvét, Veni Sancte és Karácsony idején.

Felelős szerkesztő: Oláh Gyula

Nyilvántartásba véve 2.9.1/571/2004. szám alatt.

EGRI *FEHÉR/FEKETE*

a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztályának lapja
a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnázium és Szakközépiskola hírei

EMLÉKEZZÜNK... REMÉNYKEDÜNK...

60 éve, 1948 júniusában államosították az egyházi iskolákat, a Ciszterci Rend egri Szent Bernát Gimnáziumát is. 170 év után kiűzték ciszterci tanárainkat az iskolából, 1950 júniusában kiharcolták az Rendházból. A teljes bizonytalanságba taszították valamennyijüket, sokan közülük internáló táborba, börtönbe is kerültek.

Am az utódiskola 60-as években megjelent évkönyvében a gimnázium történetéről szóló írásban meg sem említik a ciszterci múltat...

És ma reménykedhetünk? ... Amikor újból megindulhatott a ciszterci élet, Károly apátúr megkezdte utazgatásait a volt ciszterci gimnáziumok városaiba, szelíd következettséggel tárgyalni iskoláink visszavételéről. „Ezért sokan szamaraztak le engem. Érdekes, hogy most már nem szamaraznak! Jelszavam volt: Ha az Úristen valahol ajtót nyit nekünk, azon be kell lépnünk!” – olvashatjuk egyik vele készült interjúban. Ma négy gimnázium fenntartója ismét a Ciszterci Rend Zirci Kongregációja. Vállalták a ciszterci iskolák újraindítását. Mai szófordulattal élve ez egy nagy kihívás. Keresni kell az utat, hogyan lehet kiépíteni a mai világban a ciszterci szellemiségű oktatást, lényegében ciszterci tanárok nélkül?

Az első tíz év után az öregdiákok egyre nagyobb csodálkozással és jó érzéssel tapasztalhatják, hogyan újulnak meg volt iskolájukban a termek, a kedves folyosók, s épül ki kövekből és szellemből az a folytonosság is a régi és az új iskola között, ami olyan kegyetlenül megszakadt 1948-ban. Isten adja, hogy ne csak a falak szépüljenek, hanem hivatásszerető, a ciszterci szellemiséget magukban hordozó tanárai legyenek iskolánknak.

Van okunk a reménykedésre!

* * *

Közös találkozó – közgyűlés

Szép hagyománnyá formálódik az öregdiákok és az iskola tanév végi közös találkozója, melyet először 2005-ben Pók Tibor diáktársunk javaslatára rendeztünk meg. Idén már negyedik alkalommal jöttünk össze, hogy egymást és iskolánkat köszönthessük. Június 21-én fél tizenegy órakor megteltek a Szent Bernát templom padjai, az iskola vezetői mellett ott voltak a „fiatalabb” öregdiákok, akiket csak pár évig tanítottak ciszterci tanárok, és az idősebbek, köztük a 65. éve végzett jubilánsok. Az oltárnál *dr. Kerekes Károly* ny. zirci apátúr és *Lékai Péter Jusztin* atya, Diákszövetségünk elnöke végezték az eucharisziát. Homíliájában Károly atya a nap szentjéről Gonzaga Szent Alajosról emlékezett.

Mise után az iskolában az egyik földszinti osztályteremben a hozzátartozókkal együtt kb. negyvenen foglaltunk helyet. Összejövetelünk egyben a Diákszövetség közgyűlésének megtartására is alkalomul szolgált. A jelenlevőket, köztük *dr. Pisákné Balogh Éva* iskolaigazgató úrnőt, tiszteletbeli elnökünket, *Lékai Péter Jusztin* atyát, diákszövetségünk (egri tagozat) új elnökét *dr. Molnár Miklós* tavaly megválasztott ügyvezető elnök köszöntötte, majd beszámolt a diákszövetségben az elmúlt évben történt fontosabb eseményekről:

„Egy évvel ezelőtt választottak ügyvezető elnökké. Azóta eltelt időt jórészt adminisztratív intézkedések töltötték ki. Dr. Kovács Endre akkori elnökünk kezdeményezte a Megyei Bíróságon bejegyzésemet dr. Kovács Jenő korábbi ügyvezető elnök helyett. Ez meg is történt, ám dr. Kovács Endre püspök úr július 28-án meghalt.

Dr. Zakar Ferenc Polikárp főapát úr tanácsára felkértük Lékai Péter Jusztin atyát a diákszervezetünk elnöki tisztének elvállalására, aki azt készségesen megtette, majd az október 9-én tartott soron kívüli közgyűlésen elnökké választottunk. Köszönjük Jusztin atyának, hogy a sok elfoglaltsága mellett ezt elvállalta. Bírósági bejegyzése, és banki nyilvántartásba vétele megtörtént. (Ezek lebonyolítása hónapokat vett igénybe.)

A TARTALOMBÓL

BESZÁMOLÓK A 2008. ÉVI ÉRETTSÉGI TALÁLKOZÓKRÓL	<i>Falubíró Győző</i> tanár úrra emlékezünk...
JUBILÁNSAINK	<i>Húsvéti Sándor</i> : Egy hajdani ministráns emlékezik...
<i>Bán Elizeus</i> : Az élet főiskoláján –Börtönélmények 1950 – 1954	Angolkisasszonyok ÚJ OLDAL!
<i>Kilián István</i> : Osztályfőnök úr	hírek...hírek...hírek...
EZ TÖRTÉNT A GÁRDONYIBAN A 2007/08. TANÉVBEN HÚSVÉTTŐL – VENI SANCTE-IG	

Idén április 9-én az iskola megrendezte dr. Kerekes Károly ny. apátúr 90. születésnapjára ünnepségét, amelyen részt vett dr. Ternyák Csaba egri érsek, dr. Zakar Ferenc Polikárp főapát, valamint Habis László Eger város polgármestere. Meghitt, bensőséges ünnep részesei voltunk.

Május 15-én a Magyar Vöröskereszt elnöke Habsburg György „Vöröskereszt Bázisiskola” címmel tüntette ki a gimnáziumot. A címre pályázni kellett. A tanulók elsősegélynyújtás elméleti és gyakorlati ismeretek bemutatásával, továbbá véradásszervező tevékenységükkel érdemelték ki a címet. 27 diák kapott kitüntető oklevelet. A mozgalmat Köböl Zsolt igazgatóhelyettes tanár úr irányította. (Magam egyrészt a diákszövetség ü.v. elnökeként, másrészt, mint a „Véradó Mozgalomért” megyei alapítvány kuratóriumi elnöke voltam jelen az ünnepségen.

Június 6-án osztályfőnöki órát tartottam egy 10. osztályban. Elmondtam, hogy volt 60 évvel ezelőtt. Két lényeges különbséget emeltem ki:

- túlnyomórészt szerzetes paptanárok tanítottak az iskolában (csak négy civil tanár működött); ma egy paptanár sincs, még a hittant is civilek tanítják;
- a Szent Bernát Gimnázium tanulói kizárólag fiúk voltak, a mai Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnázium tanulói-
nak nagyobb része leány.”

Ezután dr. Pisákné Balogh Éva az iskola igazgatója tartott igen érdekes, sok képpel és adattal illusztrált előadást az iskoláról. Szavaiból jó áttekintést kaptunk a mai ciszterci gimnáziumról, eredményeiről, gondjairól.

Néhány gondolat az előadásból:

„Idén ünnepeltük a 10 éves évfordulónkat. Én magam, aki 2000-től itt voltam, nem gondoltam volna, hogy az iskolánk ilyen fejlődésen megy keresztül, és azt sem, hogy az ország katolikus iskolái ilyen elfogadottak lesznek a társadalom egy részének körében. A Katolikus Pedagógiai Intézet szakértőjeként hat év alatt legalább 14–15 iskolában voltam, és a visszatérő látogatáskor magam is tapasztaltam, hogy a katolikus iskolák – Isten kegyelméből és abból az értékrendből, ami mégis csak 2000 éves – még a romokban is tudnak virágozni, tovább tudnak élni.

Iskolánkban 24 osztályban 874 diák, ebből 594 leány (68%) tanult ebben az évben. (Sajnos a mai iskolarendszer a fiúkat nagyobb hátrányba helyezi. Ugyanis jelentős az érettségi különbség a lányokhoz képest, s ez egy kicsit visszaszorítja a fiúkat. Amikor felvételiznek azt látjuk, hogy az első tíz helyen a lányok vannak.)

Az oktatást 70 tanár végzi. Az iskolánkban 26 nyelvtanár van – ez erőssége az iskolának, ma már minden osztály heti 18 órában tanulja az idegen nyelvet.

Az iskolai átlag 4,2. Van olyan osztály is, ahol 4,8. Az iskolában 79 kitűnő tanuló volt, majdnem 10%-a az ifjúságnak, és 8 diák bukott.

Komoly felvétellel lehet az iskolába bejutni. Írásbeli matematikából és magyarból. 120 pontos felvételi rendszerben dolgozunk, 80 ponttal már nem kerülnek be a diákok.

Működik az öregdiákok buzgólkodásának köszönhetően is egy nyolcosztályos évfolyam is. Most volt az első nyolcosztályosok érettségije, sikeresen, nagyon jó eredménnyel. A tantestület már megtanulta a 11 éves gyermekekkel való foglalkozást. Nagyon népszerű ez a tagozat. Idén is 39-en – ez a lehetséges maximum – iratkoztak be. (Ketten is végig várták a négy órás beiratkozási időt, ha valaki nem jelentkezik, helyükre lépjenek.)

A nyolc általános után gimnáziumba lépőknél 42 diák van egy osztályban. Ő számukra 5 évig tart az iskola. Mindenki tanul egy évig angol nyelvet (ill. egy osztály németet) és számítástechnikát, majd utána kezdődik valójában a gimnázium. Az angol-magyar nyelvi tagozaton a szaktárgyak 40%-át – matematikát, földrajzot, informatikát, civilizációt – angolul tanulják. A többi osztályban is emelt számban tanulják a nyelveket.

A jövőben a reáltagozat is indul, erre van most szüksége a társadalomnak, és várhatóan ide a fiúk is jobban fognak jelentkezni. Ezen a tagozaton a 18 óra nyelv mellett angolul a matematikát, fizikát, biológiát, kémiát tanulják.”

Végül dr. Molnár Miklós átadta a Diákszövetség pénzjutalmát, tíz-tíz ezer forintot három diáknak, tanulmányi eredményeik és példaadó valláserkölcsei magatartásuk alapján az iskolavezetés által kijelölt: *Baranyi Boglárka* 9 K, *Barta Viktória* 11 C, és *Szolári Attila* 12 B osztályos tanulóknak.

JUBILÁNSAINK

70 és 65 éve végzett – jubiláns – osztályokról a múlt években is külön megemlékeztünk, számba véve és köszöntve a ma is élő tagjaikat.

Ebben az évben kivételesen egy **80** éve érettségizett diáktársunkat, **Petrassevich Miklóst** is köszönthettük, aki 99 éves ny. görög katolikus lelkész, és Encsen él feleségével, egy szociális otthonban. Évfolyamának, az 1928-ban végzett osztály tablójáról, mely átvészelt a nehéz időköt, kérésünkre Kovács Ottó tanár úr elkészítette a 80 éve érettségizett diáktársunk fényképét.

Újságunk nyomdakész volt, mikor hírt kaptuk diáktársunk haláláról.

* * *

A **70** éve végzettek közül – kiknek osztályfőnökei *Tobákos Kilit* és *dr. Pataki Vidor* voltak, sajnos nem tudunk egy életben lévő diáktársunkat sem felkutatni. A 60 éves találkozőjukat 1998 júniusában tartották, amelyen nyolcan jöttek össze, és beszámolójukban még hat távollevő osztálytársukról tettek említést. Ma már csak emléküket őrizzük.

Petrassevich Miklós
tablóképe 1928.

Egy 70 éve végzett ciszterci diák életútja

1937/38 tanévben a másodikos kis diákok áhítatával figyeltük a Foglár kertben mindig hármásban sétálgató *Gáspárdy Pál – Vasas Géza – Szörényi (Szlovencsák) László* nyolcadikos urakat, nagy megtiszteltetésnek érezve, ha hozzánk is volt egy-egy szavuk. Érettségijük után is láttuk őket a szemináriumból Liceumba vonuló kispapok sorában. Jó ötven év után, 1989 májusában, iskolánk 300 éves jubileumi ünnepségén találkozhattunk újból velük. Majd az újjáalakult diákszövetségünk révén kerültünk ismét kapcsolatba, és a múlt év végéig levelezésben álltam *Gáspárdy Pál Ödön* premontrei szerzetes diáktársunkkal. Megkértem, hogy írjon élete soráról. Az alábbi a levelét 2007 szeptemberében küldte a nyíregyházi papi otthonból.

„Köztudott, hogy a Gondviselés embereken keresztül intézi sorsunkat. Így lettem én a fehér/fekete papok nyolc éves tanítványa a fehér/fehér papok rendjének tagja, azaz premontrei tanár, Egy évi egri teológuskodás után 1939-ben léptem a rendbe, Észak-Erdély visszacsatolását követő napokban tettem egyszerű fogadalmat. Ezt követte 1943-ban az ünnepélyes fogadalom. A bomlás előtt ez volt az utolsó ünnepélyes fogadalomtétel Jászóvárban. Utána már csak igen egyszerű formában jászódtak le ezek.

1944. április 11-én szentelt pappá Madarász István kassai püspök, az ekkor még magyar Kassán. 1944. április 16-án tartottam az első misémet. Ennek a napnak hajnalán dobolták Polgáron, hogy megkezdődik a zsidó vallásúak összefogódása. Az utcán láttam, amint egyik régi ismerős orvost éppen tuszkolják ki a házból. Másnap reggel a zárdába mentem misézni. Akkor kísérték a szekéren ülő szerencsétleneket a lovas csendőrök a megsemmisítésük felé vezető útra.

Őzig még Jászóvárban éltem. Szeptembertől Gödöllőre kerültem. Ott éltem át az ostromot, frontátvonulást. Utána az épületet szovjet katonai parancsnokság vette igénybe. Átmeneti fogolytábor létesítettek benne. Mi a közeli máriabesnyői salvator nővérek házába kerültünk, majd velük együtt kapucinus házba.

Tavasszal két helyen: a gödöllői polgári iskolában és a budapesti Norbertinumban a környékbelieknek megindult a tanítás. Én az utóbbi helyen működtem 1946 őszéig. Akkor visszakerültem Gödöllőre, prefektus és tanár lettem. 1948-ban az iskolák államosítása következtében három évig a Pest közeli Monoron lettem káplán. Ezt követően három évre Salgótarjánba kerültem az állami Közgazdasági Középsiskolába tanárnak. Ott nyolc évig tanítottam. Majd fél éves álláskeresősként következett. A Chinoin gyári pár napos segédmunkásság után az építőiparban sikerült elhelyezkedni: a tarnaörsi, tarnamérai KTSZ-ben voltam műszaki adminisztrátor, számlázó, kalkulátor.

Közben egyik gimnáziumi osztálytársam, dr. Farkas András, aki jogtanácsos volt a Hevesmegyei Építővállalatnál és pártfogolt engem, valamint Gyetvai Béla igazgató jóvoltából a vállalathoz kerültem kalkulátornak. Kétévi tanulás után kalkulátori vizsgát tettem, nyugdíjba vonulásig, 17 évig ott dolgoztam.

Utána Egerben éltem 1998 szeptemberéig. 1990 után kisegítettem Egerben, a „barátok templomában”. 1998 szeptember 1-je óta a nyíregyházi Egyházmegyei Papi Otthonban élek.

Gáspárdy Pál Ödön 2008 márciusában halt meg Nyíregyházán. Gödöllőn a városi temető premontrei parcellájában pihen.

Így múlt el Magyarországon, a XX. század második felében sokadmagával egy premontrei paptanár élete, aki az ifjúság nevelésére szánta életét, de a szocializmus „kalkulátort” csinált belőle... O. Gy.

***

A 65 éve érettségizettek közül – dr. Ágoston Julián osztálya – a következő, ma élő diáktársainkról tudunk: *Bacska Ottó* (Budapest), *dr. Csank István* (Eger), *dr. Erdős László* (Budapest), *Herendi (Hering) János* (Ausztrália), *dr. Janka Ferenc* (Budapest), *Komoróczy László* (Budapest), *Madarász András* (Békéscsaba), *Mátray Imre* (Budapest), *Mekcsei (Mertus) Antal* (Miskolc), *Molnár József* (Budapest), *Nagy Lajos* (Budapest), *Puky Pál* (Kanada), *Simon Miklós* (Budapest), *Szkladányi József* (Budapest); az alsó osztályokban velük együtt jártak közül: *Inczedy György* (Eger), *Kéri István* (Eger), *Daróczy Lajos* (Eger). Közülük kilencen jöttek össze Egerben, a 65. éves találkozón. (Dr. Csank István közlése)

Beszámoló a 2008. évi érettségi találkozóról

Az egész ciszterci pedagógiánknak a családiasság volt az alapja. Gyerekek, tanár összetartoztak, egy nagy családot alkottak. Természetes, ami beléjük szívódott, azt sugározták és innen származik az a még ma is nagy összetartás a volt diákok és a volt tanárok között, hogy ők magukat egy nagy család tagjainak érzik, melyeknek közösek az eszményeik és közösek az értékeik...

Palos Bernardin szavai 1989 májusában, Egerben

65 évesek – (1935–1943) – Ágoston Julián osztályának érettségi találkozója június 21-én volt Egerben.

A találkozó előtti napokban Budapesten Erdős és Komoróczy Laciék felkeresték szeretett osztályfőnökünk, Julián nyughelyét a budai Jó Pásztor templomban... A találkozási szentmise előtt az egri Hatvani temetőben osztálytársaimmal megkoszorúztuk a ciszterciek sírhelyét, majd elhalt osztálytársaink: Volárik Feri, Intze Trak Géza, Tóth Imre, Száva Jóska, Gallai Laci és Szontagh Pali sírjain helyeztük el az emlékezés virágait.

A találkozón részt vettek: *BacsKay Ottó* és felesége, *Csank István* és felesége, *Erdős László*, *Komoróczy László*, *Madarász András* két fiával, *Mátray Imre*, *Molnár József* és felesége, *Puky Pál* fiával és *Szkladányi József*.

A „diákmisén” több találkozóra jött osztállyal – köztük Julián második, 1943-ban induló osztályával – közösen vettünk részt. A főcelebráns 90 éves ny. zirci apátúr, *dr. Kerekes Károly*, kézvezetője pedig az ugyancsak ciszterci, *Lékai Jusztin* atya volt. A ministránsok Ágoston Julián két osztályából voltak: Csank István a ’43-ban és Kilián István az ’51-ben végzett osztályból.

Mise után a gimnázium első emeleti egyik osztályba mentünk, ahová már a megelőző napon bevittem a „nagy tablónkat”. Miután az öleléseknek, a csókoknak és az üdvözléseknek vége szakadt, sorba mentünk a tablón és mindenki elmondta, hogy mit tudunk róluk.

Ezután az első emeleten elhelyezett I. és II. világháborús emléktábla előtt róttuk le kegyeletünket, majd levonultunk egy földszinti osztályterembe, ahol a gimnázium igazgatónöje egy fertályórás, vetített képes előadást tartott az elmúlt tíz év eseményeiről és a gimnázium leendő terveiről. Az előadás végén kivonultunk az igen szépen újjáalakított Bernát kertbe, ahol már ismét láthatjuk Szent Bernát szobrát is, és itt nyakhajlásig ment a fényképezgetés, de főleg a csevegés. A Fő utcára nyíló bejárati vaskapu melletti keskeny kis utcában – jelenleg Bródy Sándor azelőtt Werner apát utca – található vendéglőbe mentünk ebédelni és ezzel a hivatalos programnak vége is volt.

Az ebéd befejeztével elbúcsúztunk egymástól azzal, hogy „ki tudja látjuk-e még egymást?” Örültünk neki, hogy megéltük 65. éves érettségi találkozókat, ezért hálát adtunk az Úristennek és könnyes szemmel, egymást átölelve azt suttogtuk, hogy ha megéljük, akkor a 70 éves találkozókat ugyanitt tartjuk meg.

Molnár Jóska és felesége, Puky Pali és fia, valamint én elballagtunk a Szarvas-téri felújított volt laktanyába, ma idegenforgalmi fogadóhely. Itt van Jóskának egy igen nagy mozaik-képe, amelyet nagyjából húsz évvel ezelőtt alkotott. Ezt megcsodáltuk, és kellemesen elbeszélgettünk.

(Dr. Csank István)

OSZTÁLYFŐNÖK ÚR

Idén Ágoston Julián mindkét –’43- és ’51-ben végzett – osztályának egy napon volt a találkozója. Annak idején a gimnáziumban nem találkozhattak, de bizonyára hasonló emlékek élnek mindannyiukban osztályfőnökük-ről. Erről a maig is őrzött képről beszélgetett az 1951-ben érettségizett osztályból tanítványa dr. Kilián István ny. egyetemi tanár a Katolikus Rádióban 2008. július 25-én a Mesterek és tanítványok sorozatban a szerkesztő Madocsai Beátával, melynek egy részletét közöljük.

M. B.: Ágoston Juliánról említette, hogy nagyon jó tanár volt. Milyen személyiség volt, követlen, vidám, vagy inkább távolságtartó?

K. I.: Az első gimnáziumba 11 évesen kerültünk, körülbelül 60-an voltunk az osztályban. Nagyon izgultunk, mert nagy híre volt Egerben. Eger kis város. Nagyon szigorú gimnázium. Természetesen féltünk.

Ahogy lenni szokott, az órák előtt „bunyók”. Egy diák kiállt vigyázónak. (Ma is emlékszem, ki volt az.) Egyszer csak beront: Jön! S jött. Nem őt láttuk meg először, hanem besöndörítette a kalapját – rettentő széles karimájú papkalapja volt –, ha ügyes volt, rátalált a fogásra, ha nem, repült a kalap valamerre, s azután vittük neki, feltette a fogásra. Miért nem kaptátok el a kalapomat – mondta. Így kezdődött az ismeretség. Mondanom sem kell, hogy egy nagy kő esett le rólunk, s abban a pillanatban otthon éreztük magunkat ebben a gimnáziumban. Tízpercben kijött velünk fogócskázni. Cingulusa segítségével térdéig felhúzza a reverendáját és fogócskázott velünk. Bár nem otthon voltunk, barátunknak testvérünknek tartottuk Juliánt. Elképzelhetetlenül jó pedagógus volt, ilyenrel ritkán találkozik az ember. Sok, nagyon rendes tanár tanított bennünket, de ennyire nem tudta senki sem belopni magát az ifjúság szívébe, mint ahogy ő tette.

M. B.: Nyolc osztályos ciszterci gimnáziumban tanította a magyart és a latint Ágoston Julián atya?

K. I.: Köszöntés kórusban: Laudetur Jesus Christus! – Ő válaszolt: In aeternum. Amen. Latint tanított. Mikor igeragozásra került a sor, az igeragozás személyragjait meg kellett tanulni – nem így köszöntünk neki: Laudetur..., hanem „*őesztémusztiszenté*”. Ezek a személyragok: egyes szám első személy: -,o”, a második: -es, a harmadik: -,t” stb. Amikor a perfectum igealak személyragjait is megtanította, vagy meg kellett volna tanulnunk, a köszönés módja ez volt: „*űsztiitűmszisztiszérunt*”. Ő válaszolt: „*őesztémusztiszenté*” Aztán jött a passzív igeragozás: „*erriszturmurminientur*”, s ő akkor mindig az előzővel válaszolt. Úgy bennem maradtak ezek a személyragok, hogy én azt az életben sem tudom elfelejteni. Szerintem, ha az életből elmegyek, így fogok köszönni: „*őesztémusztiszenté*”

Határozottan emlékszem arra, hogy bemutató magyarirodalom órát tartott a tornateremben, és sok egri magyar szakos tanár jelent meg az órán. Soha nem írt jegyeket – fantasztikus memóriája lehetett. Soha senki nem volt elégedetlen a jegyével kapcsolatban. Én nem tartoztam a legjobb tanulók közé, általában 4-es (jó) körül mozogtam.

Zongorázott: a feltett kérdésre azonnal válaszolni kellett, s már hangzott a következő kérdés. Jelentkezés alapján hívott fel. Érdekes órát tartott. A tanárok maguk is csodálkoztak. Mi volt az óra tárgya, már nem tudom megmondani. Kiváló tanár volt.

Sokszor voltam a szobájában. A rendház és a gimnázium egymás mellett voltak. Ha valamit a tanár véletlenül otthon felejtett: „Eredj, fiam, itt a kulcs, itt és itt találod a könyvet, hozd le!” Két percet vett legfeljebb igénybe és hoztuk.

Sokszor előfordult, hogy valamiért kopogtatás után benyitottam hozzá. Mindig nyakig ült a munkában. Olyan rendtelenség volt nála, mint most az én asztalomon. Munka nélkül mi őt sohasem találtuk. Versekert írt, amik belső kény-

szerből születtek – azt hiszem, ez túlságosan nem vette igénybe. Különbféle irodalomtörténeti tanulmányokat írt, pl. a XX. század költészetéről, Adyról és egyebekről. Nagy szó volt akkor, hogy egy pap Ady költészetéről írjon. (Nem ismerem ezt a tanulmányát.) De sok minden mással is foglalkozott, tankönyvet írt, mindent írt.

Ezért lett ő a példaképem, az iskolában is hasonlóképpen. Kalapom nem volt, azt nem tudtam behajítani a középis-kolásoknak. Ezek már nagyobb fiatalemberek voltak az első gimnáziumban már 15 évesek. Nagyon sok tekintetben pontosan úgy tettem, ahogy Julián csinálta. A latint is úgy tanítottam. Mondanom sem kell latin-magyar szakos vagyok, ahogy Julián is.

M. B.: Szerencsétlen időben élt, hiszen feloszlatták a rendet, sok megpróbáltatáson ment keresztül, elhurcolták. Találkozott vele később is? Tudott ezekről a dolgokról beszélgetni vele?

K. I.: A '60-as években talákoztam egyetlen egyszer vele.

Ami az ő szerencsétlen sorsa volt: sikerült ugyan elintézni, hogy az egri érsek, Czapik Gyula, egy kápláni állást adjon neki az Eger közeli Andornaktályán, de onnan elvitték az ávosok. Több mint másfél évig volt Kistarcsán internálótáborban, úgy, hogy semmiféle tárgyalás nem volt. Amikor elvitték, az érsek nem tudott mást csinálni, megvonta tőle a működési engedélyt. Az is egy borzalmas dolog, hogy amikor a büntetésből visszajön, a principális is tartott tőle. Egerből menekülniük kellett, valahol Velence környékén telepedtek le egy víkendházban, ahol tudomásom szerint egy szoba volt, és az anyjával lakott együtt. Mindennel próbálkozott. A Fejérmegyei Állatforgalmi Vállalatnál dolgozott, hogy mi volt ott, nem tudom. Biciklivel kellett bejárnia. Később Biatorbágyon tanított.

Agoston Julián nagyon jóban volt Rónay Györggyel, évfolyamtársa volt az egyetemen. Később a Rónay családdal közvetlen kapcsolatot tartott. Rónay György fia, László írta visszaemlékezésében, hogy minden reggel Kelenföldön volt találkozójuk, egy úton utaztak tanítani. (R. László Bicskén volt tanár.) Egy ócska bőrkabát volt rajta – emlékezik –, amit egyik rendtársától kapott. Szerintem ezt a bőrkabátot még tán halála után sem vette le, ebben temették el – írja tréfásan Rónay László.

Amikor az édesanyja is meghalt, elhamvasztották, s az óbudai Jó Pásztor templomban helyezték el. Majd Julián holttestét exhumálták, elhamvasztották, édesanyja hamvai mellé helyezték. Érdekes, hogy exhumáláskor a jobb keze teljesen sértetlen volt. Egyszer úgy fogalmaztam: az a kéz, mely annyiszor áldott minket, éppen maradt.

M. B.: Mikor egyszer találkozott vele, milyennek találta. Megtörték őt az élet eseményei, vagy megőrizte a lelki békéjét, a derűjét?

K. I.: A kiadatlan versek kötetének borítóján is látható egyik képen egy jó vágású fiatalember, a másikon is, néhány diákja között, Egerben. Két osztályt vitt végig, minket már csak öt évig. Allandó kapcsolatban volt velünk, a képen is a városban sétál diákjai között.

Amikor talákoztam vele egy buszmezőn, Egerben, nem abban az agyonkopott bőrkabátban volt, hanem egy hasonló állapotú ballonban. Ő rám ismert, én is ráismertem. Egy megtört fáradt öregember volt, mintha hajléktalan lett volna. – Unokaöcsének fiától, Agoston Zsolttól tudom, hogy volt életének olyan fázisa, amikor egy Velencei üdülőben borzalmas viszonyok között élt.

M. B.: Felnőtt fejjel kezdett foglalkozni a verseivel. Mikor kötetbe rendezte, megtetszettek versei?

K. I.: Meg, egészen más világ az idősebb kori költészete. Leegyszerűsödött, alkalmazkodott az egyszerű magyar versformákhoz. Szövegei fantasztikusan szépek. Közülük egy, az *Uram légy ma velem!* című verse, mely az Új Ember Évkönyvben jelent meg:

Uram, oly kevés erőt adtál,
és olyan messze van kezéd
most, hogy örökre dönteni kéne,
felhőbe burkolod szemed.

Uram, oly feketék a felhők,
s ma minden olyan messze van,
amit közelnek hittem eddig...
Uram, a hideg szélnek foga van.

Uram, hadd halljam szódat,
amely viharos utamon hozott,
mutasd meg nekem, vak vitéznek,
fényszóró homlokod.

Uram, oly kevés már az óra,
amely válaszütig elvezet,
tedd addig forrongó fejemre
áldó-hűsítő kezéd.

Uram, add, hogy most jól válasszak:
öröklét terem-dől vele;
add, hogy tavasszal itatódjék
fényfiad fényszomjas szeme.

Uram, add most nekem szent szódat,
legyem bár élted áldozat,
de tudnom kell a sorsom útját:
add rám áldásodat!

Uram, én félek szavaimtól,
félek magamtól... És e pár napon,
minden ezen! És szent neved
ezért áldom vagy átkozom.

Uram, oly kevés erőt adtál,
és olyan messze van kezéd,
most, hogy örökre választani kéne,
csillogjon felhőtlenül – szemed!

Gyönyörű szép vers. Az ember megszólalni nem tud, mikor egy ilyen verset olvas.

Sok mindent mondtak Juliánról. Ő evilági ember volt. Nem zárkózott be a szerzetesi magányba, majdnem úgy élt, mint egy világi ember. Közöttünk élt, tanított minket, barátkozott velünk. A legvégső pillanatig megőrizte mélységességét, mély szent hitét. Követett el hibát? – Mutasson nekem, egy embert, ki nem követ el bűnt. Biztosan követett, de mindig megtisztult. Jártá útját, amit neki kellett. Szíve volt nagyon gyenge. Igen sokat dohányzott, egyiket gyújtotta a másikkal.

Ez volt a nagyon rossz szokása. Ma már bizonyára leszokna erről. Akkoriban a „antinikonista” társadalmi réteg nem volt nagyon erős.

Hálát adok Istennek, hogy ilyen osztályfőnököm volt, s hogy egy ilyen iskolába jártam, és különösképpen azért, hogy egy olyan költő volt osztályfőnököm, aki a verset és a versírás technikáját is megtanította.

* * *

64 évesek – (1936–1944) Ez évben is csatlakoztunk a már negyedik alkalommal megtartott tanévvégi egri ciszterci öregdiák találkozóhoz, mely idén június 21-én volt. Végül is az utóbbi években megszokott létszámban jöttünk össze: *Fügedi István* (Budapest), *Lieszkovszky Gyula* és felesége Marcsi (Budapest), *Mohi György* (Budapest), *Oláh Gyula* és felesége Mandi (Budapest), *Székely György* (Debrecen) és *Tóth Ferenc* és felesége Margó (Eger).

Fél tizenegykor a templomunkban találkoztunk, mely a „diákmisére” majdnem megtelt különböző évfolyamok öregdiákjaival. Átmenve az iskolába az egyik földszinti osztálytermében meghallgattuk Diákszövetség elnökének *Molnár Miklósnak* a beszámolóját, majd vendéglátónk, *dr. Pisákné Balogh Éva* a gimnázium igazgatója mondott érdekes, vetített képekkel illusztrált előadást az iskola elmúlt tanévről.

Déli egy óra körül ballagtunk a Szent János utcán át a Dobó térre, ahol a „Forst-Ház” nevű helyes kis étteremben volt megterítve számunkra. Tóth Feri, aki az ebédet szervezte már türelmetlenül várt bennünket. (Ő ugyanis nem jött át az iskolába, mivel azt hitte, hogy ott majd a második emeletre kell felkapaszkodni.)

A „munkaebéd” alatt számolt be a társaság az elmúlt évről. Sajnos halottaink száma ismét kettővel nőtt: Papp Jim és Grenda Bandi egy éve még lélekben velünk voltak, márciusban mindkettőjüktől el kellett búcsúznunk.

A távollévők legtöbbje jelzést adott, így majdnem mindenki igazoltan volt távol. A névsorban 21-en szerepelünk, részükre küldtünk meghívót. Elolvastuk *Kékesi Gyurka* Kanadából, *Lőcsey Iván* (aki csak három osztályt járt velünk 1936–39 között) Szentendréről és *Sávoly Titi* Szigetszentmiklósról (a németországi Angermündében élő *Miklós* öccse nevében is írt) képeslapon küldött üzeneteit. Ismertettük a telefonon küldött üzeneteket: *Intze Pista* budapesti otthonából köszöntötte a találkozót, izületi panaszai miatt nagyobb távolságok megtételére már nem vállalkozhatott, *Juhász Tibi* Nizzából üdvözölte a találkozón résztvevőket, *Kis Pista* új hazájából, a Fejér megyei Soponyáról jelentkezett, ahol még mint aktív dolgozó működik feleségével, *Sági Lali* jó kívánságait Zánkáról küldte, és ígéretét is, hogy jövőre a 65. éves találkozón szeretne részt venni. *Szemerédi Dini* telefonon jelentkezett Tatabányáról, a hosszú útra ő sem vállalkozott, de egy érdekes DVD lemezt küldött az 1989 májusában tartott 300 éves jubileumi iskola ünnepségről és a mi 45. éves találkozóinkról, mely annak idején a TV-ben volt látható. (Egy-két másolatot szétosztottunk, de aki igényelné, számára szívesen postázunk.) *Turcsányi Tibi* szent ígéretet tett, hogy az idén eljön, de végül is nem tudta rászánni magát az utazásra. Sajnos nem jelentkezett *Kakuk Jenci*, *Kalapos Jóska*, *Szabó Gabi* és *Tóth Albin*. Reméljük a meghívót megkapták és el is olvashatták. *Oláh Elemér*nek küldött meghívólevél kézbesítetlenül jött vissza.

A kiadós ebéd után úgy három óra tájban kezdtünk szedelődzködni, és abban a reményben búcsúztunk egymástól, hogy jövőre a 65. jubileumi találkozónkra még többen összejöhetünk, és szeretettel látnánk magunk között osztálytársaink özvegyeit is.

Hát így állunk... Mi 1936/37. és 1943/44. között az egri Szent Bernát Gimnáziumban végeztük a nyolc gimnáziumot, ez alatt 106 diák járt együtt, ki egy-két, sokan – harmincan – nyolc éven keresztül. Közülük 22-ről tudunk. 1944-ben 53-an érettségiztünk s 18-an vagyunk még életben.

(*Oláh Gyula*)

* * *

60 évesek – (1940–1948) – *Rássy Paulin* osztályának érettségi találkozója szeptember 13-án volt Egerben. A jubileumi találkozóra meghívtuk egyetlen élőtanárunkat, *dr. Kerekes Károly* ny. zirci apáturat, *dr. Habis Györgynét*, magyar tanárunk feleségét, és fiát *Habis Györgyöt*, Eger város polgármesterét valamint *dr. Pisákné Balogh Éva* gimnáziumunk igazgatónőjét.

Jelen voltak: *Fejér György* (Eger), *dr. Gonda Imre* (Eger), *Jászberényi Á. Gusztáv* és felesége Magdi (Üröm), *Kádár István* és felesége Alíz (Alszi) USA, *Keskeny Ferenc Lukács József* (Budapest), *v. Mátray Dezső*, (Budapest), *Mocsáry Béla* (Budapest), *Németh György* (Pilisvörösvár), *dr. Suba János* és felesége Rózsika (Eger), *dr. Szilvássy Sándor* (Budapest), *Szpolecsnik Sándor* (Szepsi –Moldava, Szlovákia), *Tóth Endre* és felesége Mária, valamint leánya Ágnes (Debrecen), *Várkonyi Bernát* (Szeged).

Az elhunytak hozzátartozói közül részt vettek: Uzoni Kovács Zsoltné Mária, Nagy Ferenc leánya Márta, veje dr. Kocsis Barna és unokája Kocsis Viktor.

A program közös szentmisével kezdődött melyet osztálytársunk dr. Gonda Imre celebrált dr. Kerekes Károly apátúr közreműködésével. Ezután a Hatvani temetőbe mentünk, ahol elhunyt tanáraink sírját koszorúztuk meg. Az iskolába visszatérve egy régi tanteremben felolvastuk a névsort, és megemlékeztünk elhunyt osztálytársainkról.

Találkozóinkat Habis László, Eger város polgármestere köszöntötte, ki elhozta édesanyját, dr. Habis György tanárunk özvegyét. Dr. Pisákné Balogh Éva igazgatónő nagy érdeklődéssel fogadott vetítettképes előadást tartott a gimnázium életéről és fejlődéséről. Végül a közös ebédet délután három óráig együtt maradva az iskola kollégiumának ebédlőjében fogyasztottuk el.

* * *

Rássy Paulin osztályfőnök úr a ballagáson, 1948. május 18-án

A találkozón köszöntötte a megjelenteket az egyik jubiléus osztálytárs, v. *Mátray Dezső* is:

„A ciszterciek ősi köszöntésével üdvözlök minden jelenlevőt: »Benedicite Dominus!« »Áldassék az Úr!«: ... Egyben köszöntjük Apát urat azon alkalomból is, hogy ez év első felében 90. születésnapját ünnepeltük. Kívánjuk, hogy a jóisten tartsa meg kegyelmében sokáig. Ad multos annos!

A latin mondás szerint »Ut flos et ventus, sic transit nostra iuventus«, vagyis: mint a virág és a szél úgy múlik el a mi fiatalságunk. Ha megfogyatkozva is, de itt vagyunk és Isten kegyelmével élünk. Ma ünnepeljük 60. éves »gyémánt« érettségi találkozóinkat. A megemlékezés kettős, mely a Te Deum és a Memento jelentőségében tükröződik.

Hála a Mindenhatónak, hogy az egri ciszterci gimnáziumban 1948-ban végeztek – akkor 52 fő –, 60 év elmúltával még 22-en élünk.

Memento, vagyis emlékezés elhunyt osztálytársainkra és tanárainkra. Emlékezzünk *dr. Hegyi Kapisztrán* igazgatónkra, filozófia- és történelemtanáruinkra, *Rácssy Paulin* osztályfőnökünkre, fizika- és matematika-tanáruinkra és valamennyi bennünket oktató tanárra. Ők már az örökkévalóságban vigyázzák életüket!

Osztálytársaim! Ne feledjétek el soha, hogy a ciszterci atyák a tudományok mellett a becsületre, mások iránti tisztelet megőrzésére tanítottak, és édes hazánk szeretetére. Isten hozott bennünket és éltesen még számos éven át!”

* * *

59 évesek – (1941–1949) 2008 május 17-én tartottuk meg azon diáktársak találkozóját, akik az 1941–49-es tanévekben jártak együtt, illetve 1949-ben érettségiztek.

A találkozó az elmúlt években kialakult, a korunknak és mozgékonyágunknak megfelelő program szerint zajlott.

A Dobó téren találkoztunk 10 órakor és ott üdvözölhettük szeretett osztályfőnökünk és állandó tanárunk *dr. Habis György* tanár úr kedves feleségét és László fiát, aki jelenleg Eger város polgármestere. Örültünk, hogy Őt is megismerhettük!

Az altemplomban felkerestük tanár urunk nyughelyét, ahol *Zsurkai János* diáktársunk méltatta az iskola, a tanáraink érdemeit és odaadó fáradozásait. A megemlékezés virágának elhelyezése után egy rövid imát mondtunk azokért, akik örökre elmentek és azokért akik nem tudtak eljönni.

Innen a ciszterci templomba mentünk egy emlékező „diák” misére.

Amíg a két diáktársunk *Veres Árpád* és *Zsurkai János* a sekrestyében előkészült a szentmisére, addig az egri rendház vezetője, *Rácz István Pelbárt* perjel úr egy rövid tájékoztatást adott a templomban elkezdődött restaurálási munkák céljáról és eddigi eredményéről.

A szentmisén ez évben *Veres Árpád* társunk, pápai prelátnak mondott – szokásához híven – tartalmas szép beszédet.

Perjel úrnak és diák-pártársainknak ezúton is köszönjük a templomi megemlékezést.

A mise végeztével felmentünk a régi rajzteremből átalakított reprezentatív díszterembe, útközben az ablakból megnéztük az épülő emeletes tornaterem alapozási munkáit. (Sok sikert a befejezéshez!) Jó érzéssel tapasztalhattuk, hogy az iskola milyen szép és gondozott állapotban van. Újra látszik rajta a régi-új tulajdonos gondossága.

A díszteremben sorba vettük a távol maradtakat, az ismert okokat és örömmel állapítottuk meg, hogy az elmúlt egy évben senki sem hagyott itt minket.

Szóba került a jövő évi 60. éves találkozó, melyet a lehetőségek határain belül szeretnénk emlékezetesebbé tenni, és ehhez várjuk a javaslatokat.

A közös ebédet a szomszédban lévő Szanthofer étteremben fogyasztottuk el, majd a jövő évi találkozás reményében váltunk el.

A találkozón részt vettek: v. *Botár Sándor*, *Böjthe Laci* feleségével *Magdikával*, *Nickl Karcsi*, *Kovács Jenő* és felesége *Marika*, *Lakatos Pista*, *Póta Béla*, *Szalmási Pali*, *Szedlacsek Jóska*, *Szemző Gyuszi*, *Veres Árpád*, *Zsurkai János*. Akadályoztatás miatt kimentették magukat: *Fecske Laci*, *Fikár Laci*, *Gyulai Gyurka*, *Homonnay Tibi*, *Kovács Géza*, *Molnár Laci*, *Pozder Miklós*, *Székely Gyurka*, *Tanyi Laci*, utólag *Bene Pista* és *Kékesy Tibi*.

Jövőre mindenkit szeretettel várunk.

(*Póta Béla*)

57 évesek – (1943–1951) – osztályfőnökeink: *dr. Ágoston Julián*, *dr. Mikó Sándor*, *dr. Örsi András* voltak –, szintén a közös ciszterci öregdiák-találkozó napján, június 21-én jöttünk össze. Korábban, az 50 éves találkozónkon eldöntöttük, hogy most már minden évben találkozunk. Carpe diem, nagyon fogy az időnk, egyre többen betegeskednek, 29-en már az örökkévalóságba távoztak közülünk.

Részt vettünk a közös találkozó szentmiséjén, majd utána a diákszövetség közgyűlésén, ahol nagy elismeréssel és örömmel hallgattuk az igazgatói tájékoztatót az iskola szép eredményeiről, az ott folyó erkölcsi, nevelői, hitéleti munkásságról, a folyamatban levő tornaterem-építésről, templomrestaurálásról. Mindezek általános elismerést váltottak ki mindannyiunkból.

A közgyűlés után magunkra maradván elbeszélgettünk egymással az elmúlt év történéseiről. Mindnyájunkat megdöbbentett a közelmúltban elhunyt két osztálytársunk – *Balogh ortó Endre* és *Marczis Demeter* halálhíre, kikre néma felállással emlékeztünk.

Hála Kovács Béla alias *Kovax* körtelefonjának, aránylag szép számmal, a múlt évinél többen jöttünk össze a találkozón.

Megjelentek v. *Bartha István* és felesége, *Bogdán Kálmán* és felesége, *Czapek József, dr. Jobbágy Aladár* és felesége, *Kádár János, Kéri Imre* és felesége, *dr. Kilián István* és felesége, *Kovács Tóni* és felesége, *Kovács Béla, Magyarai Béla, dr. Rácz László, Szemző János, Ujvári Ernő, Varga Pál.*

Többen a korábban eldöntött nyári programjuk miatt jelezték távolmaradásukat, így Bene Attila, dr. Csikváry István, Gödl Károly.

Gulyás Andor és Valuch Pista sajnos egészségi állapotuk miatt nem tudott megjelenni. Jáger Karcsinak pedig egyházi elfoglaltsága – papszentelés – volt. Deák Sanyi telefonon történt jelzése ellenére sem jött el. Sajnálattal vettük tudomásul Demeter László (Cuki) és Kárpáti Jenő osztálytársaink távolmaradását.

A jó hangulatú beszélgetés után *Lékai Jusztin* OCist atya társaságában a volt Kaszinó étterembe mentünk, ahol ebédelés közben is tovább folyt a baráti beszélgetés.

v. *Bartha István*

Húsvéti Sándor:

EGY HAJDANI MINISTRÁNS EMLÉKEZIK...

Húsvéti Sándor Kanadában élő diáktársunk emlékezésének három részletét előző számainkban közöltük. Most írásának a befejező részét olvashatjuk.

Rássy Paulin (1883 – 1954). Kicsi a világ, a föld egy globális falura zsugorodott a közlekedés és távközlés jóvoltából. Már több mint 20 éve tartózkodtam Kanadában mint bevándorló (hazai elnevezés szerint disszidens), mikor egyik este csengett a telefon, egy magyarul beszélő férfihang jelentkezett: „Az észak-amerikai ciszterci öregdiákok listáját böngészve most jöttem rá, hogy gyalog elérhető közelben lakunk egymástól; évek alatt valószínűleg sokszor elmentünk egymás mellett, ugyanabban a bankban intézzük a pénzügyeinket, ugyanabban az élelmiszerüzletben vásárolunk. Mindketten az egri ciszterci gimnáziumba jártunk.” Pár nap múlva egy magas, fiatalos úr jelent meg a házuk előtt. Bemutatkozott: *Dániel Ernő*. 4 évvel fölöttem járt a Szent Bernát Gimnáziumba. Sokkal régebben vándorolt Kanadába, mint én. Kiderült hogy egymásra ugyan nem emlékeztünk, de sok közös emlékünk akadt a gimnáziumi évekből.

Ernő osztályfőnöke **Erdélyi Guidó** volt, akiről mindketten számos anekdotát mesélhettünk egymásnak. Ernő, aki kitűnő angol kiejtést sajátított el, különösen azt tartotta mulatságosnak, ahogyan Cupidó atya az angol és amerikai földrajzi neveket kiejtette. Én viszont a nyelvtörő dél-amerikai nevek rovogtatását élveztem, mint például „Titicaca tó, Popocatepetl tűzhányó, Tegucigalpa, etc.”

Ernő mondta, hogy tagja volt a fűvőzenekarnak. Valami felrémlt az emlékezetemben, hogy ő lehetett az aki a tubát (bombardont) fújta. A hatalmas zeneszerszámot mintha egyenesen az ő termetére tervezték volna. Engem bizonyára csak a pikoló kezelésére vettek volna be a zenekarba.

Így terelődött a szó Rássy Paulin atyára, aki a gimnázium zenekarát vezette. Tulajdonképpen matematika-fizika szakos tanár volt, de szívügyének tekintette a gimnázium zenei életét. Rássy mellett Falubíró Győző, Ferenczy Csaba, Gonda Keresztély is részt vettek az

ének- és zeneoktatásban, különösen a szimfonikus zenekar vezetésében. Az utóbbi zenekar működésében az volt a legcsodálatraméltóbb, hogy évről-évre állandóan vesztette a legjobb tagjait, de mindig akadt utánpótlás és fenn tudta tartani a színvonalat. Repertoárjában Haydn művei szerepeltek leginkább.

A fűvő zenekar szerepe túlterjedt a zenei élmény nyújtásán. Pattogó indulók szolgáltatták a ritmust a gimnázium kivonulásaihoz a nemzeti vagy helyi ünnepek alkalmával. Ilyenkor az iskolák, frontharcosok, cserkészcsapatok, sőt katonai alakulatok díszmenete közül gimnáziumunk aratta a legtöbb sikert.

Rássy tanár úr többször hangoztatta, hogy a zenészek általában jó matematikusok is. Annyira szerette a zenekar tagjait, hogy egyszer még egy ártatlan cinkosságot is vállalt értük. Dániel Ernő mesélte el az esetet. A gimnáziumnak volt egy zeneszobája, itt tartották a zeneszámokat, itt gyakorolhattak a zenekar tagjai. A fűvőzenekar mesterei időnként nem csak a hangszereket fújták, hanem a titokban elszívott cigaretták füstjét is, amit a kályhába terelve igyekeztek eltüntetni. Egy ilyen művelet közepette lépett be egyszer Rássy tanár úr. – „Gyorsan oltsátok el, fiúk, mielőtt még meglátnak *benünket*.”

Kádár Antal (1904 – 1975). Matematika-fizika tanárunk egyszer alaposan megijesztett. Mise után szólt, hogy majd ugorjak fel a szobájába. Kopogásomra egy fehér maszkot viselő valaki nyitott ajtót, úgy nézett ki mint egy harcba induló vadember. Csak nehezen ismerem fel Kádár tanár urunkat. Látva meglepetésemet nevetve magyarázta, hogy erős szakálla gyakori borotválkozást kíván, ez pedig irritálja a bőrét, gyógyszeres krémeket kell használnia. Egy vajas kiflit nyomott a kezembe, papírszalvétába csomagolva. A nagybőjt alatt lemondott reggelijéről, a péksüteményt a ministránsoknak adta.

A matematika és fizika órák sok szorongást váltottak ki belőlem, ezek a tantárgyak nem tartoztak a kedvenceim közé. Kádár tanár úr megérezte viszolygásomat. Az érettségi vizsgán egy aránylag könnyű egy-ismeretlenes

egyenletet adott fel, ami nem haladta meg a felkészültségem fokát.

Dr. Lékai Lajos (1916 – 1994). Lékai tanár úr csak a felsőbb osztályokban oktatott bennünket történelemre, – de milyen szinten! A tankönyvben szárazon megírt eseményeket anekdotákkal, a kulisszák mögött elrejtett emberi sorsokkal világította meg, rámutatott az összefüggésekre, indítókokra. A világtörténelem nem csak a véres csaták, uralkodók szeszélyeinek sorozataként került tárgyalásra, hanem az egyéni gondolatvilág, nemzet, világnézeti mozgalmak tükrökévé vált. Akik a gimnáziumi évek után egyetemi tanulmányokra szánták magukat, Lékai óráin ízelítőt kaphattak az egyetemi oktatás és tanulás módszereiből.

A ministránsoknak nem volt nehéz dolga Lékai Lajossal, szerény, igénytelen misézőnek bizonyult.

A világháborút követő, egyházüldözés években Lékai Dallas (Texas) városába vándorolt, az ottani ciszterci rendház többi magyar tagja közé és a katolikus egyetemen tanított. A ciszterci rend történetét ismertető könyve alapvető munka azok számára, akik e témát tanulmányozzák. Szerencsésnek mondhatom magamat, hogy egyik példányát könyvtáramban őrizhetem.

Nagy szomorúsággal értesültem, hogy zseniális tanárunk agyi érelzáródás következtében bénulást szenvedett és hosszú szenvedés után hunyt el Dallasban.

Dr. Tóth Ev. János (1898 – 1950). Amikor a belgyógyászati klinikán meglátogattam, sápadt, szenvedő arcára mosolyt erőltetett, köszönte a látogatást. A lázlapról gyorsan leolvastam az orvosi zsargonban, rövidítésekkel jelzett diagnózist, amelyet laikusok nem igen tudhattak kitalálni. A rosszindulatú kór már megtette szervezetében a gyógyíthatatlan rombolást. Nem lázadt sorsa ellen, belenyugodott a közeledő végbe, amelyet a Mindenható elrendelt. Elmélkedéssel, imával készült a nagy útra. Ugyanolyan egyszerű, mélyen vallásos, halk szavú ember maradt, mint aminek papi és tanári működése közben megismertük. Tudta, hogy többé nem találkozunk, úgy búcsúzott, inkább sejtetve, mint kimondva a fájó szavakat. Nem mondtam ellent, nem áltattam hazug reményekkel. Még csak orvostanhallgató voltam, de máris szembekerültem leendő orvosi pályafutásom egyik nehezen elfogadható problémájával: a gyógyítás mámorító győzelme mellett el kell tudni viselni a vereség tehetlenségét is.

Reméltem, hogy egészen haláláig sikerült megkímélnünk egyik emlékezetes vállalkozásának kudarcától. A tanári testület Tóth Ev. Jánost, hittan tanárunkat bízta meg a szexuális felvilágosítás bevezetésével. Mint most is, akkor is élénk viták folytak arról, milyen korban célszerű az oktatást elkezdni, mennyit kell a tárgyról közölni, milyen formában és kiknek. Ha túl korai a felvilágosítás, felkeltheti azok kíváncsiságát, akik még esetleg nem is foglalkoztak a gondolattal; ha elkéstek az oktatással, a tanulók már más, esetleg nem egészen tiszta forrásból megszerezték a tudnivalókat, sőt már talán a gyakorlatba is átvitték azokat.

Abban az időben került ki a nyomdából egy az ifjúságnak szánt, nagy érdeklődéssel fogadott könyv, a „Tiszta férfiúság”. Szerzője nevére sajnos nem emlékszem. (Tóth Tihamér – a szerk.) Az író szándékai a lehető legnemesebbek voltak, módszerei azonban mai szemmel nézve alkalmatlanok a kitűzött cél eléréséhez. Rendkívül félénk ködösítéssel, köntörfalazással tárgyalta a témát, a valóság, a tények nyílt és őszinte ismertetése helyett. Itt-ott igyekezett félelmet és büntudatot kelteni a szexualitás kezdeti jelenségeivel szembe kerülő éretlen kamaszokban. A maszturbáció önfertőzés nevet kapott, gyakorlása hátgerincsorvadás veszélyével járt.

Napjainkban könnyű kritizálni az akkori felfogást és módszereket, abban az időben azonban a szexualitás témája tabunak számított, társaságban nem illett említeni sem.

Tóth Ev. János tanár úr a „Tiszta férfiúság” szellemében látott hozzá feladatához. A hatás nem maradt el. Azok is, akiknek a felvilágosítása még várhatott volna, kíváncsiságból elkezdtek kísérletezni. Nem volt hiány a gyakorlati, szemléltető oktatásból sem azok részéről, akik már tapasztalattal rendelkeztek. Már a hittanórát követő 10 perces szünetben sor került a beavatásra.

Tóth Ev. János nem szerzett tudomást a nemes szándékkal végrehajtott felvilágosító munka a kívántól ellenkező hatásáról. Szelíd, áhítatos egyéniségét bizonyára sokk érte volna.

Varga Bennó (1895 – 1964). A természetrajz ügynevezett apavidító tantárgynak számított, ugyanis elégséges, sőt elégtelen érdemjegyekkel tarkított félévi vagy évvégi bizonyítványban is lehetett belőle aránylag jó jegyet hazavinni. Varga Bennó tanár urunk nem igen buktatott el senkit.

A népszerű tanár úr a gyors misemondók közé tartozott. Egyszer Ágoston Juliánnal együtt azonos időben kezdte a szertartást a két egymással szemben lévő mellékoltárnál, így követni és összehasonlítani tudtuk mindkettőjük haladását. Varga Bennó semmiben sem maradt el Ágoston mögött, egyszerre végeztek.

A természetrajzi órák anyagát jól kiegészítették a tanulmányi kirándulások az Eger környéki parkokba, erdőkbe. Varga tanár úr igen élvezetes formában tudta megismertetni velünk a környék flóráját és faunáját, valamint geológiai képződményeit. Néhányan felszedtünk egy-két kullancsot a kiruccanásakor, ezek eltávolításához is hasznos tanácsot adott.

A természettani szertár gimnáziumunk egyik büszkesége volt; hasonló gazdag gyűjteménnyel egyik egri tanintézet sem rendelkezett és az egész országban is csak kevés. Rovarok, egzotikus szépségű lepkék, kitömött madarak és állatok mellett krokodil, kardhal stb. preparátumok sorakoztak. Egyiptomi múmiát és bebalzsamozott macskát is láthattunk. Nem csoda, hogy ha a szertárba beszáradhattunk, nehezen lehetett bennünket távozásra bírni.

A szertár őre Varga tanár úr volt. Bizonyára nagy szomorúsággal töltötte el a gyűjtemény pusztulása az államosítás után.

Palos Bernardin (1904 – 1992) gimnáziumunk igazgatója mindig pontosan ugyanabban az időben jelent meg a sekrestyében, hogy felkészítsük a misemondásra. Már jóelőre elővettük a saját tulajdonában lévő kelyhet, paténát. Több tanár-áldozópapnak volt saját kelyhe, ezeket rendszerint családtagoktól, tisztelőktől kaphatták. Akiknek ilyen nem adatott meg, azok a rend tulajdonában lévő, közösen használt kelyhekkel mutatták be a szentmisét. A legtöbb kehely arannyal befuttatott ezüstből készült, abban a barokk stílusban, amelynek példái az egész volt Osztrák-Magyar Monarchiában láthatók, hagymakupolás templomtoronysisaktól a füstölőig és egyéb liturgikus használatra készült tárgyakig. Igazgató urunk kelyhe merőben más stílust mutatott, azért vettük elő jóval érkezése előtt, hogy megcsodálhassuk. Egyszerűen nem lehetett betelni különleges szépségével, mindig találtunk rajta valami izgalmas részletet. A kehely csészéje inkább egy mély tára emlékeztetett, nem a szokásos magas urnákra. A talpazatát, a felső és alsó részt összekötő nyelet vagy ha úgy tetszik fogóját, zománc betétek, domborművek és magyaros stílusú motívumok díszítették. A kehely kétségtelenül a modern magyar ötvösművészet remekművét képviselte.

Palos igazgató úr megjelenése egy másik művészeti ágat juttatott eszembe, a szobrászatot. Szikár alakja kis fantáziával a csúcsíves bolthajtások optikai benyomását kelthette, fejének kontúrjai is egymás felé görbültek. Testalkata azokra a középkori aszkéta szentekére emlékeztetett, akiknek szobrai a nagy gótikus katedrálisok portálját díszítették. A középkori, névtelen kőfaragóknak azonban nehéz feladatnak bizonyult volna az arckifejezés megmintázása. Palos úr szája egy keskeny, szigorú vonallá húzódott össze, amelynek két vége időnként kissé lefelé görbült. Átható, szúrós tekintete félelemmel vegyes tiszteletet ébresztett csaknem mindenkiben. Megszólalásai kérdőjeleztek, korholtak vagy utasítottak. Mindenkitől a legnagyobb fegyelmet, a legnagyobb kötelességtudást, a legjobb egyéni teljesítést várta el, kifogások, kibúvók nélkül. Mulasztást, hanyagságot, cinikus magatartást nem tűrt. Nemtetszését olyan metsző élességgel vagy csipős szarkazmussal fejezte ki, hogy a kritizált egyén megsemmisítve érezte magát. Elismerés, dicséret elég ritkán hangzott el az ajkairól, de mindig megérdemelten. Kevés szóval is határtalan örömet, lelkesedést váltott ki az illető tanulóiból vagy iskolai alkalmazottból.

Kezdetben nem sokan tartották népszerűnek. Az igazságosan alkalmazott szigorúság azonban látható eredményeket hozott, a gimnázium hírneve felfelé szárnyalt, a tanulmányi eredmények javultak. Mielőtt egy felsőbb beosztásra neveztek ki Palos urat, a többség már szerette, távozása után pedig sokan hiányolták.

Mikor Palos Bernardin átvette az igazgatói tisztséget, még javában dúlt a magyar rangkórság. Sokszor csak nehezen lehetett eltalálni a kellő megszólítást a tekintetes, nagyságos, méltóságos, kegyelmes címzések útvesztőjében. Ezért aztán mindenkit inkább feljebb léptettek a ranglétrán, az igazgatóból főigazgató lett, az alorvosból főorvos, stb. Palos úr egyik első rendelete az volt, hogy kiszögeltetett egy feliratot az igazgatói iroda ajtajára. Egy idevágó Széchenyi idézet alá ezt íratta: „Vallom, amit Széchenyi vall; megszólításom: Igazgató Úr!”. Már ez a jelentéktelennek

tűnő intézkedés is rámutatott arra, hogy nem mindennapi egyéniség került a gimnázium vezetőségének élére.

Igazgatónk szerette a szinte katonai, látványos kiképzési formákat. Megtanultunk zsinórral húzott egyenes sorokban menetelni, nyolcasával egymás mellett, ami kiképzett katonáknak sem ment mindig hibátlanul. Mikor valami ünnepség alkalmával ki kellett vonulnunk, a város nézőközönsége biztos lehetett abban, hogy rendkívüli látványnak lehetnek tanúi, gimnáziumunk megjelenése büszkeséggel töltötte el a szülőket, a város polgárait, – no meg Palos igazgató urat. Mi, a tanulók is büszkén meneteltünk a teljes pompájában kifeszített ciszterci zászló után, saját fűvös zenekarunk indulójára; büszkén viseltük a zsinóros-sújtásos egyenruhát és a Bocskai sapkát, rajta a ciszterci címerrel. Ezen a büszkeségen alapult igazgatónk egyik kedvenc büntetési módja: eltöltötte a sapka viselésétől a megkívánt magaviselet ellen vétőket. A büntetés csaknem olyan hatást váltott ki, mint a pápai kiközösítés a középkorban.

A ciszterci címerben látható hosszú lábú, hosszú csőrű madár faji hovatarozása találgatásokra adott alkalmat. Többen állították, hogy az egy pelikánt ábrázol, amelyről azt regélték, hogy a saját vérével táplálja a fiókáit. Végül is valaki elmagyarázta, a madár egy daru, az éberség jelképe. Csőrében egy zöld ágat tart, csak az egyik lábán áll, a másik láb karmaiban egy kődarabot szorít. Ha a daru elbóbiskol az őrhelyén, elejti a követ, erre felébred. – ”Ha pedig a kő a másik lábára esik, a daru egyedül is elropja a párválasztás idején esedékes táncot” – toldotta meg a legendát az örökös tréfacsináló, de tragikus sorsú osztálytársunk, Pelyhe Flórián. (Elesett a dunántúli harcokban.)

Az 1940-es évek elején mind az öt ciszterci gimnázium növendékei az Egertől nem messze fekvő Felnémet község határában található erdős-dombos környéken, a Bervában jöttek össze egy hatalmas táborban vezetőképző tanfolyamra. Ma is ugyanolyan zavarban lennének, mint akkor, ha valaki megkérdézné, milyen vezetőket akartak itt kiképezni. A cserkész-őrök a háború előtt és alatt szinte észrevétlenül beolvadtak a kötelező „levente” mozgalomba, az egész egyre inkább a katonai kiképzés vagy előképzés felé toldott el; más kifejezéssel egy para-militarista szervezetté vált.

Sátrakban aludtunk szalmazsákon, az élelmezést csak kevesen kifogásolták. Egész napunkat mozgalmas tevékenységgel töltötték ki a tábor szervezői. Reggel ébresztő Vongrey Guszti kürtszólójára, imádság és elmélkedés, utána hadi játékok, alaki kiképzés, ebéd, népdalok, eszmecsere, stb. A sátrakat elmulasztottuk körülárkolni, így aztán egy nyári zápor idején a hegyoldról lezúduló víz kiöntött bennünket, ázott ürgeként szaladgáltunk pótolni a mulasztást éjfél után. Latrinákat sem ástunk, mindenki ott végezte szükségét ahol éppen tudott egy még kevésbé szennyezett erdőrészt találni. Egy csörgedező patak folyt keresztül a tábor mellett, megtörtént, hogy a szennyezés a felső szakaszon történt, a csajkamosás pedig az alsón. A hiányosságok és buktatók ellenére a többség sikeresnek tartotta a nyári tábort. Néhány bajai és budapesti felső osztályos diáktársunk az egymás közötti beszélgetés alkalmával kifejezte aggodalmát vagy nemtetszését a katonáskodás miatt, de nem akartak (vagy féltek) nyilvános kritikával fellépni.

Palos igazgató úr elemében volt; mint táborparancsnok büszkén tartott szemlét a fegyelmezett, jól begyakorolt sorok fölött. A tábor utolsó napjait a kiértékelésnek szentelte a vezetőség. Mindenki egyéni elbírálást kapott. Egyenként jelentünk még a parancsnoki sátorban ülő vezetőség előtt. A külső megjelenés látszott a leginkább döntő tényezőnek; feszes vigyázzállás, a hasat behúzva, vállakat hátrahúzva, némi bokacsattogtatás sem ártott, a kifogástalan tisztelgés pedig elengedhetetlen volt a kedvező vélemény elnyeréséhez. Ma úgy látom, a militarista irányban történő eltolódást az akkori történelmi idők szelleme diktálta és sokak számára hasznosnak bizonyult, előkészítette őket a hamarosan sorra kerülő katonai szolgálatra.

A sekrestye elég széles polcain, párkányain tartottuk könyveinket, ugyanitt végeztük az utolsó simításokat az írásbeli házi feladaton. Itt helyeztem el az egyik féltett kincsemet: Dante: Isteni színjáték"-ának mindhárom részét (Inferno, Purgatorio, Paradiso) egy vastag kötetben. Babits Mihály – poeta doctus – egy évtizedet töltött el a fenséges, nehézveretű terzinák magyarra fordításával. Már mindhárom részén átrágtam magamat, nem volt könnyű, főleg a sok történelmi utalás miatt. A misék közötti pár perces szünetekben itt-ott kinyitva a könyvet most már több élvezettel ízlelgettem a mű szépségét.

Amikor belépett Palos úr, tekintete rögtön a tetszetős kötésű könyvön állt meg. „Ki olvassa ezt?” – kérdezte mintegy vádló hangsúllyal. Természetesen jelentkeztem. Titokban dicséretet vártam. E helyett; „Fiam, ez nem neked

való olvasmány, még nem vagy eléggé érett ahhoz, hogy ezt megértsed.” Válaszul nem mentegetőztem, nem tiltakoztam, csak elkezdtem szavalni: „Az emberélet útjának felén sűrű sötét erdőbe jutottam...” – majd olaszul folytattam a már szállóigévé vált idézettel: „Voi ch'entrate lasciate ogni speranza”.

Palos úr keményen összeszorított ajkai ellazultak, összehúzott szemöldöke, homloka ráncai kisimultak, az acélos, hideg tekintet meleggé vált. „Melyik rész tetszett legjobban, fiam?” – A pokol, igazgató úr. Nagyon sajnálom szegény Francesca da Riminit.” Finoman elmosolyodott, aztán hal-kan, melegen csak annyit mondott: „Olvasd csak tovább, fiam.”

***

EPILOGUS

Ennél a pontnál be kell fejeznem a hajdani ministráns visszaemlékezéseit, amelyet Terentius mondása szellemében írtam: „Nihil humanum a me alienum esse puto” – semmi emberi nem idegen előttem. (Szép példája az accusativus cum infinitivo-nak). Sok mindenki és sok minden említésre méltó kimaradt, mert nem akartam a pszichológiában jól ismert Münchhausen szindróma diagnózisát magamra vonni: homályos emlékeket a saját fantáziámból pótolni. Szeretném remélni, hogy a hézagokat majd valaki más kitölti.

TÁVLATOS EMBEREK

(Pataki Vidor emlékének)

Tanárom volt, történész és rajongó,
 hogy miért rajongott, nem is tudom;
 talán az egri várért, vagy hasonló
 romért, – vagy értünk? – szerettük nagyon.

Úgy kezdődött, már több mint hatvan éve,
 leltem szántás közben egy régi pénzt,
 kezébe adtam, eltűnődve nézte:
 „Ez láthatott sok jó egri vitézt!”

Nagyot sóhajtván áhítattal mondta,
 hangjában múltunk számon kért jelent,
 mely oly sok hű fiát kárpadra vonja,
 de rám tekintve jövőt ihletett.

Majd elvezetett a kazamatákba,
 s magyarázgatta minden kis kövét,
 egyszerre volt gyermek és pátriárka,
 és szórta nagy tudása özönét.

S én, mintha élő forrás mellett ülnek,
 érzem, nem csak szomjúságom csitul,
 a légkör tiszta, egybeér a föld s ég,
 idő, tér s minden itt eggyésimul.

E forrás szent nekem, és szent a Tenger;
 lelkemben így élsz, drága iskolánk,
 ilyenné szentelt pár távlatos ember,
 akiből kincsét Isten szórta ránk!

Áldott rajongók, lelkünk ihletői,
 bennünk ma is tüzet gyújt lángotok:
 e tűz tanúnk, hogy szívünk híven őrzi
 a távlatot, mit tőletek kapott!

Kerekes Károly
 Eger, 1991. máj. 18.

Dr. Kerekes Károly ny. zirci apát, iskolánk volt tanárának 90. születésnapjára összegyűjtöttük verseit. Szándékunkban állt, hogy könyv formájában is megjelentetjük. Dr. Kilián István diáktársunk vállalta a szerkesztés feladatát és záró tanulmány írását. Ő tárgyalta a Szent István Társulattal a könyvkiadás ügyében, és várható, hogy a budai és az egri ciszterci iskolák és diákszövetségek támogatásával hamarosan megjelenik. Károly apátúr adakozó szívességének köszönhetően, sokszorosított lapokon bizonyára sokan őrzik egy-egy kedves versét. Örömről szolgálhat, hogy majd könyv alakban is olvashatjuk.

Emlékezzetek és emlékeztessetek...

Ebben a sorozatban azoknak az egri ciszterci tanároknak és diákoknak emlékét szeretnénk megőrizni, akik II. Világháború és az 1956-os forradalom és szabadságharc, valamint azt követő terrorizmus szenvedői és áldozatai voltak. Kérjük, segítsétek ezen emlékek összegyűjtésében!

Bán Elizeus atya, zirci perjel, 1950 szeptemberében tagja volt annak a 21 fős, első-, másod- és harmadéves klerikusokból és két előjáróból álló csoportnak, akik a szabad világban szerették volna továbbvinni a ciszterci életet, és vállalták a határon való átszökés bizonytalan „kalandját”. Újságunkban közöltük Nagy Mózy atya írását erről az útról, ő azok közé tartozott, akiknek ez sikerült. Közülük nyolcan (*Lékai Imre Anyos, Bán Zoltán Elizeus, Biczó Ferenc Emmerám, Haraszi Béla Xavér, Hegedüs József Albin, Katona Ferenc Farkas, Petkó Tamás Tarján, Kis Horváth Mihály Paszkál*) az osztrák rendőrség „éberségének” köszönhetően az ÁVO börtönében kötöttek ki, ahol mindnyájan hosszú éveke töltöttek.

Bán Elizeus atya leírta a börtönévek történetét. Szíves hozzájárulásával folytatólagosan részleteket közlünk írásából.

Az élet főiskoláján (Börtönélmények 1950 – 1954)

Első külföldi utam (Aggodalmak és remények)

Augusztus végén Zircre jött megyéspüspökünk, Badalik Bertalan. Összehívatta a rendtársakat és bejelentette, hogy „a kormány a szerzetesrendeket likvidálni fogja”. Az előjáróink gondoskodni próbáltak a növendékekről, és szétosztották őket a püspöki szemináriumokba. Forma szerint meg kellett írunk a kérvényt a püspököknek, mintha a világból akarnánk felvételt kérni

az illető egyházmegye szolgálatára. Nekem a székesfehérvári egyházmegyében kellett volna folytatnom tanulmányaimat. Összeraktuk személyi holminkat, és vártuk a további intézkedést.

Szeptember elején félrevon egyik évfolyamtársam, Harding testvér, és titoktartást kér arra, amit majd mondani fog. Megígértem. Akkor közli, hogy mód nyílik arra, hogy átszökjünk a határon, és Rómába menjünk továbbtanulni. „Minden el van intézve, ne kérdezz semmit, csak holnapig add meg a választ, ha akarsz jönni!”

Döntésem nehezen született meg. Feltételeztem, hogy az előjárók tudnak a tervről, valószínűleg kívánják is, hogy igent mondjak. Ellene szólt, hogy féltém minden törvénytelen ségtől. Ez meg még életveszélyes is volt, hiszen a határőrök lelőhetnek. Csiklandozott az ambíció, hogy római egyetemen tanulhassak, világot láthassak, de azért nem ilyen áron. Hogy mégis igent mondtam, az a megfontolás sugallta, hogy ebben a kínálatban Isten akaratát kell látnom, és biztosan az előjárók is ezért üzentek nekem. (...)

Szept. 5-én észrevétlenül elhagytuk a monostort, minden holmink ott maradt, és dél körül értünk Szombathelyre, amely csak úgy hemzsegett az ávosoktól. Vazul testvér félt, hogy kopaszra nyírt fejem feltűnik nekik, és igazoltatnak, ezért vett nekem egy sapkát, s ez maradt az egyetlen emléktárgy nekem erről a kalandról. Napközben eltöltöttük valahogy az időt. Az izgalomtól nem tudtam enni. Este végre felszálltunk a döcögős magyaróvári vonatra. Itt vettem csak észre a többi növendéktársat, akik ugyanennek a kalandnak részesei. A kis vonat tömve volt utasokkal, főleg munkásemberekkel. Valakitől megkérdeztük, hányadik állomás lesz Mosonszentjános, és a jó útitársunk riadtan próbált minket visszatartani, amikor látta, hogy „rossz helyen”, már Bősárkányra érve leszállunk. Az állomás mögött egy sövény árnyékában jöttünk össze, bár többen is előbb a falubelieket követve a falu felé, tehát ellenkező irányba gyalogoltak a köves úton, onnan kellett őket feltűnés nélkül visszahívni. Vazul testvérünk olyan messze elment a tévelygőkért, hogy végül lemaradt a kalandról, mert nem várta meg a csoport. A sötét háttérből előlépett akkor egy szőke, talán 30 év körüli férfi, és két alacsonyabb. Mindhármuknál puska volt. A magas egy úgyszólván vezetőként, az embercsempész. Cseppet sem barátságosan kezdte: „Nincs maguk közt áruló? Jól néztek meg! Mert ha van, annak én kisuttyintom a szemét.” Bizonygattuk, hogy ismerjük egymást, és nincs köztünk áruló. Ezek után elindultunk a sűrű sötétségben az Ernő nyomában. Társai meg mögöttünk jöttek. Átéreztük kiszolgáltatott helyzetünket, és megértettük, hogy egyetlen esélyünk a szerencsés kimenetelre ebben a nagy bizonytalanságban, ha megbízunk a vezetőinkben. Erdőn-mezőn vágunk át, a közben felkelő teliholdat hol jobbról láttuk, hol balról. Néha meg kellett állnunk, mert

autóberregést vagy kutyaugatást hallottunk (állítólag az őzbakok hangja is ugatásra emlékeztet), néhol hangos csörtetéssel rohantunk, máshol csak óvatosan lopakodtunk, embermagasságú csalán közt haladtunk egymás kezét fogva, majd meg jött a jelzés előlről: „Lapulj!”, és az izgalom ellenére a rövid guggolás alatt is elszundítottunk a fáradtságtól. Árkád testvér „biztosan tudta” valahonnan, hogy ilyen veszélyhelyzetekben a Magnificat-ot célszerű imádkozni. Órákig gyalogoltunk hangtalanul (kb. este 1/2 10-től hajnali 2-ig), és magunkban imádkoztunk. Végre egy tisztáson az Ernő maga köré gyűjtött minket, rövid hazafias beszédet tartott, amelynek az volt a lényege, hogy ő nem a pénzért teszi ezt a szolgálatot (bár felvett minden személyért 1000 forintot, illetőleg egyet elengedett, mert valami tévedés folytán az hiányzott), hanem kötelességének érzi, hogy „drága magyar véreit” kimentse a gyűlölt kommunisták kezéből. Aztán közölte, hogy hamarosan a határnál leszünk. Utunk utolsó szakaszát futva kell megtennünk a 40 m széles felgereblyezett sávon át, mert itt már nincs fedezék. A „vasfüggöny” két sor kb. másfél m magas tüskés drótkerítésből áll, a köztük levő 1 m széles közepén húzódik egy drótszál, amely – ha belebotlik valaki – felrobantja a legközelebbi rejtett aknát. Ezért az erdő szélétől ő majd odarohan a vasfüggönyhöz, a puskája csövével szétfeszíti mindkét sor kerítés drótszövedékét, hogy a keletkezett lyukon átférjünk, aztán int, s akkor egyenként mindenki odafut, átbújik az első lyukon, átlépi az aknadrótot, átbújik a második kerítés lyukán, igyekszik átjutni a határt képező Hanság-csatorna nyakig érő kb. 3 m széles fekete vízén, s a túlsó part töltése mögött már biztonságban van. Így is történt minden. Ernő mindenkit átsegített. Hála Istennek, senki sem botlott bele az aknadrótbá, nem villant fel a közeli őrtorony pásztázó fény-szórója, nem jött járőr, és így nem került sor tűzharcra a minket biztosító két fegyveres meg a határőrök között. Az Ernő még megmutatta az irányt, amerre abba a faluba jutunk, ahol a plébános már vár bennünket, és a pontosan kidolgozott terv szerint eljuttat Bécsbe a Pazmaneumba.

(Itt meg kell jegyezni, hogy elmondásom nem csak saját átélésemen alapszik, hanem azokon az elbeszéléseken is, amelyeket utóbb a börtönben a társaimtól hallottam, így nem csak emlékezetem kihagyása miatt, hanem esetleg téves információ miatt is lehet ezekben tárgyi tévedés.)

A vállalkozás tehát sikerült, hátunk mögött fekete erdősáv jelezte édes hazánkat. Ki tudja, mikor látjuk egyszer viszont...?

A ruhánk csuromvíz volt és iszaptól szennyezett, hiszen csak kevesen rendelkeztek olyan áldott hidegvérrel, hogy levetkőztek volna az átkeléshez (mint pl. a Fülöp testvér). Ezért a kis társaság úgy határozott, hogy átmelegedés és erőgyűjtés céljából belefúrjuk magunkat az ott levő szénaboglyákba, és alszunk egy keveset. Amint kezdett világosodni, rendbe hoztuk magunkat. 21-en voltunk. (...)

Az előljáró: Bánk atya. Amikor indultunk, Paszkál testvér, aki Vendel apátúr rokona és a szökésünk egyik szervezője volt, az Ernő által mutatott irányba akart ve-

zetni, ám Bánk atya attól balra, a közeli faluba vezényelt minket. Az engedelmisség szellemében ezt követtük.

(Közvetőleg megemlítem a társak későbbi sorsát:

Bánk New Yorkban doktorált, Springbankból Dallas alapítói közt, egyetemi tanár lett;
Ányos 7 évre ítélve 1956-ban szabadult, Pobletbe, majd Dallasba ment, laicizálva megnősült, megözvegyülve újra nősült, lerokkant, Angliában meghalt;
Paszkál 4 és fél évre ítélve '56-ban szabadult, Dallasban lett házgondnok;
Farkas 4 év után szabadult, Győri egyházmegyésként Hídegségen plébános, rendtag;
Norbert Rómában tanult, Springbank-ból egyetemre küldve kilépett;
Alajos Róma, Springbank, Dallasban
Mózes Róma, Springbank, Quebec-ben doktorál, Dallasban tanít, Szfvár, Dallas, (Szfvár meghalt – szerk.);
Tarján 4 év után szabadult, pécsi egyházmegyes kispap, megnősül, szentül meghal;
Dávid Rómában doktorál, Dallasban egyetemi tanár, beteg, de még tanít;
Bertold Róma, Springbank-ból egyetemre, megnősül, nagyon korán meghal;
Alpár Rómában kitétek, USA-ba ment;
Fülöp Róma, Springbank, Dallas, megnősült, egyetemi tanár művészetből;
Polikárp Rómában 2 doktorátus, professzor, generális apát, zirci apát, rengeteg műtét;
Emmerám 4 év után szabad, '56-ban újra börtön, megnősül, aktív katolikus, meghal;
Xavér 4 év után szabad, megnősül, aktív katolikus;
Albin 4 év után szabad, megnősül, hosszú betegség után meghal;
Árkád Róma, Springbank házgondnok, világi pap, felmentéssel megnősül, aktív katolikus;
Apor Rómában doktorál, Dallasban tanít, megnősül;
Harding Róma, megnősül, pszichológus;
Elizeus 4 év után szabadul, pécsi egyhm. pap, '89-től novíciusmester, (zirci perjel – a szerk.);
Menyhért Róma, Dallasban tanít.)

(...)

Útközben talákoztunk a földjeikre igyekvő sváb parasztokkal, akik szekerükről mutogatták nekünk, hogy bilincsekre számíthatunk. Nem hittünk nekik, bízunk a jó szervezésben. Tény, hogy amikor bevonultunk Tadtén (Mosontétény) község plébániájára, szegény plébános igen megrémült. Nem ő volt a beszerzett ember. Akart is segíteni, meg félt is a következményektől. Közülünk csak kevesen tudtak németül, ezért együtt kellett maradnunk. Egyelőre kisebb csoportokban szétosztottak minket családoknál, ahol kialhattuk fáradalmainkat (pl. szénapajtában), kimosták ruháinkat és bőségesen megvendégeltek. Délután tovább kellett mennünk, mielőtt a hatóságok tudomást szereznek rólunk. A falunak nem volt vasútállomása, így csak busszal mehettünk tovább, vagy át kellett gyalogolnunk St. Andrä-ba, és ott szállnunk vonatra.

Nekem az első buszmegállónál kellett felszállnom (ha jól emlékszem) Farkassal és Emmerámmal együtt. Egyikünk sem tudott eléggé németül. Igyekeztünk feszelenül viselkedni, és köszönés után helyet foglaltunk a busz végében. Pénzünk volt, tudtuk az úti célt, és vártuk a kalauzt. Nem is vettük észre azt a két szürke-egyenruhás csendőrt, akik az első sorban ültek. A vezető csak nem indul. Némi szóváltás után hozzánk kezdtek kiabálni, de nem értettük, mit akarnak. Nem tudtuk, hogy náluk már a buszvezetőnél kellett a jegyet megváltani. Akkor egy asszony magyarul kérdezte meg tőlünk, hogy talán Magyarországról jöttünk? Örömmel vallottuk, hogy igen, mire közölte velünk, hogy szólnunk kellett volna az inspektor uraknak. Azok hátra is jöttek, elkérték a bejelentő lapunkat, aztán felkértek, hogy szálljunk le, és bekísértek a község házára. A busz elment. A következő megállónál várta Ányos atya, Paszkál és Tarján testvér. Az utasok odakiáltottak nekik: „A társaik bent vannak a község házában. Maguk is menjenek oda!” Szót is fogadtak. A harmadik megállónál Albin és Xavér testvér meg sem várták a buszt, hanem messziről látva a helyzetet, Albin indítványára maguktól elsétáltak utánunk, hogy el ne szakadjanak tőlünk. Bánk atya és társai viszont inkább a gyors eltűnést választották, hála Istennek, hiszen az volt a cél, hogy Rómába jussanak. Gyalog átsiettek St. András-ba, és sikerült ott vonatra szállva baj nélkül megérkezniük Bécsbe.

A tadeni jegyző kiválóan beszélt magyarul. 40–50 közötti sánta ember volt, kellemetlenül érintette a mi esetünk. Átadott az egyik csendőrnek, aki elkezdte a jegyzőkönyv felvételét. Mulatságosan hatott, ahogyan silabizálgatta a nevünket, és németesen átírta. Ányos atya nevét, Lékai Imrét, így ejtette ki: Emmrich Lekháj. Biczó Ferencet (Emmerám) Fránc Picsó-nek. Mikor Albin testvérhez ért, és József Hégedűsnek mondta, hozzátette: Geiger. Albin felkapta a fejét, és megkérdezte tőle németül, honnan tudja, hogy a Hegedűs név Geigert jelent. Erre elnevette magát: „Én is magyar vagyok, Lengyel Pista a nevem”. Egyszeriben nagyon jó lett a hangulatunk. Örültünk, hogy félhangos beszélgetésünkben semmi olyat nem mondtunk, ami őket sérthette volna, sőt csodálkozva emlegettük, hogy lám itt, nyugaton még az egyszerű csendőrt is önállóan vehet fel jegyzőkönyvet. Lengyel Pista mindent megértett. Albin magával hozta a furulyáját, s most kérték az osztrákok, hogy játsszon rajta valamit. Először valami magyar népdalt játszott, de ennek nem volt nagy sikere. Erre eljátszotta nekik Müller – Schubert: Der Lindenbaum c. dalt. Ez már nagyon tetszett nekik. Megkérdeztük, hogy mi lesz a sorsunk. Erre olyasféle választ adtak, hogy a disszidálókat először lágerbe viszik, amíg kivizsgálják az ügyüket, aztán megkapják az „Ausweis-et”, és szabadon engedik őket.

Estefelé gyalog átkísértek Andauba a határőrség lakatnyájába, majd onnan a Megváltós-nővérek zárdájába. Az egyik határőrszolgálat jó viszonyban volt a nővérekkel, mert a kislánya az ő iskolájukba járt. A nővérek protekció nélkül is befogadtak minket, hiszen magyarok voltak talán mind, s miután részt vettek Ányos atya szentmiséjén, bő vacsorát adtak nekünk, sőt mi ettük meg azt a

névnap tortát is, amit a főnöknő a tanítványaitól kapott. A nővérek kevésbé voltak optimisták a jövőnkkel illetően, és ránk tukmáltak meleg alsóneműt és pulóvert. Mi azt hittük, hogy a telet már Róma meleg éghajlata alatt töltjük. Eszünkbe sem jutott szökni, pedig talán senki sem őrzött minket, míg a nővéreknél időztünk. Úgy emlékszem, egy parkettos folyosó padlóján aludtunk. Másnap jött értünk az ismerős csendőr, buszra szálltunk, és Burgenland fővárosába, Eisenstadtba (Kismarton) utaztunk. Itt a szürkeruhás és szürke tányérsapkás határőrszolgálat (Gendarmerie) átadott minket a sötétzöld zubbonyos, fekete nadrágos, fekete tányérsapkás városi rendőrségnek (Polizei), amelynek őrszobája a Neusiedlergasse 33. alatt volt. A fogdánk egy néhai valószínűleg ferences zárda első emeletén található nagyobb terem és a belőle leválasztott két kis cella. A kb. 2x4 méteres cellácskákban 2–2 durván összetakolt emeletes faágy és egy WC gyanánt szolgáló közös bádógödör az egyetlen bútorzat. A baloldali cellában, melynek rácsos ablaka az udvarra néz, Farkassal, Emmerámmal, Xavérral „nyertem elhelyezést”, míg a jobboldaliban először Ányos, Paszkál, Tarján, Albin lakott. Néhány nap múlva új foglyokat hoztak: három disszidens brennbergi magyar bányász és egy Waldmann Izsó (?) nevű zsidó származású fiatal magyar mérnököt. Ekkor Ányosékat kiköltöztették az előterembe, s az újakat zárták a helyükre.

A kis kolostorban mások is laktak a rendőrségen kívül, többek közt egy asztalos család. Műhelyük a hajdani zárdatemplomban üzemelt. Egy másik fiatal család iskolás gyermekét láttuk reggelente hátán táskával kimenni a házból, s ez nagyon fájdtotta Albin szívét, mivel mi nem mehetünk iskolába. Itt lakott a mi foglárunk is, egy civil ember, Karl Koch, akiről nem tudtuk, alkalmazottja-e a Polizeinak, vagy csak bérelte azt a feladatot, hogy minket élelmezzen. Békés, csendes ember volt, kicsit tudott magyarul. Felesége főzött ránk, de ez nem látszott megerőltetőnek: reggel és este mindössze egy kis karaj kenyéret kaptunk „feketekávéval”, amelyet inkább teának vélhettünk, ebédre pedig kevés levest („zerge búze = Dörrgemüse, tehát szárított zöldség vízzel főleresztve) és valami főzeléket kaptunk. Ha knödlit, azaz teniszlabda nagyságú kenyérgombócot adtak hozzá, akkor ez a teljes napi kenyéradag rovására történt. Kochné néha hangosan hívta az urát, és zengett tőle a ház: „Koáááál!” Mivel ettől a menütől nem híztunk el, örömmel vállalkoztunk, ha hívtak, egy kis közmunkára, pl. akkor autómotót betonozni. Ilyenkor ugyanis jutalmul megjelent Koch úr valami lekváros kenyérral, és megkérdezte: „No, kérsz kicsi Jause?” Előfordult, hogy a szovjet városparancsnokság vette igénybe munkaerőnket. Fizetségként megkínáltak az ő négyzögletű, fekete, gyurmaszerű kenyérrel, amely ugyan nem volt ízletes, de jól megfeküdt az ember gyomrára, és elnyomta az éhségérzetet. A rendőrök jól viselkedtek velünk szemben, kivéve egy magyart, aki durván kiabált ránk, úgyhogy a többiek csitították. Nem tudjuk, azért-e, mert magyarok vagyunk, vagy mert papok, vagy mert disszidáltunk. Talán kommunista volt.

Eisenstadtba érkezésünk másnapján átkísértek minket a Geheime Polizei épületébe kihallgatásra. Két kövér angolbajszos 50 év körüli civil ruhás úr azonosított minket a személyi adatainkkal, majd Ányos atyát és Albin testvért ki is hallgatták németül, a többieknél megelégedtek azzal, hogy levették ujjlenyomatainkat, és arcképet készítettek rólunk előlről és oldalról sorszámmal együtt a bűnözők albuma számára. Ányost később is hívták kihallgatásra, és egyik alkalommal mondta neki valamelyik kövér úr: „Mi nem tehetünk semmit, meg van kötve a kezünk. Maguk az oroszok foglyai. Nem mi fogtuk el magukat. Részünkről elmehetnének, de most, miután a csendőrség jegyzőkönyvvvel átadta magukat nekünk, már nem tehetünk mást, mint végigcsinálni az előírásokat, fénykép, ujjlenyomat stb., és továbbítani a szovjet városparancsnoknak. Az valószínűleg megkérdezi a magyar hatóságot, s attól függően dönt a sorsukról”. Elárulta, hogy tudomásuk van a többi 13 társunkról is, ők már el is hagyták szovjet-zónát.

Ányos tájékoztatott minket kevésbé rózsás helyzetünkről, de a legtöbben nem adtuk fel a gyors szabadulásunk reményét. Az egymás után következő szép Mária-ünnepek (szept. 8, 12, 15, 24, okt. 7, 8, 11.) egyre élesztették a Szűzanyába vetett bizalmunkat, és vártunk türelmesen. Az itteni Megváltós-nővérek (Eisenstadt-Oberberg) hoztak be ostyát, bort, misekönyvet, így Ányos néhányszor misézett egy pokróccal leterített asztalon, s ilyenkor minket, cellalakókat is kiengedtek a másik négyhez a külső terembe. Ennek a teremnek a hátsó udvarra is, meg a folyosóra is néztek ablakai. A folyosóról bámultak minket a rendőrök, mintha semmi fogalmuk sem lenne, hogy mi a szentmise. Rossz volt látni, hogy ezek az osztrákok éppoly hitetlenek, mint a szocializmusban élő magyarok. Paszkálban egyre erősödött a gondolat, hogy ne várjunk bizonytalanságban, hanem szökjünk meg. Vizsgálta a hátsó udvarra néző ablakok rácsait, és felfedezett egy helyet, ahol viszonylag könnyen kilazítható egy pálca, és a tágabb nyilvános át tudnánk mászni. Egyre jobban belelovalta magát ebbe a tervbe, szinte megszállottan sétált fel-alá, végül elmondta társainak. Ányos nem akart egyedül dönteni, de mellette volt (?), Tarján a vastag combja miatt nehezen tudott volna átréselődni, Albin ellenezte. Akkor súgva beszóltak nekünk, cellásoknak, és titkos szavazásra tették fel a kérdést. Abban mindenki egyetértett, hogy csak együtt megyünk, nem hagyunk senkit cserben. Gond volt az is, hogyan tudunk az első emelet magasságából nesztelenül és épen leérni a földre. És hogyan tovább? Imádkoztunk, majd szavaztunk, és – győztek a „gyávák”. Néhány nappal később a másik cellában lakó bányászok az éj leple alatt elfűrészelték a maguk rácsát, a folyosón keresztül lejutottak az udvarra, de ott az őrség némi hajsza után elfogta őket, majd valami szigorított börtönbe szállították őket. Később Budapesten, az ÁVO-n láttuk viszont egymást.

Az idő múlását igyekeztünk jól felhasználni: Ányostól olaszul tanultunk, tájékozódunk a római szokások-

ról. Ányos beszámolóí kiábrándítólag hatottak ránk, már nem is vágyódtunk annyira Rómát látni. Hallottuk, hogy a nagy forráságban is fekete, bokáig érő kabátban (capotto) és széles karimájú kalapban szabad csak kimeni az utcára stb. stb. Természetesen vállaltuk volna a furcsaságokat is, de megértettük, hogy nehézségek mindenütt adódnak, ez a földi élet sehol sem mennyország. Előttünk lebegett a lehetősége, hogy visszahurcolnak Magyarországra, és féltünk a ránk váró kínoktól, de tán az sem lenne olyan rossz, mint hírlík, pl. hogy a „bokorugrókat” az ávósok gumibottal jól elverik: 50 ütés a tenyérre az ütlevél, 50 a talpra a vízum. Majd meglátjuk, ha úgy adódik...

A cellás életbe, a bádoggödör bűzébe, az állandó éhezésbe úgy beleszoktam, hogy hangzatosan ki is jelentettem, le tudnám tenni a stabilitás örök fogalmát erre a helyre. Elmélkedtem Szent Bernát egyik mondásán, aki a keresztes hadjáratra toborozva némely jelentkezőket Clairvaux-ba vitt magával novíciusnak ezzel a biztatással: így rövidebb úton jutnak el Jeruzsálembe (a mennyeibe). Mi is ezzel az eisenstadti kitérővel rövidebb úton jutunk Rómába. Nos, ez a kitérő kicsit bővült. Okt. 10-én a rendőrök átkísértek a szovjet városparancsnokságra. Már előzőleg is voltunk ott kihallgatáson. Akkor szemben ült velünk a kihallgató tiszt, mellette az orosz-német tolmács, oldalt pedig egy civil ruhás, aki csak figyelt, de aki a legfontosabb személy volt: egy GPU-s. Végigkérdezték tőlünk: „Sztugyent?” Az egész kihallgatás barátságos légkörben folyt, ők is csak a németül tudókkal beszéltek. Most is abban a nagyteremben kínáltak meg helyet minket, ahol zajlott az élet, ki-bejártak katonák, civilek. Orosz képeslapokat toltak elénk, és egész délután ügyet sem vetettek ránk. Úgy tűnt, valóban a szabadulás előtt állunk. Este aztán előállt egy leponyvázott katonai teherautó, arra feltessékelték minket, utoljára hagyva Ányost és Emmerámot, és nekik megbilincselték a kezüket. Végül egy géppisztolyos és egy revolve-res katona ugrott fel. Ez már nem jó előjelnek bizonyult. Farkas testvér meg is kezdte óvatos akcióját: a kényesebb feljegyzéseit eltüntette, azaz megette. Albin is ügyeskedett: a kocsni oldalán át eresztette szélnek írásait. (Később kiderült, hogy ezek fennakadtak a ponyvában, és megtalálták az ávósok.) A teherkocsi kigördült a városból, egy útjelző oszlopnál többször körbefordult (talán azért, hogy elveszítsük tájékozódásunkat), végül ráállt az Ódenburg, azaz Sopron felé vezető útra. Egy percre megálltunk az osztrák határőrségnél, majd hamarosan újra fékezett a vezető. Felhangzott édes anyanyelvünkön a kétségeinket végleg eloszlató kérdés: „Hoztak valakit?” Felszállt egy tolmács, az autó újra indult, és mi tudtuk, hogy vége a külföldi kalandozásnak, nem kell capotto-ban és széles karimájú kalapban járnunk, olaszul tanulunk, hiszen itthon vagyunk szép hazánkban.

(Folytatása következik)

EZ TÖRTÉNT A GÁRDONYIBAN A 2007/08-AS TANÉVBEN HÚSVÉTTÓL – VENI SANCTÉIG ...

MÁRCIUS

29. A Palotás József és a Kertész Andor megyei matematika versenyek, továbbá a Bugát Pál általános iskolai kémia verseny megrendezése iskolánkban.

ÁPRILIS

- 15–18. *Köböl Zsolt* nevelési igazgatóhelyettes úr, *Utasi Tamás* és *Kovács Ottó* tanár urak a lengyelországi Przemysl város Kanty Szent János Gimnáziumába látogattak a testvériskolai kapcsolatok felvételének szándékával.
16. A költészet napja alkalmából a 12. évfolyamos tanulóinknak *Lisztóczy László* nyugalmazott főiskolai tanár előadást tartott a Nyugat című folyóiratról.
19. Az egyházmegyei ministráns találkozón 1500 ministráns gyűlt össze a székesegyházban. A délutáni programok egyik helyszíne iskolánk volt.
24. A holokauszt emléknap alkalmából iskolánk volt diákja, *Székely Gábor* megemlékezést tartott a 11. évfolyam diákjai számára, akik a Jób lázadása című filmet is megtekintették.
A kollégisták kirándulása Kassára.
29. A végzős évfolyamok tanulóinak osztályozó konferenciái.
Ballagási ünnepély a kollégiumban. Este pedig közös szerenád. A búcsúzó osztályok az iskola előtti téren búcsút vesznek tanáraiktól.

30. Az utolsó tanítási nap a végzős évfolyamoknál

MÁJUS

1. A végzős évfolyamok tanulóinak ballagási ünnepe.

Ebben a tanévben a tornaterem építése miatt az udvar helyett a bazilikában tartottuk szentmisével egybekötve a ballagást. Az utolsó néhány perces „osztályfőnöki óra” után, az osztályok a kisharang jelzésére elindultak végig a Széchenyi utcán. Útjukat diáktársaik sorfala jelezte. A ballagási menet élen az iskola új lobogója haladt, háromtagú zenekar fújta a jól ismert ballagási dalokat. A ballagók sorát a meghívott vendégeinkkel a tantestület zárta. A zsúfolásig megtelt bazilikában a szentmisét *Mándy Zoltán* atya, érseki helynök végezte, s prédikációjának utolsó gondolata így hangzott: *„Ti eljöttetek ide Jézus Krisztushoz, s Jézus Krisztus is küld benneteket az életbe azzal a paranccsal, hogy életetek termékeny és gyümölcsöző legyen. Ennek záloga, ennek eszköze, hogy Isten igéjével, az Eucharisziával táplálkoztok, s ezáltal Jézus Krisztusban maradtok, s így tudjátok majd Jézus Krisztus cselekedeteit végrehajtania világban. Ehhez és ebben segítsen benneteket a mindenható Isten, az Atya, a Fiú és a Szentlélek!”*

A szentmise után a ballagási ünnepség *Balla Ádám* 13.K osztályos tanuló szavalatával vette kezdetét, aki *Babits Mihály* Zsoltár férfihangra című versét mondta el. Ezt követően iskolánk igazgatónője, *Dr. Pisákné Balogh Éva* igazgatónő ünnepi beszédében felsorolta a végzős diákjaink érdemeit:

Kedves Szülők! Iskolánk tantestülete nevében köszönöm a bizalmukat, hogy ránk bízta gyermekeik tanítását. A búcsúzás a számvetés időszak is. Örömmel jelenthetem Önöknek, hogy a 124 végzős diákunk 4,1-es tanul-

mányi átlaggal fejezte be középiskolai tanulmányait. Közülük 41-en kitűnő eredménnyel végeztek, 61-en nyelvvizsgát is szereztek. Számosan vannak, akik tanulmányi és sportversenyeken eredményesen szerepeltek, akik méltán megérdemlik, hogy nevük és eredményük itt is elhangozzék. Középiskolai Tanulmányi Verseny döntőjében **Lakatos Vince 13. K** spanyol nyelvből 10. helyezést ért el. Győrben az Audi Technik Kreativity 2008 országos döntőjében **Örkényi Dávid és Ferencz Norbert 12. C** osztályos tanulók 2. helyezést értek el. Versenygyőztesként egy hetet tölthetnek a franciaországi Maconban **Szabó Edina 12. C** és **Nyikes Attila 13. K** osztályos tanulók. **Koncz Nóra 13. K** osztályos tanuló a német szépírási és műfordító verseny országos döntőjében első helyezést ért el. **Tóth Andrea, Orosz Katalin és Tóth Orsolya 12. B** osztályos tanulók a Mindszenty Emlékverseny országos döntőjében negyedik helyezést értek el. **Selmeci Tímea 13. K** osztályos tanuló a Langwest angol nyelvi verseny döntőjében harmadik helyezést ért el. Eredményesen szerepeltek több alkalommal is országos középiskolai versenyeken **Demeter Blanka, Nagy Dóra, Gábor Éva és Képes Kitti 13. K** osztályos tanulók. Országos angol retorikai versenyen **Balla Ádám 13. K** osztályos tanuló második helyezést ért el. **Pásztor Anna 12. C** osztályos tanuló sikeres nemzetközi pályázatának köszönhetően jelenleg Norvégiában folytatja tanulmányait. A katolikus iskolák világbajnokságán Madridban **Gledura Bianka 12. C** osztályos tanuló egyéni és váltóúszásban első helyezést ért el. Több alkalommal is a dobogó legfelső fokán állhatott az országos úszóversenyeken nyújtott eredményéért **Farkas Péter és Jakab Dániel 12. C** osztályos tanulók. A Francia Intézet által szervezett versenyen gasztronómiai kategóriában **Juhász Katalin 12. C** első, **Nagy Fruzsina 12. C** harmadik helyezést ért el. A diákolimpia országos döntőjében több alkalommal volt első helyezést **Vincze Ádám 13. K** osztályos tanuló. A Dr. Lénárt János Emlékversenyen több alkalommal is első és második helyezést ért el **Bátonyi Zsolt, Glück Viktória, Kiss Dóra, Lénárt Patrícia, Sziklay Éva, Vass Orsolya, Kiss Dóra és Pálkovács Zsófia 12. C**. Az 1956-os emléktábla felállítására rendezett versenyen riportkategóriában első helyezést ért el **Szendrei Klára 12. C** osztályos tanuló.

Szép hagyománya iskolánknak, hogy a ballagáson kerül átadásra iskolánk legrangosabb kitüntetése, a Gárdonyi-díj. A Gárdonyi-díjat azok a végzős tanulók kaphatják meg, akik négy éven át kitűnő vagy jeles eredményt értek el, és versenyeken öregbítették iskolánk hírnevét. Ebben az évben 13 tanuló részesül Gárdonyi-díjban. Tanáraink közül **Gyimesi Alajosné** kapja a Gárdonyi-díjat, aki 1983 óta dolgozik iskolánk kollégiumában. A Gárdonyi-díjasaink a következők: **Orosz Katalin 12. B, Tóth Andrea 12. B, Tóth Orsolya 12. B, Szabó Edina 12. C, Balla Ádám 13. K, Demeter Blanka 13. K, Gábor Éva 13. K, Képes Kitti 13. K, Koncz Nóra 13. K, Lakatos Vincze 13. K, Nagy Dóra 13. K, Nyikes Attila 13. K, Selmeci Tímea 13. K**

Varga Attila „Küldölek én...” kezdetű szerzeményével búcsúzott az énekkar, amelyet **Bisztriczki Zoltán** tanár úr és **Pohl Tamás 10.K** osztályos tanuló gitáron, **Farkas Veronika 9.K** osztályos tanuló fuvolán, **Taray Bianka 11. K** osztályos tanuló hegedűn kísért. **Vereb Alexandra 12. K** osztályos tanuló búcsúztatta el a végzős diáktársait, **Brunda Klaudia 12.E** osztályos tanuló pedig a elköszönt iskolájától, tanáraitól és az itt maradó diáktársaitól. A Himnusz közös eléneklése után végzős diákjaink letették a hála fehér szegfűit a bazilika oltára elé, és visszaindulnak az iskolába, hogy búcsút vegyenek az Alma matertől is.

Diákjaink május 5–27 között közép- és emelt szintű írásbeli érettségi vizsgákat, június 16–25 között pedig középszintű szóbeli érettségi vizsgák az iskolánkban.

15. *Habsburg György*, a Magyar Vöröskereszt elnöke iskolánkba látogatott.
25. *Mándy Zoltán* helynök úr 13 diákunknak kiszolgálta a bérálás szentségét.
27. Ünnepi szentmise a bazilikában Eger város katolikus iskoláinak részvételével, amelyen *dr. Ternyák Csaba* érsek atya megjutalmazta az iskolák által ajánlott tanulókat.
A Mlinkó István Módszertani Intézmény és iskolánk közös művészeti bemutatója a díszteremben.
28. Kompetenciamérés 6. C, 8. C, 10. A, 10. B, 10. C, 10. E, 10. K osztályokban szövegértésből és matematikából.
29. Pedagógusnap az iskolában.

JÚNIUS

4. Iskolarádiós megemlékezés és képeslap-kiállítás a tiranoni békediktátum aláírásáról *Kovács Ottó* tanár úr és *Köves Eszter* tanárnő rendezésében.
5. Előzetes érettségi konferenciák.
- 7–14. Emelt szintű érettségi szóbeli vizsgák.
11. Osztályozó konferenciák.
12. Az 5. és 9. évfolyamos tanulók úszóvizsgálója a Bitskey Aladár Uszodában.
13. Utolsó tanítási nap a nappali tagozatos tanulóink számára.
Te Deum – tanévzáró ünnepi szentmise a bazilikában.
20. Az elsősök beiratkozása.
21. A Ciszterci Diákszövetség szentmisével egybekötött közgyűlése, amelyen *dr. Pisákné Balogh Éva* igazgató beszámolt a 2007/08-as tanévről; *Baranyi Boglárka* (9.K), *Barta Viktória* (11.C) és *Szolári Attila* (12.B) osztályos tanulók jutalmat kaptak.

JÚLIUS

- 9-13. Iskolánk tantestületéből 20 fő *Köves Eszter* tanárnő szervezésében végiglátogatta a Szepesség híres városait és a Táttra nevezetes kiránduló helyeit.
- 17-20. Az Egri Főegyházmegye és a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia Ifjúsági Bizottsága Egerben szervezte meg a határon inneni és túli magyar fiatalok számára az ausztráliai Sydney-ben megrendezett XXIII. Ifjúsági Világtalálkozó társrendezvényét, a Magyar Sydney-t, amelyen sok diákunk részt vett.

AUGUSZTUS

- 15-22. *Hildegard Kaufmann* tanárnő és *Klaus Bernardy* tanár úr vezetésével 13 fős olpei diákcsoport látogatása városunkban és iskolánkban.
- 18-23. A lengyel Przemyśl város Kanty Szent János Gimnáziumából *Halina Wiśniewska* igazgatónő és *Zofia Czyżyk* tanárnő és *Jacek Macina* tanár úr vezetésével 15 fős diákcsoport látogatott iskolánkba.

„Oldalindító” sorok

„Merem állítani, hogy a világ megreformálására csaknem fontosabb a leányok jó erkölce, nevelése, mint az ifjaké, mert mindnyájan édesanyánktól kapjuk az élet első irányvonalait, és amit a gyenge cserépedénybe beletöltünk, annak illata örökre ott marad.” Pázmány Péter

Már rég óta érlelődik az elhatározás, hogy újságunkban, ha csak egy kis „sarokban” is, essék szó az egri angolkisasszonyok iskolájáról, tanáiról, diákjairól, – ami a közös múltat illeti. Hisz legtöbbünk számtalan szállal kötődik ma is az intézet „növendékeihez” – e sorok írójának édesanyja, felesége és húgai is ebben az intézetben tanultak. Összekötnek minket diákveinink közös emlékei is. Az iskoláink közötti kapcsolat egyik formáját jelentette, hogy 1901. és 1948. között több mint húsz ciszterci tanár tanított az angolkisasszonyok iskoláiban.

Összeköt az elmúlt évtizedek sok keserű, közösen megélt tapasztalata, hiszen meg kellett élnünk iskoláink – nem annyira a falainak, de szellemének – szétzúzását, tanáraink szegyen-
teljes meghurcolását, szétszórását,

Am figyelmünk volt egymásra a reményteljes újraindulás éveiben is, és szerető figyelemmel kísérjük ma is mindkét iskolában az újjáépítés további lépéseit.

Diákszövetségünknek családi kapcsolatok révén ma több „angolkisasszony növendék” tagja van, s reméljük ők is olvasói lapunknak. Újságunkban egy oldalt (lapot) nyitunk, ahol közös dolgainkról egy pár gondolatot elmondhatunk egymásnak.

Kérjük az angolkisasszonyoknál végzett ((öreg))diákokat, diákszövetségünk tagjait, segítsék e kezdeményezést, és írják meg nekünk emlékeiket a közös múlttól, gondolataikat a közös jelenről. O.Gy.

Névváltozás

Az angolkisasszonyok (Institutum Beatae Marie Virginis I.B.M.V.) szerzetes rendjének neve 2004. január 30-tól **Congregatio Jesu (CJ)** névre változott. A rend konstitúciója (alkotmánya) pedig szinte teljesen a Jézus Társasága alkotmányát követi. Jézus Kongregációja nevet az alapítónő Ward Mária több száz évvel ezelőtt már kérte a Szentszéktől.

Egy kis történelem

1852–1948

Az angolkisasszonyok működése hazánkban 1628 márciusától indul el Pozsonyban, ahol maga Ward Mária Pázmány Péter kérésére iskolát és rendházat alapított.

1852. november 1-jén Bortakovics érsek ünnepélyes szentmise után iktatta be a rend tagjait munkájukba. A nevelőtanító intézetnek két tagozata volt: a belső elemi négyosztályos és a külső elemi négyosztályos iskola. 1874-ben megalakul a tanítónőképző. A 6 osztályos felső leányiskola 1899-től indul és ebből alakul ki a 8 osztályos leánygimnázium 1916-ban, mely már érettségig ad.

Az 1944-es állapotok alapján az intézetekben a tanító rendtagok száma 81, a diákok száma 1138 volt. 1948. július 10-én minden állami tulajdonba került, az egri Sancta Maria leányiskolában ekkor összesen 1322 növendék tanult az ötféle iskolatípusban.

1948–1990

1950. június 19-én éjjel, miután már mindent államosítottak, leponyvázott teherautókkal vitték el az egri nővéreket a máriabesnyői „koncentrációs” kolostorba. 450 apácát hurcoltak ide, ahol eredetileg 100 fő számára volt hely. 1950. szeptember 21-én éjfélkor minden szerzetesnek le kellett vennie a szerzetesi ruhát, s még sok időnek kellett elteltie, mire azt újra felölthették. 1961. augusztus 20-án kápolnát is házasságkötő teremmé alakították át.

Az 1948-as államosítás után néhány rendtag külföldre ment: Németországba, Angliába, Franciaországba. A legnagyobb és leglátványosabb eredményeket az argentinai misszió érte el Platanosban.

A legtöbbben kántorok, hitoktatók, plébániai irodisták lettek, de akadt közöttük templomi takarító, sekrestyés, magántanár, műszaki rajzoló, MÁV-kalauz, sőt általános iskolai tanár és igazgatóhelyettes is. Az idősek szociális otthonba kerültek.

1990. -tól

Az angolkisasszonyok 1989. október 6-án kérelmet nyújtottak be Eger Városi Tanácsára visszatérésük ügyében. Az első tanév 1990. szeptember 16-án nyílt meg, és ennek előkészítésében nagy szerepet vállalt *Valuch István* kanonok pápai prelátus – akkor a „barátok” templomának plébánosa, diáktársunk is. Az iskola igazgatónöje *M. Juhász Mária* lett, akinek az argentinai misszióban sok-sok éven keresztül kiemelkedő szerepe volt.

Ma a *Congregatio Jesu (Angolkisasszonyok) Sancta Maria* intézetben négyosztályos római katolikus elemi iskola, alapfokú zeneiskola, nyolcosztályos római katolikus országos beiskolázású gimnázium és 173 fős kollégium működik.

Falubíró Győző tanár úrra emlékezünk...

Falubíró Miklós Győző 100 évvel ezelőtt, 1908. november 10-én született Muraszombatban, ahonnan a család hamarosan Szentgotthárdra költözött. Négyen voltak testvérek, a családban Miklós a legfiatalabb.

Középiskoláját a helyi Szentgotthárdi Magyar Királyi Állami Főgimnáziumban végezte 1918 és 1926 között. A ciszterciekkel is itt kerülhetett szorosabb kapcsolatba, a gimnáziumban ciszterci hittanárjai voltak. Zircen 1926. augusztus 29-én öltötte magára a novíciusok fehér ruháját – Vajk Atanázzal együtt. Az akkori előírásoknak megfelelően a noviciátus után két éves filozófiai tanulmányait Zircen végezte, majd a 1929/30-tól a teológiát Budapesten a Bernardinumban folytatta, s a Pázmány Péter Tudományegyetemen történelem-latin szakon végezte egyetemi tanulmányait. 1935-ben nyert középiskolai tanári oklevelet. Szakdolgozatát is szűkebb hazája történetéből írta: *A szentgotthárdi apátság története a XVI. és XVII. században*. Közben 1931. június 27-én örökfogadalmat tett és július 5-én pappá szentelték. 1935/36-tól két évig volt segédlelkész Hercegfalván, majd tanári pályáját 1938 szeptemberében kezdte el Egerben, ahol 1944-ig tanította a latint és a történelmet. Átvette az iskola zenekarának, később énekkarának irányítását. Az ő kezében alakult át a „vonós” igazi szimfonikus együttesé. Akik a harmincas évek végén és a negyvenes évek első felében voltak a Szent Bernát gimnázium diákjai, igen sokan egy életre szólóan magukba fogadták a klasszikus zene szeretetét, és ma is tiszta forrásnak érzik a magyar népdalok melódiáit. Ha szó esik ilyen témákról találkozásokon vagy baráti társaságban, felidéződik Falubíró Győző tanár úr alakja, aki az iskolai zenekar élén Haydn, Mozart, Bartók és Kodály zenéjével formálta át diákjai zenei ízlését. „A zene lélekformáló erejét csak az ismeri igazán, aki zenekarban játszhatott egy ilyen karnagy irányításával” ...– írja *Bán Ervin* diáktársunk, aki a zenekarban fuvolán játszott.

1944 őszétől apátja Bajára helyezte, hol az államosításig, 1948-ig taníthatott. Ezután 1950. június 9-ig a bajai Szent József plébánián segédlelkész, amikor is a rendtársaival Kunszentmártonba hurcolták az ázó emberei.

A szerzetesrendek betiltása után a Bajához közeli Vaskútra kerül, ahol a helyi plébánián kántorságot vállal. Ma is kedves emlékeket őriznek róla a község lakói. A plébánián, majd albérleti szobában lakott meglehetősen szerény körülmények között. Ebédjét maga főzte, szívesen segített a mezei munkában, szőlőművelésben. Itt működik 1964 nyaráig, amikor az Egyesült Államokban élő nővérét látogatja meg. Erről beszél az egri osztálya 30 éves találkozására, 1974 szeptemberében küldött magnószalagon:

... Komoly szándékom volt, hogy ez csak látogatás lesz, és karácsonyra már otthon leszek. Komoly volt a szándékom, hiszen akkor már 57 évemben voltam, és ilyen korban elkezdni egy új nyelvet, pláne ezt a nehézségéről híres angol nyelvet, és egy új életet megszokni – öreg vagyok már hozzá.

Mégis másképp történt minden. Hosszú volna és nem érdekes elmondani, hogyan bátorítottak és hogyan alakult a dolog, de egy évi New Brunswick-i tartózkodás után 1965 július végén Irvingbe mentem, és újra magamra vettem a rendi ruhát.

... Ide érkezve Irvingbe elkezdtem az angolt tanulni, amiről kisült, hogy még nehezebb volt számomra mint gondoltam. S egyúttal zongorát is tanítottam az iskolában, s ez bizony eleinte elég nagy probléma és gond volt nekem.

... Most (1974-ben) Fort Worth-ban vagyok, nem messze Dallastól, egészen nyugatra. Már a harmadik éve, hogy itt vagyok. Apáturunk helyezett ide a Sister of Saint Mary of Namur nevű apácák lelkészének.

... És még plébániára is járok néha vasárnap segíteni a misézésben. Aztán minden héten egyszer a rendházba is megyek vagy többször is, ha van rá okom. Ez nincs messze. A rendházunktól a mi házunkig 33 miles, kb. 52 km.

1975. június 4-én hunyt el. Dallasi rendtársa, bajai tanítványa így nekrológiájában:

Mióta magyar ciszterciek élnek Amerikában – közel harminc éve annak már– a legszomorúbb hírával június 4-én du. fél-egykor szólt a telefon, mikor a St. Paul's Hospital-ból egy hivatalos hang tudomásunkra adta, hogy Győző testvérünk, mindannyiunk felejthetetlen „Győző bácsija”, a maga csendes módján elköltözött az élők sorából. ... Két napja már eszméletlen állapotban volt, és hátralevő órái csak lassan estek egymásra mint életkönyvének utolsó lapjai, miket gondosan forgatott a halál az Örök Élet küszöbéről. Győző testvérünk volt az első, kit a magyar ciszterci kolónia soraiból szólított magához az Úr, mióta egy bőrönddel teli Isten-áldással (semmi másunk nem volt) itt Texas-ban alapítottunk házat. Ennek is közel húsz éve már. Eddig éltünk, építettünk, tanítottunk, odaadtuk magunkat az ősi eszménynek: *ardere et lucere*, de csak ez év június 4-én, egy magyar gyásznapon 1920 óta, lettünk egy fénnel kevesebbek. Győző testvérünk útrakész volt; minden drámai hatáskeltés nélkül távozott sorainkból, úgy mint a hajdani névtelen szentek a legendákban. Mikor már a koporsóban feküdt, mi, akik ismertük, szinte a homlokáról olvashattuk Krisztus Urunk szavait: „Higgyetek az Istenben, énbennem is higgyetek”. Június 6-án de 10-kor valamennyien még egyszer körülálltuk földi maradványait koncelebrációban, majd a Dallas-i Calvary Hill temetőben helyeztük örök nyugalomra.

* * *

A családjáról

Osztályfőnökünk, Falubíró Győző születésének 100. születési évfordulója alkalmat szolgáltatott arra is, hogy próbáljuk megismerni azt a családi hátteret, ahonnan elindult. Kíváncsiak voltunk azokra a körülményekre, melyek őt olyanná alakították, akit mi először kis gimnazistaként, majd nagy diákként ismertünk. Voltak tanáraink, kiknek családi kapcsolatáról többet tudtunk, de osztályfőnökünk erről csak kevés szót ejtett, és családi szálai is az ország távolabbi részébe vezettek.

Szerencsénkre megtudtuk, hogy Győző unokahúga, *Nyírfásné Falubíró Kinga* jó pár éve Budapesten lakik. Kinga asszony örömmel fogadott bennünket és szívesen beszélt a családról és nagybátyjáról, aki a keresztaja is volt. Ő már „Falubíró”-nak született. Édesapja és Győző is a harmincas évek közepén változtatták meg *Friskics* családi nevüket.

Előkerültek régi családi képek, néhány levél is.

Megtudtuk, hogy a Friskics család – négy gyermekkel – a vendek lakta Muraszombatról 1909-ben költözött át Szentgotthárdra. Győző édesapja Muraszombaton, majd Szentgotthárdon jó nevű szabómester volt, akit messze vidékről is felkerestek. Szentgotthárd ebben az időben kétezer lakosú nagyközség volt, de már itt 1897 óta működött gimnázium. Valószínűleg az áttelepedés egyik oka volt, hogy itt gyermekeik taníttatására kedvezőbb körülmények adódtak. A legidősebb fiú, Pál 1909 szeptemberében kezdte el középiskolai tanulmányait a szentgotthárdi gimnáziumban, két év múlva követte a második fiú József, majd három év múlva Győző nővére, Mária is mint magántanuló ugyancsak ebbe az iskolába járt. Az 1912/13-as tanévtől több éven át három Friskics gyermek járt Gotthárdon a gimnáziumba. Győző 1918-tól kezdte a középiskolát.

Nagy szomorúsága lehetett a családnak, hogy a legidősebb fiúk, Pál, aki 1916-ban, mint VII-es gimnazista katonának vonult be, majd egy hónapos tanfolyam után VIII. osztályból vizsgát és sikeres, ún. hadi érettségit tett, a frontra kerülve hamarosan hősi halált halt.

Mindezeket Kinga asszony fiatalként a családi krónikából ismerte. A családi képet is tőle kaptuk. Győzőről már csak a szétszórátás utáni időkből voltak személyes emlékei.

Vajon honnan eredhetett Falubíró tanár úrnak az életén végigvonuló kapcsolata a zenével, és képessége a zene megszerettetésére? Erről beszélgetve Kinga asszonnyal, ajánlotta, keressük fel *Magyary Assumpta* nővért, aki az ő anyai nagynénje, és az érdi Regina Mundi ciszterci apátságban él. A harmincas években Szentgotthárdon volt zeneiskolája, jól ismerte Falubíró tanár urat.

Porta patet, cor magis – az apátságon kedves szívességgel fogadtak, beszélgethettünk Assumpta nővérral, aki az apátság legidősebb tagja, 99 éves. Fiatal éveit Szentgotthárdon töltötte. A gimnáziumban – ez bizony még a húszas években volt – egy osztállyal járt lejjebb, mint Falubíró Győző – akkoriban Friskics Miklós.

Győző gimnazista korában is élénkebb zenei élet volt Gotthárdon. A gimnázium igazgatója *Maróth (Mathiasz) Artúr*, kire a városban ma is tisztelettel emlékeznek, maga is játszott hangszeren, és a szentgotthárdi ciszterci konventben élő ciszterci tanárok közül is többen vettek részt kamarazenei esteken – emlékezett a húszas évekre Assumpta nővér. A gimnazista korából nem voltak Győzővel kapcsolatos emlékei. A hatodik gimnáziumi osztály elvégzése után elkerülve a városból a budapesti Zeneakadémián zongora szakra iratkozott be (akkoriban ez még nem volt érettségihez kötve). Elvégzése után 1931-től zeneiskolája volt Szentgotthárdon. A Falubíró családdal rokoni kapcsolatba került – a nővérét Győző bátyja, József vette feleségül –, s Győzőről ebből az időből vannak emlékei. Győző ekkor egyetemi éveit töltötte, s a szüleinél töltött nyári szabadságokon felkereste a zeneiskolát is. Az *Appassionatá*t kedvelte és Bartókot – emlékezett. Négykezesen végig játszották Beethoven összes szimfóniáit – (a IX.-et nem – mondotta). Győző a zeneiskolájában több alkalommal is tanított gregorián antifónákat és himnuszokat, ezeket Assumpta nővér el is sorolta.

Győző családjáról igen kedves emlékei voltak. Egy „szeretetház” volt ez a család, szelídség és mérték, ahova mindig szívesen járt az ő zaklatottabb világából.

Búcsúzásunkkor megköszönte, hogy közösen emlékezhetünk Falubíró Győzőre. Ezentúl őt is kérni fogom – mondotta Assumpta nővér –, hogy az égből segítsen a mai ifjúságnak az evangéliumi életet megismerni, az Istenhez vivő utat megtalálni.

A Friskics család 1916-ban

hírek...hírek...hírek...

• **ÁGOSTON JULIÁN RÓL** találunk rövid méltatást *Rónay László* neves irodalomtörténész, egyetemi tanár *Leletmentés – katolikus költők a XX. században* c. legújabb kötetében. (Szent István Társulat, Bp. 2008. 156 o. 1920 Ft) A rövid írás elsősorban személyes élményei alapján született. Róla nem olvashatunk olyan irodalmi elemzéseket, mint az ismert alkotók Mécs László vagy Sík Sándor életműveinek bemutatásánál, melyekről a professzornak külön kötetei is megjelentek. A „leletmentés” talán azt is jelentheti, hogy sor kerülhet Ágoston Julián irodalmi munkásságának átfogó elemzésére.

• **KÜLÖNÖS HÁZASSÁG – KÜLÖNÖS HAZUGSÁG** érdekes „tényfeltáró” cikket olvashatunk *Balpatyaki Béla* 1950-ben érettségizett diáktársunk tollából *Mikszáth Kálmán* az elmúlt évtizedekben mindig célzatosan emlegetett, megfilmesített regényének „történelmi magjáról” – abból az alkalomból, hogy a Duna TV-ben újra játszották a filmet. *Balpatyaki Béla* ny. plébánosként *Girincsen* él, ahol a *Döry család* kastélyában kötött meg a „különös házasság”. S ahogy *Mikszáth* ezt megírta az „különös hazugság” volt az 1895 évi polgári házasságról szóló törvény elfogadása érdekében. „Az elmúlt 20. században *Rákosi kommunista, egyházellenes propagandájának is szüksége volt antiklerikális anyagra. Ezért filmesíthették meg az 50-es évek elején Mikszáth regényét, és építették be az iskolai oktatásba*” – olvashatjuk a cikkben. (Keresztény Élet 2008. márc. 30.)

• **EGY CSALÁDBÓL ÖTEN** érettségiztek a Ciszterci Rend egri Szent Bernát gimnáziumában, írja levelében **Petrássevich István** diáktársunk:

Az abauji kis községben, Gadnán élt Petrássevich Mátyás Béla görög katolikus lelkész. Nyolc gyermekéből öt fiú – Metód 1924-ben, Miklós 1928-ban, Béla 1929-ben, Nicefor József 1932-ben és István 1937-ben az egri gimnáziumban érettségizett.

Metód és Béla elhaláloztak, de Miklós 99 évesen Encsen él 95 éves feleségével egy szociális otthonban, mint görög katolikus lelkész. Nicefor József 93 évesen a szlovákiai Királyhelmecen él, mint görög katolikus lelkész. Ő Ungváron volt székesegyházi karnagy. Azután az eperjesi egyházmegyében tevékenykedett. A csehszlovák hatóságok két és fél évi börtönre ítélték, mert nem volt hajlandó átállni a pravoszláv hitre. Szabadulása után Magyarországon működött mint róm. katolikus kántor. Közben az egri érseki könyvtárban könyvtárosként is dolgozott.

István – jelen sorok írója – szintén gör. kat. lelkész-ként működött 50 évig Szikszón. Életének 89. évét járja. Feleségével és két leány gyermekével (Gabriella és Filoména) négyen élnek együtt. Magamról még: Egerben a gimnáziumi évek alatt a Foglárban laktam. Hatvanan érettségiztünk, akikből tudomásom szerint már csak hárman élünk: (dr. Pataky Árpád, Várszegi Zoltán és jómagam), valamint V-ig velünk járt dr. Kerekes Károly.

Egy javaslatom lenne: a ciszterci öregdiákok leszámazottjai, fiai és lányai is tartsák a kapcsolatot az öregdiákok szervezetével. Így a kapcsolat hosszú évtizedekre megmaradna.

De „esteledik már, és hanyatlík a nap”, amelynek le-hanyatló sugarai bearanyozzák az egri gimnázium épületét és templomát. Szemeim könnybe lábadnak és könnycseppeken át látom tanáraimat, volt osztálytársaimat, és üzenem nekik: „a viszontlátásra fiúk!” – Szép idő volt, jó idő volt, kár, hogy elmúlt, jaj, de kár!...

*Petrássevich István gyémántmisés áldozópap
1937-ben érettségizett ciszterci öregdiák*

István, Miklós, József görög katolikus lelkészek

• **„EGRI SÉTÁLÓK” A CISZTERCI TEMPLOMBAN** – Az Egri Lokálpatrióta Egylet már második éve szervezi a „Séták az egrieknek Egerben” rendezvénysorozatát. Ennek keretében az ismert és kevésbé ismert egri műemlékek, művészeti alkotások, az épített és természeti környezet értékei a kijelölt sétacélok, melyekről neves szakemberek mesélnek az érdeklődő egrieknek. A sikeres séták és mesék közül is kiemelkedett a nyári hatodik séta (2008. júl. 8.), melynek célpontja a ciszterci templom volt. A műemlék templom építéséről, művészeti értékeiről *dr. Kiliánné Jakab Viktória* tartott minden igényt kielégítő, emlékezetes előadást az érdeklődő sokaságnak és felelt a kérdésekre. A nagy létszámú közönség lelkes tapsal köszönte meg a tanulságos „mesét”.

Dr. Renn Oszkár

• HÍREK ZIRC RŐL

Áldozópappá szentelte dr. Szendi József a Veszprémi Főegyházmegye érdemesült érseke a Zirci Apátsági Bazilikában június 28-án, Szent Iréneusz napján ünnepi szentmise keretében **Bérczi Bernát** és **Imrefi Mór** testvéreinket.

A novíciusok fehér ruhájába öltöztette be **Nagy Nándor** jelöltet **Lénárd** rendi névvel Szent Bernát atyánk ünnepén, augusztus 19-én dr. Zakar F. Polikárp főapát úr

Biblia-kiállítás Zircen a Reguly Antal Műemlékkönyvtárban szeptember 15-től december 31-ig.

A ciszterci szerzetesek által összegyűjtött könyvtár állományában számos ritka és értékes biblia található. A következő területek kerülnek bemutatásra:

- latin nyelvű bibliák (köztük a könyvtár legrégebbi bibliája 1477-ből)
- a két első magyar nyelvű, teljes bibliafordítás (Károlyi Gáspár és Káldi György)
- polyglott (többnyelvű) bibliák
- Biblia és képzőművészet (metszetes bibliák)
- Biblia és zene (Kájoni János)
- Biblia és irodalom (Babits Mihály, Thomas Mann)
- bibliai térképek.

Külön érdekességeket jelentenek a különböző nyelvekre fordított bibliák (vietnami, japán, stb.), valamint böngészhető lesz a Szentírás CD változata is.

Kiállítást rendezi: *Hervay F. Levente* OCist és *Németh Gábor*

Biblia és természet címen láthatunk kiállítást jelenleg az apátság épületében levő Bakonyi Természettudományi Múzeumban ugyancsak szeptember 15. és november 15. között. A múzeum egy válogatást kínál gazdag gyűjteményéből az érdeklődőknek, és a kiállított tárgyhoz mellékelik a megfelelő bibliai idézetet is. www.ocist.hu/ *Események*

- **AZ ADRIÁTÓL AMERIKÁIG** Hardy Kálmán altábornagy emlékiratai – címen jelent meg egy nagy-műveltségű és két világháború között tekintélyes pályát befutó katona – „mellesleg” pécsi ciszterci diák – naplója. Azért is érdemes kézbe fogni e könyvet, mert meglátásait nagyon közel állónak érezzük azokról az időről, melyekben ugyan apáink éltek, melyekhez a mi gyermek, majd fiatal éveink is tartoztak, véleményével legtöbbször azonosulhatunk. Szimpatikusnak érezzük a napló íróját, mikor így ír : „*Ősszel(1902) megkezdtem a gimnáziumba járást. 8 évig koptattam a cisztercita rend pécsi gimnáziumának padjait és lépcsőit. Fivéremmel együtt (5-en voltak testvérek) összesen 19 évig adtunk megszakítás nélkül növendéket ennek az intézetnek. Első osztályfőnököm a maga csendes, megértő módján annyira megnyerte tanítványait, köztük engem is, hogy a ma is élő öreg szerzetessel immár 43 éves barátság és levelezés köt össze. Az iskola jó volt, akkoriban az ország egyik legjobb nevelőintézetének tartották, s az ország minden részéből küldték családok gyermekeiket a pécsi tarka papokhoz, ahogy a cisztercitákat népiesen hívták. Későbbi életpályámon ismételtelen kellett pedagógiával foglalkoznom. E tapasztalatok alapján röviden csak annyit mondhatok, hogy nem annyira tantervek és tankönyvek teszik a jó iskolát, hanem jó tanárok. »Not measures, but man« ahogyan a gyakorlatias angol mondja, aki nem annyira megérteni akarja a világot, mint inkább úgy élni rajta, ahogy az legcélszerűbb. Ilyen mértékkel mérve a cisztercita gimnáziumot, véleményem róla ma is változatlan.*”

A könyv a Kairosz Kiadó és a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Bp., 2008 655 o. kiadásában jelent meg .

- **HAGYÓ-KOVÁCS GYULÁRÓL,** a zirci apátság előszállási jószágkormányozójáról, iskolánk diákjáról jelent meg dr. Erdős László ny. erdőmérnök diáktársunk írása „Az Európai Unió Agrárgazdasága” c. havonta megjelenő kiadvány 2008. évi 6. számában. „Hogyan lett az ország első gazdája Hagyó-Kovács Gyula? A cisztercita szerzetes és gazdája Fejér megyei Előszálláson az apátsági uradalomban dolgozott jószágkormányzóként. Cselédlakásokat újjátartott föl, a természetbeni juttatások mellett bért is fizetett az ott dolgozóknak, a legmagasabbat az akkori Magyarországon. Családi pótlékot vezetett be, amely a harmadik gyermeknél kezdődött. Az itt elért gazdasági eredményekre fölfigyeltek országszerte, éppen a kitűnő gazdasági eredmények, a modernizált gazdaság miatt. Az uradalom a tehetséges paraszti gyermekek taníttatása érdekében alapítványt tett.” – olvashatjuk a cikk tartalmáról az újság előzetesében. A teljes szöveg az Interneten is olvasható: <http://www.omgk.hu/pages/euag.htm>

- **KÖSZÖNET A NAGYLELKŰ ADO MÁNYOKÉRT!** – Diákszövetségünket az alábbi diáktársaink támogatták adományukkal: **Kis István Pál** Soponya – 20 000 Ft, **Herendi János** Adelaide Ausztrália – 200 ausztrál dollár, **Sági Lajos** München – 100 euró, **N. N.** Franciaország – 50 euró.

Ezúton köszönjük az *Észak-amerikai Ciszterci Öregdiák Szövetség 600* kanadai dollár adományát, melyet közvetítésünkkel juttattak a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnázium Szakközépiskola és Kollégium részére. Diáktársaink hasonló összegű adománnyal támogatták a többi ciszterci iskolákat is. Isten áldja meg őket nagylelkűségükért!

- **KÖSZÖNTJÜK ÚJ TAGUNKAT:** *Hidegkuthy Antalné Borikát* (Eger).
- **AZ EGRI FEHÉR/FEKETE – Interneten** a <http://www.ciszterciekegerben.hu/> honlapon található [Gimnázium](#) linken. A honlap gondozója *Kaibás Gábor Márk*, a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnáziumban 2001-ben érettségizett diáktársunk, akinek köszönhetően újságunk 1994 óta megjelent valamennyi száma olvasható, ill. letölthető.

HALOTTAINK

Dr. Kerekes Lajos
1922 – 2008

Dr. Kerekes Lajos, diákszövetségünk elnökségi tagja életének 87. évében, szeptember 14-én hunyt el Egerben. Nagy részvétel mellett temették el az egri Hatvani temetőben szeptember 17-én. A bazilika Mária kápolnájában érte mondott szentmisét majd a temetési szertartást *Mándy Zoltán Pál* pápai prelátus, a főplébánia plébánosa végezte *dr. Kerekes Károly* ny. zirci apáttal, az elhunyt bátyjával koncelebrálva.

Kerekes Lajos 1934–42 között végezte középiskolát és 1942-ben kitüntetéssel érettségizett a Szent Bernát gimnáziumban. A jogi pályát választotta, tanulmányait az egri Érseki Jogakadémián végezte. Évtizedeken keresztül vezetett az Egri Városi Bíróságot, elismert városatyaként formálta Eger életét.

Egyik kezdeményezője volt a '80-as évek végén egri ciszterci öregdiákokat is újra összefogó egyesületnek, mely *Egri Öregdiákok Baráti Társasága* néven húsz évvel ezelőtt 1988. október 1-jén tartotta alakuló ülését, és Kerekes Lajost választotta meg elnökének. Az egyesület rendezésében 1989. május 26–28-án háromnapos ünnepen a középiskolai oktatás Egerben történt megindulásának 300 éves évfordulóját ünnepelték, ahol negyven év után ismét láthattuk az akkor még élő tanárainkat fehér-fekete habitusukban. „Azért jöttünk most ide az Alma Materhez, hogy tiszteljük 300 év eredményei előtt, és különösen tiszteljük a fiatal nemzedékeket oly sokszor válságos időben nevelő tanárok előtt – mondotta elnöki megnyitójában Kerekes Lajos, és szavait mindnyájan a ciszterci oktatás újraindulása jelének éreztük.

Tevékenyen vett részt a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztályának vezetésében is, ahol több cikluson keresztül az alelnöki tisztséget töltötte be, e tevékenységben is követve élete egyik jelszavát: „Nincs munka, mely több hasznot és áldást hoz, mint az ifjúság jóvoltáért végzett munka.”

* * *

Marczis Demeter operaénekes osztálytársunk, Liszt-díjas érdemes művész lelki üdvéért Egerben a Szent Bernát templomban május 11-én, Pünkösöd vasárnapján este 7 órakor szentmisét mutattattunk be, melyen részt vett felesége és családtagjai, nagyszámú ostorosi rokonság és egri ismerői.

v. Bartha István

Diáktársunk, akinek halálhíréről értesültünk:

Kruppa Dénes (42) – Dunakeszi
Kerekes Lajos dr. (42) – Eger
Homoródi Ottó (43)

Marczis Demeter (51) – Budapest
Balogh ortó Endre (51) – Dunakeszi
Petrassevits Miklós Borisz (28) – Szikszó– Encs

Requiescant in pace!

Ha közölnivalód lenne, légy szíves írd meg vagy telefonáljál *Homonnay József*, 3300 Eger, *Tittel Pál u. 6. fsz. 2.* tel.: (46) 415 600 (Miskolcon) ill. *Oláh Gyula*, 1114 Budapest, *Bartók Béla út 25. III. 5/A* tel.: (1) 386 2295 vagy E-mail: olah.gyula3@chello.hu – ÚJ CÍM!!!

Az Egri FEHÉR/FEKETE alapítója és kiadója a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztálya. (3300 Eger, Széchenyi utca 17.)
Megjelenik ez évben Húsvét, Veni Sancte és Karácsony idején.
Felelős szerkesztő: Oláh Gyula
Nyilvántartásba véve 2.9.1/571/2004. szám alatt.

EGRI *FEHÉR/FEKETE*

a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztályának lapja
a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnázium és Szakközépiskola hírei

Három szent Királyok utazása

(Részletek)

GÁSPÁR

Üdvözlégy, oh, régtől föl kelt napunk,
Üdvöz légy ujonnan született királyunk!
Ime, te éretted jazánkból fárodunk,
Azért most mindnyájon elejbéd borúlunk.

Én, Gáspár, mind hatalmasnak
Aranyot adok uramnak,
Ajándékul királyomnak,
Engedgy meg, kérlek, szolgáltnak!

MENYHÁRD

Én, Menyhárd tömjénnyel áldom,
Kis Jésust uramnak mondom,
Noha szegénységét látom,
Még is Istenségét vallom.

BOLDISÁR

Én, Boldisár Myrhát hoztam,
Melyben hittem és vallottam,
Hogy Isten emberré lett, tudtam,
És kenettel bizonyítottam.

GÁSPÁR

Alázatosságal, oh, kis ded Jesusunk,
Már el következünk, mert hoszús az utunk.
Kérünk, buzgo szível, emlékezel rolunk!
Légyen ez világból boldog kimulásunk!

(Midön az három királyok el bucsuznak, és a
kisded Jésustól hazájokban meg térni akar-
nak, így szollitya az Angyal őket mondván:)

ANGYAL

Sába, Arabia, Persia királyok,
Egy kevéssé, kérlek, meg állpodgyatok,
Hogy szerencsés légyen vissza utazástok,
Általam az Isten Mit kíván, hallyátok!

Gonosz Herodeshez vissza ne térjeteK,
Hanem hazátokban más utón menyeteK,
Mert ölni kíványa, ki lett üdvösségteK,
Ezért erre gyorsan én vélem jöjjetek!

(Angyal ezek után az fekvő pásztorokhoz fordulván, és azokat az ujonnan született Jesus köszöntésére söréngetvén, imígyen szoll mondván:)

ANGYAL

Dicsőség mennyekben az nagy Ur Istennek,
Békesség az földön az jó embereknek!

* * *

E betlehemes játék, melyet *Kilián István* diáktársunk, a Miskolci Egyetem professzor emeritusának kutatása folytán ismerhetünk, *Herschmann István* ciszterci szerzetesnek a sárospataki református főiskola könyvtárában levő vegyes versgyűjteményében található. Herschmann István Pápán született 1742-ben, és 1769-ben lett a ciszterci rend novíciusa. Pappá 1772. október 29-én szentelték. Zirchez tartozó falukban káplán, majd plébános. 1787-ben Zircen alperjel, később Borzavárott volt paróchus, s párhuzamosan Zircen könyvtáros. 1798-ben halt meg.

A TARTALOMBÓL

Köszöntjük <i>Levente</i> atyát 90. születésnapján	Egri ciszterci diákok voltak ... : <i>Dr. Ferenczy Károly</i>
<i>Jéger Károly</i> : Egy papi életút	<i>Győry Iván</i> : Kalendárium
<i>Bán Elizeus</i> : Az élet főiskoláján –Börtönélmények 1950 – 1954	<i>Rássy tanár úrra</i> emlékezünk...
<i>Péntek Márta</i> : Pataki Vidor utolsó éveiről	Angolkisasszonyok oldala
A mi művészeink... : <i>Molnár József</i>	hírek...hírek...hírek...
EZ TÖRTÉNT A GÁRDONYIBAN A 2008/09. TANÉVBEN VENI SANCTE-TÓL –KARÁCSONYIG	

KÖSZÖNTJÜK LEVENTE ATYÁT 90. SZÜLETÉSNAAPJÁN

Köszönjük a Jóistennek, hogy téged megtartott ennyi esztendőn keresztül teljes szellemi és fizikai frissességben. De neked is köszönetet kell mondanunk, mert egész életedet úgy rendezted be, hogy fizikai és szellemi tekintetben is friss maradj a ciszterci rend érdekében, az újonnan meginduló ciszterci gimnáziumok tanulóinak érdekében, az újjáalakuló cserkészmozgalom érdekében, a rendtörténeti kutatás és talán azt is merhetem mondani mi fogyatkozó csoportunk érdekében.

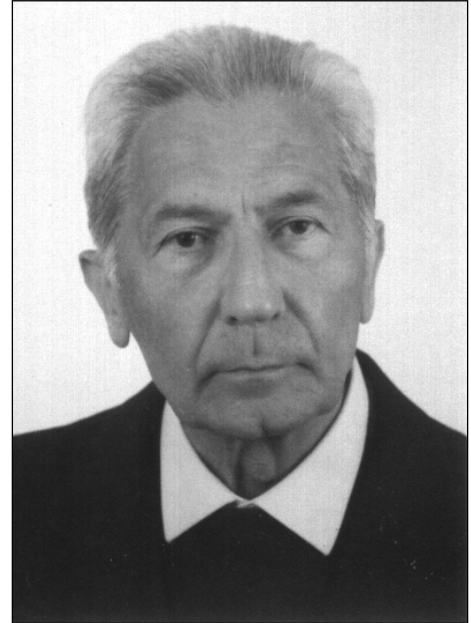
Elmúlt ifjúságunk minden szépségét Neked és a ciszterci rendnek köszönhetjük. S a rend tagjai között az én gondolatomban ott voltál, ott vagy és ott leszel te is, aki táborról táborra, a Bükk, a Mátra, a Cserhát tájaira, a Balaton csodálatos környékére vittél el minket. S itt mindig megkövetelted a napirend szerinti életet, mindig adtál lehetőséget arra, hogy szabadságigényünket a szükséges mértékig megélhessük, megtapasztaljuk. Pedagógiád szigorú volt és következetes, bár nem tanítottál, de életed minden percével példát adtál és oktattál minket. Nem csak velünk, hanem önmagaddal is mindig keményen következetes voltál.

Életednek volt egy olyan szakasza, amikor az Isten különösképpen erősen próbára tette hitedet, emberségedet, hűségedet. S Te ebben a próbatételben helyt álltál, példát mutattál paptársaidnak, másoknak is, nekünk is, akik ezekben az esztendőkből különösképpen távol kerültünk tőled fizikai értelemben.

Kedves Levente Atya! Az elmúlt kilencven évből legalább hatvan esztendőt közel éltünk egymáshoz. Előbb Egerben, később Miskolcon illetőleg Lillafüreden, majd Budapesten. Most már te haza jöttél, neked ez az apátság a meleg, otthonos szülői ház, ahol a közös ima, a közös étkezés, a közös szellemi munka itt tart. Most kilencvenedik születésnapodon megköszönjük a Jóistennek, hogy erre neked lehetőséget adott, s azért is hálásak vagyunk neked, hogy Te nagy igényű szellemi munkád közepette mindig hagytál ránk időt.

Áldjon meg a Jóisten Téged s éltesen mindaddig, amíg ezt Ő jónak tartja, mert az ő tenyérében élünk te is, mi is, tőle függünk és vele vagyunk életünk minden pillanatában.

Dr. Kilián István köszöntő szavai Zircen, 2009. január 10-én, amikor több mint tíz egykori ciszterci diák és asszonyaik látogatták meg Levente atyát.

Hervay Ferenc Levente Pozsonyban született 1919. január 7-én. Családjá Debrecenbe, onnan 1926-ban Pécsre került, ahol a középiskolát 1929–1937 években a ciszterciek Nagy Lajos Reálgimnáziumában végezte. Itt tett érettségét is, majd 1937. augusztus 29-én öltötte magára a ciszterci szerzetesek habitusát. 1937–1940-ban a zirci Szent Bernát Hittudományi Főiskolán hallgatott teológiát, 1940–44-ban Budapesten a Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészeti karán a földrajz-történelem szakon és a rend hittudományi főiskoláján folytatta tanulmányait, és középiskolai tanári oklevelet szerzett. Ünnepeles örök fogadalmát 1944. január 4-én tette le. Pappá szentelte Mindszenty József veszprémi püspök 1944. május 16-án Zircen.

Egerbe 1946-ban helyezte Vendel apátúr, ahol a rend általános iskolájában tanított és a diákkotthon prefektusa, majd vezetője volt. 1948-ban kellett elhagyniok az iskolát, 1950-ben pedig a rendházat, de azért a volt diákjainak egy részével, még újabakkal is tartotta a kapcsolatot. 1953-tól nemcsak fiúkat, hanem lányokat is tanított hittanra, kirándulásokat és táborokat szervezett 1958-ig.

A megélhetésének biztosítására 1953–55-ban erdőgazdasági segédmunkás volt, majd 1959-ig magántanítványoknak adott nyelvórákat. 1959-ben ismét segédmunkás a Nyugat-bükki Állami Erdőgazdaságban, BÉlapátfalván. 1959/60-ban könyvtáros az egri főegyházmegyei könyvtárban. 1960/61-ben a Miskolc-Hámor-Lillafüredi Erdőgazdasági Vállalatnál dolgozott, mint tehergépkocsi kísérő, majd raktáros. 1961. február 6-án este 11 órakor tartóztatják le. Először Egerben, majd Budapesten hallgatják ki. Azzal vádolták, hogy meg akarta dönteni a Magyar Népköztársaság törvényes államrendjét. Négy és fél évi börtönre ítélték. 1963. március 29-én szabadult amnesztiával. Ezután a Magyar Tudományos Akadémiánál kapott munkát, és ennek keretében az Országos Széchenyi Könyvtárban régi magyarországi nyomtatványok kutatásán dolgozott. 1981-ben vonult nyugdíjba. 1983–1990. években Budapesten a Pozsonyi úti Szent Ágoston kápolnában kisegítő lelkész. 1990. január óta él a zirci apátságban, előbb mint házgondnok, ma a ház alperjele. A Ciszterci Rend történelmi adattárán és a Zirci Apátság monográfiáján dolgozik. A ciszterci rendre és a ciszterci apátságokra vonatkozóan kb. 1600 férfi és női apátságról gyűjtött anyagot. Egyháztörténeti munkásságáért 2001-ben Fraknoi-díjat kapott.

Egy papi életút

*Dum tempus habemus operemur bonum ad omnes
Amíg időnk van, tegyük jót mindenkivel
Gal 5 10*

Jéger Károly pápai prelátus, tb. kanonok, c. apát, esperes, ny. plébános 1933-ban Kompolton született, 1944–48 között járt a Szent Bernát gimnáziumba, de a ciszterci tanárok még később is tanították, és '51-ben érettségiztették is.

Az egri ciszterci gimnáziumban 1874/75. tanévtől kezdve tanultak a főegyházmegye növendékpapjai, majd teológiai tanulmányaikat elvégezve mint fölszentelt papok – az érseki széktől a falusi plébánosságig, valamint a tudományos, az irodalmi élet különböző területén – éltek hivatásuknak szentelt életüket. Ez a szép sor – voltak évek mikor 10–12 papnövendék is érettségizett a gimnáziumban – 1948-ban ért véget. Közöttük volt Jéger Károly diáktársunk is. Papi pályájáról vallott *Gróf Lajos: Az ígéret örökösei* c. interjúkötetben, melyből hozzájárulásával részleteket közlünk. Irodalmi igényű fogalmazása élvezetes olvasmánnyá teszi, epizódokkal illusztrált élettörténete pedig korhú képet nyújt a XX. század második felében élő lelkipásztor mindennapi munkájáról.

„Hatalmas elhivatottság, küldetéstudat kellett ahhoz, hogy a legkeményebb kommunista egyházüldözés idején valaki a papi hivatást válassza – írja az Új Ember a kötetben megjelent életpályákat méltatva – Az úgynevezett lágy diktatúra, a Kádár-korszak harminckét esztendeje alatt is végig gúzsba kötve, erős korlátozásokkal végezheték csak hivatásukat. Ilyen, hitükhöz, hivatásukhoz mindig hűséges lelkipásztoroknak köszönhető elsősorban, hogy a magyar katolikus egyház túlélte azokat a szorongató időket.”

A régi 3-as út mellett, Kál és Kápolna között fekszik Kompolt. Az én időmben, amikor világraköszöntem, ezerhatszáz lelkes kis falu volt. Az egyik felében ősi sváb település, mélygyökerű és határozott népi hagyományokkal. A másik részében, erősen elkülönülve, a

magyarok laktak, akik főként a valamikori Károlyi-birtoknak, a későbbi állami uradalomnak voltak alkalmazottjai, cselédei. A svábok önálló gazdák voltak, az 1700-as években telepedtek itt meg. Németországból jöttek.

Úgy tanultuk a népiskolában a falu történetét, hogy negyven telepes család érkezett Németországból. Megőrizték a svábok hagyományos vallásosságát, egyházszeretetét. A múlt században nagyon szép templomot építettek itt a saját erejükből és ízlésesen rendezték be. Ahogy visszaemlékezem gyermekkoromra, a család rendszeresen eljárt ebbe a templomba; számomra, az áhítatosságon kívül, ami mindig betöltötte, a szépnek, az értékesnek a megtestesítője volt.

– Milyen jellegzetesen sváb vallási néphagyományra emlékszik apát úr ?

Nagybőjtben a család összejött és svábul imádkoztuk az olvasót. Nagyanyám volt az előimádkozó. A család férfitagjai is ott voltak, főleg nagyapám, olykor apám is. Gyerek ebben a században (XX. sz. – szerk) már nem sok született, de a múlt században még nagyon népes családok voltak Kompolton, Apámék is tizenketten voltak testvérek. A nagycsaláddal jelentkező szűkösség – nemcsak az ételt kellett tizenkét felé osztani, hanem a földet is – később visszaütött, kialakított a svábokban valamiféle idegenkedést a gyerekekkel szemben. Az apám nemzedékének nem nagyon voltak gyerekei. Nincs testvérem nekem sem. Egy bátyám gyerekkorában meghalt. Talán lett volna még testvérem, de édesanyám kilencéves koromban halt meg.

A család fegyelmező, reguláló erejét bizonyítja, hogy közösen döntöttek úgy, apám ne nősüljön meg még egyszer. Ne legyen a gyerekek mostohája. Főleg nagyanyám határozott ebben, úgy indokolta apámnak – ez is a népi vallásosság példája lehet –, hogy ki mellé fogsz állni a másvilágon? Különleges megtartóereje lehetett ennek a vallásos gondolkodásnak. A 11 leánytestvére közül mindig volt apám mellett valaki, aki segítette, ellátta a háztartását, velem törődött, gondomat viselte, figyelemmel kísérte az iskoláztatásomat. Apám üzletember volt, neki azzal kellett törödnie, hogy a család megélhetését biztosítsa.

A kompolti hagyományok, a falu szelleme jelentősen meghatározta az én gondolkodásomat is. Amikor felszenteltek, még nyolcan voltunk Kompoltról származott papok. A sváb ember a gyereke számára előrelépést látott abban, hogy pap lesz belőle. Megtiszteltetésnek tekintette. Nálunk nem volt különösebb öröm, amikor bejelentetem elhatározásomat, de semmiféle visszatartó erővel nem találkoztam, még utalásokban sem. Ha úgy döntöttem, hogy papnak mégy – mondták –, örülünk neki, adja a jó Isten, hogy jó szolgálja légy. Ezzel engedtek el otthonról.

Amikor eljutottam a gimnáziumba, először Budapestre vitt el a család. Éltek ott rokonok, így egy osztályt Pest környékén végeztem. Azok már háborús évek voltak, bombázásokkal. Veszélyes volt a pesti élet, ezért jobbnak látták, ha Kompolt közelében járok iskolába. Először Mezőkövesdre hoztak. Az akkori igazgató, *Papp Zoltán* fel is vett. Ennek a gimnáziumnak a tanulója voltam egy délután. Egyik unokabátyám ugyanis Egerbe járt a ciszterciekhez, és a család úgy gondolta, jobb lenne, ha én is a papokhoz járnék. Másnap bevittek Egerbe. A ciszterciek felvettek, kerestek nekem kvartélyt, ahol kosztos diák lehettem. Különös módon, nem hatottak meg a ciszterci tanárok, pedig kiváló emberek voltak. Ágoston Julián volt az osztályfőnököm, akinek mint magyartanárnak és mint pedagógusnak is országos hírneve volt már. A többi tanár is képzett ember és jó pedagógus volt.

Eközben elért minket is a front. Mielőtt bejöttek az oroszok, hazaküldtek bennünket. Kompolton éltem át a háborús eseményeket. Ott ért életem egyik nagy megrázkódtatása. 1945. január 1-jén összegyűjtötték a svábokat a faluban, köztük édesapámat is, és elvitték őket kényszermunkára a Szovjetunióba. Az egész falu össze volt zavarodva, nem tudtuk, hogy is lesz tovább. Álltunk az árok partján, amikor a szüleinket, puskás oroszokkal körülvéve, vitték ki a faluból. Láttam, hogy kísérik édesapámat, bögtem, mint apátlan-anyátlan gyerek. Hallottam kétségbeesett kiáltását a csoportból nagyanyámhoz: anyám, vigyázzon a gyerekre. A nagy-nénéim persze körülvettek, és amíg apám vissza nem jött a munkatáborból, ők törődtek velem. Április derekán bevittek Egerbe, mert folytatódott az iskola, és pár hónap alatt elvégeztük a második gimnáziumi osztályt.

Nyaranként otthon dolgoztam a családban. Apám hentes és mészáros volt. Hamarosan az ipart is elvették tőle, neki is a földművelésből kellett megélnie. Nekem is be kellett állni a mezei munkába.

Sajnos nem volt rám különös hatással a ciszterci gimnázium mentalitása. Arra büszke voltam, hogy ciszterci diák vagyok. Volt tekintélye Egerben ennek az iskolának. Hamarosan bekövetkezett az államosítás. Amikor megszűnt a ciszterci gimnázium, bennem kialakult egy ellenállás az új szellemmel szemben. Akkor kezdtem rádöbbenni, hogy milyen jó iskola volt a régi. Mint ahogy akkor ébred rá a gyerek, amikor elveszti a szüleit, hogy milyen jók is voltak ők. Nekem is hiányozni kezdett a ciszterci iskola.

Bekerültem a kisszemináriumba. Nem azzal a szándékkal mentem, hogy pap leszek. A család úgy gondolta, hogy a neveltetésem, jellemalakulásom számára jó lenne az egyházi kollégium. A Szent József internátus a kisszeminárium nevet vette fel, és egy darabig még megmaradhatott az államosítás után is.

A kispapokat nem sokra néztem azelőtt. Valamilyen antiklerikális magatartás volt bennem. A kamaszgyerekeknek nem tetszik, amit tennie kell. Imponált, hogy másként viselkedhetek, mint a „karám” tagjai. Állandóan szekáltam őket, ezért keltett óriási meglepetést, amikor megláttak a kisszemináriumban, én voltam a kakukktojás. Találtam ott egy vallásos rendet, gyakorlatot,

azt mindig tisztességesen teljesítettem. Családi hagyomány volt otthon, hogy a kötelesség mindenek fölött van. Abban nevelkedtem, apám erre példát is adott: ha csinál az ember valamit, azt tegye tisztességgel. Az előírások szerint megtettem mindent. A rózsafüzért térdelve végeztük, mindennap misét kellett hallgatni. Ezek számomra új dolgok voltak, de teljesítettem. Hónapok teltek már el, amikor elérkezett a klasszikus lelkigyakorlat, minden kötöttségével. Még most is tudom azt a helyet, ahol sétálgatva, egy októberi estén az a gondolatom támadt a lelkigyakorlat hatására, hogy jó lenne komolyan venni ezeket a dolgokat! Érdemes lenne papként leélni az életemet. Ez nem sauli elhatározás volt, nem lettem egy óra alatt más ember, mégis kezdtem másképpen gondolkodni. Amikor hazamentem, még udvaroltam, bálba jártam a barátokkal, mint a többi, korombeli fiatal. Mikor visszajöttem, és elkészítettük a vakáció mérlegét, mindinkább erősödött bennem, azt a másik utat kellene választanom, amire indítást kaptam. Hetedikes gimnazista koromban már ez volt a végleges döntésem.

Persze ezek nagyon zűrzavaros idők voltak, ma már elképzelhetetlen megrázkódtatásokkal. Közben a kisszemináriumot is államosították, átköltöztünk a nagyszemináriumba. Onnét egy évig az állami Gárdonyi Géza Gimnáziumba jártam. Később a volt ciszterci tanárokkal egy egyházmegyei gimnáziumot indítottak. A tanárok bejártak hozzánk a szemináriumba, így mi újra ciszterci diákok lettünk. A hatóságok még két évig eltűrték, de aztán megszűnt az is. Hetedikes korunkban beöltöztettek bennünket, és reverendában jártunk bent a szemináriumban. Annyiban különböztünk a valódi kispapoktól, hogy kék volt a cingulusunk. Ott folyt a tanítás a mai szemináriumban, ott érettségiztünk, ez az iskola Schola Preparatoria néven csak a leendő kispapoknak volt kitalálva.

Attól kezdve, hogy bekerültem a szemináriumba, igen megváltozott a tanulásom. A gimnáziumot csaknem jeles eredménnyel kezdtem, kamasz koromban nagyon leromlottam. Az államosításkor a cisztercieknél éppen hogy megmenekültem a bukástól. A Gárdonyiban alig egy esztendő alatt újra jeles lettem, ebben az is közrejátszott, hogy új tanárok jöttek, akik nem emlékeztek a régi, hanyag diákra. Amikor a ciszterci tanárok visszajöttek, már elfogadták, hogy megváltoztam, komolyan veszem a tanulást.

Az államosítások alatt az életem örökös költöztetésből állt. Először a Szent József kisszemináriumot költöztették a nagyszemináriumba. Amikor a cisztercieket kikergették a rendházukból, ketten segítettünk a tanárok holmijait kimenteni *Valuch Pistával*. Elvittük azokhoz a családokhoz, akik befogadták őket. 1951-ben leérettségiztettek bennünket, és ezzel meg is szűnt a Schola.

Az utánunk következő osztályok már Kecskemétre, a piaristákhoz mentek. Az állami iskolák persze megkövetelték az államérvényes vizsgát arról a két évtől azoktól, akik a Schola Preparatoriában végeztek. Mivel teológiára mentem, ott elfogadták azt a bizonyítványt is, ezért nekem államilag érvényes érettségim nincs, ahogy a többieknek se ebből a csoportból.

– Végül tehát 1951-ben lett szeminarista, apát úr?

Felvettek mindenféle konkurzus nélkül, mivel egyházi intézményben végeztem. *Czapik Gyula* volt az egri érsek. Vele kapcsolatban is érdekes élményem van. Áthívtak az érsekségre, az ő szobájából is valamit át kellett pakolni. Kíváncsian mentem be az érseki szobába, milyen lehet? Az asztalán ott láttam a Szabad Népet, a kommunista párt újságját. Nézetem, miket húzott alá benne. Jól emlékszem, volt egy cikk a „klerikális reakcióról”, többeket kipellengéreztek benne, köztük *Czapik Gyulát* is. A rávonatkozó mondatok voltak aláhúzva. Amikor meghalt, a székesegyházban ravatalozták fel. Kispapok őrizték éjjel koporsóját. Ez 1956 nyarán volt, amikor már bomlott a kommunista párt hatalmának keménysége. Attól féltek, hogy politikai okokból talán meggyalázzák a halottat. Eljuttattak az érsekséghez egy olyan figyelmeztetést, vigyázzanak, nehogy az éjjel betörjenek a templomba és meggyalázzák az érseki ravatalt. Ne legyen semmi provokáció. Akkor már ötödéves teológus voltam, kettőnket küldtek *Valuch Pistával*, legyünk egész éjszaka a székesegyházban, és ha történne valami, adjunk jelzést a haranggal. De nem történt semmi. Mások is ügyeltek rá, hogy ne legyen baj a temetésen sem. A kispapok vitték a koporsót, a temetésről filmet is készítettek, a filmhíradóban lehetett látni.

– Kik haragudtak rá, kiktől kellett tartani?

Mi a szemináriumban nagyon védett körülmények között éltünk. A világ folyásáról, az egyház küszködéséről alig tudtunk valamit. Az új rektor, *Rakolczay Gábor* már havonta tartott tájékoztatót számunkra. Előtte alig kaptunk valami információt. Amikor Grösz érseket lecsukták, *Czapik Gyula* lett a püspöki kar elnöke. Ő volt, aki az állammal tárgyaló egyházi delegációt vezette, próbált eredményt elérni az alkudozásokban. Kicsi volt a mozgástere. Többnyire csak tudomásul vehette, amit diktáltak. Minden nyomorúságért, ami az egyházra szakadt, sokan őt tették felelőssé, hogy miért nem állt a sarkára. Aki a sarkára állt, az már nem is tárgyalhatott tovább. Nem volt vértanú alkat. Akkoriban szép számmal voltak vértanúk. Aki éveket töltött börtönben, kiszolgáltatva könnyen elkeseredhetett. Ezeknek az éveknél nagyon gyakran visszatérő megnyilatkozása volt a püspököknél: nem tudok magán segíteni! – és ottmaradt a szerencsétlen pap a bajban. Akkoriban lehetett hallani a cinikus sztálini megnyilatkozást, Magyarország csak vagonkérdés. A papok lázongtak egymás között a püspökök ellen. Egyik részéből már kiölték a bátorságot, a keményebbek pedig többnyire börtönben voltak.

Ennek ellenére volt a levegőben valami politikai feszültség. A hatalom is lazábbra fogta a gyeplőt. A robbanás abban az évben – 1956 őszén – be is következett. Ez az év minden vonatkozásban más lett, mint az előzőek.

– Milyen volt az élet a szemináriumban, hogyan készült fel a papságra?

Amikor elhatároztam, hogy belépek a szemináriumba, már nagy kríziseim nem voltak, fel sem vetődött bennem, hogy maradjak-e vagy sem? Amikor egészség-

ügyi problémáim voltak, meg is ijedtem, nehogy elküldjenek. A szívem volt gyengébb, két hétre hazaküldtek pihenni. Ez akkor rendkívüli esemény volt. Az akkori rend szerint szeptembertől júniusig nem mehettünk haza. Ha biciklivel elmentem *Kompolt* mellett, akkor se mentem haza, ezt magától értetődőnek tartottam. Kemény, „idegenlégiós szolgálatra” készültünk fel, nem sok érzelem volt ebben, hanem kőkemény fegyelem, amit én nagyra értékelek, és nagyon hálás vagyok érte a jó Istennek.

Bizonyos viharok jelentkeztek a szemináriumokban is. Az ávó szétrobbantotta a veszprémit, a növendékek egy részét szétszórták az országban. Hozzánk is kerültek, nekem is lett közülük osztálytársam. Volt egyfajta szelekció *Veszprémben*, ez nem mindig az ordinárius szándéka szerint, hogy ki érdemes a bennmaradásra. A többi hazaküldték.

Volt ebben jelzés is, hogy a szeminárium nem egészen biztos hely, „poloskák” is vannak közöttünk. Egy-két ember csak nagy engedmények árán maradhatott meg, ez gyanús volt nekünk. Politikailag exponálták magukat, mert rákényszerítették őket. Az egyikkel újságcikket is írtak, és utána már az előljárók sem tudták eltávolítani a szemináriumból. A szentelését késleltették, de végül felszentelték. Ez bizalmi válságot idézett elő a kispapok és a tanárok között is. Már voltak dolgok, amiket pókerarccal el kellett fogadni.

Megjöttek a hejceiek is. A rozsnyói és a kassai egyházmegyések tanultak ott, amíg fel nem oszlatták a hejcei szemináriumot. *Brezanóczy* már *Czapik érsek* úr halála előtt megérkezett *Egerbe*. Nagy vihar nem történt, de a klasszikus szemináriumi nyugalmat ezek az események is zavarták. Érdekes viszont, hogy azok a vitatott emberek, akiket említettem, kitarították a papi pályán.

Később a váci szemináriumot is feloszlatták[...] A más helyről jött társaink más értékeket, szokásokat hoztak magukkal. Nem voltak egyszerű évek. Kiváló tanárok jöttek más szemináriumokból. *Gál atya* és a váci tanárok is jól felkészült emberek voltak. Majd szisztematikusan „kipucolták” a szemináriumot. Az egyházügyi emberek gyúrták a tanárokat, többnek el kellett menni. [...]

– Hogyan emlékszik vissza a szentelésére, az újmiséjére?

Jellemző volt minden évben az a szorongás tanárban és kispapban egyformán, vajon fel lehet-e még szentelni az idén az ötödéveseket, mi lesz a sorsuk? Elviszik, internálják-e a papokat?

Amikor az első nyáron hazamentünk, vasárnap készülttem a templomba. Nem lehetett könnyű apámnak, mert öltözködés közben azt kérte, torkát köszörelgetve: ne vedd fel a reverendát, civil ruhában gyere a templomba. Nem értettem. Kiderült, hogy szólt neki a rendőrparancsnok, ne mutogassa magát a fia reverendában, mert jöhet egy olyan utasítás, hogy össze kell szedni a papokat, és akkor ő mondhatja, nálunk nincs pap. A rendőr segítőszándékkal mondta ezt, de apám maga se tudta, hogy mondja meg nekem.

Még nem értem el a kánoni évet, ezért nem voltam szentelhető. Ilyen esetben Rómától kell kérni a korengedményt. Abban az időben Rómával rossz volt a kontaktus. Czapik érsek halála után Brezanóczy lett a káptalani helynök. Időben jelezte, hogy hármunknak a szenteléshez kér korengedményt. Nem jött válasz. Már elkezdődött a lelkigyakorlat, amikor még mindig nem tudtuk, vasárnap felszentelnek-e bennünket, vagy sem? Elkészítettem a szentképeket, a meghívóleveleket, de csak az utolsó pillanatban derült ki, hogy minket is szentelnek.

Különös emlékem van erről a napról. A szentelés után, amikor mentünk ki a káptalani sekrestyéből az ajtón, az első ember, akit megláttam, egy kilépett pap volt, karján a feleségével. Elöttem három évvel szentel-

ték. Fantasztikus lázadást ébresztett ez bennem az Úris-tennel szemben. Kijövök életem legszentebb eseményéről, a templomból az életbe, s pont egy ilyen derékbatört papi életet mutat be nekem az Úr? Nem tudtam hova tenni az egészet. Évek múltak el, míg a jó Isten megadta erre is a választ. Ez a szegény ember akkor is önmagát kereste, ezért jött el a szentelésre. Öt-hat év múlva szerencsétlenség érte, villamos alá került. Véletlenül asszonya rántotta le a lépcsőről. Haldokolva papot kért az utcán. Teljes szívemből bánom minden bűnömet – ezek voltak utolsó mondatai. Ez volt a válasz számomra. Elengedte az Isten kezét, de kapálózott utána, az egri nagytemplom körül.

Folytatjuk.

Az élet főiskoláján (Börtönélmények 1950 – 1954)

Folytatjuk Bán Elizeus atya, zirci perjel írását a nyolc ciszterci (Lékai Imre Ányos, Bán Zoltán Elizeus, Biczó Ferenc Emmerám, Haraszti Béla Xavér, Hegedüs József Albin, Katona Ferenc Farkas, Petkó Tamás Tarján, Kis Horváth Mihály Paszkál) 1950. szeptemberi sikertelen meneküléséről. A történet első részét a 2008. Veni Sancte-i számainkban közöltük.

„Ismerd meg hazánk börtöneit” – mozgalom (Paradisus claustralis – kissé másképp)

Este 9 óra lehetett, amikor a soproni Ávó udvarán megállt a kocsis. A két katona leugrott, Ányosék kezéről levették a bilincset, aztán bekiáltottak nekünk, hogy szálljunk le. Megtanultunk egy új magyar szót, amelyet mindenre lehet használni: „Nyomás!” Ordítva tereltek be egy alagsori térségbe, és ott a fál felé fordulva kellett állnunk hátra tett kézzel kb. éjjel egy óráig. Aki sottogni merészelt, arra ráüvöltöttek, de fenyegetésen kívül más nem alkalmaztak. Csoda, hogy kibírtuk ezt a hosszú álldogálást. Kínunk megváltója a Budapestről érkezett rabszállító busz („rabomobil” vagy „meseautó”) volt. Felszálltunk, motyónkat a kezünkben tartva ülhattunk, szunyókálhattunk, de tilos volt beszélünk. Már hajnalodott, amikor a fővárosba értünk. A busz több helyen is le akart adni minket, de csak a Mosonyi utcai ávós börtönbe fogadtak be. Megint a „Nyomás!”, rohanás be az épületbe, ott falhoz állás a nagy előcsarnokban, rövid eligazítás, a holmink letétbe helyezése, majd mindenki megkapta a külön lakosztályát egy alagsori magánzárka formájában. A berendezés csupán egy kb. 20 cm-es lábon álló vassodrony volt 3 pokróccal. A zárka padlója beton, ablaka magasan, a mennyezet közelében volt, lehetett látni a kint sétáló őrlábát, az ajtón levő kis kémlelő nyíláson át („cirklí”) pedig a benti őrláb nézett be folyton. Az izgalom a beleimre ment, kénytelen voltam

kikopogni, hogy engedjenek ki WC-re. Az öntött vas WC-csésze csupa rozsdá, fa ülőke nem volt rajta, s amikor beléptem, egy patkány ugrott fejest, és tűnt el a szifonjában. Az ajtót nem húzhattam be, és mind a belső őrláb, mind a külső az ablakon át figyelte, nem követke-e el valami törvényteleniséget. Mivel a hasgörcsök ismételtén kikéredzkedésre kényszerítettek, őreim megunták az ellenőrzést. Hogy kissé megnyugtassam szervezetemet, lefeküdtem a sodronyra és betakaróztam, de ez már aztán kimerítette a szabálysértés fogalmát. Meg kellett tanulnom, hogy az ágyat napközben csak leülésre használhatom, a pokrócoknak meg úgy kell összehajtván egymáson feküdniük, ahogy egy felszeletelt torta rétegei, azaz „elváágólag”. Szabálysértésnek minősült az is, hogy amikor dideregtem az októberi hűvös délelőttön, ledobtam az ingemet, és tornászni merészelttem. Szerencsére itt is csak ordítózással és nem tettelegesen tanítottak rendre.

Jóváágású magas fiatal ávós volt első napon a tanítómesterem. Kioktatott, hogyan kell „jelenteni”, amikor valaki kinyitja a zárka ajtaját: „Jelentkezem, mint az 5-ös számú szoba parancsnoka. Létszám 1 fő. Foglalkozás tárgya: ülés, állás, járkálás, gondolkodás. Semmi különös esemény nem történt. Kérem a további parancsot.” Elmondatta velem egypárszor, aztán számtalanszor benyitott hozzám a nap folyamán, és jelentenem kellett. Eleinte mindig elhibáztam. Akkor gúnyolva mondta: „Te akartál pap lenni, ha még ennyit sem tudsz megtanulni?” Egyszer ismét megtisztelt látogatásával és kérdezte: „Tudsz rajzolni?” Igennel válaszoltam. Azt hittem, valami plakátot akarnak rajzoltatni. Tovább firtatta: „Vízfestéssel is tudsz kőpapírra rajzolni?” Bizonytalanul néztem rá. „Na, ugrás kifelé! Itt a vödör meg a rongy. Mosd fel a zárkát! Mennyi idő alatt leszel kész?” Találomra 15 percet mondtam. „Mit? 3 perc alatt kész kell lenni!” Ezt is megtanultam, sikerült. Egy másik

nyurga ör épp akkor lépett be, amikor behallatszott a Szent István-bazilika déli harangszava. Megkérdezte: „Mit imádkoztál?” Mondtam, hogy az Úrangyalát. „Mondd el még egyszer!” Elkezdtem kézzel és térddel nélkül. „Ne úgy! Rendesen imádkozd el keresztvetéssel!” Elimádkoztam. A végén szótlanul kiment. Ugyanez egy más alkalommal rám sziszegett: „A bőrödről sem kell elszámolnom, érted!? Az ilyen suttyókat én szoktam kinyiffantani.” Emmerámhoz is bement, és azt állította, hogy ő héberül szokott imádkozni. Nem volt zsidós külsejű. Biztosan csak nagyzott. Emmerám erre rákezdett a 116. zsoltárra, ahogy Szentiványi professzor úrral szokták imádkozni a bibliikum-órák előtt, aztán megkérdezte: „Értette?” Az rákiáltott: „Te! Ne légy szemtelen!” – és elment.

A zárkás élet napirendje az „Ébresztő. Föl!” kiáltással kezdődött. Minthogy felöltözve aludtunk, csak a fűzőjétől megfosztott cipőnkbe kellett belelépnünk, és derékig levetkőzve várunk, míg nyílik az ajtó. Akkor rohanás a folyosó végén levő mosdóvályúhoz, egy perc mosakodás, rohanás vissza. Ez a rohanás jellemző volt az ÁVO-ra (ordítózással együtt). Talán azért, hogy állandó idegfeszültségben tartsanak, meg azért is, hogy a sok fogoly mind sorra kerüljön, de egymással ne találkozhassanak. Ugyanígy rohanás csajkáért és azzal a kondérhoz reggeliért, ebédért, vacsoráért. Az első étkezésem itthon az ÁVO-n paradicsomos káposzta volt. Azelőtt nem szerettem, de most, Ausztria után, nagyon ízlett. Az ávosok igyekeztek kitolni a rabokkal, így pl. az ételosztásnál is. A merőkanállal esetleg oly erővel csapták bele az adagot a csajkába, hogy az ember kiejtette a csajkát, bele a kondérba, s ezzel elvesztette a jogát arra az étkezésre. Az is előfordult, hogy a merőkanállal a kezére ütöttek, leöntötték forró főzelékkel, s ezért ejtette el a csajkát. Persze még szidták is érte, és koplalhatat a legközelebbi étkezésig. Takarodókor az egyik pokrócot lepedőként kellett használnunk, a cipőket orrukra állítva a falhoz kellett támasztanunk, ruhásként kellett aludnunk, mégpedig arccal az ajtó felé fordulva, és úgy takaroznunk a másik két pokróccal, hogy kezünk a pokrócon kívül legyen. Ha alvás közben behúztuk a pokróc alá, vagy megfordultunk, mert bántotta szemünket az állandóan égő lámpa fénye, azonnal felébredtünk. Később a fáradtságtól elaludtunk a lámpával szemben is.

A kihallgatás mindig éjjel folyt. Első álmunkból ugrasztottak fel, s kábán, bambán rohantunk az örrel együtt több rácson át, ahol kulcsos ávosok nyitották-csukták a rácsot, ki az udvarra és be egy másik épületbe, ahol egészen más világ fogadott bennünket. Egybenyíló irodák sora, fény, kellemes meleg, barátságos civil urak, gépiró kisasszonyok, finom dohányillat. Engem egy 40 év körüli szőke, intelligens arcú férfi elé állítottak. Megköszönte az örömmel, hogy idekísért, és az tisztelgően kiment a folyosóra. Aztán engem helyel és cigarettával kínált. Végül megkérdezte, tudom-e, hol vagyok. Csak annyiban maradtunk, hogy az Államvédelmi Osztályon. Felolvasott valami paragrafust, amely szerint súlyos következményei lennének, ha valótlanul vallók. Aztán barátságosan érdeklődött, hányadéves vagyok,

mit tanulunk filozófiából, dogmatikából, morálisból. Arra gondoltam, talán aposztata pap, azért ilyen jártas a tantárgyainkban. Csak ezek után tértünk a tárgyra. „Mésélje el, hogy volt ez a disszidálás!” Elmeséltem. Közbeszólt: „Hányan voltak?” „Mi nyolcan” – válaszoltam kitérően. „Nem huszonegyen?” – kérdezte. Ebből megértettem, hogy ezt már tudják, és sok mindent. Szerencsére a mi ügyünk sima ügy, nem kellett félni, hogy oktalan vallomásunkkal másokat is bajba keverünk. Kényes kérdés volt viszont, hogy tudtak-e erről az előjárók. Én csak a magam nevében tudtam nyilatkozni: „Nem beszéltem az előjárókkal, mert ezt megiltotta a szervező, így hát nem tudom.” Erre élesebb kérdés következett: „Maguknál olyan fegyelmetlenség van, hogy az előjárók háta mögött tehetik, amit akarnak?” Ezt tagadtam, de ragaszkodtam ahhoz, hogy ebben az esetben nincs tudomásom róla, hogy az előjárók tudták-e. Elmondatta velem a többi 13 testvér nevét is, de ez nehezen ment, mert én csak a rendi neveket tudtam, ő meg csak a világi neveket. Érdeklődött pl. Szeitz Ricsi felől, és csak nagy sokára derült ki, hogy ilyen tényleg létezik, de én Fülöp testvérnek ismerem. Egyik-másik ávost dühítette, ha mi testvérként említettük egymást, mert őket ez a nyilasok szóhasználatára emlékeztette. Kellemetlen kérdés volt az is, hogy ki volt a párom, amikor Szombathelyre utaztam. Felfohászkoztam magamban, mert nem tudtam, mi van a tőlünk elszakadt Vazul testvérral. Ha Magyarországon van, nem adhatom ki a nevét, viszont hazudni sem szabad. Isten irgalmára hagyatkozva kimondtam a világi nevét. Az „előadó úr” (örnagy) nem figyelt fel rá, hogy eddig ezt a nevet nem hallotta, és így következmények nélkül megúsztuk. Csendes szemrehányással azt is megkérdezte: „Hogyan tudták összeegyeztetni a lelkiismeretükkel, hogy fegyveres emberekkel mentek, és ha tűzharcra került volna a sor, agyonlőhettek volna ártatlan katonákat, akik csak a kötelességüket teljesítik a határ őrzésével?” Elismertem, hogy ez a helyzet engem is bántott, de mást nem tudtam tenni, csak imádkoztam, hogy ne történjék ilyesmi. Talán háromszor vittek kihallgatásra, aztán aláírtam a vallomásomról készített jegyzőkönyvet, melyet „Malvinka” gépelt, szavaimat meg nem másítva. Kihallgatás közben az előadó úr kedvesen udvarolgatott Malvinkának. Tőlem is megkérdezte: „Ugye ő a legcsinosabb kislány a világon?” Kerestem a megfelelő választ, de mielőtt még valami butaságot mondtam volna (Malvinka ugyanis nehezen volt szépnek mondható, de ezt megmondani modortalanság, szeretetlenség lett volna, és az örnagy össze is verethetett volna érte), hála Istennek, az előadó újra megszólalt: „Tényleg nem szabad maguknak a nőkről nyilatkozniuk?” Ráhagytam, hogy nem.

Nem mindenkinek az előadója volt ilyen „finom úriember”. Farkas testvért pl. odaguggoltatta az előadója a falhoz, és egy tühegyes ceruzát kellett az orrával a falhoz szorítania. Amikor lábizmai az elfáradástól remegni kezdtek, és a ceruza egy óvatlan pillanatban leesett, mindjárt gumibottal ütöttek rá. Ezek a tiszt urak is tudtak ököllel verekedni, vagy behívták az öröket, és azokkal verették össze a makacskodó áldozataikat. Az egyik

eisenstadti fogolytársunkat, az egyik bányászt, is jól összeverték, úgyhogy dagadt képpel, könnyes szemmel ment vissza a zárkába. A kísérő ör részvétellel megkérdezte tőle: „Mi van, fiú, megvertek?” A kemény brennbergi bányász elrészélyült erre a hangra és a fejével bölintott. Kár volt. Az ör ráírvallt: „Vedd tudomásul, hogy itt senkit sem vernek meg!”, és még ő is jó párat ráütött. Az ilyenfajta állandó stressz hatás nem csak megpuhította a szegény foglyokat, hogy azt is bevallják, amit még álmukban sem követek el, és mindent aláírjanak, amit követelnek tőlük, hanem némelyek idegösszeomlást is kaptak. Egyik napon a szemközti zárkából félelmetes üvöltés hallatszott. A szerencsétlen valami olyant kiabált, hogy a macskák akarják őt megenni, és menekülni próbált a rácsos ablakon keresztül. Az örök berohantak, lefogták, és az orvos adott neki valami idegnyugtató injekciót, s ezután csend lett.

Életünkbe némi változatosságot hozott, hogy zárkátársat kaptunk: egy-egy brennbergi bányászt, eisenstadti társunkat. Szigorúan megtiltották, hogy egymással beszéljünk. Persze ezt nem tartottuk meg. Úgy kellett megoldanunk, hogy egyikünk állandóan az ajtó kukucskálóját figyelte, másikunk pedig az ablakot. Ha nem volt veszély, pár szót suttogtunk egymásnak. Őt is éjjel vittek kihallgatásra, s előfordult, hogy amikor érte jöttek, én is fölriadtam, és kábulatomban menni akartam. Ordítva visszaparancsoltak az ágyba. Ezekről a bányászokról később már semmit sem hallottunk. Ahogy egy jó állami intézményhez illik, október 15-én megindult a fűtés. Zárkáink falán derékmagasságban keskeny cső futott végig, ez volt a fűtőtest. Enyhén langyos víz áramlott át rajta. Néhány ávos „szakértő” jött, és ellenőrizte, hogy kielégítő-e a működése. Valószínűleg meg voltak vele elégedve, mert változás nem történt. Engem az egyik csúfolódva kérdezgetett a büntényemről, és közben puha tenyérrel az arcomat, orromat lökdöste. Ez volt az összes tettelegesség, amit rabságom 4 éve alatt „szenvedtem”. A jó Isten csodálatos kíméllettel volt irányomban. Sokat elmélkedtem a 26. zsoltár azon versén, hogy ha apám és anyám el is hagyna, az Úr akkor is fölemel. Nem féltem. Október 20-án megemlékeztem imában Vendel apátúr névnapjáról. Nem tudtam, vajon szabadon mozog-e még, de feltételeztem, hogy a mi kiszökésünk is jól jön az ÁVO-nak az ő letartóztatására. Ezen a napon este felé váratlanul kiszólitottak nyolcunkat a zárkáinkból, ismét meseautóba ültettek, és átvittek a Markó utcai fogházba. Abban az időben ennek második és harmadik emeletét az ÁVO foglalta le előzetes letartóztatásban levő politikai foglyok számára. Minket a harmadik emeleten egy tágas zárkában helyeztek el, csak Ányos atyát és Paszkál testvért különítették el tőlünk. Emmerámot nevezték ki szobaparanacsnoknak. Ez a zárka az eddigiehez képest szinte mennyország volt: rendszeresen fűtöttek, fényben úszott, de éjszakára eloltották a lámpát, szalmazsákos ágyaink voltak, mégpedig hatunk számára öt ágy tiszta pokrócokkal, egymással szabadon beszélgethettünk, az ágyra napközben is lefekhettünk, az örök vidámak és kedvesek voltak, és mindjárt külön finom vacsorával leptek meg minket. Apátúr névnapján indult számunkra az ÉLET főiskolá-

jának új, 9 hónapig tartó kurzusa, ezzel a mottóval: „Íme milyen jó és milyen édes, amikor együtt laknak a testvérek!”

Nem tudhattuk, meddig hagynak együtt, lesz-e újabb kihallgatás, lesz-e bírói tárgyalás; egyelőre kiélveztuk a boldog jelent. Sokat feküdtünk, aludtunk nappal is, hogy leromlott testi kondíciónkat mielőbb feljavítsuk. Civil ruhás fiatal ávos tisztképzősök is őriztek minket. Sokszor így kívántak jó étvágyat a koszthoz: „Egyetek, papok, nőjön a hasatok!” Mi is igyekeztünk jól nevelten viselkedni velük szemben. Az osztályvezető egy kis köpcös, pocakos, bajuszos, 45 év körüli főhadnagy volt, legtöbbször civilben láttuk. Mindig halkan beszélt velünk, és tőlünk is azt kívánta, olyan csendben legyünk, hogy a folyosóra ki ne hallassék a szavunk. Amikor jó hangulatunkban egyszer gregoriánt énekeltünk, bejött, és szólt: „Fiúk, én nem mondom, hogy ne misézzenek, de csak ilyen tónusban, ahogy most beszélek. Megértettük egymást?” Megköszöntük, megígértük. Érdekes személyiség volt az ávos borbély is. Eleinte annyira félt tőlünk, hogy egy ör kíséretében jött borotválni, és nekünk a zárka ellentétes sarkába kellett húzódnunk. Az ör biztosította a reteszt (a reteszt ott kutyának hívták), hogy váratlan támadással ki ne törhessünk, és őket magunk helyett be ne zárhassuk. Mindig csak egyikünk ülhetett oda az ajtó mellé helyezett székre borotválásra, a többieknek a fal felé fordulva kellett várakozniuk. Néhány alkalom után a borbély olyan jóba lett velünk, hogy beszélgetett velünk, tréfálkozott (pl. Farkas testvérünk orráról, vagy a tulajdon „ritka szép” hajzatáról), és egészen közel engedett magához. Minden héten este későn elvittek minket az alagsorba fürödni. Először nagyon nehezünkre esett egymás előtt meztelenre vetköznünk, de a továbbiakban már nem okozott zavart. Az sem, hogy itt minden zárkában volt WC-csésze, csak úgy szabadon, fulke vagy függöny nélkül, és egymás előtt kellett elvégeznünk dolgainkat. A WC-t annyira tisztán tartottuk, hogy onnan vizet is vehettünk a ruhánk kimosásához. Hetenként adtak be meleg vizet és kenőszappant mosásra. Ollót hiába kértünk, hogy lábunkról levághassuk a körmöt, – a kezünkről lerágtuk, – azt mondták, hogy rágjuk le egymás lábáról. WC-papírként különféle papírokat adtak időnként (csomagolópapírtól a papírszalvétáig), de nagyon rendszertelenül. Amíg bővében voltunk, egy-egy alkalmasabb darabra sakktáblát vagy malmot rajzoltunk az alumínium kanál nyelével, ha aztán megszorultunk, mert nem kaptunk utánpótlást, kénytelenek voltunk (kisarkítva mondom) a sakktábla mezőit is kiparcellázni. Fürödni azért is szerettünk, mert ez volt az egyetlen alkalom, hogy kilépjünk a zárkából, s ilyenkor előadódhatott, hogy valamelyik társunk hollétét megtudhattuk. Amikor végigvezettek a zárkák előtti (trepninek nevezett) járdán, füleltünk, hogy hallunk-e valahonnan ismerős hangot. Így fedeztük fel *Losonczy Timót* és *Molnár Nivárd* atyát az emeletünkön. Egyébként az ávosok nagyon vigyáztak arra, hogy senkivel se találkozhassunk. Betegség esetén is az ávos orvos jött hozzánk, és nem mi mentünk rendelésre. Egyszer vagy kétszer újra kihallgatott valamelyik nyomozótiszt feltételezett külföldi kapcsolatainkról, vagy,

hogy még biztosan sokat elhallgattunk előző vallomásunkban. „No jó, mi ráérünk. Maguknak rossz, mert lassan elfelejtik, mi hogyan is volt, pedig addig úgysem szabadulnak, amíg mindent őszintén el nem mondtak”, – volt a válaszuk a mi „tagadásunkra”.

Mint már említettem, először kondícionkat próbáltuk visszaszerezni. Néhány hét múlva második lépésként megkezdtük a rendszeres tornászást izmaink fejlesztésére. Az egyszerű szabadgyakorlatok mellett birkóztunk is a három egymáshoz tolt ágy által képzett porondon, gyakoroltuk a fejen és kézen állást, Albin avatott irányításával tanultuk az erő-kézenállást. Ezek mellé jött harmadik programként a szellemi torna: összeadtuk tudásunkat. Albin tanított legtöbbit: angol, német, francia nyelvet, kb. 80 zsolnárt és a szentmise latin szövegét emlékezetből. Emmerám gregorián éneket és horvát nyelvet, Xavér gyorsírást, Paszkál (amikor néhány napra közénk tették) autóvezetést, én görög nyelvet és az Albintól megtanult zsolnárokat tovább tanítottam. Az oktatások párhuzamosan folytak ülve vagy fekvve, íróeszközként a csajka feneke szolgált, amelyen fénylően meglátszott a kanállal ráírt szöveg, és le is lehetett törölni. Negyedik lépésként kialakítottuk a liturgiánkat, és ekkor már rövid volt a nappal az összes feladataink elvégzésére. Én már ébresztő előtt egy órával az ágyban (félkelni ugyanis nem volt szabad) elkezdtem az éjszakai zsolozsmát az időszaknak vagy ünnepnek megfelelően összeválogatott hat-hat zsolnárral és az olvasmányok helyett valami időszerű elmélkedéssel. Ébresztő után reggeli torna, mosakodás, majd közösen elénekeltük a Laudest, félórát csendben elméltünk, énekelve végigimádkoztuk a Szűzanya miséjét közben lelkiáldozással, majd a Tertiát. Megreggeliztünk, s utána kezdődtek az órák. Délben Sexta és ebéd, utána folytatódtak az oktatások vacsoráig. Közben a Nonát és Vesperást is elvégeztük énekelve. Csak vacsora után engedtünk magunknak kis kikapcsolódást: felváltva meséltünk. Különösen lebilincselő mesemondó volt Tarján testvér. Lefekvés előtt Farkas testvér előtt kulpa-bevallást tartottunk a hiányzó szentségi gyónás pótlására, elmondtuk a Komplétát, és aludni tértünk. A naptárt elég jól tudtuk, a szentek napjait is megünnepeltük. A húsvét idejét előre kiszámítottuk a holdtölte megfigyelésével, és örültünk, amikor igazolta ennek helyességét a Markóba behallatszó nagyszombati harangzúgás. Még háromnapos lelkigyakorlatot is tartottunk Farkas testvér vezetésével.

Egyik este bedobtak hozzánk egy fiataalt: *Matók Leót*. Elmondta, hogy fegyveres összeesküvésben való részvétel miatt halálra ítélték. Csodáltuk, hogy egyáltalán nincs letörve, pedig nem remélte, hogy az Elnöki Tanács kegyelemben részesíti. Édesapja a Horthy-rezsimben ezredes volt, ő is hadapród. Jól belésulykolták: „A Kormányzó Úr mondta: »A kötelesség fontosabb, mint az élet.«” Ő valahogy belekeveredett egy fantasztia fiú által szervezett ellenálló és szabotáló csoportba, amely a Bakonyban tartott „hadgyakorlatot”. Nem értett egyet az egész komolytalan romantikával, pl. az eplényi alagút felrobbantásának tervével, mégis ennek lett áldozata. Mikor letartóztatták, felmerült benne a

gondolat, hogy megjátssza az elmebeteg, mert akkor nem ítéltető halálra, de nem akarta szerencsétlen társait cserbenhagyni, és meg is kapta velük együtt a halálos ítéletet. Nem akart kegyelmet kapni ettől a kommunista bandától. Nem félt becsülettel meghalni. Leó barátunk napokon keresztül szórakoztatott minket azzal, hogy kivonatosan elmondta nekünk, de szóról-szóra Rostand művét, a *Cyrano de Bergerac*-ot. Következő este elkezdte Gárdonyi „Láthatatlan ember”-ét, de az első lap elmondása után jöttek érte. Megtudtuk később, hogy valóban felakasztották. Nyugodjék békében!

Múltak a hónapok, és társaim egyre türelmetlenebbek lettek. Tarján testvérünk, akinek édesapja törvényszéki bíró volt, biztosra vette, hogy nem ítéltetnek minket többre, mint egy évre, azt pedig majd harmadolják, vagy feltételesen szabadlábra helyeznek. Az összezárt-ság lassan idegeinkre ment, és semmiségeken összekapunk, így aztán volt mit kulpáznunk. Később értesültünk, hogy börtönelőírás is, hogy a rabokat minden évben át kell helyezni, különben idegileg tönkremennek. Július közepén váratlanul közölték velünk, hogy 16-án lesz a tárgyalásunk. Ruhánkat ki kellett mosnunk, a borbély rendbe hozta, amit kellett, az elvett cipőfűzők helyett kaptunk 1–1 db 10 cm-es spárgát, hogy legalább a felső lyuknál összefogjuk a cipőnk, aztán vártuk a szabadulás biztos feltételét, a bírói tárgyalást. Jó jelnek vettük, hogy éppen a Kármelhegyi Boldogasszony napján állunk bíránk elé. Biztosan a Szűzanyánk akart megerősíteni minket abban a hitben, hogy ami most történik velünk, az nem az emberi gonoszság, vagy a sors szeszélyének műve, hanem Isten atyai gondviselő szeretetéé. Megtanultuk ugyanis ezen a napon a pesti rikkancsok tréfás kiabálásának igaz voltát: „Színház a Demokrácia! Ludas a Matyi!”

16-án teljes díszben sorakoztunk, kettesével összebilincseltek, és megnyílt előttünk a börtön vasajtaja, amely a bíróság folyosójára engedett át. Abba a tárgyalóterembe vezettek, amelyben egykor Rákosi állt a Horthy-törvényszék előtt. Most csak a mellszobra ékeskedett ott. Leültettek a vádlottak padjára Ányossal és Paszkállal az élen, és ott voltak a győri kispapok, akiket miattunk tartóztattak le. Most láttuk őket először. A bilincseket levették rólunk, mert a magyar törvények szerint a vádlottak „szabadlábon védekezhetnek”. A terem üres volt, kivéve öreinket és a nyomozó hatóság képviselőit, akik tulajdonképpen a bírót ellenőrizték, hogy az ÁVO-tól meghatározott ítéletet szabja-e ki ránk. Bíránkat, *Jónás* elvtársat nem kellett féltetni, tudta a kötelességét. Humorosan kezdődött a tárgyalás, mert keresni kellett a kirendelt védőnk, *dr. Kiczkót*, egy öreg bácsit, akit ekkor láttunk először, tehát nem keresett fel, hogy ügyünkről tájékozódjék. Kiderült, hogy még a büfében vesztegel. Mindszenty bíboros emlékirataiból tudom, hogy Kiczkó Kálmán neki is védője volt, de nem volt benne köszönet. Jónás elvtárs mellett még négy népi ülnök szavazatától függött az ítéletünk. Felálltunk. Jónás Béla elnök ismertette a helyzetet, majd átadta a szót az államügyésznek. Az egy kövérkés 40 év körüli jogász volt. Az egész vádbeszéde abból állt, hogy a BTK-ban lapozgatva felhívta a tisztelt Megyei Bíróság

figyelmét, hogy az általunk elkövetett bűncselekmény milyen paragrafusokba ütközött, és milyen büntetéssel sújtható. Dr. Kiczko is megkapta a szót. „Tisztelt Megyei Bíróság!” – kezdte a mondókát. „A demokratikus ügyvédnek nem az a feladata, hogy a bűnöst védje, hanem csak az, hogy egyes enyhítő körülményekre rámutasson. Tisztelt Megyei Bíróság! Tessenek ránézni ezekre a fiatal arcokra! Ezekre még fog a teológia ... stb.” Ez volt tehát az enyhítő körülmény, hogy mint fiatalok nem tudtunk eléggé ellenállni az átkos teológia fertőzésének. Ezek után mi is szólhattunk az utolsó szó jogán. Elmondtuk, hogy kényszerűségről vállalkoztunk a disszidálásra, mert Magyarországon nem folytathattuk szerzetesi hivatásunkat. A bíróság tanácskozásra vonult vissza, majd újra megjelent, és dr. Jónás Béla tanácselnök a Magyar Népköztársaság nevében ítéletet hirdetett. Ányos atyát tiltott határátlépés és kémkedés büntetvéért 7 év börtönre és 10 év politikai jogvesztésre ítélték. Jónás Béla megmagyarázta: „Igaz ugyan, hogy a kémkedés nem bizonyítható, de a gyakorlat mutatja, hogy

akik illegálisan kiszöknek az országból, ellenségei a magyar társadalmi átalakulásnak, és ott kinn 'tücsköt, békát' kiáltanak a Magyar Népköztársaságra”. Paszkálnak 4 és fél évet adtak a szökés szervezéséért, a többieknek egységesen 4–4 évet. Jónás egy mellékmondatából értesültünk „a minap súlyosan elítélt Endréd Vendel” lezajlott bűnperéről, és így megértettük, miért kellett ilyen sokáig várni a magunk tárgyalására: mi csak függeléke lettünk egy nagy pernek, amelyben Apáturunkat elítélték. Egyik ávós megmagyarázta, miért nem nyilvános a tárgyalásunk: „Örülhetnek, hogy zárt tárgyalásuk lesz, mert különben a nép dühe meglincselné magukat”. Másnap a meseautó elvitt minket a kőbányai Országos Büntető Intézetbe, régi nevén Gyűjtőfogházba, ahol kopaszra nyírtak bennünket, csíkos rabruhát kaptunk, és beépültünk az elítéltek társadalmába. Új tanfolyam indult az ÉLET főiskoláján, amelyen a főtárgy: emberismeret.

Folytatjuk.

PATAKI VIDOR UTOLSÓ ÉVEIRŐL

Dr. Péntek Mártától – aki egri angolkisasszony növendék volt, bátyja pedig ciszterci diák, ma nyugdíjas orvos,– kaptuk ezt a kis emlékező írást. A Karolina úti Gyümölcsoltó Boldogasszony kápolna épületében lakik régóta, s a családi hagyományokat követve a kápolna kántora.

A Budapest XI. kerületi Ibrahim és Aga utca sarkán álló ciszterci rendházból 1950. szeptember 6-án éjjel a rend tagjait karhatalommal elvitték. Az épületben kizárólag csak a nyilvános lelkipásztori munkát szolgáló kápolna és a hivatalosan ebben működő atyák maradhattak. A rendházba katonaság költözött, amely nem kívánt a kápolnával egy fedél alatt működni, ezért kezdeményezte annak áttelepítését. A közeli Boeszkai és Karolina út sarkán álló épületben egy földszinti rész romos és lakatlan volt, de szükségmegoldásnak alkalmasnak tűnt. A katonaság vállalta a romok eltakarítását és a kápolna kiépítését. A szükséges felszerelést és berendezést is áthordták. 1950. december 8-án dr. Szabó Imre érseki helytartó szentelte fel a kápolnát Gyümölcsoltó Boldogasszony tiszteletére.

A kápolna első igazgatója dr. Brisits Frigyes, a Szent Imre Gimnázium igazgatója lett. A kápolna papsága gyakran cserélődött, így került ide dr. Pataki János Vidor volt ciszterci tanár, aki hivatalosan 1971-ig volt a kápolna lelkésze, de nyugdíjba vonulása után továbbra is misézett és prédikált a kápolnában.

Vidor atyát a hívek nagyon szerették. Beszédei rövidek, de mély gondolatokat ébresztőek voltak. Legfontosabb feladatának azonban a betegek lelki gondozását tekintette. Rendszeresen, titokban látogatta a környék kórházait, – akkoriban ha egy beteg papot kért, a kórházigazgatótól és a párttitkártól kellett erre engedélyt kérni – gyóntatta, áldoztatta a betegeket.

Pataki atya a kápolnához közeli Ábel Jenő utcában lakott, a 10. számú házban volt egy udvari szobácskája. Hozzá bármikor be lehetett menni, lehetett győnni is. Mindig volt nála Oltáriszentség és ha beteghez hívták, fél órán belül nála volt és ellátta. – A környéken sok családdal került baráti viszonyba. Beszélgetések során gyakran emlegette Pécsét, gyermekkorát, rokonait és szívesen mesélt régi emlékeiről.

1973-ban volt tanítványai és rendtársai meghívták Amerikába, a dallasi ciszterci apátságba. Hazafelé jövet a repülőgépen már rosszul érezte magát, a csomagjait alig tudta összeszedni. Másnap reggel a szentmisén a hívek észrevették, hogy Vidor atyával valami baj lehet, de ő nem panaszkodott. A lakásába érve összeesett és hamarosan meghalt, 1973. október 5-én.

Koporsóját október 12-én a Farkasréti temetőben becsentelték, majd október 16-án Egerben helyezték végső nyugalomra. Lelkiüdvéért budapesti hívei október 17-én mutattak be szentmisét a Szent Imre plébániatemplomban.

M. Macassy karácsonyi képeslapja

Macassy M. Magdolna nővér hazatért

Magdolna nővér 1911-ben született. Négyen voltak lánytestvérek, Egerben jártak iskolába az Angolkisasszonyok Intézetébe. Érettségi után 1929-ben kezdte meg noviciátusát. 1937-ben tett örökfogadalmat.

A Képzőművészeti Főiskola elvégzése után Egerben a gimnázium alsó osztályaiban és polgáriban és a tanítóképzőben tanította a rajzot. Részt vett a kápolna festésében. Az oratórium falának alakjait is ő festette, melyet sajnos az államosítás idején tanárinak átalakítva teljesen eltüntettek.

A II. világháborúban az ostrom idejét Passauban töltötte. 1950-ben, mikor már két éve elvették az iskolát, lágerbe vitték a nővéreket Máriabesnyőre. Majd a szétszórás után iparművészeti munkával kereste a kenyerét. Hosszabb ideig Rómában a Pápai Magyar Intézetben tevékenykedett.

1990-ben Egerben a visszakapott Intézetbe költözött, részt vett az iskola és a kollégium újraindításában. Élete utolsó éveit a Rend zugligeti házában töltötte. Itt halt meg 97 éves korában, 2008. július 1-jén.

Requiescat in pace!

Isten veled, Magdi néni !

Mi, életben maradt tanítványai olvastuk a gyászírt és ott voltunk a temetésén. Diákéletben „Tisztelendő Máter, kérem” – 1950 után „csak” Magdi néni volt nekünk. Meghalt egy idős apáca, aki 97 évet élt. –Te Jóisten! Ehhez még mit lehet hozzátenni. Elsősorban azt, hogy „Akárki is volt ő, de fény, de hő volt / Mindenki tudta és hirdette: ő volt.” (Kosztolányi)

Két évszám, 1911 – 2008 között, bármilyen hosszú, mégis csak ennyi az élet. És ez az idő nagyon meghatározza az embert. – Igaz, hogy még a Bibliában is, – „az Isten előtt mindenki egyenlő” címszó mellett is csak mellékszereplők a nők. Mindig csak fiúk születnek és a férfiak nemzenek ugyancsak fiúkat. Rejtély, hogy ezek után hogy maradhatott fenn az emberiség?...

Mégis az Angolkisasszonyok – köztudottan – mind jól képzett, nagyon művelt tanárnők és pedagógusok voltak. Sokan közülük külföldi diplomával rendelkeztek. Stílusuk, magatartásuk lehetett szigorú, elnéző, szűkszavú, beszédes, méltóságos, közvetlen, egyszerű. Volt köztük sok szép nő és néhány előnytelen külsejű is. Máter Macassy a széparcú, halk szavú, barátságos szerények közé számított. Viszont nagyon szépen festett. Szűzanyái és Jézuskái mai emberek voltak. Karácsony előtt mindig kíváncsian vártuk az új Maccasy képeslapokat. Magdi néni

képeit a finom színek és modern formák jellemezték. És így ő nem egyszerűen csak volt, hanem egész lényével és művészetével létezett közöttünk. Bizalmat árasztott belénk halk beszéde és megérett hallgatása. Elnézően bírálta tökéletlen rajzainkat is.

De 1945 után: „Az Égből dühödött angyal dobolt / Riadót a szomorú földre” (Ady) Majd 1948-ban elvették az iskolát... Azután 1950. június 1-jén Révai József elvtárs azt írta a Szabad Népben: „...mi szükségünk a grófnőket és bárónőket nevelő Angolkisasszonyokra!” – És június 10-én el is kezdték a magyarországi szerzetesrendek feloszlatását. Magdi néni elmondta, hogy éjjelkor jelentek meg az ávosok és alig hagyták őket felöltözni. Mert: „Csörtettek bátran a senkik / És meglapult az igaz ember / S a kényes rabló is rabolt” (Ady)

Nekem pl. orvosi egyetemi felvételin az volt a főkérdés, hogy van-e kapcsolata a volt apáca tanárnőimmel...

Magdi néni ezalatt primitív elvtársnők cselédjeként dolgozott, ahol még este 8-kor is ugráltatták.

Több műtéten esett át a törekeny alakú tanárnőnk. Egyszer kórházba menet a járdán ütötte el a fegyelmetlenül tolató autós. Csodálni kellett, ahogy minden hátrányos helyzetét nagy békefűréssel fogadta. Ő tudta, hogy egy

ember nemcsak az, amit megvalósít, hanem az is, amit elvisel.

Zugligeti éveiben többször felkerestük. Az egriek is. Meg kellett hallgatnia minden örömről, bánatunkat. Érdeklődéssel tette. Alig jutott szóhoz öreg diákjaitól. Egyszer ott volt a televízió is.

Az Angolkisasszonyoktól kapott tantárgyi ismeretek mellett azt is ránk hagyták tanárnőink, hogy: „Mesterségeket meg lehet tanulni, hivatásra csak teljes önfeláldozással egy fajta kegyelmi állapotban lehet felkészülni.” (Márai Sándor)

És ebből életükkel adtak mintát. A máter magyarul anyát jelent. Apácatanárnőink valóban anyai szeretettel és gondoskodással vettek körül minket.

Manapság a világ harsog a mindenáron sikerre törő emberektől. pedig Németh László szerint: „Az igazi siker a szépen fejlett, arányos, másokat melegítő élet, amelynek méltóságát a körülötte levők elismerik, titkát keresik, receptjét átvenni igyekeznek.”

***

Tisztelendő Máter Maccasy, kedves Magdi néni! Köszönjük a „receptet”. Ha módodban áll, segíts Odaátról, hogy még unokáinknak is juthassunk belőle!

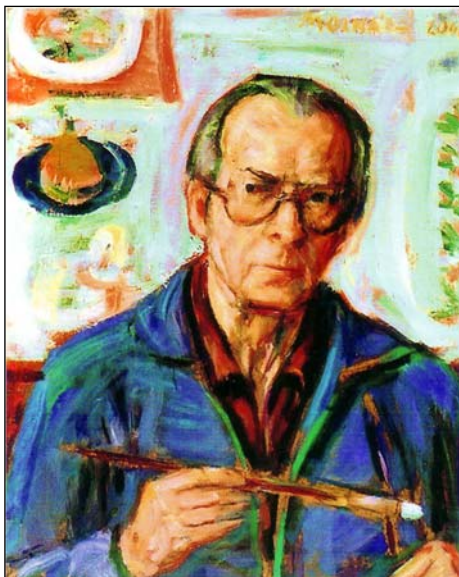
Székesi Margit,
aki utolsó zárdistaként
1948-ban érettségizett Egerben

***

A mi művészeink...

Szeretnénk bemutatni azokat a diáktársainkat, akik képzőművészet valamilyen ágában találták meg hivatásukat, és alkotásaikkal elismerést nyertek.

Önarckép (2002)
50x40 cm olaj

Molnár József festőművész diáktársunk 1922-ben született Nagyrédén. A Szent Bernát Gimnáziumában 1935–1943 években végezte középiskoláját, végig kitűnő eredménnyel. 1945–50 között a Képzőművészeti Főiskolán tanult, Bernáth Aurél növendékeként. Diplomájának megszerzése után négy évig tanársegéd a Főiskolán. 1949-ben a Budapesti Világifjúsági Találkozón I. díjat nyert. 1975-ben olasz ösztöndíjban részesült, s a Római Magyar Akadémián kamara kiállításon mutatkozott be. Külföldi tanulmányúton járt még: Lengyelországban (Krakkó, Varsó), Franciaországban (Párizs), Oroszországban (Moszkva, Szentpétervár), Hollandiában (Amszterdam), Belgiumban (Brüsszel, Gent), Németországban (Weimar, Lipcse, Berlin, München), Csehországban (Prága) és Görögországban.

Több mint 30 önálló kiállítást rendezett Budapesten és több magyar városban. Csoportkiállításokon gyakran vett részt. Munkáit több alkalommal díjakra érdemesítették. Pályája elején főként arcképeket és figurális kompozíciókat festet. Utóbb szívesen fest tájképeket, csendéleteket.

Murális alkotásai közül kiemelkedőek mozaikból készült munkái Egerben, Nagyrédén, Szigetszentmártonban és Ópusztaszeren. Néhány munkája a Magyar Nemzeti Galéria tulajdonában van, mások közintézményekhez, illetve magán-gyűjteményekbe kerültek.

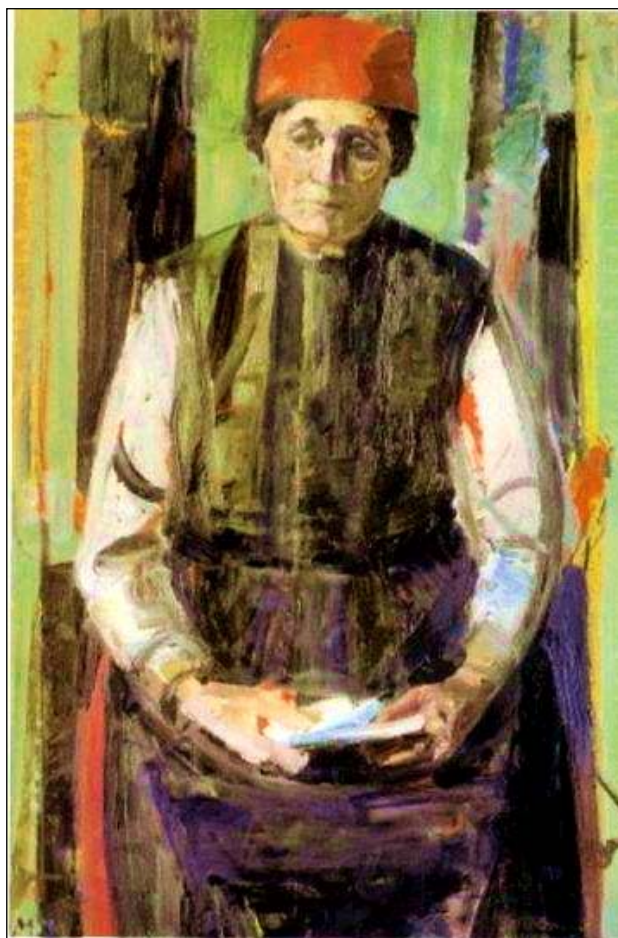
Édesanyjáról készített képe az osztályfőnökét, *Ágoston Juliánt* is megihlette, erről írta *Parasztmadonna* c. versét, melyet tanítványának, Molnár Józsefnek ajánlott.

Parasztmadonna

ölbetett kezén
kékes erek kiálló bütykök munkavéste árkok
arcán tűnődés ünnepel piroskötös fejről
fekete haj emléke őszes vasfonat
kissé füle alá hullottan mint palócok
gondgyűrött arcán régi-régi emlék
nyakigzárt ingblúz ritka ráncú szoknya
kemény fa-szék s homálybaveszni készült asztal árnya
időtlen idő szemefényén s rendbe
szigorú zárt egységbe szedett illem
mozdulatlanságban is vibráló alakján
mint aki mindörökre zárta titkait

ilyenek látlak mindig is anyám ilyenek rajzolt
festőfiad szomorkás színeket szóró ecsettel
hogyan benne s mindenütt te élj tovább az évek
tűnő útjain amíg ezrek menetelnek
halálba s létbe olyan mindegy merre
anyákvigyázta lépéseknek kósza rendjén élted
örök vigyázás mint ama Madonna
valahol messze Genezáret partján

...
(Részlet)

Anyám (1965)
80x60 cm olaj

EZ TÖRTÉNT A GÁRDONYIBAN A 2008/09-ES TANÉVBEN VENI SANCTÉ-TŐL KARÁCSONYIG ...

SZEPTEMBER

1. Veni Sancte – ünnepi szentmise a bazilikában.
Első tanítási nap az iskolában. Köszöntjük iskolánk valamennyi tanárát, dolgozóját, különösen az új diákjainkat

- 7–21. Utazás Angliába. *Örsiné Mohl Szilvia* vezetésével három szaktanár kíséretében a 10.A, 10.E és 10.K osztályból 71 tanuló az osztályfőnökeikkel az angliai Broadstairs város Kent School iskolájában kéthetes angol nyelvi gyakorlaton vett részt.

19. Eger Megyei Jogú Város által kiírt „Virágos Egerért, szép környezetért 2008” versenyben intézményünk kertje „Arany”-minősítést kapott, mivel már negyedszer nyerte el a „Minta intézmény kert” kitüntető címet. Az elismerés első sorban a kert gondnokának, *Tófalusi Sándornénak*, „Iréнке néninek” munkáját dicséri.

A Szent Bernát kert részlete

OKTÓBER

4. *Köböl Zsolt* nevelési igazgatóhelyettes úr szervezésében iskolánkból 6 tanár és 25 tanuló vett részt az őszi nagymarosi találkozón.

11. „Lénárt János”- emléktúra a Bükkben

22. Megemlékezés az 1956-os forradalomról és szabadságharcról;

- és az 5.C osztály és a 9. évfolyamos tanulók ünnepélyes fogadalomtétele a bazilikában. A 11 órakor kezdődő ünnepségen *Tóth Eszter* 12.A elszavalta *Tóth Bálint* Magyar litánia című versét. *Szendi Flóra Dóra* 11.B elénekelt az *Elpártolt lilomszál* című dalt, gitáron kísérte *Bisztriczki Zoltán* tanár úr. *Bartha Viktória* 12.C volt az ünnepség szónoka, aki az iskola szónoklatíró-pályázatát megnyerte. A 15 pályázó közül *Urbán Márta* 13.A a második, *Kakuk Zoltán* 12.K a harmadik lett. Végül az iskola kamara zenekara *Mozart* *Varázsfuvolájából* a *Papok indulója* című betétet adta elő *Bisztriczki Zoltán* tanár úr vezényletével.

19. A kollégiumban emlékműsort mutattak be a lányok *Szent Erzsébet* életéről. A főbb szerepeket *Dávid Nikolett* 12.E, *Holló Brigitta*, *Utassy Ágnes* és *Utassy Anna* 11.E, *Sípos Beáta* 12.B játszották.

Az emlékműsor után *Dr. Pisákné Balogh Éva* igazgatónő megköszönte *Királyné Fülöp Mária* tanárnőnek és a diákoknak a játékot. Ezen a napon *Szent Erzsébet*-díjat kapott *Dávid Nikolett* 12.E, *Sípos Beáta* 12. B és *Urbán Márta* 13.A. Az ünnepség *Rácz István Pelbárt* atya gondolataival, majd az ebédlőben állófogadással ért véget.

1956-os sortűz emléktáblája a Rendház előtt

Az ötödikesek – (elsősök) –fogadalomtétele

DECEMBER

- 12. Koszorúzás az iskolánk előtti téren az 1956. december 12-i egri sortűz áldozatainak rendezett ünnepségen.
- 11. Az 5. és a 9. osztályosok bemutatkozó műsora a díszteremben, és ismerkedési bálja a kollégium ebédlőjében.
- 18. A 12. évfolyam osztályai számára lelki nap, amelyet *Brückner Ákos Előd* atya, ciszterci szerzetes tartott.
- 19. A 12. évfolyam osztályai számára gombavató.

A gombavatóra nagyon készülnek a végzős osztályok

Ezekre az órákra sokáig emlékeznek...

Lelki nap a Gárdonyiban. Az előadók *Kárpáti Kázmér* ferences rendi atya, *Sípos Gyula* a Szeretet földje alapítvány vezetője és a *Zarándok honlap* szerkesztője, *Kerényi Lajos* piarista rendi atya és a szalézi nővérek voltak. A helyszíneken *Köves Eszter* és *dr. Loboczkyné Hársasi Ibolya* tanárnők által betanított betlehemes játékokat adtak elő a színjátszó csoportok.

Az iskola hagyományos Karácsonyi koncertje a templomunkban

Továbbtanulási tanácsok általános iskolásoknak

Ezen a címen olvashatunk riportokat a MAG 2008. október-novemberi számában. A diákok mondják el véleményüket, mutatják be iskolájukat.

Válaszaik nemcsak az iskola jövődő diákjainak szólnak, hanem az öregdiákjaik számára is érdekesek lehetnek: megtudhatjuk, mit jelent a mai diákok számára az iskolájuk.

Mi a véleményük a nyolcosztályos gimnáziumi képzésről.

(E kérdésre az iskola **8 évfolyamos diákjai – a „C”-sek** – adták válaszukat.)

- „Nagyon örülök, hogy C-s lehetek, mert osztálytársaimmal 8 évig járhatunk, s így jobban megismerjük egymást, jobb és mélyebb barátságok szövődnek.” (5.C)
- „Szeretek C osztályba járni, mert mi, C-sek jobban összetartunk, mint bármely más osztály az iskolában.” (6.C)”
- „Kedvenc tanáraink 8 éven keresztül tanítanak minket, így jobban megismerik a képességeinket, sokkal több időt fordítanak a fejlesztésünkre, és sokkal sikeresebbek lehetünk a gimnázium befejezése után is. (9.C)”

Az öt évfolyamos, angol nyelvtagozatos „K”-sok véleményeiből. (Ők a 10. évfolyam idején 2 hetet angol iskolában is töltenek.)

Miért a „K” osztályt választottad?

- Mert felsőfokú nyelvvizsgát szeretnék tenni.
- A „K” osztályt azért választottam, mert úgy gondolom, hogy a mai világban az angol nyelv az angol nyelv nagyon fontos.

Mik a céljaid a két tannyelvű érettségivel?

- Külföldre szeretnék menni: dolgozni vagy tanulni.
- Úgy gondolom, a két tannyelvű érettséginek rengeteg előnye van. A mai világban a nyelvtudás elengedhetetlen, nagy előny, ha valaki perfekt beszél legalább egy nyelvet.
- Külföldi egyetem vagy munkavállalás lesz a célom.

Hogy tetszett Anglia? / ill. Várod már az angliai utat?

- Nagyon várom, mert másképp kell majd suliba járni.
- Az angliai út fantasztikus volt, bármikor visszamennék, ha kellene, már most elkezdenék pakolni. A nyelvtudásom sokat fejlődött, szóincsem bővült. Természetesen ez egy életre szóló élmény: az osztálytársaimmal látni Európa nevezetességeit, 2 hetet együtt eltölteni.

Szeretnél még visszamenni? Ha igen, akkor milyen szándékkal?

- Bizonyosan szeretnék később is visszamenni. Célom a tanulás/ dolgozás.
- Úgy gondolom lesz még alkalom, amikor Angliába megyek, nem tartom kizártnak, hogy kint dolgozzam esetleg pár hónapig. Kint leélni az egész életemet viszont nem szeretném. Anglia gyönyörű, az életkörülmények szintje sokkal magasabb, de hiányozna Magyarország, a rokonok, kedves szülővárosom, Eger.
- De sajnos, nem tudom, mikor fogok legközelebb visszakerülni Angliába, de amint lesz rá alkalom, biztos kapni fogok rajta. Miért? Mert szeretek világot látni, megismerni más kultúrákat és népeket.

Szerinted milyen előnyei lesznek annak, hogy angolul tanulsz tárgyakat?

- Az angol nyelvet nagyon fontosnak tartom, hiszen világnyelv, így bárhol megértethetem magam.
- A mai globalizált világban egy nyelv nem elég a megélhetéshez, de sokan már a kettőt is kevésnek tartják. Mivel az angol egyfajta világnyelv, ezért sokan beszélnek, és így ha találkozom egy másik nemzetiségű egyénnel, ő is biztos beszéli az angolt. Ezzel együtt azt is látjuk, hogy a kultúrák így közelebb kerülhetnek egymáshoz, egy séget alkotva a nemzetek között.

(Összeállítva Kengyel Dóra 9.C és Polgár Luca 10.K tanulók riportjai alapján.)

* * *

„EZ TÖRTÉNT A GÁRDONYIBAN” oldalait az iskolában havonta megjelenő (MAG– Mindennapok A Gárdonyiban) diákújságból állítottuk össze Kovács Ottó tanár úr szíves közreműködése segítségével.

Az újság Interneten az iskola honlapján

– <http://www.gardonyi-eger.sulinet.hu> AKTUALITÁSOK, INFORMÁCIÓK, TÁJÉKOZTATÓK linken – olvasható.

Rássy Paulin tanár úrra emlékezünk...

125 éve, 1883. augusztus 4-én született Budapesten. Egy 16. században Pápán letelepedett olasz mérnök kései leszármazottja volt. A gimnázium alsó négy osztályát a bencések pápai algimnáziumában végezte, az V. osztályt pedig a dunántúli ref. egyházkerület pápai főgimnáziumában. A VI. osztály befejezése után – nem tudtuk kideríteni, hogy ezt hol végezte – lépett a Rend noviciátusába 1900. augusztus 29-én. A Zircen töltött egy év után mint „ciszterci rendi papnövendék” az egri Kath. Főgimnázium tanulója volt. Itt érettségizett 1903-ban. A matematika iránti vonzódását mutatja, hogy a Középszkolai Matematikai Lapok 1902. évi több számában olvashatjuk feladatmegoldásait.

A teológiai és a tanári képesítéshez szükséges tanulmányait a Pázmány Péter Tudományegyetemen és a Bernardinumban működő Hittudományi Főiskolán végezte. Tanári képesítést 1907-ben szerzett mennyiségtan- és természettanból. Örök fogadalmat 1907. június 23-án tett, pappá 1907. június 27-én szentelték.

A tanári pályát 1907/08. tanévben kezdte Székesfehérvárott, ahol két évig tanított. 1909/10-ben Zircen segédszámvevő, majd 1910-től 1912-ig segédlelkész Hercegfalván. 1912/13 tanévtől a pécsi ciszterci gimnázium-bantanított.

Az I. világháborúban, 1915-től négy éven át tábori lelkész, ahogy ő emlegette: „*Feldkurat*”. Az évkönyveinkben olvashattuk a háborúban kapott kitüntetéseiről: „kardokkal díszített Ferenc József Lovagkereszt” – ez már akkor jogosított a „vitéz” előnévre – a „II. oszt. lelkési érdemkereszt”, a „Károly Csapatkereszt” s a „Vöröskereszt Egylet II. oszt. hadi-ékképményes díszjelvény”.

...Tábori lelkész az első világháborúban, az osztrák-magyar hadseregben. Az osztrák tábornok gúnyolódott. „A németek is imádkoznak a győzelemért, a franciák is. Most lehet zavarban az Úristen!” – Csend. Csak a fiatal Rássy Paulin szólal meg: „Az Úristen nem jön zavarba. Ő nem osztrák tábornok: Er ist kein österreichischer General.” – Persze büntetést kapott. De hozott haza a háborúból katonai érdemrendeket is, melyeket ünnepélyes alkalmakkor skapuláréjára tűzött.

(*Vajk Atanáz tanár úr*)

A háború után 1919–1920-ban Zircen lett házgondnok. 1920/21 tanévtől Békefi Remig dr. zirci apátúr az egri főgimnáziumba helyezte, ahol 1948-ig, a gimnázium államosításáig tanította a matematikát, a fizikát és az éneket.

A katedrán

A háború után Rássy tanár urat Egerbe helyezte az apát úr. Szeptember első napjaiban utazott Egerbe katonai egyenruhában. Már másnap neki kellett vizsgáztatni a matekból pótvizsgázókat (javítóvizsga). Hatvanban felszállt a vonatra két ifjunc, s engedélyt kértek a kupéjába való beülésre. Örömmel fogadta őket, legalább ismerkedett a civil élettel. A kilétét nem árulta el, katonaruhája leplezte tanári mivoltát. A fiúktól röviden megtudta, hogy Egerbe utaznak, javítóvizsgát kell tenniük, mert megbuktak matematikából. Annyit tudtak mondani, hogy matek tanárukat elhelyezték Pécsre, de nem tudni ki jön helyette, akinél vizsgáznuk kell. Ugyan ki lesz az az emberevő gorilla, akit hóhéru rendelt számukra balsorsuk? A tanár úr nem szólt semmit, csak jól megjegyezte arcukat. Közben befutott a vonat Egerbe, s a fiúk illedelmesen elbúcsúztak a harctérről hazatért tisztől. Másnap nyolckor újra találkoztak, de már egy ciszterci reverendában megjelenő tanárral, s ijedtükben csak dadogni tudtak. Aztán a tanár úr megnyugtató szavai után eredményesen abszolváltak a vizsgát, s nyolcadikosok lettek. Nyolcadikban is Rássy tanár úr oktatta őket, s az érettségén is jól szerepeltek.

(*Wolsky Agenor 1944*)

Mikor is történt, 1940-ben vagy 41-ben, pontosan már nem emlékszem. Első padban ültem – osztályfőnökünk Erdélyi Guidó parancsából –, hogy szem előtt legyek. A számtan óra előtt a tanári íróasztalt le kellett tenni a dobogóról balra, hogy ne zavarja a fekete táblát. Kb. 2 méter lehetett a távolság köztem és a tanári asztal között. A helyleírás után tudni kell, hogy jó tanárunk „kardos” kitüntetések tulajdonosa volt az első világháborúból. Ez azt jelenti, hogy „kardos” kitüntetéseit az első harc vonalban kapta – mint lelkész!

Mi is történt ezen az órán? Mint szokás volt kérdések sorozata, hogy megtanultuk-e a leckét Hullottak a 4-esek. Na lássuk a „zenészeket” – mondta tanárunk előttem állva, – mert a jó zenész az jó matematikus! S a 4-esek juttatásai folytatódottak! Majd a jó tanárunk irgalmatlan nagy méregbe robbant, dühös szavak áradata..., majd halotti csend!

Kevesen hallották, de én igen, mert előttem állt jó tanárunk. Jobb kezének mutató ujját szájára teszi s suttojja: *Paulin-Paulin!* – megcsóválja a fejét – *elfelejtetted, hogy pap vagy!!!* – Ember és pap. Adjon a Teremtő sok ilyen papot a Rendnek.

(*Kenderessy István 1941*)

Rássy tanár úr 1948. évi ballagáskor

Vajk Atanáz tanár úr felvétele

Érettségi. Míg az egyik felel, a következő kidolgozza a táblán példáját. De nem dolgozza, csak forgatja a krétát. Végre mégis. De egy egészen más példát. Rássy tanár úr haja az égnek áll. És szól is az elnök: „Jöhet a következő, tanár úr? Jó a levezetés a táblán?” – Rássy: „A levezetés jó...” – „Akkor lássuk a szóbelit.” És a tanár úr nem szól... A jelölt persze nem kapott jelest. Kapott valami mást. A folyosón egy hatalmas pofont. A fiú nem sértődött meg. „Köszönöm, Tanár úr!”
(*Vajk Atanáz tanár úr*)

Egyéniségét örökké emlékezetessé tette rendkívüli humora, melyet mindig a legjobb és arra alkalmas időben mély hangján előadott. Személyét ezért mindenki szívébe zárta. Az aranykeretes csipetős szemüvege (a cvikker!) a feleltetés „szigorú” szimbóluma volt. Mindenek előtt azt hívta ki a táblához, akit „izgulni” látott a szemüvege felett. Az órán „beszekundázottak” akár a következő órán javíthattak rossz jegyeiken. Itt is volt kivétel. Értelenségét csak a nem készülés tudta fokozni. Ekkor mondta „sztentori” hangon: „El lehet menni, elégtelen.” Ilyen esetben nyomatékot is adott keménységének és napok múltak el a tanuló újbóli megmérettetésének. Humánuma is egyedülálló volt. Mindig tudott kihozni annyit a gyengékből, hogy évvégén tantárgyaiból nem buktatott.
(*Mátray Dezső 1948*)

Karmesteri pálcával

Az énekkar vezetését már 1920-tól átvette, és már a következő tanévben, 1922 pünkösd ünnepén a Budapesten tartott országos dalversenyen az énekkar „a B csoport második díját: plasztikus pózban álló fuvolás ifjú bronz-szobrát hozta haza”. A húszas években az énekkar vezetésével sikeresen részt vett a budapesti középiskolai dalosversenyeken, többször nyert első díjat, és „Mintadalárda” címet. Emlékezetes 1938 májusán, a Líceum udvarán az egri tanuló ifjúság Szent István hangversenye, ahol tanár úr a gimnázium 110 tagú kórusát és a kilenc középiskola egyesített kórusát is vezényelte.

...E színesen beszédes keretben lenyűgöző látvány volt a több mint ezer leány és fiú hatalmas összkórusa. Aki látta s hallotta a friss, ragyogó hangokon felcsendülő *Gebhardt*-kánont: „Glória szálljon a mennybe fel” – annak lelke ellenállhatatlanul szárnyalt fel a magasztos magasságok felé. *Rássy Paulin* gimn. tanár keze biztonsággal fogta össze az egybefonódó szólamvonalakat. Ezután áhítatosan zendült fel a magyar szívek évezredre visszatekintő fohásza, „Ah, hol vagy magyarok tündöklő csillaga...” írta *Huszthy Zoltán* az EGER újság 1938. május 10-i számában.

És az „énekesek” közül ki ne emlékezne arra, mikor advent-táján az „Eja vos pastorculi” nagy karton-kottáját a mögötte levő magas pulpitusra helyezte, s amelyet vele együtt, vezényletével oly vidáman énekelünk – nemzedékeken keresztül.

A fúvósok mellett lépdelve

Talán a fúvósok álltak legközelebb szívéhez. Szervezésében 1925 januárjában alakult meg a 19 tagú fúvósenekar *Werner* apátúr és több adományozó jóvoltából, – olvashatjuk az 1924–25 évi Értesítőben – mely rövid idő alatt is vitte annyira, hogy tornaversenyre már ez a zenekar kísérhette ki az ifjúságot, az úrnapi körmeneten pedig egyházi énekeket játszott. Később a létszám egy kicsit növekedett, általában 25–30-an „fújtak”. Nem volt nagy a repertoár, hisz a létszám cserélődött, érettségivel a zenészek mindig elmentek. A fúvósok szereplése hozzátartozott az iskolai ünnepélyekhez, a gimnázium úrnapi és országzászlós kivonulásaihoz.

Egy ilyen kivonulásról írja *Urbán Gusztáv* (1942):

A zenekar fehér nadrágban, sötét zakóban. – Érdekes, a múltból elöugró kép kissé jampecesnek mutatja a zenekar öltözékét, de ezt *Paulin* bácsi intézte és úgy látszik, az öltözék-reformhoz még nem jutott el a (Palos)direktor... – Két indulót tudtak. A *Diviaczky* drogériánál *Bajnok Laci* már pergette a kisdobot, és felharsant a Három bokor saláta. Ismétléssel tartott az Érsek udvarig. Nem sok szünet múltán a Líceum sarkánál következett a Klapka-induló. Ezzel el is érkezünk az Országzászlóhoz. Visszafelé a Káptalan utca hallotta a Három bokor salátát és a Bablonkay játékkereskedés vásárlói merenghettek a Klapka-induló hazafias ütemein.

A Bartakovics utcában

Rássy Paulin – az én Gyula bácsim – és anyai nagyapám unokatestvérek voltak, fiatal koruktól barátok is. Nagyapám katonatisztként pécsi városparancsnok volt az első világháború előtt, s Gyula bácsi a pécsi cisztercieknél fiatal tanár. A frontra is együtt mentek ki. Nagyapámnak, aki 1921-ben, Egerben halt meg, halálos ágyán fogadta meg Gyula bácsi, hogy családjukat sohasem hagyja el. Végig megtartotta fogadalmát. Nagymamámnak a Bartakovics utca 32-ben volt háza. Szinte minden délután megjött. Reverendáját levetette, s nagymamám kertjében kertészkedett. Tavasszal fát metszett, virágot ültetett...

A rend feloszlátása után végleg hozzánk jött. Volt egy kis külön szobája. Halálakor, 1954 augusztusában, édesanyám és nagymamám voltak mellette. Holmijában megkeresték a reverendáját. A Hatvani temető ravatalozójában csókoltam meg utoljára. *Arnóti* (*Malatidesz*) *Mihály* temette. Nagyon sokan kísértük a ciszterciek sírboltjáig.

(*Kintzly Béláné Frűhm Herta –Tunti, Rássy tanár úr keresztlányának emlékeiből*)

Egri ciszterci diákok voltak ...

A régi Értesítőben olvashattuk "Intézetünk tanulói voltak a közélet és az íróvilág jelesei közül" fejezetet, – ennek a mércéjével mérve, de azért egy kicsit tágitva a kört, kívánunk írásokat közölni elhunyt diáktársaink életútjáról.

DR. FERENCZY KÁROLY (1901–1972)

Egy szerencsés véletlen folytán kapcsolatba kerülhettem Ferenczy Károly lányával, *dr. Dékányné Judit* asszonnyal, aki édesapjának emlékét megőrkítő márványtábla elhelyezését szervezte. Édesapjának egri diákmúltjáról keresett adatokat. Így ismerhettem édesapjának, az egri ciszterci diáknak küzdelmes, eredményekben gazdag életútját.

Dr. Ferenczy Károly egyetemi magántanár, a magyar fogászati röntgenológia tudományának magas szintű művelője, egyetemi oktatója 1901. október 14.-én született Szegeden. Édesapját, *Pauer Károlyt* még születése előtt öt hónappal elvesztette. Megözvegyült édesanyja, *Aigner Aranka* feleségül ment *Ferenczy Zoltán*hoz, aki Füzesabonyban volt gyógyszerész. Károlyt 10 éves korában nevelőapja örökbe fogadta és nevére vette. Középiskoláját 1911–1919 között a Ciszterci Rend Egri Kath. Főgimnáziumában végezte, ahol *Rajeczky Benjamin* és *Tobákos Kilit* is osztálytársai voltak. (Ennek az osztálynak szerencsére megmaradt az érettségi tablója.) 1919 májusában a tanácsköztársaság rendelete szerint érettségi helyett csak érdemjegy nélküli végbizonyítványt kaptak. A proletárdiktatúra összeomlása után az elmaradt érettségi vizsgálatot az év szeptemberében tették le, melyen Ferenczy Károly jeles eredményt ért el. Tanulmányait a Pázmány Péter Tudományegyetem Orvostudományi Karán folytatta, ahol általános orvosi oklevelet nyert. Mint orvostanhallgató öt éven keresztül a 2. sz. Kórbonctani Intézetében kórbonctani és kórszövettani kutatással is foglalkozott. Diplomáját elnyerve Budapesten az Országos Társadalombiztosítási Intézet Rendelőjében helyezkedett el, és itt szervezte meg a társadalom-

biztosítás keretén belül Magyarország első önálló Fogászati Röntgenosztályát és lesz annak vezető főorvosa. 1930-ban megszerzi a fogorvosi, majd 1933-ban a radiológiai szakképzettséget. 1937-ben írja meg *A fogak röntgenvizsgálata* c. kétkötetes szakkönyvét. Ennek alapján nyert a debreceni Tisza István Tudományegyetemen magántanári képesítést. Tudományos közleményei magyar és külföldi szaklapokban kaptak széles körű nyilvánosságot, a legtöbb a Fogorvosi Szemlében. Az 1955-ben megalakuló Budapesti Orvostudományi Egyetem (BOTE) önálló Fogorvostudományi Karára is meghívják a fogászati röntgenológia nevű tantárgy előadójának docensi státusra. 1968-ban a szakma legmagasabb elismerésének tekinthető Árkövy-emlékéremmel tüntették ki *Fogászati röntgenológia* c. tankönyvéért, amely a felső-oktatásban rendkívülinek számító 4 postumus kiadást megérve még ma is a hallgatóknak előírt tankönyve maradt. Több mint húsz esztendő rendelőintézeti és huszonkét év klinikai munkásságának eredményeként szilárd alapokra helyezte a magyar felsőoktatásnak ezt a keskeny szegmensét. 38 közleménye és 13 könyv ill. könyvrészlete jelent meg.

Ferenczy Károly a diktatúra legnehezebb éveiben is hívő katolikusként, Ferences Harmadik rend tagjaként vállalta a mellőzést: egyetemi docensi státusból nem engedték feljebb kerülni, és a jogosan kérvényezett tudományos fokozatot (kandidatúra v. tudományok doktora) megtagadták tőle.

1972-ben halt meg Budapesten. Emlékét őrzi 2008 novemberében egykori otthonának, a budapesti Kossuth Lajos utcai ház falán elhelyezett márványtábla.

(Dr. Dékányné dr. Ferenczy Judit közlése alapján.)

KALENDÁRIUM

Győry Iván 1947-ben érettségizett diáktársunk, az Egyesült Államokból küldte írását. A tárgya ugyan nem az újságunkban szokásos téma, de azt hiszem, sokan majd érdeklődéssel olvassák.

Mi, modern emberek természetesnek vesszük a naptárt. Tudjuk, hogy az év vége felé a nyomdák kinyomtatják az új évre szólót, benne a hónapokkal, a hetekkel, a napokkal szép

rendben. Rajta jelzik az ünnepeket – ami már országoként változik! – sok még a holdciklust is feltünteti, az első negyed, a holdtölte, az utolsó negyed, az újhold szépen ábrázolva. Feltesszük a falra, vagy az asztalunkra és nem törődünk vele, de tudjuk, hogy van. Svédországtól kezdve Ausztráliáig ugyanazt látjuk, szóval általánosan egyöntetűen elterjedt. Aztán jön egy kérdés: „Miért van az, hogy tavaly áprilisban volt Húsvét az idén meg márciusban?” – kérdezte

a lányom. „Mert húsvét a tavaszi napéjegyenlőséget követő holdtölte utáni első vasárnap” – volt a felelet. Tényleg ilyen egyszerű lenne? A gondolat nem hagyott békén és el kezdtem a naptárral kapcsolatos adatokat összeszedni.

Mielőtt belemerültem, arra jutottam, hogy az első időszámítások holdnaptárak kell, hogy legyenek. Így is lett. Miért? Mert a halász-vadász-gyűjtő életmód mellett nem lehetett egy helyben maradni. A felélt területről vándorolni kellett. A nap szerinti időszámítás viszont hosszú egyhelyben maradást kívánt. Csak úgy lehet megállapítani, hogy a nap egy bizonyos idő (egy év) után mindig ugyanazon a ponton kel fel. Hogy alakult ki a modern naptár? Kezdjük az ősidőknél.

1. A Babilóniai naptár.

Az ország Tigris és az Eufrátesz folyók közötti területen fejlődött ki és a leletek szerint Kr. e. 4000 körül kezdett birodalom lenni. A naptáruk hold-naptár volt, 29 és 30 nap között változtak a hónapok. Így próbáltak szinkronban maradni a holdjárás szerinti évvel. De ez az időszámítás nem egyezett a tényleges évvel a vallásos ünnepek miatt. Mikor a király úgy látta, hogy a naptár elcsúszott az évszakoktól, elrendelte, hogy a hiányos évhez adjanak hozzá még egy hónapot. Ez bizony eléggé zavaros volt. Kr. e. 300-ig ment így és a használata városról-városra változott és a hónapoknak még a neve is helységről helysére változott. A hold év a toldozásokkal együtt is csak 354 nap volt, de a mezőgazdasági termelés miatt kénytelenek voltak a nap szerinti évvel egyeztetni. Ez szinte lehetetlen volt. Miért? Mert ma már tudjuk, hogy a Hold pályája 29,53 nap, a Nap pályája pedig 365,242 nap. De azokban az időben ezt nem is sejtették.

2. Az egyiptomi naptár.

(Az egyiptomi naptárról azért tudunk pontos időket és adatokat, mert köbe faragták történelmüket és a hieroglifák megfejtése után minden ránk maradt.)

A legkorábbi egyiptomi időszámítás szintén hold-naptár volt, de ennek volt egy nagy hibája: nem lehetett kiszámítani a Nilus évi áradását, amitől az egyiptomiaknak szinte a megélhetésük függött. Viszont hosszú évek alatt megfigyelték, hogy a Sinus (a Canis Maior csillagképben), amit az egyiptomiak „Kutya” csillagnak hívtak, az év bizonyos napjain (július végén) közvetlenül a napkelte előtt lett látható egy pár percig, mielőtt a nap felkel és ez a jelenség mutatta, hogy jön a várva várt áradás. (Ugyanekkor volt látható az Orion csillagkép is a keleti látóhatár legalján. A Sírúst tulajdonképpen a görögök nevezték „kutyának”, akik úgy hitték, hogy a Canis Maior az Orion – a vadász csillag – egyik vadászkutyája). Erre alapítva hozták létre az egyiptomiak 365 napos időszámítást ami Kr. e. 4236-ban történt!! Ez történelmünk legkorábban rögzített időpontja!!

Mikor a hold és a nap szerint számított éveket próbálták egyeztetni, ők is nehézségekbe ütköztek. A problémát úgy oldották meg, hogy a 365 napot 3 évszakra osztották, ezek négy 30 napos hónapot tartalmaztak és az így létrejött 360 naphoz hozzáadtak az év végén még 5 napot. Ez végül is kétféle időszámítást eredményezett: a holdnaptár szabályozta a vallásos szertartásokat, a nap-naptár pedig a kormányzást és az adminisztrációs ügyvitelt.

3. A többi ősrégi közel-keleti naptárakról – dokumentáció hiányában – nagyon keveset tudunk. Három említendő amiről töredékek maradtak csupán, az Asszír a Hittita és a Perzsa birodalom naptárjai. A perzsákról tudjuk, hogy mikor Kr. e. 539-ben meghódították Babilont teljes egészében átvették a babiloni naptárt.

4. A római naptár.

Amit ma tudunk a legkorábbi római naptárról azt Ovidiusnak (Kr. e. 43-ban született) és a görög Plutarchosnak (46? – 120?) köszönhetjük, aki műveit a 105 és 115 években írta. Mindkettőjük rendelkezésére álltak dokumentációk, amik azóta elpusztultak. Ovidius írta, hogy az adatait ősrégi calendáriumokból szerezte, azaz olyanokból, amik már 2000 évvel ezelőtt is antiknak számítottak. A rómaiak átvették a görög naptárt, (amit a görögök a babilóniaiktól vettek át), amiben 10 hónap volt – márciustól decemberig. A legenda szerint Romulus vezette be ezt a naptárt Kr. e. 700-ban. Numa Pompilius (Kr. e. 715 – 673-ig) adta hozzá januárt és februárt, így lett az év 355 napos és 12 hónapos. A hónapokban 3 kitüntetett nap volt. Az elseje volt a Kalend. (Innen ered Kalendárium szó!) A második kitüntetett nap volt a Nonus (ez az 5. de néha 7. nap volt) a harmadik pedig az Idus ami a 15., de sokszor a 13. nap volt. A variációknak az az oka, hogy amikor a pontifex meglátta az első vékony hold-csíkot kijelentette, hogy most kezdődik a hónap. De a papok nagyon megvesztegethetők voltak így gyakran hozzáadtak vagy elvettek napokat, ahogy a politikai hivatalviselők – némi pénzért – kívánták. Viszont a hét napjainak maguknak nem volt még nevük, hanem csak számuk.

A Kr. előtti első századra ez a naptár teljes káoszba fejlődött, mert a Pontifex Maximus akinek a hatalmában állt elvenni és hozzáadni a naptárhoz napokat, a hatalomviselők érdekei szerint, szinte tetszés – és megvesztegetés – szerint változtatta a naptárt. Végül is Kr. e. 46-ban Julius Caesar vezette be azt a naptárt, ami a mai modern naptár alapja. Az év kezdetét márciusról januárra tette, mert akkor volt az ajtóik istenének (Janus biceps) az ünnepe. Az régi naptárhoz Caesar 90 napot adott, hogy a hónapok megegyezzenek az elcsúszott évszakokkal. A római nép istenítette Caesart, mert „meghosszabbította” az életüket 90 nappal! Caesar megteremtette a nap keringéséhez szabott évet, amiben 12 hónap volt, megszabott napokkal és minden negyedik évben egy szökőnapot adott hozzá. Így a juliánusi év 365,25 napos lett. Caesar egy alexandriai csillagászt, Sosigenest bízta meg a kidolgozásával. Egy diktátor kellett a reform kikényszerítéséhez! Halála után az uralkodó költök azonnal megváltoztatták a szökőév szabályt és minden harmadik év lett szökőév. Ez további zavart okozott, amit végül is Augustus császár (egy másik diktátor!) korrigált aki a –8 +4 évek között kihagyta a pótlólagos napokat és ekkor kezdett el végül is a Juliánus naptár működni úgy, ahogy eredetileg tervezték.

5. A Gregorián naptár.

A Gregorián naptár a Húsvét eltolódásának a kiküszöbölésére lett bevezetve. A juliánusi naptár szerint szabályozták a Húsvét napját (március 21-ét véve a tavaszi napéjegyenlőségnek). De a 13. századra a napéjegyenlőség

észrevehetően eltolódott március 21-étől. Az egyház kísérleteket tett a probléma megoldására, de egyiket sem fogadták el hivatalosan.

Ezért a Trienti Zsinat határozatára V. Pius pápa 1568-ban új breviáriumot, 1570-ben pedig új mise könyvet vezetett be. XIII. Gergely, aki 1572-ben lett pápa végül is egy bizottságot hozott létre a kérdés végleges rendezésére. A bizottság ajánlásait az Inter Gravissimus pápai bulla tette kötelezővé 1582. február 24-én. 10 napot töröltek a naptárból és 1582. október 4-e után október 15-ét írtak. Így a tavaszi napéjegyenlőség 1583-tól újból március 21-re esett. Végül az újhold és a holdtölte meghatározására új táblázatot vezettek be. Minden negyedik évben 1 napot hozzáadtak a 365-höz, ez lett a szökőév. DE: az évszázadok közül csak az a szökőév, amelyik 400-zal osztható. (Így 1600 szökőév, de pl. 1700, 1900, 2100 nem az) Végül is a naptár csak egy fél percet nyer évente és 2880 évként kell eltelni, mire megint egy új napot kell hozzáadni. Egyszerű, nem? (Ha valaki részletesebben akar érdeklődni, elolvashatja a gregorián naptár 400. évfordulójára 1983-ban a Vatikán által összehívott konferencia jegyzeteit.)

Egy Bede nevű angol történész vezette be a VIII. században a negatív visszszámolást az 1. évtől számítva. Ebben a rendszerben a Kr. u. 1. évet a Kr. e. –1 év előzte meg. De nem volt közben 0 év. Mivel a negatív számok használata igen lassan terjedt, csak a 18. században kezdeményezte a csillagász Jacques Cassini (1740-ben) a 0 év beiktatását a –1 és +1 évek közé.

Végre eljutottunk a modern naptárhoz, igaz? De jó is lenne!

Mivel a reformot a katolikus egyház feje kezdeményezte a reformáció következtében létrejött vallások szigorúan ellenálltak. Ezek között a VIII. Henrik által alapított anglikán szakadárak álltak első helyen és Angliában csak 1752-ben vezették be a gregorián naptárt. De ekkor már 11

napot kellett törölni és ez utcai zavargásokhoz, lázadásokhoz vezetett. A tömeg követelte az „elvesztett” 11 nap helyreállítását. Belgiumban 1582. december 21-e után 1583. január 1-jét írtak, oda volt a karácsony ünnepe. Az orosz ortodox egyház egyáltalán nem ismerte el a pápai határozatot, még 1917-ben a forradalom vezette csak be a gregorián naptárt. (Ezért ünnepeltük az októberi forradalmat novemberben). Indiában csak 1957-ben vezették be kötelezően a gregorián naptárt! Indiában még az 50-es években is több mint 30 naptárt használtak országszerte.

Világszerte ma is még mindig több mint 40 naptárt használnak Ezek közül meg kell említeni a zsidó és a mohamedán vallásos naptárt, mindkettő holdidő szerint számíthat. A kínai naptárt a nap és a hold állásából számítják, így a pontossága a csillagászati számítások pontosságán múlik. DE: nemzetközi viszonylatban, a kereskedelemben, a szállítóiparban, a könyvelésben stb. minden modern ország kénytelen a gregorián naptárt használni!

Végül is eljutottunk a mai napig. És még mindig nincs vége! Mert hozzá kell még adnom, hogy sem a hold sem a nap ciklusa nem állandó, hanem változik. (A pontos számításokat a cesium vezérelte „atomóra” tette lehetővé, ahol az elektromágneses energia felvételének és kisugárzásának a frekvenciája igen pontos időméréseket tett lehetővé.) De a változás emberi mértékkel mérve infinitimális, így a mi életünkben nem kell vele törődnünk.

Hagyjunk valami problémát a jövődő nemzedékeknek is!

* * *

Ez a cikk több, mint 60 eredeti oldal rövid kivonata. De nem akartam az egész írást lefordítani, mert akkor senki sem olvasta volna végig.

ELKÖSZÖNÜNK PELBÁRT ATYÁTÓL

Rác István Pelbárt OCist 2002 augusztusában jött Egerbe mint rendházfőnök és a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnázium, Szakközépiskola és Kollégium spirituális vezetője. „Szívesen is jöttem, de nem magam törekedtem ide, nem kértem, hogy engem helyezzenek át Egerbe – mondotta az iskolarádióban Egerbe helyezésekor. – Ha azt mondja az apát úr, most ide küldelek, akkor az Úristennek az üzenetét kapom meg rajta keresztül. Így megkapom hozzá az Úr kegyelmét is. Nekem a hivatásomhoz való hűség nagyon fontos, mert ezen keresztül a Jóisten mindig megsegített. Nem kényszerből, keservesen, hanem mindig vidáman végzem a munkámat. Mindenhol tudták, hogy pap vagyok, és hogyan viselkedjenek velem, de én is mindig tudtam, hogyan kell nekem viselkednem. Itt is a hivatásomnak eddigi útjához közel vagyok. A tanításhoz nem, abból már kiöregedtem, de a nevelésből talán még nem.” Bemutatkozó szavaihoz híven látta el Egerben is a munkáját, többnyire egyedül képviselve a Rendet iskolánkban. Szíves kézséggel fogadta az öregdiákok kéréseit is. Szomorú szívvel hallottuk, hogy balesete következtében a zirci monostorba kellett mennie.

Köszönjük az Egerben töltött éveiben végzett értékes munkáját. Ez a kor nem tette számára lehetővé, hogy szerzetesánári hivatásának szentelje életét, pedig az egyetemen matematika-fizikatanári képesítést szerzett, de a rákényszerített világban is mindig szerzetesi lélekkel végezte munkáját. Isten segítse, hogy felépülve még hosszú ideig tevékenykedhessen a ciszterci életben.

LEVELEK – ✉ – **TELEFONOK** – ☎ – **E-MAILEK** – ✍

A Veni Sancte-i számban megjelent cikkekre több észrevétel is érkezett.

Polikárp főapátúr e-mailjéből:

Ma kaptam meg az új számot, és szokásom szerint mindjárt el is olvastam az egészet. Külön köszönöm a Falubíró-cikket. Nekem Baján osztályfőnököm is volt, 1967-ben (ha jól emlékszem) találkoztam is vele Dallasban.

Az érdi Regina Mundi ciszterci apátságából Magyary Asszumpta OCist. nővértől – aki Gyöző atyát jól ismerte Szentgotthárdról – érkezett kedves levél.

Hálásan köszönöm az Egri Fehér Feketét. Szeretettel és örömmel végigböngésztam. Az ebédi felolvasáskor is sorra kerül. Örülök és köszönöm a Falubíróra való emlékezést. E nélkül feledésbe ment volna egészen....

Dr. Péntek Márta leveléből:

Húsvéti Sándor a Fehér/Fekete 2007. Veni Sanctei számában bátyámat, Péntek Lacit említette. Ő egyetemista korában Budapesten 1941–44 években a Bakáts téri templom kórusának, 1945–48. folyamán a budapesti Jézus Szíve templom énekkarának orgonistája. A karnagy itt Deák Bárdos György volt, aki biztatta őt, hogy az orvoskar elvégzése után végezze el a Zeneakadémiát is, ahová különbözőzet után rögtön magasabb évfolyamra kerülhetne.

A jezsuiták elhurcolása után az énekkar megszűnt, ezután a Haller téri templom kórusának lett az orgonistája az igen jóhírű muzsikus Kopeczky Alajos karnagy mellett.

Mint fiatal orvosnak igen gyakran kellett ügyelnie, természetesen vasárnap és nagyobb ünnepeken is, így orgonálást rendszeresen már nem vállalhatott. A kórházi rendezvényeken, ünnepélyeken mint zongorista szerepelt.

Arnótfalvi Barnabás e-mailjéből

Húsvéti Sándor cikkében a Palos úrról szóló részben írja: ...egyik első rendelete az volt, hogy kiszögeltetett egy feliratot az igazgatói iroda ajtajára. Egy idevágó Széchenyi idézet alá ezt íratta: „Vallom, amit Széchenyi vall; megszólításom: Igazgató Úr!”... A Széchenyi idézetre ill. a felirat szövegére én így emlékezem: „Mit nekem a dicsfény és a bécsi napsugár, világítok magam is, mint a Szent János bogár.– Megszólításom igazgató úr!”

(Széchenyi naplójában olvasható szöveg: 1845. október 9. „...Mi nekem a titulus... Nem kell nekem bécsi napsugár egy kissé magam is világítok... mint Szent János bogár... – a szerk.)

Dr. Pataky Barnabás budai öregdiáktársunk telefonon Az Adriától Amerikáig – Hardy Kálmán altábornagy emlékiratai c. múlt számunkban ismertetett könyvről – melyet ő ajánlott figyelmünkbe – kiegészítésként elmondotta:

Az említett könyvre a figyelmét az író unokaöccse, Hardy-Dreher Jenő hívta fel, aki budai Szent Imre gimnázium alsó osztályaiban 1940–44 között osztálytársa volt, és jelenleg Belgiumban él. Érdekesnek tartotta megemlíteni, hogy Hardy Kálmán könyvében a pécsi ciszterci diákkorára (1902–10) emlékezve írja: „Én magam, nyolc évig a cisztercita gimnáziumban soha, még célzást sem hallottam református mivoltomra, senki sem próbált 'áttéríteni'...” És ez a szellem élt a ciszterci gimnáziumokban a mi korunkban is – erősítette meg Pataky Barna.

hírek...hírek...hírek...

- **KEREKES KÁROLY APÁTÚR** összegyűjtött verseinek kiadását dr. Kilián István diáktársunk kezdeményezésére vállalta a Szent István Társulat Könyvkiadója. A kötet megjelenését a Ciszterci Diákszövetség Budai Osztálya, Ciszterci Diákszövetség Egri Osztálya, Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium, Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnázium, Szakközépiskola és Kollégium, Alapítvány a Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium Fenntartásának Támogatására és a Ciszterci Diák és Cserkész Alapítvány együttes támogatása tette lehetővé. A könyv megjelenése 2009. májusi Szent István könyvnapokra várható.

- **A CISZTERCI ALAPÍTVÁNY** – melyet dr. Kovács Endre, dr. Száva József és Tárkányi László diáktársaink „Az egri ciszterci rendház és gimnázium működésének újraindítása” címen 1991-ben alapítottak, vagyonát – 479 ezer forintot – a hasonló céllal létesült Gárdonyi Géza Gimnázium LÁNGOLJ ÉS VILÁGÍTS alapítványának adta át. Az alapítvány kuratóriuma még 2006 májusában az alapítók egyetértésével határozott erről. Hosszú tortúra után a Heves Megyei Bíróság 2008 novemberében kiadott végzésével ehhez hozzájárult.

A több mint tizenöt éves működése alatt az alapítvány céljára közel 2 millió Ft befizetés volt – ez az összeg mai érteleken lényegesen nagyobb –, melyből 750 ezer Ft az APEH átutalása diáktársaink és támogatóink személyi jövedelemadója 1%-os felajánlásaiból.

Az alapítvány céljának megfelelően nyújtott támogatást a gimnázium működéséhez és a ciszterci élet újraindulásának elősegítésére. Az iskola részére rádió-magnót, térképeket, tele-faxot vásárolt, hozzájárult a kollégium Szent Bernát-

kerti sportpályájának építési költségeihez, jelentős támogatást nyújtott a Fekete/Fehér újságnak az gimnázium életéről beszámoló színes melléklete nyomdai költségeinek fedezésére, segítette a Szent Bernát templom tetőfelújítását, a rendháznak telexet vásárolt. Mindezekre 1,3 millió forintot fizetett ki.

Köszönetet illeti az alapítókat – már csak Tárkányi László van közöttünk –, hogy keretet adtak a támogató szándékú ciszterci öregdiákok részére; a kuratórium tagjait, elsősorban elnökét, *dr. Ercsey Csaba* diaktársunkat, aki a kitűzött célok érdekében irányította az alapítvány működését; és az alapítványt támogató minden diaktársunkat.

Talán nagyobb reményekkel indultunk a 90-es évek elején, de az alapítvány céljait támogató ciszterci öregdiákok sorai már nagyon ritkulnak, ezért helyes döntés volt az Gárdonyi Gimnázium alapítványához való csatlakozás.

A segíteni szándékozókát kérjük, hogy a SZJA 1 %-át ajánlják fel az iskola alapítványának az alábbi adószámot feltüntetve:

LÁNGOLJ ÉS VILÁGÍTS ALAPÍTVÁNY Eger 18574959–1–10

Ne feledkezzenek meg – akik tehetik – a SZJA másik 1%-át a *Katolikus Egyház* részére felajánlani, feltüntetve a **0011** technikai számot!

- **HÍREK ZIRCÉRŐL:** Zirci bazilikában október 11-én ünnepi liturgia keretében *Fülöp Gergely* testvérünk *dr. Zakar Polikárp* apát úr kezébe letette noviciátusának befejeztével egy évre szóló ideiglenes fogadalmát.

Templomunk 1898–99 táján

- **EGER RÉGI KÉPESLAPOKON** címmel jelent meg – igaz már három éve – egy szép kiállítású könyv az Agenda Natura (Veszprém) kiadásában. Apáink és nagyapáink idejében készült fényképeken láthatjuk Eger nevezetes épületeit, templomait, iskoláit, tereit, utcáit. A legrégebbi lapok a XX. századforduló körüli időkből származnak. Láthatjuk templomunkat még a nagy építkezés előtti állapotában, amikor az északi falához még nem simul az 1900–01 években épült rendház. Egy másik lap – 1903. szeptember 4-én, a Veni Sancte napján küldte valakinek *Neuhold Özséb*, az akkor VIII. osztályos „ciszterci r. papnövendék” – már a frissen épült rendházat és a gimnázium „nagyudvarát” ábrázolja. (Özséb atya később 1912–1920 között a matematika és a természettan tanára volt az iskolánkban.) A Foglár épületét láthatjuk egy másik képen, még az 1910-es években történt átépítés előtt. Mi már az öreg épülethez toldott tömbbel együtt láthatjuk, melyben az ebédlőt és a főlötte két emeleten hálótermek helyezték el.

Bizonyára szívesen veszik kezükbe ezt a remek képeskönyvet nemcsak az egriek, hanem akik már csak látogatóba mennek ifjúságuk kedves városába...

(A Széchenyi utcai Gonda könyvkereskedésben vásárolható.)

- **DAJKÁLD VÖLGY EME VÁROST** a címe *Apor Elemér* (polgári nevén *dr. Kapor Elemér*) egri költő születésének 100. évfordulójára megjelent emlékkönyvnek. Eger városa állított

ezzel emléket díszpolgárának, aki hosszú életében, jó és rossz sorsban, sokszor méltatlan körülmények között is mindig megmaradt Eger szerelmesének. Sok tisztelője emlékező írását olvashatjuk, és megtalálható a könyvben az író műveinek bibliográfiája, valamint számos verse is. Kapor Elemér 1917–1925 években járt az iskolánkban, ahol többek között *Werner Adolf*, *Rácssy Paulin* voltak tanárai és márványtáblát avattak tiszteletére. (Talán érdemes lenne a szerencsés véletlen folytán megmaradt az 1925. évben érettségizettek tablóját, melyen Kapor Elemér mellett *Barankovics István* és a neves teológus *Kiss István* is látható, az iskola folyosóján elhelyezni.)

Mi vágyainkat is kifejezi a költő klasszikus időmértékes formában írt címadó verse:

*Dajkald völgy eme várost
Dombok öleljétek
Süsd nap, hold te vigyázd
Pattogó csillagok koszorúja
Szikrázson árnya fölött.
Legyen boldogság, béke hazája
Örökké.*

- **A 2008. ÉVI PÉNZÜGYI HELYZETÜNKRŐL** *Czél Iván* gazdasági megbízottunk készítette a jelentést.

CDEO pénzforgalma 2008. 01. 01-jétől – 12.31-ig

Nyitó állomány 2008. 01. 01-jén		517 855Ft
<i>Bevételek</i>		
– Tagdíj- adomány-befizetések		622 945Ft
– Banki kamatjövívírás		4 510Ft
	Összesen	627 455Ft
<i>Kiadások:</i>		
– Fekete/Fehér újság (nyomdaktg.)		160 504Ft
– Posta, nyomtatvány, irodaszer költség.		158 136Ft
– Bankköltség		35 559Ft
– Egyéb kiadások (koszorú, terembérlet stb.)		9 900Ft
– Adományok		97 750Ft
	Összesen	461 849Ft
Záró állomány 2008. 12. 31-én		683 461Ft

- **A BUDAPESTEN ÉLŐ CISZTERCI ÖREGDIÁKOK** év végi találkozójukat december 17-én tartották a budai Szent Imre ciszterci plébánia épületében. Meghívtuk *Lékai Jusztin* OCist atyát, Diákszövetségünk elnökét, akivel az egri Szent Bernát templomunkban folyó felújítási munkákról és a Rend helyzetéről beszélgettünk. Jusztin atya elmondotta, hogy a templomfelújítás első lépcsőjeként elkészült az 1743-ban Kilián Dániel kanonok adományából felállított Szent Alajosoltár (baloldali 3-as) rekonstrukciója. A munkát a zirci restaurátor műhelyben végezték. Hozzákezdtek a Szent Anna-oltár (jobboldali 2-es) felújításához is.

A munkálatok költségeihez szívesen fogadják az adományokat a „ZIRCI APÁTSÁG JÖVŐJÉÉRT ALAPÍTVÁNY” 11748117-20007425 bankszámlájára – feltüntetve, hogy az összeget a Szent Bernát templom rekonstrukciójára szánjuk, vagy az évi jövedelemadó felajánlható egy százalékát ugyancsak a „Zirci Apátság Jövőjéért Alapítvány” javára. A kedvezményezett adószáma: „18917712-1-19”

- **KÖSZÖNTJÜK ÚJ TAGJAINKAT:** *Marosvölgyi Lajos* (50) – Budapest, *Veres Zoltán* (50) Budapest és *dr. Orosz Antal* (52) – Budapest – diáktársainkat.

- **MEGJELENT ISKOLÁNK ÉVKÖNYVE** fennállásának 319. évében. Ezúttal az évkönyv hátlapján látható iskolaszülő képét mutatjuk. A 262 – a szó eredeti értelmében vett – fényes lapokon sok adatot, az iskolai év eseményéről szóló beszámolókat és főleg, a mai „gyorsolvasói” igényhez alkalmazkodva, rengeteg képet láthatunk.

Íme néhány fontosabb adat: a nappali tagozaton **871** diák **27** osztályban végezte el tanulmányait. A nyolcosztályos évfolyam alsó négy osztályában 169-en jártak, az 6. osztályban (a mi időnkben az második osztály) két párhuzamos osztály volt. A nappali tagozaton 4 osztályban 123 tanuló tett sikeres érettségét. A tanulók 25%-a lakik kollégiumban, bejáró 43% (!), helybeli 32%.

Az iskolában 60 állandó, 9 óraadó tanár oktatja, a kollégiumban 6 nevelő tanár segíti a diákokat. Ezenkívül a két intézményben – az iskolában és a kollégiumban – a folyamatos munkát 29 egészségügyi, irodai és technikai dolgozó biztosítja.

Emlékező sorokat olvashatunk *Mozsgai Tádé atyáról*. Megtalálhatjuk a tanév jelentősebb eseményeinek leírását. *Dr. Kerekes Károly* ny. zirci apátúr 90. születésnapját a gimnázium és a diákszövetség közösen ünnepelte, melyről az évkönyvben részletes beszámoló található.

Megtalálhatjuk a Ciszterci Diákszövetség beszámolóját is, benne az osztálytalálkozókon megjelentek névsorával.

A szerkesztés munkáját *Kovács Ottó* tanár úr végezte, az újra indult ciszterci gimnázium hagyományosan nívós Évkönyvsorozatához – az első a 2000/2001 tanévről jelent meg – hasonló igényességgel és gondossággal. (O.Gy.)

Felhívás

A KPSZTI (Katolikus Pedagógiai Szervezési és Továbbképzési Intézet) a középiskolák és kollégiumok tanulói részére történelem témában kiírt egyik pályázatában az iskola államosításáról kér dolgot a diákoktól. Az iskolánkból egy diáklány vállalkozott erre a feladatra. Ő a **Szent Bernát Gimnázium államosításának** a folyamat szeretné feldolgozni. *Kovács Ottó* tanár úr kéri az öregdiákokat, akik a Szent Bernát Gimnázium államosítása idején 1948-ban voltak az iskola diákjai, segítsék a pályázót, elmondva, hogyan élték meg az államosítás folyamatát, leírva ezzel kapcsolatos emlékeiket.

(Ha valaki számára esetleg nehezebb lenne a leírás, de lenne mondani valója, kérjük telefonon (1- 386 2295, Oláh Gyula) jelezze.

Kérünk benneteket, segítsetek e téma kidolgozásában, hiszen negyven évig erről nem lehetett beszélni, s a „hi-teles tanúk” száma erősen fogyatkozik.

Az írásos anyagot a gimnáziumba, közvetlenül Kovács Ottó tanár úr címére küldjétek.

(3300 Eger, Csiky Sándor u. 1.)

*Tekintve, hogy a pályázat beadási határideje 2009. március 1.,
legalább február közepéig kellene eljuttatni az anyagot.*

- **AZ EGRI FEHÉR/FEKETE** – Interneten a www.ciszterciekegerben.hu honlapon található **Újságunk** lin-ken. A honlap gondozója *Kaibás Gábor Márk*, a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnáziumban 2001-ben érettségizett diáktársunk, akinek köszönhetően újságunk 1994 óta megjelent valamennyi száma olvasható, ill. letölthető.
- **KÖSZÖNET A NAGYLELKŰ ADOMÁNYOKÉRT!** – Diákszövetségünket az alábbi diáktársaink támogatták adományukkal: **Dr. Székely György** (44) Debrecen – 10 000 Ft, **N. N.** (Franciaország) – 25 euró, **Faluhelyi (Fischer) János** (34) Wiesbaden, (Németország) – 200 euró, **Mohi Sándor** (46) Schweinfurt (Németország) – 50 euró,

**Kérjük a kedves diáktársainkat, hogy a mellékelt csekken a 2009. évi tagdíjat szíveskedjenek befizetni, hogy a jövőben is mindenkinek küldhessük újságunkat.
A tagdíjat 1991-ben 500 Ft-ban határoztuk meg, ami ma legalább 1000 Ft-nak felel meg.**

HALOTTAINK

Diáktársaink, akinek halálhíréről értesültünk:

Bérces Imre (48) – Nagykovácsi

Mogyorósi (Mihalcsik) Ottó (46) – Tiszafüred

Kiss László (39) – Eger

Kakuk Jenő (44) – Eger

Csizmazia Antal (36) – Győr

Tölgyesi (Trócsányi) Tibor (45) – Szokolya

Kovács g Sándor (53) – Eger

Győry János (41) – Jászkisér

Requiescant in pace!

Ha közölnivalód lenne, légy szíves írd meg vagy telefonáljál *Homonnay József*, 3300 Eger, *Tittel Pál* u. 6. fsz. 2. tel.: (46) **415 600** (Miskolcon) ill. *Oláh Gyula*, 1114 Budapest, *Bartók Béla* út 25. III. 5/A tel.:(1) **386 2295** vagy E-mail: olah.gyula3@chello.hu – **ÚJ CÍM!!!**

Az Egri FEHÉR/FEKETE alapítója és kiadója a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztálya. (3300 Eger, Széchenyi utca 17.)

Megjelenik ez évben Húsvét, Veni Sancte és Karácsony idején.

Felelős szerkesztő: Oláh Gyula

Nyilvántartásba véve 2.9.1/571/2004. szám alatt.